

abduLfettah el-kâdî

ESBÂB-I NÜZÛL

Sahabe ve Muhaddislere Göre

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 1

ESBÂB-I NÜZUL

Abdulfettah el-Kâdî

Tercüme: Prof. Dr. Salih Akdemir

©FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj & Kapak

FCR

Baskı / Cilt

SALMAT BASIM YAYINCILIK

Büyük San. 1. Cd. No: 95/1 İskitler

Tel: 0312. 341 10 24 ANKARA

5. Baskı: Mart 2016

ISBN: 978-605-9652-00-1

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

ESBÂB-I NÜZUL

Sahabe ve Muhaddislere Göre

Abdulfettah el-Kâdî

Türkçesi:

Prof. Dr. Salih Akdemir

Ankara 2016

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	9
GİRİŞ	11
NÜZUL SEBEPLERİNİ BİLMENİN YARARLARI	13
Bakara Sûresi	19
Âl-i İmrân Sûresi	75
Nisa Sûresi	99
Mâide Sûresi	137
En'am Sûresi	158
Araf Sûresi	167
Enfal Sûresi	169
Tevbe Sûresi	180
Yûnus Sûresi	198
Hud Sûresi	199
Yusuf Sûresi	201
Ra'd Sûresi	202
Hicr Sûresi	205
Nahl Sûresi	207
İsrâ Sûresi	213
Kehf Sûresi	221
Meryem Sûresi	224
Tâhâ Sûresi	226
Enbiya Sûresi	228
Hac Sûresi	230
Mü'minun Sûresi	235

Nûr Sûresi.....	237
Furkân Sûresi.....	260
Şuarâ Sûresi.....	264
Kasas Sûresi.....	265
Ankebût Sûresi	268
Rûm Sûresi	272
Lokman Sûresi.....	273
Secde Sûresi	275
Ahzâb Sûresi	277
Sebe Sûresi	294
Fâtır Sûresi	296
Yasin Sûresi	298
Saffat Sûresi	301
Sâd Sûresi	303
Zümer Sûresi	304
Fussilet Sûresi.....	306
Şûra Sûresi.....	307
Zuhruf Sûresi	309
Duhân Sûresi	312
Câsiye Sûresi	314
Ahkâf Sûresi	315
Muhammed Sûresi	320
Fetih Sûresi	323
Hucurât Sûresi	326
Kaf Sûresi	332
Zâriyât Sûresi	333
Tûr Sûresi	334

Necm Sûresi	335
Kamer Sûresi	337
Rahman Sûresi	339
Vâkıa Sûresi	340
Hadîd Sûresi	342
Mücadele Sûresi	343
Haşr Sûresi	350
Mümtebine Sûresi	354
Saf Sûresi	358
Cuma Sûresi	360
Münafikûn Sûresi	361
Teğâbûn Sûresi	363
Talâk Sûresi	365
Tahrîm Sûresi	368
Kalem Sûresi	371
Meâric Sûresi	373
Cin Sûresi	374
Müzzemmil Sûresi	376
Müddessir Sûresi	378
Kıyamet Sûresi	381
Nâziat Sûresi.....	383
Abese Sûresi	384
Tekvir Sûresi	385
Mutaffîfîn Sûresi.....	386
A'lâ Sûresi	387
Leyl Sûresi.....	388
Duhâ Sûresi	390

Alak Sûresi	391
Kadir Sûresi	392
Zilzal Sûresi.....	393
Âdiyât Sûresi	394
Tekâsür Sûresi	395
Hümeze Sûresi.....	397
Kureyş Sûresi.....	398
Mâun Sûresi.....	399
Kevser Sûresi.....	100
Kâfirûn Sûresi.....	401
Mesed Sûresi	402
İhlâs Sûresi	403
Felâk Sûresi	405
Nâs Sûresi	405

TAKDİM

Yüce Allah, Kitabını, tüm insanlığı hidayete ulaştırmak, kıyamete kadar onun maddî manevî bütün ihtiyaçlarını gidermek için sevgili peygamberi Hz. Muhammed'e 23 senelik bir müddet içinde parça parça indirmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v) de kendisine inen ayet-i kerimeleri ashabına açıklamış, nasıl amel etmeleri gerektiğini onlara göstermiştir. Bilindiği gibi ayet-i kerimeler, çoğunlukla meydana gelen bir olaya çözüm getirmek, sorulan bir soruya cevap vermek üzere nazil olmuştur. Bu gibi ayetlerin nüzul sebepleri bilinmeden iyice anlaşılamayacağı, aksine tamamen yanlış bir şekilde anlaşılabileceği aşîkârdır. İşte bu sebeple âlimler daha başlangıçtan itibaren *Esbâbu'n-Nüzule* dair sahabeden gelen haberlerin toplanmasına büyük özen göstermişler, nüzul sebeplerini bilmeden ayetlerin anlaşılamayacağı hususunda icmâ etmişlerdir.

Arap dilinde, *Esbâbu'n-Nüzule* dair birçok eser bulunmasına rağmen Türkçemizde bildiğimiz kadarıyla Tahsin Emiroğlu'nun 16 ciltlik kitabından başka bir eser mevcut değildir. Ancak bu eser, *Esbâbu'n-Nüzule* dair müstakil bir eser olmaktan ziyade hacimli bir tefsir kitabıdır. Üstelik eser hatalarla doludur. Bu bakımdan, Türk okuyucusu, uzun zamandan beri, Allah'ın kitabını gereği gibi anlamak için başvurulması kolay, sahabeden gelen sahih haberleri içeren bir kitaba ihtiyaç duymaktaydı.

İşte bu acil ihtiyacı göz önünde bulunduran Fecr Yayınevi yayın hayatına Abdulfettah el-Kâdî'nin "*Esbâbu'n-Nüzul*" adlı eserini, tercüme ettirmekle başlamayı kaçınılmaz görmüştür.

El-Kâdî, eserin girişinde de belirttiği gibi, sahabeden *Esbâbu'n-Nüzule* dair gelen sahih haberleri nakletmeğe özen göstermiştir. Ancak haberlerin kaynaklardaki yerlerini göstermemiştir. Bunun ise ilmî bir eser için eksiklik olduğu meydandadır. İşte bu yüzden haberlerin, kaynaklarda bulundukları yer-

lerini tespit etmeye çalıştık ve neticede büyük bir kısmının yerlerini tespit etmeye muvaffak olduk.

Tercüme esnasında, bana değerli vakitlerini ayıran, yardımlarını esirgemeyen, böylece tercümenin başarılı olmasında büyük katkısı bulunan Suudi Arabistan, İmam Muhammed b. Suud Üniversitesi Arap Dili mütehassıslarından değerli kardeşim Abdurrahman el-Hudayri'ye burada teşekkür borçlu olduğumuzu özellikle belirtmek isteriz. Yine Kur'an-ı Kerim'in doğru anlaşılmasına katkıda bulunmak gibi görevlerin en şerefliisini yüklenen Fecr Yayınevi yetkilileri ile kaynakların tespitinde bana yardımlarını esirgemeyen ağabeyim Doç. Dr. Mücteba Uğur, araştırma görevlileri Halis Albayrak, İdris Şengül ve Nedim Serinsu'ya kitabın tashihinde yardımcı olan Dr. Hayri Kırbaşoğlu, Araştırma görevlisi Mehmed Paçacı'ya da burada teşekkür eder, eserin Türk okuyucusuna yararlı olmasını Yüce Allah'dan niyaz ederim.

Ankara 16.7.1986

Salih Akdemir

GİRİŞ

İnsan fitratının tasvip ettiği inanç sistemini emrederken, kulu Rabbine ulaştıran ibadet şeklini teşvik ederken, din ve dünya işlerini ahenkli bir şekilde düzenleyen ve böylece insanı hem ahirette hem de bu dünyada mutlu kılan, bir düzene yöneltirken veya insanları birbirlerine kardeşlik ve muhabbet bağları ile bağlayan ve bu sûretle onları şeref ve azametın zirvesine yükselten ahlâk kaidelerine yönlendirirken olduğu gibi, Kur'an-ı Kerim'in her ayeti, daima bir hikmete mebni olarak inmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de bazı olayların hemen akabinde nazil olmuş ayetler vardır. Bu olayların vuku bulması, ayetlerin inmesini gerekli kılmıştır. İşte ayetlerin inmesine yol açan bu olaylara tefsir ilminde "Esbâbu'n-Nüzul" adı verilir.

Nüzul sebebi; Hz. Peygamber (s.a.v) zamanında vuku bulan, Allah hükmünü açıklayıcı, bir veya daha çok ayetin inmesine sebep olan bir olaydan yahut hazır bulunanlardan biri tarafından Hz. Peygamber (s.a.v)'e yöneltilen bir sorudan ibarettir ki işte bu soruya cevap teşkil etmek üzere bir ya da daha çok ayet nazil olmuştur.

Kur'an-ı Kerim'de her ayetin nüzulünü gerekli kılan bir sebep mevcut değildir. Nüzul sebebi olan ayetler olduğu gibi olmayanlar da vardır. İşte bu sebeptir ki âlimler, Kur'an-ı Kerim'i bu yönden iki kısma ayırmışlardır. Birincisi, doğrudan herhangi bir sebeple bağlı olmaksızın nazil olan ayetler ki ayetlerin büyük bir kısmı böyledir. İkinci ise belli bir sebebe bağlı olarak nazil olan ayetlerdir.

Olay, ancak Hz. Peygamber (s.a.v) devrinde vuku bulmuşsa ayetler için bir nüzul sebebi olarak kabul edilir. Önceki peygamberler zamanında meydana gelen ve bize Allah tarafından Kur'an-ı Kerim'de anlatılan, eski ümmetlerin peygamberlerini yalanlamaları ve bu yüzden ilahî azaba duçar olmaları ile ilgili olaylara gelince, bu olaylar ayetlerin nüzulü için bir sebep kabul edilmezler. Aynı şekilde, kıyamet gününe ait durumlar ve o gün insanların karşılaşacakları nimet ve azap gibi Allah'ın

Kur'an-ı Kerim'de bize istikballe ilgili olarak haber verdiği olaylar da nüzul sebeplerinden sayılmazlar.

Nüzul sebeplerini bilmek için takip edilecek yegâne yol, Hz. Peygamber (s.a.v)'in sözlerini işitmiş, ayetlerin inişine şahit olmuş ve dolayısıyla onların hangi şartlarda ve niçin indiğini bilmiş olan sahabeden yapılacak sahih nakilden ibarettir. İmam el-Vahidî bu konuya işaret ederek şöyle der: "Kur'an ayetlerinin nüzul sebepleri hakkında söz söylemek, ancak Kur'an'ın inişine şahit olan, sebeplere vakıf bulunan ve bu sebepleri bilmek için gayret gösterip araştırmada bulunan kimselerden rivayet etmek ve duymak sûretiyle caiz olur."

Din, bu ilimde, bilmeden konuşup da hataya düşen kimseyi cehennem ateşiyle tehdit etmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v) bu konuda şöyle buyurmuştur: "Kim bilmeden Kur'an hakkında yalan söylese, cehennemdeki yerini hazırlasın."¹ İmam ez-Zerkeşî ise bu konuda şunları söyler: "Nüzul sebebi, sahabenin bilebileceği bir şeydir. Çünkü onlar, ayetlerin inmesine yol açan durum ve olayları kuşatan karinelere (sebeplere) vakıf bulunmaktadır."

---

¹ Hadis-i şerifi Ahmed b. Hanbel ve Tirmizî rivayet etmiştir.

NÜZUL SEBEBLERİNİ BİLMENİN YARARLARI

Nüzul sebeplerini bilmenin birçok yararı vardır. İmam Bedreddin ez-Zerkeşî, *el-Burhân*'ında, İmam Celaleddin es-Suyûtî ise *el-İtkân*'ında bu yararları zikretmişlerdir. Biz burada en önemli olanlarını aşağıdaki şekilde zikretmekle yetineceğiz:

1- Hükmün vaz oluşuna neden olan hikmeti bilmek. Şüphesiz ki hikmeti bilmek, mümini, Allah Teâlâ'nın ahkâmını tenfiz etmeye (yerine getirmeye) ve onun emrettiği şeylerle amel etmeye teşvik eder. Çünkü o, söz konusu hükümlerin yerine getirilmesi, emirlerle amel edilmesi sonucunda ortaya çıkacak yararları ve meziyetleri apaçık görmekte hiçbir güçlük çekmez. İşte o zaman Allah'a olan imanı kuvvetlenir ve ona daha yakinen inanır. Diğer taraftan hikmeti bilmek, inanmayanları da Allahu Teâlâ'nın ahkâmına inanmaya teşvik eder; çünkü o da bu ahkâmın boş yere vaz edilmeyip, insanlığın yararlarını gerçekleştirmek ve onun mevkiini yükseltmek üzere çalışmak için vaz edildiğini kolayca görür.

2- Ayetlerin ifade etmek istedikleri manalara vâkıf olmak ve bu hususta vaki olabilecek güçlükleri gidermek hususunda sebebi nüzulden yardım istemek (yararlanmak). Çünkü Kur'an-ı Kerim'de öyle ayetler vardır ki onlarla nelerin kast edildiği ancak nüzul sebepleri bilindiği takdirde anlaşılabilir. Öyle ki şayet bu sebepler bilinmemiş olsaydı, ayetleri anlama hususunda hataya düşülmüş olurdu. İmam el-Vâhidî bu konuda şöyle der: "Kıssalarına ve nüzul sebebine vâkıf olmadıkça ayetlerin tefsirini bilmek mümkün değildir."

İbn Teymiye de bu konudaki görüşünü şöyle ifade eder: "Nüzul sebebini bilmek, ayetin anlaşılmasına yardım eder; çünkü (Kâbe'yi) hacceder ya da umre yaparsa, bu iki yeri tavaf etmesinde bir sakınca yoktur. Kim içinden gelerek bir iyilik yaparsa (bilmiş olsun ki) Allah iyiliğe iyilikle mukabele eder ve (iyiliği hak edeni) bilir." Ayetin zahirî manası, Safa ile Merve arasında sa'y yapmanın farz olmamasını gerektirmektedir. Ancak ayetin nüzul sebebi şu olaydır: Sahabe, cahiliye âdetlerinden olduğu gerekçesiyle, Safa ve Merve arasında sa'y yapmak-

tan endişe duyuyor ve dolayısıyla bundan kaçınıyordu. Söz konusu ayet onların bu endişesini bertaraf etti. Bu ise sa'y yapmanın farz olduğunu ortadan kaldırmaz.

Âl-i İmrân sûresinin 188. ayetinde ise şöyle buyrulmaktadır: "Yaptıklarından hoşlanan ve yapmadıkları ile de övülmek isteyenler yok mu; sakın, ama sakın onların azaptan kurtulacaklarını sanma! Çünkü elem verici azap onlar içindir." Mervân b. el-Hakem söz konusu ayetin manasını anlamakta güçlük çekerek şöyle dedi: "Şayet yaptıklarından hoşlanan ve yapmadıkları ile de övülmek isteyen her insan azap görecektse, o zaman hiçbirimiz azaptan kurtulamayacağız demektir." İşte Mervan'ın ayetin gerçek manasını anlamakta karşılaştığı bu müşkil, Abdullah b. Abbas (r.a.)'ın ona ayetin sebab-i nüzulünü açıklamasına kadar sürmüştür. Ayet, Hz. Peygamber (s.a.v)'in Ehli Kitab'a bir şey sorması, onların ise hakikati gizleyip ona başka bir şey söylemeleri, hal böyle iken, Hz. Peygamber (s.a.v)'e kendilerini sanki ona doğru cevap vermiş gibi göstermeleri ve bu da yetmiyormuş gibi, bir de bunun için övülmek istemeleri, yani Allah elçisinden kendilerini övmesini istemeleri üzerine nazil olmuştur. Ayeti gerektiği şekilde anlayınca Mervan'ın kalbi itminan bulmuş ve ayetteki tehdidin müminler için değil; fakat Ehl-i Kitap için olduğunu söylemiştir.¹

Yine Yüce Allah, Talâk sûresinin 4. ayetinde şöyle buyurmaktadır: "Kadınlarınız içinde hayızdan kesilenler ve henüz âdet görmemiş olanların iddetleri hususunda şüpheye düştüyse- niz biliniz ki onların iddetleri üç aydır." Bazı imamlar, ayette geçen إِنْ اَرْتَمْتُمْ ibaresindeki şarttan neyin kast edildiğini anlamakta güçlük çekmişlerdir. Öyle ki Kâhiriye mezhebi, hayızdan kesilen kadının bu konuda şüpheye düşmediği takdirde iddet beklemeyeceği görüşüne kâil olmuştur. Ancak ayetin nüzul sebebi şarttan neyin kast edildiğini açıklayarak, bu konuda gerçeği ortaya çıkarmaktadır. Ayetin nüzul sebebi şudur: Kadınların iddetleri ile ilgili "Boşanmış kadınlar, kendi kendilerine üç ay-başı hali beklerler."², "İçinizden ölenlerin bırakmış olduğu eşler

¹ Buharî, K. et-Tefsir Al-i İmrân, 16; Müslim, *Sahih*, K. el-Münafıkın B. 8.

² Bakara, 228.

kendi kendilerine dört ay on gün beklerler.”³ ayetleri nazil olduğu zaman sahabe, “Kadınların iddetlerinden sadece zikredilmeyenler kaldı ki onlar da yaşlı kadınlar ile küçük kız çocuklarının iddetleridir.” dediler. Bunun üzerine “Kadınlarınız içinde hayızdan kesilenler ile...” ayeti nazil oldu.⁴

Böylece açıkça görülmektedir ki ayet onların iddetleri ile ilgili hükmü bilmeyen ve dolayısıyla onların da iddet beklemelerinin gerekli olup olmadığı veya iddetlerinin Bakara sûresinde zikredilen kadınların iddetleri gibi olup olmadığı hususunda şüpheyne düşen kimseye yapılan hitaptan ibarettir. O halde إِنْ أَرَبْتُمْ ibaresinin manası, “Onlarla ilgili hükmü anlamakta müşkilât çekiyorsanız ve iddetlerini nasıl bekleyeceklerini bilmiyorsanız, onlarla ilgili hüküm budur.” demektir.

3- “Hasr” şüphesini ortadan kaldırmaktır. İmam Şâfiî “De ki bana vahyolunanda, yiyen bir kimsenin yiyecekleri içinde leş, akıtılmış kan, domuz eti (ki o pistir) veya günah işlenerek Allah’tan başkası adına kesilen hayvan dışında, yenmesinin haram olduğuna dair bir şey bulamıyorum.”⁵ ayeti ile ilgili olarak şunları söyler. “Kâfirler, Allah’ın helal kıldıklarını haram, haram kıldıklarını ise helal kıldıkları ve böylece ters düşüp ona muhalefet ettikleri zaman söz konusu ayet, onların gayelerine karşı çıkmak üzere nazil olmuştur. Sanki Allah onlara şöyle demiştir: “Bizim haram kıldıklarımızdan başka haram, helal kıldıklarımızdan başka da helal yoktur. Bu durum aynen şuna benzemektedir: Biri sana, “Bugün tatlı yeme!” derken sen de ona, “Bugün tatlıdan başka bir şey yemeyeceğim.” dersen, burada amaç sadece karşı çıkmaktır; oysa hakikati inkâr veya reddetmek diye bir şey asla söz konusu değildir. Buna göre Allah sanki: “Sizlerin helal kılmış olduğunuz, leş, kan, domuz eti ve Allah’tan başkası adına kesilen hayvandan başka haram yoktur.” şeklinde buyurmuştur ve böylece bunların dışındakilerin helâl olduğunu kast etmemiş olmaktadır. Çünkü amaç haram kılmayı tespit etmektir. Yoksa helâl olanları belirlemek değildir. İmam el-Harameyn bu konuda şöyle der: Bu son derece güzel bir görüştür.

³ Bakara, 234.

⁴ Bu haberi Hâkim, Übey b. Kaab’tan rivayet etmiştir.

⁵ En’am, 145.

Şayet İmam Şâfiî çıkıp da daha önceden bu görüşü (ifade etmiş) ortaya koymamış olsaydı, İmam Malik'in, haramların ayette zikrolunanlarla hasredilmesine (sınırlanmasına) karşı çıkmasına cevap vermezdik. Buna göre, ayetteki hasr, Allah (c.c.) tarafından kast edilmemiş olup, şekli bir hasrdan başka bir şey değildir. Bundan maksat ise Allah ve Resulünün kâfirlerle muhalefet etmeleri ve amaçlarına zıt bir şekilde onlarla muamelede bulunmalarıdır.

4- Hakkında ayet inen kimsenin adının bilinmesi ve böylece başkası ile karıştırılmaması için ayette müphem olanın belirtilmesidir. Çünkü başkası ile karıştırılacak olursa, suçsuz olan itham olunabilir. Suçlu ise af edilebilir. Mesela, Mervân b. el-Hakem "Ana ve babasına 'Öf, bıktım sizden! Benden evvel bu kadar nesiller gelip geçtiği (ve hiçbiri dirilmediği) halde beni (diriltip kabirden) çıkarılmakla mı korkutuyorsunuz?' diyen kimse..."⁶ ayetinin Abdurrahman b. Ebu Bekir hakkında nazil olduğunu söylemişti. Bunun üzerine müminlerin annesi Hz. Aişe (r.a.) ona karşı çıkmış ve kendisine ayetin nüzul sebebini açıklayarak şöyle demiştir: "Allah'a yemin ederim ki o (Abdurrahman b. Ebi Bekir) değildir. Şayet bu ayetin kimin hakkında indiğini söylemek isteseydim söylerdim. Allah'a yemin ederim ki Ebu Bekir'in ailesi hakkında benim suçsuz olduğumu gösteren ayetler dışında hiçbir ayet nazil olmamıştır."

5- Kur'an'ın ezberlenmesinin ve anlaşılmasının kolaylaştırılması ve böylece ayeti dinleyen herkesin zihninde vahyin yer etmesidir. Bütün bunlar nüzul sebebi bilinince daha kolay olur. Çünkü sebeplerin neticelere, hükümlerin olaylara ve olayların da şahıslara, zamanlara ve mekânlara bağlanması... İşte bütün bunlar, eşyanın zihinde yer etmesi, oraya nakşedilmesi ve gerektiğinde kolayca hatırlanması için birer sebeptirler. Bu, çağrışım kanununun bir sonucudur.

6- Ayetlerin nüzul sebeplerine vâkîf olmak, onların ulaşmak istedikleri gayeyi anlamaya, ihtiva ettikleri sırrı ve amaçları kavramaya yardımcı olur. Bu ayetler hakkında düşünmek ve tedebbürde bulunmak, onlara göre amel etmek bakımından en

---

⁶ Ahkaf, 17.

etkili yoldur. Çünkü Yüce Allah, Sâd sûresinin 29. ayetinde, ayetlerin üzerinde düşünmemizi emretmektedir: “(Bu) Mübarek bir kitaptır. Onu sana indirdik ki ayetlerini düşünsünler ve akl-ı selim sahipleri öğüt alsınlar.”

Şunu bilmek gerekir ki sahâbi, Kur'an'dan bir ayet hakkında bir şey söylediği zaman, onun bu sözü, bazen ayetin nüzul sebebini açıklayıcı, bazen de ayetin manasını tefsir ve şerh edici mahiyette olur.

Eğer, سبب نزول هذه الايات كذا “Ayetin ya da ayetlerin nüzul sebebi şudur” derse, bu ibare, nüzul sebebinin zikredilmesi hususunda bir nas teşkil eder.

Eğer, كذا من الايات... كذا فنزل... وقعت حادثة كذا، أو وجه، “Falan hâdis vuku bulduğu ya da Hz. Peygamber (s.a.v)’e falan konuda soru yöneltildi de falan falan (şu şu) ayetler nazil oldu” derse, bu ibare de nüzul sebebinin açıklanması hususunda bir nas hükmündedir. Çünkü ayet ya da ayetlerin, olayın veya sualin vuku bulması üzerine nazil olduğunu zikretmektedir. Bunun anlamı şudur: Nüzul sebebi, söz konusu olay ya da sualdir.

Daha önceki ibare gibi bu ibare de, nüzul sebebinin belirlenmesi bakımından açık iki siga (kalıp) hükmündedir. Çünkü başka türlü anlaşılımları mümkün değildir.

المراد من هذه الآية كذا، أو هذه الآية تدل على كذا، أو Sahabî “Bu ayetlerden maksat şudur veya bu ayet şuna delalet etmektedir veya bu ayetten şu anlaşılıyor.” gibi ya da buna benzer ibareler kullanıyorsa ya da ayetin müfredatı ile ilgili şerhler yapıyorsa (bil ki) bütün bunlar, ayetin tefsiri ve medlulünün beyanı sadedinde açıklamalardır.”

Eğer “Bu ayet falan şey hakkında nazil oldu” derse, bu ibare, kendisiyle aynı zamanda hem nüzul sebebinin hem de ayetin manasının kast edilmesine müsait bir ibaredir.

فإذا قال: نزلت هذه الآية في فلان، أو في جماعة من المؤمنين. أو من المشركين، أو من أهل الكتاب، أو في حادثة كذا. “Bu ayet falan kimse, müminlerden, kâfirlerden, ya da kitap ehlinden bir topluluk

veya falan hâdisе hakkında nazil oldu” derse, bu sözden kast olunan ayetin nüzul sebebidir.

نزلت في الحث علي كذا أو الإرشاد إلي كذا Falan şeye teşvik ya da falan şeye irşat için indi” derse, bundan kast olunan ayetin tefsiridir. ...نزلت في كذا “Falan şey hakkında nazil oldu.” şeklinde ibaresinin tefsir kitaplarında sık sık yer alması üzerine, İmam ez-Zerkeşî *el-Burhân* adlı eserinde şunları söyler: “Sahabe ve Tabiinin âdetinde bilindiği üzere, onlardan biri “Bu ayet falan şey hakkında nazil oldu” derse, bununla o, bu ayetin şu hükmü ihtiva ettiğini kast eder, yoksa bunun ayetin nüzul sebebi olduğunu kast etmez.

نزلت هذه الآية كذا “Bu ayet falan şey hakkında nazil oldu.” şeklindeki sahabe sözü, Hz. Peygamber (s.a.v)’e ulaşan merfu hadis hükmündedir. Eğer kendisine ulaşan sened sahih olur ve Mücâhid, İkrime ve Said b. Cübeyr gibi, sahabeden nakilde bulunan tefsir imamlarından olursa, daha önce zikrettiğimiz tüm hususlarda tabiin de tıpkı sahabe gibidir. Nüzul sebepleri içinde sadece senedi sahih, sübutu kesin olanların, ayetlerin ruhuna ve hedefine uygun düşenleri, siyak ve sibakıyla uyum halinde bulunanları, İslâm akidesinin esaslarından hiçbirisi ile çatışmayanları, şeriatın naslarından hiçbirisiyle çelişki halinde bulunmayanları, İslâm âlimlerinin üzerinde icmaya vardıkları ve ümmetin rıza göstererek ve kabul ederek naklettikleri kaidelerden hiçbirisiyle çelişkiye düşmeyenleri zikretmekle iktifa edeceğim.

Senedi ve metni zayıf olan, ayetlerin genel anlamı ile ruhuna uygun düşmeyen, siyak ve sibakı ile uyum halinde bulunmayan, dinin esaslarından biri ile çelişen, İslâm’ın naslarından biri ile çatışan veya İslâm âlimlerinin üzerinde icmaya vardıkları kaidelerle çelişkiye düşen haberlere gelince, onlara hiçbir şekilde değer vermeyeceğiz ve onları çalışmamıza almaya cağız. Ayetin ya da sûrenin nüzulü için birçok sebep mevcut ise, senet bakımından en sıhhatli, rivayet tariki bakımından en kuvvetli olanını ve ayetin ya da sûrenin manasına en uygun düşenini zikretmeyi tercih edeceğiz. Tercih bakımından sebepler eşit seviyede iseler, bu takdirde, içlerinden en faydalı olanları ve en çok meziyet ihtiva edenleri zikredeceğiz. Yalnız Allah’tan yardım dileriz. Çünkü tevfiğ Allah’tandır.

BAKARA SÛRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 286 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

- 1- Elif, Lâm, Mîm.
- 2- Bu, kendisinde şüphe bulunmayan, Allah'tan sakınanlar için rehber olan bir kitaptır.
- 3- Onlar, gayba inanır, namazlarını kılar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan (başkalarına da) harcarlar (verirler).
- 4- Sana ve senden önce indirilenlere inanırlar; Ahirete de kesin olarak iman ederler.
- 5- İşte, Rablerinden gelen bir hidayet üzere olanlar ve kurtuluşa erenler bunlardır.
- 6- Küfredenleri uyarsan da uyarmasan da (birdir) fark etmez. Onlar yine de inanmayacaklardır.
- 7- Çünkü Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözlerinde ise perde vardır ve büyük azap onlar içindir.
- 8- İnsanlar içinde inanmadıkları halde, "Allah'a ve ahiret gününe iman ettik" diyenler vardır.
- 9- (Güya) Allah'ı ve iman edenleri aldatırlar. Oysa onlar sadece kendilerini aldatmaktadırlar; ama bunun farkında değildir.
- 10- Kalplerinde hastalık vardır. Allah, hastalıklarını daha da artırmıştır. Yalan söylemelerinden dolayı onlar için elem verici bir azap vardır.
- 11- Onlara "Yeryüzünde fesat çıkarmayın denildiği zaman", "Bizler sadece ıslah edicileriz derler."
- 12- Bilin ki asıl fesat çıkaranlar onlardır. Fakat bunun farkında değildirler.

13- Onlara “Siz de insanların inandıkları gibi inanın” denildiği zaman da, “Biz beyinsizlerin inandıkları gibi mi inanalım?” derler. İyi bilin ki asıl beyinsiz onlardır; fakat bunu bilmezler.

14- İman edenlerle karşılaştıklarında “İman ettik.” derler. Şeytanlarıyla baş başa kalınca da “Biz sizlerle beraberiz; sadece onlarla alay ediyoruz.” derler.

15- Allah da onlarla alay eder ve onları taşkınlıkları içinde bocalar durumda bırakır.

16- İşte hidayeti sapıklıkla değiştiren bunlardır. Ancak ticaretleri kazanç getirmemiş; kendileri de doğru yolu bulamamışlardır.

17- Onların durumu, ateş yakan kimsenin durumu gibidir; ateş etrafını aydınlatığında, Allah onların nurlarını giderdi ve onları görmez bir halde karanlıklar içinde bırakıverdi.

18- Onlar sağırdılar, dilsizdirler, kördürler; bu yüzden (hakka) dönmezler.

19- Ya da (onların durumu) gökten, karanlıklar, gök gürültüsü ve şimşeklerle birlikte gelen yağmur (a tutulmuş kimselelerin durumu) gibidir. Bunlar, yıldırımlardan ölüm korkusuyla parmaklarını kulaklarına tıklarlar. Allah kâfirleri kuşatmıştır.

20- Şimşek, neredeyse gözlerini kör edecek, onların (etrafını) aydınlatıkça yürürler; karanlık çökünce de durakalırlar. Allah dileseydi kulaklarını da gözlerini de giderirdi.

Mücâhid (r.a.v)’dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: el-Bakara sûresinin ilk dört ayeti müminlerin, sonraki iki ayet ise kâfirlerin sıfatı ve ondan sonraki on üç ayet de münafıklar hakkında nazil olmuştur.¹

Dört ayet, sûrenin başından **وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ** ‘e kadar olan kısımdır. Bu, Kufe mezhebinden olmayanlara uyduğumuz takdirde böyledir. Çünkü onlara göre **الْم** ayet değildir. Ancak Kufe

¹ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, I, 103

mezhebine göre الم ayettir. Buna göre dört ayet, ذلك الكتاب dan اولئك هم المفلحون 'a kadar olan kısımdır. Kâfirler hakkında nazil olan iki ayet ise ان الذين كفروا سواء عليهم اذ جاءهم عذاب الله ولهم عذاب عظيم 'e kadar olan kısımdır. Mûnafıklar hakkında nazil olan on üç ayet de ومن الناس من يقول امنا بالله وبالْيَوْمِ الْآخِرِ وما هم بمؤمنين ayeti ile başlar ve ان الله على كل شيء قدير ayeti ile sona erer.

Kâfirlerden kast olunan, inkârcılar, küfürlerini açıkça ilan edenlerdir. Mûnafıklardan kast olunan ise, inanmadıkları halde kendilerini inanmış gösterenlerdir.

26- Allah bir sivrisineği, hatta onun da üstünde olanı misal olarak göstermekten çekinmez. İman edenler onun Rablerinden gelen bir gerçek olduğunu bilirler. Kâfirler ise, "Allah bu misalle neyi murat etti?" derler. O, bu misalle birçoğunu saptırır birçoğunu da yola getirir. Onunla sapıklardan başkasını saptırmaz.

27- Onlar, Allah'la yapılan sözleşmeyi kabulden sonra bozarlar, Allah'ın birleştirilmesini emrettiği şeyi keserler ve yer-yüzünde fesat çıkarırlar. İşte hüsrana uğrayacak olanlar onlardır.

İbn Abbas ve İbn Mesud (r.a.)'ın şöyle dedikleri rivayet edilmiştir: Allah mûnafıklarla ilgili iki misali, yani daha önce gördüğümüz "Onların durumu ateş yakan kimsenin durumu gibidir." ve "Yahut gökten zifiri karanlıklar, gök gürültüsü ve şimşeklerle gelen yağmura tutulmuş kimselerin durumu gibidir." ayetlerinde geçen iki misali verdiği zaman mûnafıklar, "Allah böyle misaller vermez, o böyle misaller vermekten beridir." dediler. Bunun üzerine Yüce Allah bu iki ayeti indirdi.

44- Siz kitabı okuyup dururken kendinizi unutup da insanlara iyiliği mi emredersiniz? Hiç akıl etmeyecek misiniz?

İbn Abbas (r.a.)'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: Bu ayet Medine Yahudileri hakkında nazil olmuştur. İçlerinden biri, Müslüman olan hışmına, akrabasına ve kendisiyle arasında süt-kardeşliği bulunan kimseye:

Girdiğin dinde ve bu adamın (yani Hz. Muhammed (s.a.v)'in) sana emrettiklerine sebat et; çünkü onun görevi hak-

tır. Böylece kendileri yapmadıkları halde insanlara bu şekilde hareket etmelerini emrediyorlardı. Yahudi âlimleri, kendilerine tâbi olanlara Tevrat'a uymalarını emrediyorlardı. Oysa Hz. Peygamberin sıfatını inkâr etmek sûretiyle bizzat kendileri ona muhalefet etmiş oluyorlardı. Yahudi âlimleri kendileri günah işlerken, başkalarını Allah'a itaat etmeye ve yine kendileri cimrilik ederken başkalarını sadaka vermeye teşvik ediyorlardı.

62- Şüphesiz iman edenler, Yahudiler, Hristiyanlar ve Sâbiîler; bunlardan kim Allah'a ve ahiret gününe inanır, iyi iş yaparsa, mükâfatları Allah katındadır. Artık onlar için korku yoktur, mahzun da olmayacaklardır.

Mücâhid (r.a.)'ın şöyle dediği rivayet olunur: Selman el-Fârisî (r.a.) şöyle der: Hz. Peygamber (s.a.v)'e (Medine'ye gelmeden önce) kendileriyle birlikte bulunduğum kimselerin dinini sorarak, ona:

– “Ey Allah elçisi! Bu insanlar namaz kılıyor, oruç tutuyor, sana inanıyor ve senin peygamber olarak gönderildiğine şahadet ediyorlar.” dedim. Bunun üzerine söz konusu ayet nazil oldu.²

76- İman edenlerle karşılaştıkları zaman “İnandık” derler. Fakat baş başa kaldıkları zaman da “Allah'ın size açıkladığı şeyi Rabbiniz katında size karşı delil olarak kullansınlar diye mi onlara anlatıyorsunuz? Hâlâ akletmeyecek misiniz?” derler.

Katâde'den rivayet edilmiştir: Yahudiler, müminleri memnun etmek için onlara yaltaklanıyorlardı. Ancak baş başa kaldıklarında da, Allah'ın kendilerine öğrettiği, açıkladığı ve kitabında Hz. Peygamber (s.a.v)'in sıfatı ve peygamberliğine dair beyan ettiği şeyleri müminlere anlatmayı birbirlerine yasaklıyor ve “Eğer bunu yaparsanız onlar bunu size karşı Rabbiniz katında delil olarak kullanırlar.” diyorlardı. Bunun üzerine söz konusu ayet nazil oldu.

79- Yazıklar olsun o kimselere ki Kitabı elleriyle yazıp da sonra onu az bir paraya satmak için “Bu Allah katındandır.”

---

² Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, I, 323.

derler. Ellerinin yazdıklarından dolayı yazıklar olsun onlara! Kazandıklarından dolayı yazıklar olsun onlara!

İbn Abbas (r.a.)’dan rivayet edilmiştir. O der ki:

– Bu ayet, Hz. Peygamber (s.a.v)’i Tevrat’ta, gözbebekleri siyah ve iri, orta boylu, dalgalı saçlı, güzel yüzlü biri olarak tavsif edilmiş buldukları halde hasetliklerinden ve düşmanlıklarından ötürü, onun bu sıfatlarını elleriyle değiştirip onu “Uzun boylu, mavi gözlü, düz saçlı” biriymiş gibi göstermek isteyen Yahudi âlimleri hakkında nazil olmuştur.³

80- “Sayılı birkaç gün dışında bize asla ateş dokunmayacaktır” demişlerdi. De ki: Öyleyse Allah katından bir söz mü aldınız? Çünkü Allah asla sözünden dönmez! Yoksa Allah hakkında bilmediğiniz bir şey mi söylüyorsunuz?

İbn Abbas (r.a.)’tan rivayet edilmiştir: Yahudilerden bir kısmı:

– “Dünyanın ömrü yedi bin senedir. Her bin sene için sadece bir dünya günü cehennemde azap göreceğiz. Bu da sayılı yedi günden ibarettir. Sonra azap sona erecek.” derken diğer bir kısmı ise:

– “Bize ateş ancak kırk gece dokunacaktır. Çünkü bu, buzağıya taptığımız müddettir. Bu müddet geçince, azap bizden kalkmış olacaktır. (Hz. Peygamber (s.a.v) ve ashabına işarette bulunarak) Sonra da oradaki yerimizi bu insanlar alacaktır.” diyordu. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) onlara hitaben:

– Hayır, yalan söylüyorsunuz! Aksine orada ebediyen kalacak sizlersiniz. Bizler de inşallah hiçbir zaman orada sizin yerinizi almayacağız.” Buyurdu. İşte söz konusu ayet bu kimseler hakkında nazil olmuştur.⁴

89- Onlara, Allah katından yanlarında bulunan (Tevrat)’ı doğrulayan bir kitap geldiğinde -oysa kâfirlere karşı önceleri yardım isteyip duruyorlardı- işte o bildikleri şey kendilerine ge-

³ Bu haberi Neseî ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

⁴ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, I, 382.

lince onu inkâr ettiler. Bu yüzden Allah'ın laneti inkârcıların üzerine olsun!

İbn Abbas (r.a.)'tan rivayet edilmiştir:

– Resulullah (s.a.v)'ın gönderilmesinden önce Yahudiler, Evs ve Hazreç kabilelerine karşı gelecek olan peygamberden medet umuyorlardı. Ancak Yüce Allah onu Araplar içinden (seçip) gönderince ona iman etmediler ve onun hakkında söylediklerini inkâr ettiler. Bunun üzerine Mu'az b. Cebel, Bîşr b. el-Berrâ ve Davud b. Seleme onlara:

– Ey Yahudi topluluğu! Allah'tan korkun ve Müslüman olun. Zira bizler müşrik iken, bize karşı Muhammed'den medet umardınız. Bize onun gönderileceğini haber verir ve onu sıfatıyla tavsif ederdiniz, dediler. Bunun üzerine Benî Nadir'den biri:

– O, bize bildiğimiz bir şeyi getirmedi. O, size sözünü ettiğimiz kimse değildir, dedi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.⁵

Amr b. Katâde el-Ensârî'den rivayet edilmiştir. O der ki: Bana yaşlılarımız anlattı. Onlar şöyle diyorlardı:

– Araplar arasında hiç kimse Resulullah (s.a.v)'in durumunu bizden iyi bilmezdi. Yanımızda Yahudiler vardı. Onlar kitap ehli idi, biz ise putperesttik. Başlarına bizim tarafımızdan hoşlanmadıkları bir şey gelince: “Bir peygamber gönderilecek, zamanı geldi çattı. Ona tabi olup onunla birlikte Âd ve İrem kavimleri nasıl katledildiyse sizi de öyle katledeceğiz.” diyorlardı. Resulullah (s.a.v) gönderilince, bizler ona tâbi olduk. Yahudiler ise onu inkâr ettiler, Allah'a yemin ederim ki bu ayet, bizler ve onlar hakkında nazil olmuştur.⁶ Ayette kitaptan maksat “Kur'an-ı Kerim”, ما معهم'dan maksat da Tevrat ve İncil'dir.

الاستفتاح kelimesi ise yardım isteme anlamında kullanılmıştır. Yani onlar, Hz. Peygamber (s.a.v) gönderilmeden önce düşmanlarına karşı yardımı, sıfatını Tevrat ve İncil'de bulduk-

⁵ Taberî, Câmiu'l-Beyân, I, 410-411.

⁶ Bu haberi İbn İshâk ile İbnü'l-Münzir rivayet etmişlerdir.

ları ahir zamanda gönderilecek olan peygamberden umuyorlardı.

94- De ki Allah katında ahiret yurdu başkaları dışında sadece size ait ise, (bu inancınızda da) samimi iseniz, ölümü dilesenize!

Ebu Aliye'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: Yahudiler:

– Cennete ancak Yahudi ve Hristiyan olanlar girecektir, demişlerdi. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu.⁷

97- De ki: Kim Cebrail'e düşman ise, (bilsin ki) Kur'an'ı Allah'ın izniyle kendinden öncekileri doğrulayıcı ve müminler için de hidayet ve müjdeci olarak senin kalbine indiren odur.

İbn Abbas (r.a.)'tan rivayet edilmiştir. O der ki:

Yahudiler, Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna varıp ona:

– Bize birtakım hasletlerden söz et. Sana onlardan soracağız. Çünkü onları ancak bir peygamber bilebilir. Eğer onları bize bildirirsen, senin peygamber olduğunu bilir ve sana tabi oluruz, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v) onlara hitaben:

– İstedığınızı sorun, ama önce bana söz verin. Eğer size istediğiniz cevabı verecek olursam, bana tâbi olup Müslüman olacak mısınız? dedi. Onlar da:

– Evet, kabul ediyoruz, dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

– Haydi, istediğinizi sorun, buyurdu. Onlar:

– Şimdi sana soracağımız şu üç hasletten bize haber ver: Tevrat nazil olmadan önce İsrail (Yakûb) nefsine neyi haram kıldı, bize haber ver! Bize kadının suyu ile erkeğin suyunun nasıl olduğunu ve ondan erkek ve kadının nasıl meydana geldiğini haber ver? Bize Tevrat'taki şu ümmi peygamberden haber ver ve onun meleklerden dostu kimdir? dediler.

Hz. Peygamber (s.a.v) onlara:

---

⁷ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, I, 425.

– Allah adına söz verin! Eğer sorduklarınıza cevap verirsem bana tabi olacaksınız, değil mi? buyurdu. Onlar da ona istediği sözü verdiler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

– Musa’ya Tevrat’ı indiren adına size derim ki bilmiyor musunuz, Yâkûb (İsrail) ağır bir hastalığa tutulmuştu. Hastalığın uzaması üzerine “Allah onu bu hastalıktan sıhhate kavuşturursa en çok sevdiği yemek ve içeceği kendisine yasak edeceğine dair” Allah’a nezirde bulunmuştu. En çok sevdiği yemek deve eti, en çok sevdiği içecek ise deve sütü idi, buyurdu. Yahudiler:

– Evet dediler. Hz. Peygamber (s.a.v); “Allah’ım sen onlara karşı şahit ol” dedikten sonra:

– Kendisinden başka ilah olmayan ve Musa’ya Tevrat’ı indiren Allah adına size derim ki (bilmem) erkeğin suyunun koyu beyaz, kadınınkinin ise ince sarı olduğunu, hangisi üstün gelirse, Allah (c.c.)’ın izni ile çocuğun ona benzeyeceğini (yani, erkeğin suyunun kadınınkine üstün geldiğinde çocuğun Allah (c.c.)’ın izni ile erkek, kadınınkine üstün geldiğinde ise çocuğun Allah’ın izni ile kız olduğunu biliyor musunuz?) buyurdu. Yahudiler:

– Evet, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v) yine:

– Allah’ım sen şahit ol! Size Musa’ya ve Tevrat’ı indiren adına söylerim ki bu ümmi peygamberin gözleri uyur, kalbi uyumaz, öyle değil mi? buyurdu. Onlar:

– Evet, dediler. Hz. Peygamber:

– Allah’ım sen şahit ol! buyurdu. Bunun üzerine Yahudiler (şimdiye kadar söylediklerin doğru, tâbi olunmaya layıksın anlamında) ona:

– Şimdilik iyisin, dedikten sonra:

– Peki meleklerden dostun kim? Bize onu söyle, o zaman senin yanında olur, seni terk etmeyiz, diye ilave ettiler: Hz. Peygamber (s.a.v)

– Dostum Cebrail'dir. Allah hiçbir peygamber göndermemiştir ki o, onun dostu olmamış olsun, buyurdu. Bunun üzerine Yahudiler:

– İşte şimdi senden ayrılıyor. Şayet dostun onun dışındaki meleklerden biri olsaydı sana tâbi olur ve seni tasdik ederdik, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Onu tasdik etmekten sizi alıkoyan nedir? buyurdu. Onlar:

– O, bizim düşmanımızdır. Çünkü o, bize harp, kıtal, azap ve kan dökülmesinden başka bir şey getirmez. Şayet dostunun, rahmet, yağmur ve nebat getiren Mikail olduğunu söyleseydin sana tâbi olurduk, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayeti indirdi.”⁸

99- And olsun ki sana apaçık ayetler indirdik; onları fâsıklardan başkası inkâr etmez.

İbn Abbas (r.a.)'tan rivayet edilmiştir. O der ki: “İbn Suriyâ, Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– Ey Muhammed, sen bize bildiğimiz bir şey getirmedi ve Allah da sana açık bir ayet indirmede ki ona bakıp sana tabi olalım, demişti. Bunun üzerine Allah bu ayeti indirdi.”⁹

100- Onlar ne zaman bir ahitte bulunmuşlarsa, içlerinden bir grup o ahdi bozmamış mıdır? Zaten onların çoğu inanmazlar.

H. Muhammed (s.a.v) peygamber olarak gönderilip de Yahudilere, gelecek peygamber (s.a.v)'e iman edeceklerine dair kendilerinden misak ve ahit alındığını ve onların, Muhammed çıkacak olursa, “Allah'a kasem olsun ki ona iman edeceğiz ve müşrik Araplara karşı onunla birlik olacağız.” diye Allah'a ahitte bulunduklarını hatırlatınca, Malik b.es-Sayf adlı Yahudi:

– Allah'a yemin ederim ki Muhammed'e iman etmemiz hususunda, kitabımızda bizden ne ahit ne de misak alınmıştır, de-

⁸ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, I, 431-432; Ahmed b. Hambel, *Müsned*, I, 278, 465. Ayrıca Tirmîzî ile Neseî de rivayet etmişlerdir.

⁹ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, I, 441.

di. Böylece Yahudiler, ahit ve misakı bozup Hz. Muhammed (s.a.v)'i inkâr ettiler. Bunun üzerine Allah bu ayeti indirdi.

102- Ve onlar Süleyman'ın hükümranlığı hakkında şeytanların uydurduklarına uydular; oysa Süleyman kâfir değildi. Fakat şeytanlar kâfir olmuşlardı. Çünkü insanlara, sihir ve Bâbil'deki Hârut ve Mârut adlı meleğe indirilen şeyleri öğretiyorlardı.

Oysa o ikisi, "Biz fitneyiz, sakın inkâr etme (kâfir olma)!" demedikçe, hiç kimseye bir şeyleri öğretmezlerdi. Buna rağmen onlar, bu ikisinden, erkekle karısının arasını açacak şeyler öğreniyorlardı. Oysa onlar Allah'ın izni olmadıkça, bu öğrendikleri ile kimseye zarar veremezlerdi. Böylece onlar kendilerine zarar verecek, yarar sağlamayacak şeyleri öğreniyorlardı. And olsun ki onu satın alan kimsenin ahirette nasibi olmadığını biliyorlardı. Keşke kendilerini karşılığında sattıkları şeyin ne kadar kötü olduğunu bilselerdi!

Yahudiler birbirlerine:

– "Şu Muhammed'e bakın! Süleyman'ı peygamberle birlikte zikrederek hak ile batılı karıştırıyor; iyi ama o, rüzgâra binen bir sihirbaz değil miydi? dediler. Sonra da Hz. Peygamber (s.a.v)'e sihirden sormaları üzerine Allah bu ayeti indirdi."¹⁰

104- Ey iman edenler, (Peygambere) "Râinâ" demeyin, "Unzurnâ" deyin ve (onu) dinleyin. Kâfirler için elim bir azap vardır.

Yahudilerin ayıplarından biri de Hz. Peygamber (s.a.v)'e "Râinâ ya Muhammed!" demeleriydi. Çünkü bu kelime ile ona hakarete, küfürde bulunmayı amaçlıyorlardı. Onlara göre bu kelime, "kafasızlık, ahmaklık anlamına gelen "rurune" kökünden alınmıştı. Ama Müslümanlarda bu kelimeyi "murâât=gözetme" anlamında kullandıkları intibainı uyandırıyorlardı. Zira Müslümanlar da Hz. Peygamber (s.a.v)'den kendilerini gözetmesini, yani kendilerine iltifatta bulunmasını, ilgi göstermesini istedikleri zaman ona: "Râinâ, yani bizi gözet" derlerdi. Görül-

---

¹⁰ Bu haberi İbn İshâk ile İbn Ebî Hatim rivayet etmişlerdir.

düğü gibi, burada “Râinâ” kelimesi gözetmek anlamına gelen “murâât” masdarından emirdir.

Bu sebeple, Allah, Yahudilerin de söylememeleri ve böylece Hz. Peygamber (s.a.v)’e hakaret ve küfür etmeye fırsat bulamamaları için, Müslümanların bu kelimeyi Allah elçisine (s.a.v) kullanmalarını yasaklamıştır.

İbn Abbas der ki: Araplar “râinâ” kelimesini kullanırlardı. Yahudiler onların bu kelimeyi Resulullah (s.a.v) için kullandıklarını duyunca buna çok sevindiler. Çünkü Yahudi dilinde bu kelime “pis küfür” anlamı ifade ediyordu. Bunun üzerine onlar:

– Şimdiye kadar Muhammed’e gizlice küfrederdik. Ama artık ona açıkça edebiliriz. Çünkü bu söz onun ashabının sözüdür, dediler. Daha sonraları Hz. Peygamber (s.a.v)’in yanına vardıklarında alaylı bir şekilde gülerek:

– Ya Muhammed râinâ, derlerdi. Sad b. Ubâde adlı Ensardan biri Yahudi dilini bildiği için bu durumu fark edince onlara:

– Ey Allah’ın düşmanları! Allah’ın laneti üzerinize olsun! Muhammed’in nefsi elinde olan Allah’a yemin ederim ki şayet sizden birinin bu sözü söylediğini duyacak olursam, boynunu vururum, dediler. O zaman Yahudiler:

– İyi ama bu sözü sizler de ona söylemiyor muydunuz? dediler. Bunun üzerine Allah bu ayeti inzal buyurdu.”¹¹

106- Biz bir ayeti nesh edecek ya da unutturacak olursak, ondan daha iyisini veya dengini getiririz. Yoksa sen Allah’ın her şeye gücünün yettiğini bilmez misin?

İmam el-Kurtûbî der ki: Bu ayetin nüzul sebebi şu olaydır: Yahudiler, Müslümanların Kâbe’ye yönelmelerini çekememeleleri, bu yüzden İslâm’ı kötüler ve “Muhammed ashabına bir şey emrediyor, sonra da onu yasaklayıp zıddını emrediyor. Bugün bir söz söylüyor, yarın ondan vazgeçiyor. O halde bu Kur’an Muhammed’in sözünden başka bir şey değildir. Onu kendisi uyduruyor. Bu yüzden bir kısmı bir kısmını nakzedi-

---

¹¹ Bu haberi Ebu Nuaym ile İbnü’l-Münzir rivayet etmişlerdir.

yor.” demeleri üzerine Yüce Allah bu ve en-Nahl sûresinin 10. ayetini inzal buyurdu.

“Bir ayetin yerine başka bir ayet getirdiğimiz zaman, Allah ne indirdiğini en iyi bildiği halde, onlar ‘Sen uyduruyorsun.’ derler. Hayır! Ama onların çoğu bilmezler.”

108- Yoksa Musa’nın sorguya çekildiği gibi, sizler de Peygamberinizi sorguya mı çekmek istiyorsunuz? Artık kim imanı küfre değişirse doğru yoldan sapmış olur.

İbn Abbas (r.a.)’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Râfi b. Hureymile ve Vehb b. Zeyd adlı iki Yahudi’nin Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Ey Muhammed! Ya bize gökten inen okuyacağımız bir kitap getir ya da bizim için nehirler fışkırt ki sana tâbi olup seni tasdik edelim, demeleri üzerine Allah bu ayeti inzal buyurdu”.¹²

Ebu Âliye’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Birisi Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Keşke bizim kefaretlerimiz de tıpkı İsrailoğullarının kefaretleri gibi olsaydı! dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) üç kere “Ey Allah’ım, böyle bir şey istemeyiz.” dedikten sonra:

– Allah’ın size verdikleri İsrailoğullarına verdiklerinden daha hayırlıdır. Çünkü İsrailoğullarından biri bir günah işlediği zaman günahını ve ona terettüp eden kefareti kapısında yazılı buyurdu. Kefareti yerine getirmiş olsa bile bu onun için yine de dünyada bir zül olurdu. Şayet kefareti yerine getirmemiş ise ahirette rezil rüsva olacaktı. Oysa Allah size İsrailoğullarına verdiklerinden daha hayırlısını vermiştir. Zira Allah şöyle buyurmaktadır: “Kim bir kötülük işler yahut nefesine zulmeder, sonra da Allah’tan bağışlanmasını dilerse, Allah’ı bağışlayıcı ve esirgeyici bulur.”¹³ Beş vakit namaz ve iki cuma, aralarında işlenen günahlara kefarettir. Kim bir kötülük yapacak olursa, sadece tek günah yazılır. Buna karşılık kim bir iyilik yapmayı düşünür de yapmazsa, ona yine de bir tek sevap yazılacaktır.

¹² Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, I, 483.

¹³ en-Nisâ, 110.

Yapacak olursa, yaptığı iyiliğe eşit on sevap yazılır. Allah katında ancak helak olacak olan helak olur. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.¹⁴

İmam İbn Kesir bu konuda şunları söyler: Ayet-i kerimeden kast olunan, İsrailoğullarının güçlük çıkarmak, yalanlamak ve muhalefet etmek amacıyla Musa (a.s.)’dan (mucizeler) talep ettikleri gibi güçlük çıkarmak, Hz. Peygamber (s.a.v)’den bir şey talep eden kimsenin zem edilmesidir.

109- Kitap ehlinin çoğu, hak kendilerine apaçık belli olduktan sonra içlerindeki hasetten ötürü sizi imandan sonra küfre döndürmeyi isterler. Allah’ın emri gelinceye kadar onları affedin, hoş görün. Şüphesiz ki Allah her şeye kadirdir.

Huyey b. Ahtâb ve Yâsir b. Ahtab, Yahudiler içinde Araplara karşı çok hasetlik duyanlardandı. Çünkü Yüce Allah, elçisi Hz. Muhammed (s.a.v)’i onlar arasından seçmişti. İşte bu yüzden ikisi, güçleri yettiğince insanları İslâm’dan uzaklaştırmaya çalışıyorlardı. Allah bu ayeti bu ikisi ve onlar gibi hareket eden herkes hakkında inzal buyurmuştur.

113- Yahudiler: “Hıristiyanlar bir esas üzerine değildirler” dediler. Hıristiyanlar da: “Yahudiler bir esas üzerine değildirler.” dediler. Oysa hepsi de Kitabı okuyup duruyorlar. Bilmeyenler de aynen onların sözlerini söylemişlerdi. Allah kıyamet günü ihtilafa düştükleri hususlarda aralarında hüküm verecektir.

İbn Abbas (r.a.) der ki:

“Hıristiyan Necrân heyeti Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna vardıklarında Yahudi âlimleri de oraya gelmişti. İki taraf tartışmaya, çekişmeye başladılar. Öyle ki iki tarafın da sesleri yükseldi. Yahudiler Hıristiyanlara, “Dinî hiçbir esas üzere değilsiniz.” diyerek İsa’yı ve İncil’i inkâr ettiler. Hıristiyanlar da Yahudilere: “Siz de dinî hiçbir esas üzere değilsiniz.” diyerek, Musa’yı ve Tevrat’ı inkâr ettiler. Bunun üzerine Allah bu ayeti inzal buyurdu.”¹⁵

¹⁴ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, I, 484.

¹⁵ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, I, 495.

114 - Allah'ın mescitlerinde, adının anılmasını engelleyen ve onların tahrip edilmesine çalışan kimseden daha zalim kim olabilir? Onların oralara ancak korka korka girmeleri gerekir. Onlar için dünyada rezillik, ahirette ise büyük azap vardır.

Ayette söz konusu edilen kimselerin Rum Hristiyanları oldukları rivayet edilmiştir. Yahudilere karşı duydukları kin, onları Beyt-i Makdis'i yıkıp yakması için Bâbil'li Mecûsi Buhtü'n-Nasr'a yardım etmeye sevk etmiştir; Çünkü İsrail-oğulları, Zekeriya Peygamberin oğlu Yahya Peygamber (a.s.)'i öldürmüşlerdi.¹⁶

Ayetin Kureyş müşrikleri hakkında nazil olduğu söylenmiştir. Çünkü onlar da Hz. Peygamber (s.a.v)'in Mescid-i Haram'da namaz kılmasını engellemişlerdir. Yine Hudeybiye barışı sırasında da O'nu Mescid-i Haram'ı tavaftan alıkoymuşlardır.

Âlimler, bu konuda şöyle demişlerdir: Bu konuda en doğru görüş, ayetin, Allah'ın mescitlerde anılmasını engelleyen ve tahrip edilmesine çalışan herkesin korkutulması (herkese karşı tedbir alınması) hususunda umum ifade etmesidir. Mescitlerin tahrip edilmesi, bazen Buhtü'n-Nasr'ın Beyt-i Makdis'i yıkmasında olduğu gibi hakiki müşriklerin Hz. Peygamber (s.a.v)'i Mescid-i Haram'ı (tavaf etmekten) alıkoyduklarında, yani Müslümanları engellemelerinde olduğu gibi, bazen de mecazi olur. Çünkü mescitlerde namaz kılınmasının ve oralarda İslâm şeyirinin izhar edilmesinin engellenmesi onların tahribi demektir.

115- Doğu da Batı da Allah'ındır. Ne tarafa yönelirseniz yönelin, Allah'ın veçhi oradadır. Şüphesiz Allah (her yeri) kaplayan ve (her şeyi) bilendir.

İbn Ömer (r.a.)'dan rivayet edilmiştir. O der ki:

– Hz. Peygamber (s.a.v) Mekke'den Medine'ye giderken, nafil namazını devesinin üzerinde, devesinin gittiği yöne doğ-

---

¹⁶ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, I, 498.

ru kılardı. Sonra İbn Ömer bu ayeti okuyarak, o “bunun hakkında nazil oldu” dedi.¹⁷ Yine İbn Ömer şöyle der:

فَإِنَّمَا تَوَلَّوْا فَنَّمَ وَجْهَ اللَّهِ ayeti, deve üzerinde nafile namaz kı-larken, devenin gittiği yöne doğru namaz kılabilmesine cevaz vermek için inmiştir.

Câbir b. Abdullah (r.a.)’tan rivayet edilmiştir: “Hz. Pey-gamber (s.a.v) devesi üzerinde doğuya doğru namaz kılardı. Ancak farz namaz kılmak istediği zaman, devesinden iner ve namazı kibleye doğru yönelerek kılardı.”¹⁸

Amir b. Rabia’dan rivayet edilmiştir. O der ki: Zifiri karan-lık bir gecede Hz. Peygamber (s.a.v) ile birlikte bulunuyorduk. Bir yerde konakladık. İçimizden biri, içinde namaz kılmak için mescide benzer bir şey yapmaya koyuldu. Sabah olunca kibleye dönmeden namaz kıldığımızı anladık. Bunun üzerine:

– Ey Allah’ın Elçisi! Bu gece kibleden başka bir yere dön-dük, dedik. Bunun üzerine وَاللَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ ayeti nazil oldu. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

– Namaz geçerlidir, buyurdu.¹⁹

فَنَّمَ وَجْهَ اللَّهِ in manası, batı ya da doğu cihetine doğru, nere-ye yönelirsen yönel, Allah’ın kiblesi oradadır, demektir.

118- Bilmeyenler “Allah bizimle konuşmalı ya da bize bir mucize gelmeli değil miydi? dediler. Onlardan öncekiler de tıp-kı onların söyledikleri gibi söylemişlerdi. Kalpleri birbirine benzedi. Oysa biz yakinen bilmek isteyenlere ayetleri açıkladık.

Râfi b. Hureymile Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Ey Muhammed! Söylediğin gibi, Allah katından bir pey-gambersen, Allah’a söyle, bizimle konuşsun da sözünü işitem! dedi. Bunun üzerine Allah bu ayeti inzal buyurdu.²⁰ Buna göre

¹⁷ Buhârî, *Sahih*, K. es- Salât, 31; Müslim, *Sahih*, K. el- Musâfirin, 31, 32; Tirmizî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 3; Neseî, *Sünen*, K. es- Salât, 23.

¹⁸ Buhârî, *Sahih*, K. es- Salât, 31.

¹⁹ Tirmizî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 3

²⁰ Bu haberi İbn İshâk rivayet etmiştir.

ayet Yahudiler hakkında inmiş bulunmaktadır. الذين من قبلهم den murat ise Musa'nın kavminden olan İsrailoğullarındandır.

Mücâhid'den rivayet olunduğuna göre, ayet Hristiyanlar hakkındadır. الذين من قبلهم ise Yahudilerdir.

Ayetin manası şöyledir: "Allah bize Muhammed (s.a.v)'in peygamberliği hakkında konuşsaydı da böylece onun peygamber olduğunu bilseydik ve ona inansaydık" veya "Bize onun peygamber olduğunu gösterecek bir ayet gelseydi."

120- "Dinlerine tabi olmadıkça ne Yahudiler ne de Hristiyanlar senden asla hoşnut kalmayacaklardır. De ki asıl doğru yol Allah'ın yoludur. Sana gelen ilimden sonra onların heva ve heveslerine uyacak olursan, Allah'tan sana ne bir dost ne bir yardımcı olur.

İbn Abbas (r.a.)'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Medine Yahudileri ile Necdî Hristiyanları Hz. Peygamber (s.a.v)'in kendi kiblelerine (Beyt-i Makdis)'e doğru namaz kılacağını ümit ediyorlardı. Ancak Allah kibleyi Kâbe'ye doğru çevirince, bu onlara çok zor geldi ve Hz. Peygamberin dinleri hususunda kendilerine muvafakat edeceğinden ümitlerini kestiler. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu.

el-Kurtubî ise şöyle der: Bu ayetin nüzul sebebi; onların (o Yahudi ve Hristiyanların) barış isteyerek Hz. Peygamber (s.a.v)'e İslâm dinine gireceklerini vaat etmeleri, Allah'ın ise ona, dinlerine tabi olmadığı müddetçe kendisinden asla hoşnut kalmayacaklarını bildirmesi ve ona onlara karşı cihat etmesini emretmesidir."

125- Beyt (Kâbe)'i insanlar için bir toplanma ve güven yeri yapmış ve İbrahim'in makamını namaz yeri edinmiş (demıştik). İbrahim ve İsmail'e de "Tavaf edenler, kendini ibadete verenler, rûkû ve secde edenler için Evimi temizleyin." diye emretmiştik.

Ömer b. Hattab (r.a.)'dan rivayet edilmiştir. O der ki: "Şu üç hususta Rabbime muvafakat etmişimdir. Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– Ey Allah’ın Elçisi! Makam-ı İbrahim’i namazgâh ittihaz etseydiniz, dedim. Bunun üzerine **واتخذوا من مقام ابراهيم مصلی** ayeti nazil oldu. Yine:

– Ey Allah’ın Elçisi! Kadınlarınızın yanına salih veya fasık kimseler giriyor. Örtünmelerini emretseydiniz, dedim. Bu sefer, Allah hicap ayetini inzal buyurdu.²¹ Kıskaçlıklarından ötürü kadınları Resulullah (s.a.v)’a karşı bir araya gelmişlerdi. Onlara:

– “Sizi boşarsa belki de Rabbi ona sizden daha hayırlı eşler verir.”²² dedim. Ayet de dediğim gibi indi.”²³

135- “Yahudi ya da Hıristiyan olunuz ki hidayete eresiniz.” dediler. De ki: “Hayır biz dosdoğru olan İbrahim’in dinine uyarız; çünkü o, müşriklerden değildi.”

“Abdullah b. Abbas (r.a.)’tan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

Abdullah b. Suriyâ adlı tek gözlü bir Yahudi, Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Doğu yol ancak bizim yolumuzdur. Ey Muhammed, o halde bize tabi ol ki hidayete eresin, dedi. Hıristiyanların da ona aynı şeyi söylemeleri üzerine Allah bu ayeti inzal buyurdu”.²⁴

142-İnsanlardan bazı beyinsizler, yöneldikleri kibleden onları çeviren nedir?” diyeceklerdir. De ki: “Doğu da, batı da Allah’ındır. O dilediğini doğru yola iletir.”

143-Böylece insanlara şahit olmanız, Peygamberinin de size şahit olması için sizi orta bir ümmet kıldık. Yöneldiğin (Kâbe)’yi ise sırf Peygambere uyanları, ökçesi üzerinde dönenlerden ayırt edelim diye kible yaptık. Bu, Allah’ın hidayet ettiği kimselerden başkasına elbette ağır gelecektir. Ama Allah imanınızı boşa çıkaracak değildir. Çünkü Allah insanlara şefkat gösteren, merhamet edendir.

²¹ el-Ahzâb, 53.

²² et- Tahrîm, 5.

²³ Buhârî, Müslim, K. es- Salât, 23; Müslim, *Sahih*, K. Fedâili’s-Sahâbe,

²⁴ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, I, 564

144-Şüphesiz senin yüzünü göğe çevirip durduğunu görüyoruz. Elbette ki seni hoşnut olacağım bir kibleye döndüreceğiz. Artık yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir. (Ey Müslümanlar) Nerede olursanız olun, yüzlerinizi o yöne çevirin. Kendilerine kitap verilenler, bunun Rablerinden gelen bir hak olduğunu bilirler. Allah onların yaptıklarından habersiz değildir.

İbn Abbas (r.a.)’tan rivayet edilmiştir. O der ki:

“Hz. Peygamber (s.a.v) Mekke’den Medine’ye hicret ettiği zaman Yüce Allah ona, namaz kılarken Beyt-i Makdis’e yönelmesini emretmişti. Yahudiler buna çok sevinmişlerdi. Böylece Hz. Peygamber, on altı ya da on yedi ay kadar namaz kılarken Beyt-i Makdis’e yönelmişti. Ancak o, Hz. İbrahim’in kiblesine yönelmeyi arzu ediyordu. Bu yüzden, gözlerini semaya dikip Allah’a dua ediyordu. Bunun üzerine Yüce Allah **فولوا وجوهكم شطره** ayetini inzal buyurdu. Yahudiler bu konuda şüpheye düşerek:

– Yönelmekte oldukları Kibleden onları çeviren nedir, dediler. O zaman Yüce Allah **قل لله المشرق والمغرب** ve **فأينما تولوا وجهه** ayetlerini indirdi.”²⁵

Hz. Peygamber ve Müslümanlar Mekke’de namaz farz kılındığında namazlarında Kâbe’ye yöneliyorlardı. Ancak Medine’ye hicret ettikleri zaman Yüce Allah Peygamberine namazlarını Beyt-i Makdis’e yönelerek kılmalarını emretmişti. İmam Bağavî’nin ifade ettiğine göre bu, Yahudilerin Hz. Muhammed’in peygamberliğini daha kolay tasdik etmelerini sağlamak içindi. Çünkü Yahudiler, onun sıfatını Tevrat’ta bulmakla kalmıyor, aynı zamanda onu kendi kiblelerine namaz kılarken görüyorlardı. Böylece Hz. Peygamber, hicretten sonra Beyt-i Makdis’e doğru on altı ya da on yedi ay kadar namaz kıldırmıştı. Ne var ki o, Kâbe’ye yönelmeyi arzuluyordu; çünkü orası, cedit İbrahim’in kiblesi idi ve Yahudiler de “Muhammed kiblemize tabi olduğu halde, dinimizde bize muhalefet ediyor!” diyorlardı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) Cebrail (a.s)’e:

²⁵ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, II, 20.

– Allah'ın beni Kâbe'ye yöneltmesini arzu ediyorum; çünkü o, ceddin İbrahim'in kiblesidir, dedi. Cebrail ona:

– Şüphesiz ben de senin gibi bir kulum: Ama senin Allah katında daha çok değer var. Rabbinden sen iste, çünkü onun yanında senin yerin başka! dedikten sonra semaya yükseldi. Hz. Peygamber de Cebrail (a.s.)in kibleye dair arzu ettiği ayeti kendisine indireceği ümidiyle gözlerini devamlı bir şekilde semaya dikmeye başladı. Bunun üzerine Allah, **قد نرى قلب وجهك في السماء فلنولينك قبلة ترضيها** ayet-i kerimesini inzal buyurdu. Aye-
tin manası şöyledir: “Senin yüzünü göğe çevirip durduğunu görüyoruz. Elbette ki seni Beyt-i Mak-dis'ten arzu ettiğin, istek duyduğun ve sevdiğin bir kibleye döndüreceğiz. Daha sonra Yüce Allah **فول وجهك شطر المسجد الحرام** ayetini inzal buyurarak, ona namazında Kâbe'ye yönelmesini emretti. Sahih-i Buharî'de varit olduğu üzere, Medine'de iken Hz. Peygamber (s.a.v)'in Kâbe'ye yönelerek kıldığı ilk namaz ikinci namazıdır. Onunla birlikte Müslümanlardan bir topluluk da namaz kılmıştı. Hz. Peygamber (s.a.v) ile birlikte namaz kılanlardan biri, Medine dışına çıkarak Küba mescidine uğradı. Cemaat rükûda bulunduğu bir sırada, onlara hitaben:

– Allah şahidim olsun ki Hz. Peygamber (s.a.v) ile birlikte Kâbe'ye doğru namaz kıldım, dedi. Bunun üzerine, kaldıkları yerden namazlarını bozmadan Kâbe'ye doğru döndüler. Kible Kâbe'ye doğru çevrilince Yahudiler bundan hoşlanmayarak:

– Muhammed ve Ashabını yöneldikleri kiblede çeviren nedir? dediler. Bununla Beyt-i Makdis'i kast ediyorlardı. İşte **سيقول السفهاء من الناس ما ولاهم عن قبلتهم التي كانوا عليها** ayeti bu hususa işaret etmektedir. Allah **يهدي من يشاء الى صراط مستقيم** ayetini inzal buyurarak onların bu iddialarını reddetti. El-Berâ b. Azib'in:

– Kâbe'ye yönelmeden önce içimizden ölen kimselerin durumunu ve Beyt-i Makdis'e doğru kıldığımız namazlarımızın ne olacağını bilmek isterdik, demesi üzerine Yüce Allah **وما كان الله ليضيع إيمانكم** ayetini inzal buyurdu. Yani Allah Beyt-

i Makdis'e yönelerek kıldığınız namazlarınızı boşa çıkaracak değildir.

İmam el-Bağâvî, "Meâlimu't-Tenzîl" adlı tefsirinde قد نري ayeti ile ilgili olarak şunları söyler:

"Bu ayet, her ne kadar tilâvet bakımından sonra gelirse de mana bakımından öncedir; çünkü kıblenin tahvili (değiştirilmesi) ile ilgili kıssanın başını oluşturmaktadır. Kıblenin değiştirilmesi, nesh olunan şer'î hükümlerin ilkidir."

154- Allah yolunda öldürülenlere "ölüler" demeyin; çünkü onlar diridirler. Ancak siz farkında değilsiniz.

Ayet, Bedir savaşında Müslümanlardan şehit olanlar hakkında nazil olmuştur. Bunların sekizi Ensardan, altısı Muhaci-ründen olmak üzere on dört kişiydiler. Çünkü birtakım kimse-ler, Allah yolunda öldürülenler için "Falan öldü, böylece dünya nimetlerinden, zevklerinden olmuş oldu, diyorlardı." Bunun üzerine Allah bu ayeti inzal buyurdu.

158- Şüphesiz Safa ile Merve Allah'ın nişanelerindendir. O halde kim Kâbe'yi hacceder ya da umre yaparsa, onları tavaf etmesinden bir sakınca yoktur. Kim isteyerek iyilik yaparsa, (bilsin ki) Allah, karşılığını verir, (yaptığını) bilir.

Urve b. Zübeyr (r.a.)'den rivayet edilmiştir. O der ki:

"Müminlerin annesi Hz. Aişe (r.a.)'ye ان الصفا والمروة من ayeti ile ilgili hükmü sorarken:

– Safa ile Merve'yi tavaf etmemekten dolayı kimsenin gü-nahkâr olacağını sanmıyorum, dedim. Hz. Aişe (r.a.) bana:

– Ey kardeşimin oğlu, ne kötü söz söyledin! Şayet ayetin hükmü senin tevil ettiğin gibi olsaydı, ayet: فلا جناح عليه الا ayeti Onların tavaf etmemesinde bir beis yoktur, şeklinde olurdu.

Ancak bu ayet, Ensar hakkında nazil olmuştur. Müslüman olmadan önce Menât-ı Tâğiye adlı puta tapınmak üzere ihrama giriyorlardı. İşte cahiliye devrinde bu put için ihrama giren

kimse Safa ile Merve'yi tavaf etmeyi günah addediyordu. Durumu Hz. Peygamber (s.a.v)'e sorarak:

– Ey Allah'ın Elçisi! Cahiliye devrinde, Safa ile Merve'yi tavaf etmek bize zor geliyordu, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayeti inzal buyurdu.

Hz. Aişe (r.a.) devam ederek:

– Böylece Resulullah Safa ile Merve'yi tavaf etmeyi (bu ayete dayanarak) sünnet kılmıştır. Bu sebeple bunları tavaf etmeyi terk etmeğe hiç kimsenin hakkı yoktur.”²⁶

Yine Hz. Aişe (r.a.)'dan rivayet edilmiştir. O der ki: “Allah, Safa ile Merve arasında sa'y etmeyen kimsenin ne haccını ne de umresini tam saymaz; çünkü Yüce Allah öyle buyurmaktadır: “Şüphesiz Safa ve Merve Allah'ın nişanelerindendir.”²⁷

İbn Abbas (ra)'dan Hz Peygamber (s.a.v)'in şöyle dediği rivayet edilmiştir. “Allah size sa'yı farz kılmıştır. O halde sa'y edin.”²⁸

Enes b. Malik'e Safa ile Merve arasında sa'y etmekten sorulunca o:

– İkisi de cahiliye nişanelerindendir. Ancak İslâm gelince bunlar arasında sa'y etmekten vazgeçtik. Bunun üzerine, Allah *إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ* ayetini inzal buyurdu.”²⁹ Şa'bî ise bu konuda şunları der: “Cahiliye devrinde Safa üzerinde İsâf, Merve üzerinde ise Naile adlı birer put vardı. Müşrikler bu iki put arasında dolaşırken onlara ellerini sürerlerdi. Bu sebeple Müslümanlar onlar arasında sa'y etmekten imtina etmişlerdir. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.

159- İndirdiğimiz apaçık delilleri ve doğru yolu, Kitapta insanlara açıklamamızdan sonra gizleyenler (yok mu)... işte onlara hem Allah hem de lanet edenler lanet ederler.

²⁶ Buhârî, *Sahih*, K. el- Hacc, 79; Neseî, *Sünen*, K. el- Menâsik, 168; İbn Mâce, *Sünen*, K. el- Menâsik, 43.

²⁷ Buhârî, *Sahih*, K. el- Umre, 10; İbn Mâce, K. el- Menâsik, 43.

²⁸ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, II, 38.

²⁹ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B- 3.

“İbn Abbas (r.a.)’dan rivayet edilmiştir. O der ki:

Muaz b. Cebel, Sa’d b. Muaz ve Harise b. Zeyd, Yahudi âlimlerinden bir gruba, Tevrat’taki bazı şeylerden sordular. Ama Yahudi âlimleri gizlediler. Söylememekte directtiler. Bunun üzerine Allah bu ayeti onlar hakkında inzal buyurdu.”³⁰

163- İlâhınız tek bir ilâhtır; Rahman ve Rahim o ilâhtan başka ilâh yoktur.

164- Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ve gündüzün birbiri ardınca gelmesinde, insanlara faydalı olan şeylerle denizde yüzüp giden gemilerde, Allah’ın gökten indirdiği ve kendisiyle ölümden sonra yeryüzüne hayat verdiği suda ve orada yaydığı her türlü canlıda, rüzgârları ve gök ile arz arasında emre amade bekleyen bulutları evirip çevirmesinde düşünen bir topluluk için deliller vardır.

İbn Abbas (r.a.)’tan rivayet edilmiştir. O der ki:

“Kureyş, Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna gelerek:

– Ey Muhammed! Bize Safa tepesini altın yapması için Rabbine dua etmeni istiyoruz. Böylece o altınlarla at ve silah satın alır, sana iman eder, seninle birlikte savaşıyoruz, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v) onlara:

– Peki eğer Rabbime dua edersem, o da (duamı kabul edip de) Safa tepesini sizin için altın yaparsa, bana iman edeceğinize dair söz verir misiniz, dedi. Onlar da söz verdiler. Bunun üzerine Rabbine dua etti.

Cebrail (a.s.) onun yanına gelerek:

– Rabbin Safa tepesini altın yapıp onlara verecek, ama yine sana iman etmezlerse, onları âlemlerde hiç kimseyi azaplandırmayacağı şekilde azaplandıracak, dedi. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

Ey Rabbim, öyleyse hayır. (En iyisi) Sen beni kavmimle baş başa bırak da ben onları günbegün davet edeyim, dedi.

---

³⁰ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, II, 53.

Bunun üzerine Allah **إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ** ayetini inzal buyurdu.”³¹ Atâ’dan rivayet edilmiştir: “İlahınız tek bir ilahtır; Rahman ve Rahim olan o ilahtan başka ilah yoktur.” ayeti nazil olduğu zaman Kureyşli kâfirler:

– Bu kadar insana tek bir ilah nasıl yetişir, dediler. Bunun üzerine Allah **إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ** ayetini inzal buyurdu.”³²

170- Onlara “Allah’ın indirdiklerine uyun.” denilince, “Hayır, atalarımızı yapar bulduğumuz şeylere uyarız.” derler. Ya atalar hiçbir şey akledememiş ve doğru yolu bulamamış idiyse-ler!

İbn Abbas (r.a.)’dan rivayet edilmiştir. O der ki:

“Hz. Peygamber (s.a.v) Yahudileri İslâm’a davet etti, onları İslâm dinini sevdirmeye, ısındırmaya çalıştı ve Allah’ın azabı ve intikamı ile korkuttu (tehdit etti). Râfi b. Hârice ve Malik b. Avf ona:

– Hayır biz sana değil, atalarımızı yapar bulduğumuz şeylere uyarız; çünkü onlar bizden daha bilgili ve daha hayırlı idiler, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayeti indirdi.”³³

174- Allah’ın Kitapta indirdiğini gizleyip de onu az bir paraya değiştirenler yok mu? İşte onlar karınlarına ateşten başka bir şey doldurmazlar. Kıyamet günü Allah onlarla konuşmayacak, onları temize çıkarmayacaktır. Elem verici bir azap da onlar için olacaktır.

Süddî’den bu ayetin Yahudiler hakkında nazil olduğu rivayet edilmiştir. Yahudiler Resulullah (s.a.v)’in, ellerindeki Tevrat’ta açıklanmış olan ismine, sıfatına, nübüvvetinin hak olduğuna dair ayetleri gizlemişlerdi. Bunu yapmak için de çok az bir rüşvet almışlardı.”³⁴

³¹ Bu haberi İbn Merdeveyh rivayet etmiştir.

³² Bu haberi İbn Ebî Hatim rivayet etmiştir.

³³ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, II, 78.

³⁴ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, II, 89.

Abbas (r.a.) der ki: “Bu ayet Yahudilerin reisleri ile âlimleri hakkında nazil olmuştur. Bunlar, sefillerden (basit halktan) hediyeler, rüşvet (ihsanlar) alıyorlar ve gönderilecek peygamberin kendilerinden olacağını ümit ediyorlardı. Ancak Allah, Muhammed (s.a.v)’i gönderince kendilerinden olmadığı için mevkilerinin gitmesinden, riyasetlerinin yok olmasından korktular. Bunun üzerine Resulullah’ın sıfatını değiştirmeye karar verip değiştirdiler. Sonra da onu halka gösterip:

– Bu ahir zamanda çıkacak peygamberin sıfatıdır. Ama bu peygamberin sıfatına benzemiyor, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayeti indirdi.”

177- İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. Fakat iyilik; Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, Kitaba ve peygamberlere iman eden, sevmesine rağmen malı yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere ve kölelere veren, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, ahitleştikleri zaman ahitlerini yerine getiren, zorda, darda ve savaşta sabredenlerin (tutum ve davranışlarıdır). İşte doğru olanlar ve Allah’tan sakınanlar onlardır.

Katâde’den şöyle dediği rivayet edilmiştir: Bize, zikredildiğine göre, birinin Hz. Peygamber (s.a.v)’e “İyilikten sorması üzerine bu ayet nazil oldu. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v) onu çağırarak kendisine ayeti okudu. Yine Katâde’nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Farzlardan önce bir kimse, Allah’tan başka ilah olmadığına ve Hz. Muhammed’in de Allah’ın elçisi olduğuna şehadet edip de bu iman üzere öldüğü zaman, ona cennet vacip olurdu. Bunun üzerine Allah bu ayeti indirdi.”

178- Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı; hüre karşılık hür, köleye karşılık köle, kadına karşılık kadın. Ancak öldüren, öldürülenin kardeşi tarafından bağışlanırsa kendisine örfe uyarak bağışlayana borcu güzellikle ödemek gerekir. Bu, Rabbinizden size bir kolaylık ve rahmettir. Artık bundan sonra kim haddi aşarsa onun için elem verici bir azap vardır.

Said b. Cübeyr’den rivayet edilmiştir. Cahiliye devrinde İslâm’ın zuhurundan kısa bir müddet önce, iki Arap kabilesi bir-

biriyle savaşmışlardı. Aralarında ölenler, yaralananlar vardı. Ölenler arasında köleler, kadınlar bile bulunuyordu. İslâm gele- ne dek aralarındaki bu kan davasını çözüme bağlamış değiller- di. Bu iki kabileden biri diğerine nispetle nüfus bakımından da- ha kalabalık, şeref bakımından daha üstün idi. Öyle ki kadınla- rını mihir ödemeden nikahlıyorlardı. Bu sebeple, “Bizden bir köleye karşılık onlardan bir hürü, bizden bir kadına karşılık on- lardan bir erkeği, bizden bir erkeğe karşılık onlardan iki erkeği öldüreceğiz.” diye yemin ettiler ve yaralılarının diyetlerini de onlarıninkinin iki katına çıkardılar. Durumlarını da Hz. Pey- gamber (s.a.v)’e havale ettiler. Bunun üzerine Yüce Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurarak eşitliği emretti. Onlar da Al- lah’ın hükmüne uyarak Müslüman oldular.

186- Kullarım sana benden sorarlarsa, (bilsinler ki) ben on- lara yakınım. Bana dua edince dua edenin duasına karşılık veri- rim. O halde onlar da benim çağırma karşılık verip bana inan- sınlar ki doğru yolu bulsunlar.

Ashabından bazısı Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Rabbimiz bize yakın mı ki ona gizlice dua edelim, uzak mı ki ona bağırarak dua edelim, diye sordular.

Yine denildiğine göre, Medine Yahudileri:

– Ey Muhammed, bizimle sema arasında beş yüz yıllık bir mesafe bulunduğunu ve her semanın kalınlığının da bunun gibi olduğunu iddia ediyorsun. Hal böyleyken nasıl olur da Rabbi- miz dualarımızı işitir? dediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.

187- Oruç gecesi kadınlarınızla cinsi münasebette bulunma- nız size helâl kılınmıştır. Onlar sizin örtüleriniz siz de onların örtülerisiniz. Allah nefsinize güvenemeyeceğinizi bildiği içindir ki (bu konuda) tevbenizi kabul ederek sizi affetmiştir. Bundan böyle onlara yaklaşın ve Allah’ın sizin için takdir ettiğini iste- yin. Fecrin siyah ipliği beyaz ipliğinden sizce ayırt edilinceye kadar, yiyecek, içecek, sonra orucu geceye kadar tamamlayınız; mescitlerde itikafta iken onlara (kadınlara) yaklaşmayın. Bunlar

Allah'ın (koyduğu) sınırlardır. Onlara yaklaşmayın. Allah insanlara sakınmaları için ayetlerini böylece açıklar.

Oruç ilk defa farz kılındığında, iftar vakti girince, yatsı namazını kılincaya veya uyuyuncaya kadar Müslümanların yiyip içmeleri, cinsî ilişkide bulunmaları serbest idi. Biri yatsı namazını kılarsa ya da uyusa, gelecek geceye kadar yiyip içmek, cinsî ilişkide bulunmak ona serbest olan şeyler, iftar etmemiş de olsa, gelecek geceye kadar yasak olurdu. Müslümanlar bunda güçlelerinin, takatlarının yetmeyeceği, tahammül edemeyecekleri bir meşakkat görüyorlardı. Bu sebeple içlerinden bir kısmı bu dinî yasağa muhalefet etmiş, karşı çıkmışlardı. Öyle ki bunlar arasında Ömer b. Hattab bile vardı, İmam Ahmed ve başka diğer hadis imamlarının rivayet ettiğine göre, Ömer b. Hattab, Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanında evine dönmüş, hanımını uyur bulmuştu. Yatsı namazını kılmış olmasına rağmen onu arzulamıştı. Hanımın ona: "Uyudum." demesini bir bahane sanarak onunla ilişkide bulunmuştu. Kâ'b b. Malik de aynı şeyi yapmıştı. Sabah olunca Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna vararak ona:

– Ey Allah'ın Elçisi! Allah'a ve sana itirazda bulunuyorum. Çünkü nefsim uyuş hanımım ile ilişkide bulundum. Bana bir çıkış yolu bulabilir misin? dedi.

Hz. Peygamber:

– Ey Ömer! Senin gibi birinin böyle bir duruma düşmemesi gerekirdi! buyurdu. Berâ b. Aziz (r.a.)'dan rivayet edilmiştir. O der ki: "Oruç ilk defa farz kılındığında Müslümanlar bütün ramazan boyunca kadınlarına yaklaşmıyorlardı. Bu yüzden erkekler nefislerine zulmediyorlardı." Yine Berâ b. Azib (r.a.)'den rivayet edilmiştir. Hz. Peygamberin Sahabîlerinden biri oruçlu olup da iftar etmeden uyuyacak olursa artık o ne geceleyin ne de gündüzün ertesi gün akşama kadar hiçbir şey yiyemezdi. Ensardan Kays b. Sırme oruçlu olduğu halde kendine ait bir hurma bahçesinde çalışıyordu. İftar vakti olunca, hanımının yanına gelerek ona:

– Hazır yemeğin var mı? dedi. Hanım:

– Hayır, ama şimdi gider sana bir şeyler bulurum. O gün Kays'ın arazisinde çalıştığı gündü. Bu yüzden uyuya kaldı. Hanımı gelip de onu uyur vaziyette görünce:

– Ne o yoksa uyudun mu? Yazık oldu sana! Ertesi gün öğleye doğru Kays'ın bayılması üzerine, durum Hz. Peygamber (s.a.v)'e bildirildi. Bunun üzerine Allah **أحل لكم...الي...من الخيط** (s.a.v)'e bildirildi. Bunun üzerine Allah **أحل لكم...الي...من الخيط** ayetini indirdi. Ancak **من الفجر** ibaresini henüz inzal buyurmamıştı. Bu yüzden Müslümanlar oruç tutmak istedikleri zaman ayaklarına siyah ve beyaz iplikler bağlıyor ve her ikisini birbirinden ayırt edinceye kadar yiyip içiyorlardı. Daha sonra Allah'ın “**من الفجر**” lafzını indirmesi üzerine, bununla gece ile gündüzü kast ettiğini anladılar.³⁵

İbn Ebi Şeybe ve İbn'u-Münzir, Katâde'nin şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: Biri mescitte itikafa girer de oradan çıkarsa, itikafa niyetli de olsa, dilediği takdirde eşiyle münasebette bulunurdu.

İşte bütün bu olaylar, Müslümanların herhangi bir kayda bağlı kalmadan, Ramazan ayının her gecesı kadınlarıyla cinsî münasebette bulunmalarına cevaz veren, hiçbir şarta bağlı olmadan, güneşin batışından fecrin doğuşuna kadar yemelerini mubah kılan ve itikafa giren kimselerin ise itikafa niyetli bulundukları müddetçe, hanımlarıyla cinsî münasebette bulunmalarını yasaklayan ayetin indirilmesine neden olmuştur.

188- Aranızda mallarınızı haksızlıkla yemeyin ve insanların mallarından bir kısmını bile bile günaha girerek yemek için onu hâkimlere peşkeş çekmeyin.

Said b. Cübeyr (r.a.)'den rivayet edilmiştir. O der ki: Bu ayet İmru'l-Kays b. Abis el-Kindî ile Abdan b. Eşvâ el-Hadramim hakkında nazil olmuştur. Bu iki zat bir arazi konusunda anlaşamayınca Hz. Peygamber (s.a.v)'e başvurmuşlardı. İmru'l-Kays davalı, Abdan ise davacı durumunda bulunuyordu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu. O zaman İmru'l-Kays araziyi Abdan'a bırakarak davadan vazgeçti.

³⁵ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Bakara sûresi, 28; K. es- Savm 16; Müslim, *Sahih*, K. es- Siyam, 34, 35; Neseî, *Sünen*, K. es- Siyam, 29.

Diğer rivayetlerde ise olay şöyle anlatılmaktadır: el-Hadramî, Allah Elçisinin huzurunda el-Kindî'ye ait bir arazinin kendinin olduğunu iddia etmişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber el-Hadramî'ye hitaben:

– Delilin var mı? buyurdu. Onun:

– Hayır, yok, demesi üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) diğerine dönerek:

– Dikkat edin! Biri, haksız, zulüm olarak yemek için bir mal üzerine yemin ederse, Allah'ı kendisinden yüz çevirmiş bulur (kıyamet günü Allah'la kendisinden yüz çevirmiş bir halde karşılaşır). Bunun üzerine ayet-i kerime nazil oldu. O zaman el-Kindî yeminden ve davadan vazgeçerek araziyi Abdan'a bıraktı.³⁶

189- Sana hilâlleri soruyorlar. De ki onlar insanlar ve hac için vakit ölçüleridir. İyilik, evlere arkalarından girmenizde değildir; fakat asıl iyilik, sakınan kimsenin iyiliğidir. Evlere kapılarından girin ve Allah'tan sakının ki kurtuluşa eresiniz.

Katâde, Ebü'l-Âliye ve Rebi¹ b. Enes'ten rivayet edilmiştir. Onlar derler ki: "Bize ulaştığına göre Sahabe:

– Ey Allah elçisi, hilâller niçin yaratıldı? dedi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i inzal buyurdu.³⁷

Ebu Nuhaym ve İbn Asâkir'den rivayet olunduğuna göre, Ensardan Muaz b. Cebel ve Sa'lebe b. Utme:

– Ey Allah'ın Elçisi, bu hilalin işi nasıl bir iştir ki önce ince bir ip gibi beliriyor, sonra giderek büyüyor, düzleşiyor ve nihayet yuvarlak bir şekil alıyor, sonra tekrar ilk belirlediği şekle dönünceye dek giderek incelmeye başlıyor, tek bir halde bulunmuyor? dediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.

El-Berâ (r.a.)'dan rivayet edilmiştir. O der ki: (Araplar) Cahiliye devrinde ihrama girdiklerinde, evlere kapılarından gir-

³⁶ Bu haberi İbn Ebî Hatim rivayet etmiştir.

³⁷ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, II, 185.

meyip, arkalarından girerlerdi. Bunun üzerine Yüce Allah bu ayeti indirdi.³⁸

Câbir (r.a.)'dan rivayet edilmiştir. O der ki: "Kureyşlilere "Hums" denilirdi, ihramda iken evlere kapılarından girerlerdi. Ensar ve diğer Araplar ise ihramlı iken evlere kapıdan girmezlerdi. Hz. Peygamber (s.a.v) bahçede bulunduğu bir sırada çıkarken kapısından çıktı. Onunla birlikte Kutbe b. Âmir el-Ensârî de çıktı. Bunun üzerine oradakiler:

– Ey Allah'ın Elçisi! Kutbe b. Amir günahkârın birisi. Bak-sana, kapıdan seninle birlikte çıktı, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

– Seni böyle hareket etmeye sevk eden nedir? buyurdu. O:

– Seni öyle yaparken gördüm. Ben de senin yaptığın gibi yaptım, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v):

– İyi, ama ben "Hums" ehlinden biriyim, buyurdu. O zaman Kutbe b. Âmir ona:

– Senin dinin benim dinimdir, dedi. Bunun üzerine Allah bu ayeti inzal buyurdu.³⁹ el-Berâ (r.a.)'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

"Ensar seferden döndüğü zaman evlerine kapısından girmezlerdi. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu."⁴⁰

Kays b. Cübeyr (r.a.)'dan rivayet edilmiştir. O der ki: ("Hums" ehlinden olmayanlar) ihrama girdiklerinde eve kapısından girmezlerdi. "Hums" ehli ise aksine hareket ederdi. Resulullah (s.a.v) bir bahçeye girmiş, sonra da kapısından çıkmıştı. Rifaa b. Tâbut adlı birisi "Hums" ehlinden olmadığı halde onun arkasından kapıdan çıkmıştı. Bunun üzerine orada bulunanlar:

– Ey Allah'ın Elçisi! Rifaa münafığın biri, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

³⁸ Buhârî, K. et-Tefsir, Bakara sûresi, 39.

³⁹ Bu haberi hâkim rivayet etmiştir.

⁴⁰ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, II, 186.

– Seni böyle yapmaya sevk eden nedir? buyurdu. O:

– Sana uydum, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v):

– İyi, ama ben “Hums” ehlindenim. Rifaa

– Dinimiz bir (değil mi?) dedi. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu.”⁴¹

İmam el-Bağavî der ki: “Cahiliye devrinde ve İslâm’ın ilk yıllarında bir kimse hac ya da umre için ihrama girdiğinde, ne bahçeye ne de eve kapısından girerdi. Şehirde oturan biri ise evinin arkasından bir delik açar, oradan girer çıkardı. Ya da bir merdiven alır oradan çıkar girerdi. Göçebe biri ise çadıra arkadan girer çıkar, ihramdan çıkıncaya kadar asla kapısından girip çıkmazdı. Böyle hareket etmeyi iyilik addederlerdi. Ancak “Hums” ehli bundan müstesna idi. Hums ehli Kureyşlilerdi. Dinde katı, sert olmaları sebebiyle “Hums” olarak adlandırılmışlardı.

Hz. Peygamber (s.a.v) bir gün Ensardan birinin evine girmişti. Ensardan biri, ihramlı olduğu halde hemen onun peşinden eve kapıdan giriverdi. Ancak evdekiler onun bu hareketini hoş karşılamayıp onu ayıpladılar. Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

– İhramlı olduğun halde niçin kapıdan girdin? buyurdu. O:

– Senin kapıdan girdiğini gördüm. Bunun üzerine ben de hemen senin peşinden girdim. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

– İyi, ama ben Ahmesîyim (yani Hums ehlindenim), buyurdu. O zaman Ensardan olan bu zat:

– Sen Ahmesî isen, o halde ben de Ahmesî’yim, dinimiz de bir. Ben senin hidayetini, dinini kabul etmiş biriyim, dedi. Bunun üzerine Allah bu ayeti inzal buyurdu.”

190- Sizinle savaşanlarla siz de Allah yolunda savaşın, fakat aşırı gitmeyin; çünkü Allah aşırı gidenleri sevmez.

İbn Abbas (r.a.) der ki: “Bu ayet Hudeybiye antlaşması esnasında nazil olmuştur. Hudeybiye antlaşması hicretin 6. yılın-

---

⁴¹ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, II, 186.

da vuku bulmuştu. Bu yıl Hz. Peygamber (s.a.v) ashabıyla birlikte umre için çıkmıştı. Bin dört yüz kişi idiler. Hudeybiye’de konaklayıncaya kadar yol aldılar. Ancak müşrikler, onların Kâbe’ye girmelerini engellediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) kurbanları kesti.

Daha sonra müşrikler, Hz. Peygamber (s.a.v)’in bu yıl Medine’ye geri dönüp, gelecek yıl gelmesi ve onların da Kâbe’yi tavaf ederek dilediğini yapması için Mekke’yi onun için üç gün boşaltmaları şartıyla onunla anlaşma yaptılar. Gelecek yıl vakit gelince, Hz. Peygamber (s.a.v) ve ashabı geçen yıl yapamadıkları umreyi kaza etmek için hazırlandılar. Ancak Kureyş’in sözünü tutmamasından, onları yine Kâbe’ye sokmamasından ve kendileriyle savaşmasından korktular. Hz. Peygamber (s.a.v)’in ashabı, haram ayda ve Harem’de onlarla savaşmak istemiyorlardı. Bunun üzerine Yüce Allah bu ayeti inzal buyurarak, ihramlı oldukları halde, haram ayda ve Harem’de kendileriyle savaşanlarla savaşmalarını mubah kıldı. Böylece ashabin bu konudaki günah endişesi bertaraf edilmiş oldu.”

“Aşırı gitmeyin” ibaresinin manası, “Harem’de ihramlı iken savaşa siz başlamayın.” demektir.

194- Haram ay, haram aya mukabildir ve haramlar karşılıklıdır. O halde size kim tecavüz ederse siz de ona onun tecavüz ettiği gibi tecavüz edin. Allah’tan sakının ve bilin ki Allah sakinlerle beraberdir.

Katâde’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) ve ashabı umre yapmak üzere yanlarında kurbanlıkları da olduğu halde Zilkâde ayında Mekke’ye doğru yola çıktılar. Hudeybiye’ye vardıklarında müşrikler onların Mekke’ye girmelerini engellediler ve Hz. Peygamber (s.a.v) ile Medine’ye dönüp gelecek yıl gelmesi üzerine anlaştılar. Ertesi yıl vakit gelince Hz. Peygamber (s.a.v) ve ashabı Mekke’ye gelip, umre yapmak üzere Zilkâde ayında Mekke’ye girdiler ve umre yaptılar. Orada üç gece kaldılar. Müşrikler, Hz. Peygamber (s.a.v)’i umreden alıkoydukları zaman bundan dolayı kibirlenmişlerdi. Allah da onlara mümasele olarak, Hz. Peygamber (s.a.v)’i Mekke’ye onu alıkoydukları ayda soktu. Bunun üzerine de bu ayeti inzal buyurdu.”

Bu ayet hicretin yedinci yılında kaza umresi hakkında nazil olmuştur.

195- Allah yolunda harcayın kendinizi kendi elinizle tehlikeye atmayın ve işlerinizi iyi yapın; çünkü Allah iyi iş yapanları sever.

Huzeyfe (r.a.)'den rivayet edilmiştir. O der ki: Bu ayet infak hakkında nazil olmuştur.⁴²

Ebu Eyyûb el-Ensârî (r.a.)'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bu ayet, bizim, Ensar cemaati hakkında nazil olmuştur. Allah dinini muazzez kılıp yardımcılarını çoğaltınca içimizde bazı kimseler, Hz. Peygamber (s.a.v)'in haberi olmaksızın gizlice birbirlerine:

– Mallarımız ziyan oldu gitti! Allah dinini muazzez kıldığına göre, artık bizler de tarlalarımızın hayvanlarımızın başına dönecek de onları tekrar verimli bir hale getirsek dediler. Bunun üzerine Allah, "Allah yolunda harcayın..." ayetini Hz. Peygamber (s.a.v)'e indirerek, bizim söylediklerimizi reddetti. Demek ki tehlike, cihadı terk edip arazinin ıslahı için uğraşmakta idi."⁴³

Ebu Cübeyre b. ed-Dahhâk'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Ensar elinden geldiğince sadaka veriyordu. Ancak bir sene kıtlığa uğrayınca sadaka vermedi. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu."⁴⁴

196- Haccı ve umreyi Allah için tamamlayın. Eğer (herhangi bir sebeple bundan) alıkonursanız, kolayınıza gelen kurbanı gönderin ve bu kurban, yerine varmadıkça başlarınızı tıraş etmeyin, içinizden kim hasta olur yahut başında bir rahatsızlığı bulunursa, fidye olarak ya oruç tutması ya da sadaka vermesi, kurban kesmesi gerekir. (Tehlikeden) Emin olduğunuzda ise, kim hacca kadar umre ile yararlanmak isterse, kolayına gelen kurbanı kesmesi gerekir. Kurban bulamayan kimse üç gün, hac esnasında döndüğünüzde de yedi gün olmak üzere tam on gün oruç tutar. (Ancak) Bu hüküm, ailesi Mescid-i Haram'da otur-

⁴² Buhârî, K. et-Tefsir, 41.

⁴³ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 19.

⁴⁴ Bu haberi İbn Hibbân ile Taberânî rivayet etmişlerdir.

mayanlar içindir. Allah'tan sakının ve Allah'ın cezasının çok şiddetli olduğunu bilin...

Kâb b. Ücre (r.a.)'den rivayet edilmiştir: Ona فدية من صيام ayeti sorulduğunda şöyle cevap verdi. Bitler yüzüme saçılmış bir halde beni Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına taşımışlardı. Ona:

– Ey Allah'ın Elçisi! Bu bitler beni yiyip duruyor dedim. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Başındaki haşereler sana eziyet mi veriyorlar? Bu kadar güç bir durumda olduğunu sanmıyordum, buyurdu.

O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

– Bir koyun bulabilir misin? diye sordu. Ben:

– Hayır, bulamam, dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber:

– Öyleyse üç gün oruç tut ya da her birine yarım sa' yiyecek (buğday) vermek üzere, altı fakiri doyur ve saçını da tıraş et, buyurdu. Bu olay Hudeybiye'de vuku bulmuştu. Bu ayet her ne kadar benim hakkımda nazil olmuşsa da hükmü size de şamil-dir.⁴⁵

197- Hac bilinen aylardadır. Kim bu hac farızasını o aylarda günah işlemek ve kavga etmek yoktur. Ne iyilik yaparsanız Allah onu bilir. O halde kendinize azık edinin; çünkü azığın en hayırlısı sakınma (takva)dır. O halde ey akıl sahipleri benden sakının.

İbn Abbas (r.a.)'dan rivayet edilmiştir. O der ki:

“Yemenliler, hac etmek üzere yola çıktıklarında yanlarına azık almazlar ve “Bizler mütevekkil kimseleriz.” derlerdi. Ancak Mekke'ye vardıklarında ise halktan dilenirlerdi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.⁴⁶

Bazı araştırmacılar bu konuda şöyle derler: “En hayırlı azık sakınma (takva)dır.” ayetinin manası şudur: En hayırlı azık,

⁴⁵ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, 42.

⁴⁶ Buhârî, *Sahih*, K. el- Hacc, 45; Ebû Dâvud, K. el-Menâsik, 4.

yolcunun helak olmaktan, dilenmeye ve el açmaya ihtiyaç duymaktan sakınmasıdır. Böylece manayı ayetin devamı desteklemektedir: “O halde ey akıl sahipleri, benden sakının.” Aksi halde bir tekrar söz konusu olurdu.

198- (Hac esnasında) Rabbinizin fazl-u keremini aramanızda herhangi bir günah yoktur. Arafat’tan indiğiniz zaman Meş’ar-i Haram’da Allah’ı anın. Önceleri sapık iken sizi doğru yola sevk ettiği için onu anın.

İbn Abbas (r.a.)’dan rivayet edilmiştir. O der ki: “Ukâz, Mecenne ve Zülmecâz, Cahiliye devrinde Arapların pazar yerleriydi. İslâm gelince Müslümanlar hac mevsiminde ticaret yapmayı günah sandılar. Bu sebeple durumu Hz. Peygamber (s.a.v)’e sordular. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁴⁷

Yine İbn Abbas (r.a.)’tan gelen bir haberde şöyle denilmektedir: “Ukaz, Mecenne ve Zülmecâz, cahiliye devrinde Arapların ticaret merkezleriydi. İslâm gelince (hac mevsiminde) ticaretle meşgul olmayı sanki kerih bir şeymiş gibi görmeleri üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”

Ebu Emâme et-Teymî’den rivayet edilmiştir. O der ki: “İbn Ömer’e:

– Bizler hac mevsimi (hayvanlarımızı) kiraya veriyoruz, acaba haccımız, hac sayılır mı diye sordum? İbn Ömer bana:

– Sizler Kâbe’yi tavaf etmiyor, Safa ile Merve arasında sa’y yapmıyor, taş atmıyor ve saçlarınızı tıraş etmiyor ve böylece hac menâsikini yerine getirmiyor musunuz? dedi. Ben:

– Evet, dedim. Bunun üzerine İbn Ömer:

– Bir adam, Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna gelip, senin bana sorduğunu sormuştu. Bunun üzerine Cebrail (a.s.) ona bu ayet-i kerimeyi indirdi. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v), adamı çağırarak ona bu ayeti okudu ve ona “siz haccetmiş sayılırsınız.” buyurdu, dedi.”⁴⁸

⁴⁷ Buhârî, *Sahih*.

⁴⁸ Ebû Dâvud, K. el-Menâsik, B. 4.

Yine İbn Abbas (r.a.)'tan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Hac mevsiminde alış-veriş ve ticaretten sakınıyorlar ve bu günlerin Allah'ı anma günleri olduğunu söylüyorlardı. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."⁴⁹

199- Sonra insanların toplu olarak akın ettiği yerden siz de akın edin ve Allah'tan mağfiret dileyin. Çünkü Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

İbn Abbas (r.a.)'tan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Araplar Arafat'a çıkar, orada vakfelerini yaparlardı. Kureyş ise Arafat'a çıkmaz, Müzdelife'de vakfe yapardı. Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."⁵⁰ "İnsanların toplu olarak akın ettikleri yerden, yani "Arafat'tan" akın edin."

200- Hac ibadetinizi bitirdiğinizde Allah'ı atalarınızı andığınız gibi, hatta daha da şiddetli bir şekilde anın. İnsanlar arasında "Rabbimiz bize bu dünyada ver." diyenler vardır. Böylesinin ise ahirette nasibi yoktur.

201- Onlar arasında, "Rabbimiz, bize dünyada iyilik ahirette de iyilik ver ve bizi ateşin azabından koru." diyenler de vardır.

202- İşte kazandıkları şeylerden nasibi olanlar bunlardır. Allah hesabı çabuk görendir.

İbn Abbas (r.a.)'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Cahiliye ehli (hac menâsikini bitirince) bir yerde dururlardı. İçlerinden biri çıkar şöyle derdi:

- Babam yemek yedirir, başkalarının borçlarını, diyetlerini üstlenirdi. Böylece bütün gün babalarının günlerini sayıp durdukları neseplerini anarlardı. Babalarının amellerinden başka hiçbir şeyi anmazlardı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."⁵¹

Yine İbn Abbas (r.a.)'tan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bedevilerden bir topluluk, durdukları bir yere gelip:

⁴⁹ Ebû Dâvud, K. el-Menâsik, B. 4.

⁵⁰ Taberî, *Câmi'ü'l-Beyân*, II, 292.

⁵¹ Bu haberi Beyhâkî ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

– Allah’ım onu yağmur yılı, bolluk yılı, hayır ve iyilik yılı kıl, der, ahiretten ise hiçbir şekilde söz etmezlerdi. Bu yüzden insanlar arasında “Rabbimiz, bize bu dünyada ver.” diyenler vardır; böylelerinin ise ahirette nasibi yoktur.” ayet-i kerimesi onlar hakkında nazil olmuştur. Hemen onların arkasından, müminlerin zikri gelir ki onlar şöyle derler: “Rabbimiz, bize dünyada iyilik, ahirette de iyilik ver ve bizi ateşin azabından koru.” Allah “İşte o kazandıklarından nasibi olanlar bunlardır. Allah hesabı çabuk görendir.” ayet-i kerimesini de onlar hakkında inzal buyurmuştur.”⁵²

204- İnsanlar içinde dünya hayatına dair sözü hoşuna giden kimse vardır. O, kalbinde olana, Allah’ı şahit tutar. Aslında o, düşmanların en azılısıdır.

205- Senden ayrıldı mı, yeryüzünde fesat çıkarmaya, ekin ve nesli yok etmeye çaba harcar. Allah ise fesadı sevmez.

206- Ona “Allah’tan sakın” denince, gururu onu günaha sürekler. Böylesine cehennem yeter; ne kötü yataktır o!

İbn Abbas (r.a.)’tan şöyle dediği rivayet edilmiştir: İçinde Âsım b. Sabit ve Mersed’in de bulunduğu seriye baskına uğrayıp, seriyedekiler katledilince münafıklardan iki kişi:

– Yazık oldu bu zavallılara, helak olup gittiler! Ne ailelerinin yanında oturabildiler ne de arkadaşlarının görevini yerine getirebildiler! dediler. Bunun üzerine Yüce Allah, bu ayet-i kerimeleri bu münafıklar hakkında inzal buyurdu.”⁵³

Süddî’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Bu ayet-i kerime el-Ahnes b. Şerîk hakkında nazil olmuştur. Bu şahıs, Medine’ye Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna gelerek ona Müslüman olduğunu bildirdi ve “Benim bu konuda samimi olduğumu Allah biliyor.” dedi. Bu şahıs, Hz. Peygamber (s.a.v)’in hoşuna gitti. Ancak el-Ahnes b. Şerîk bir müddet sonra Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzurundan ayrılınca Müslüman bir cemaatin ekinliğine uğradı ve ekini yaktı, orada rastladığı eşekleri de boğazla-

⁵² Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

⁵³ Bu haberi İbn İshâk ile İbnü’l-Münzir rivayet etmişlerdir.

dı. Bu olay üzerine Allah bu ayet-i kerimleri onun hakkında inzal buyurdu.⁵⁴

207- İnsanlar içinde öylesi de vardır ki Allah rızasını kazanmak için canını verir. Allah da kullarına karşı çok şefkatlidir.

Said b. el-Müseyyib'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Suheyb, Resulullah (s.a.v)'ın yanına hicret etmek için yola çıkmıştı. Ancak Kureyş'ten bir grubun yolunu kesmesi üzerine bineğinden indi ve sadağındaki okları çıkardıktan sonra yayını aldı ve onlara:

– Ey Kureyş topluluğu! İçinizde en iyi ok atan biri olduğumu biliyorsunuz! Allah'a yemin ederim ki sadağımdaki okların her birini atmadıkça ve sonra bu kılıç elimden düşmedikçe bana asla yaklaşılamazsınız! Sonra ne isterseniz yapın, dedi. Onlar da ona:

– Ey Suheyb! Sen aramıza malsız ve fakir olarak geldin. Ama zengin oldun. Allah'a kasem olsun ki senin malınla birlikte çıkmama asla izin vermeyeceğiz. Bize malının yerini söyle, dediler. Suheyb onlara:

– Size malımın yerini söylersem, gitmeme izin verecek misiniz? dedi. Onlar:

– Evet, dediler. Ben de bunun üzerine onlara, Mekke'deki malımın yerini söyledim. Onlar da yolumu serbest bıraktılar. Bunun üzerine ben de yola koyuldum ve nihayet Medine'ye vardım. Hz. Peygamber (s.a.v) durumdan haberdar olunca:

– Alış verişin kârlı olsun ey Ebu Yahya! Alış verişin kârlı olsun ey Ebu Yahya, buyurdu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime, nazil oldu ve Hz. Peygamber (s.a.v) de onu okudu."⁵⁵

208- Ey iman edenler... Barışa tam olarak girin ve şeytanın adımlarına uymayın; çünkü o sizin aşikâr düşmanımızdır.

İmam El-Bağavî ve diğer müfessirler bu ayetle ilgili olarak şunları söylerler: "Bu ayet-i kerime Abdullah b. Selâm ve arka-

⁵⁴ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, II, 312.

⁵⁵ Bu haberi Hâkim ile Beyhâkî rivayet etmişlerdir.

daşları gibi Ehl-i kitaptan iman edenler hakkında nazil olmuştur. Zira bunlar Müslüman olduklarında Musa Peygamber (s.a.v)'in şeriatına tazim etmeye devam etmişlerdi. Bu cümleden olmak üzere, cumartesi gününü tazim ediyor, deve eti yemeyi, sütünü içmeyi kerih görüyor ve şöyle diyorlardı: "Bu gibi şeyleri terk etmek Tevrat'ta vacip olduğu halde, İslâm'da mubah oluyor." Yine şöyle diyorlardı. "Ey Allah'ın Elçisi! Tevrat'ta Allah'ın kitabı, bizi bırak da geceleri namazımızda Tevrat da okuyalım. "Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurarak, onlara, barışa, yani İslâm dinine onun bütün hükümlerini kabul ederek girmelerini, nesih olduğu için Tevrat'a bağlanmamalarını emretti.

214- Yoksa sizden önce gelip geçenlerin başlarına gelenler, sizin de başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Onlar öylesine bir darlığa ve zorluğu maruz kalmış ve öylesine sarsılmışlardı ki Peygamber ve beraberindeki müminler: "Allah'ın yardımı ne zaman?" demişlerdi. Bilin ki Allah'ın yardımı yakındır.

Katâde'den rivayet edildiğine göre, bu ayet-i kerime Ahzâb yani Hendek savaşı hakkında ve Hz. Peygamber (s.a.v) ile Müslümanların bu savaş esnasında maruz kaldıkları meşakkat, güçlük, yorgunluk, şiddetli sıcak, şiddetli soğuk, korku, kötü hayat şartları ve eziyetler hakkında nazil olmuştur. Yüce Allah el-Ahzâb sûresinin 10. ayetinde bu hususa şöyle işaret buyurmaktadır."... Yürekleri ağızlarına gelmişti."

215- Sana ne sarf edeceklerini soruyorlar. De ki: Sarf edeceğiniz mal; ana-baba, yakınlar, yetimler, düşkünler ve yolda kalmışlar içindir. Ne hayır işlerseniz Allah onu bilir.

İbn Cüreyc (r.a.)'den rivayet edilmiştir. O der ki:

"Müminler, Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– Mallarımızdan neleri infak edelim ve nerelere sarf edelim? diye sordular. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."

Bu ayetin Amr b. el-Cemûh hakkında nazil olduğu da rivayet edilmiştir. Çok yaşlı biri olan bu zat son derece zengin idi. Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– Ey Allah’ın Elçisi! Sadaka olarak neleri verelim ve bu sadakaları kimlere sarf edelim, diye sordu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”

217- Sana, haram ayda savaşılmamasını soruyorlar. De ki: Bu ayda savaşmak büyük suçtur; ancak Allah yolundan alıkoymak, onu inkâr, Mescid-i Haram’a (ziyareti) engellemek ve halkını oradan çıkarmak, Allah katında daha büyük suçtur. Fitne çıkarmak öldürmekten daha kötüdür. Güçleri yettiği takdirde sizi dininizden döndürene kadar sizinle savaşmayı terk etmezler. Kim dininden dönüp de kâfir olarak ölürse (bilin ki) dünya ve ahirette amelleri boşa gitmiş olanlar işte bunlardır. Cehennemlik olanlar da bunlardır ve orada ebedi kalacaklardır.

218- İman edenler, hicret edenler ve Allah yolunda cihatta bulunanlar ise Allah’ın rahmetini uman kimselerdir. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

Cündeb b. Abdullah (r.a.)’tan rivayet edilmiştir: “Resulullah (s.a.v) bir seriye göndermiş, Abdullah b. Cahş’ı da başlarına kumandan tayin etmişti. Yolda Amr b. el-Hadramî ile karşılaşarak onu öldürmüşlerdi. Ancak İbn el-Hadramî’yi öldürdükleri günün, Cemâziyelaahir ayının son günü mü, yoksa Receb ayının ilk günü mü olduğu hususunda şüpheye düştüler. Müşriklerin, Müslümanlara:

– Haram ayda öldürdünüz, demeleri üzerine, Yüce Allah, “Sana haram ayda savaşılmamasını soruyorlar.” ayetini inzal buyurdu. Bazıları ise:

– Seriyede bulunanlar herhangi bir meşakkate maruz kalmamışlarsa onlar için herhangi bir ecir söz konusu değildir, demişlerdi. Bunun üzerine “İman edenler, hicret edenler ve Allah yolunda cihatta bulunanlar...” ayet-i celilesi nazil oldu.”⁵⁶

219- Sana içki ve kumarı soruyorlar. De ki: İkisinde de insanlar için hem büyük günah hem de faydalar vardır; günahları faydalarından daha büyüktür. Yine sana, neyi infak edeceklerini soruyorlar. De ki: İhtiyaçtan fazlasını. İşte Allah dünya ve

---

⁵⁶ Bu haberi Beyhâkî rivayet etmiştir.

ahiret hakkında düşünmeniz için ayetlerini böylece açıklamaktadır.

İbn Abbas (r.a.)'tan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Hz. Peygamber (s.a.v)’in ashabından bir grup, Allah yolunda infak etmekle emir olununca, Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna gelerek:

– Ey Allah’ın Elçisi! Mallarımızdan infak etmekle emir olunduk. Ancak neyi infak edeceğimizi bilmiyoruz. Mallarımızdan neyi infak edelim? dediler. Bunun üzerine Yüce Allah bu ayet-i kerimeyi indirdi.”⁵⁷

“Sana şarap ve kumarı soruyorlar” ayet-i kerimesinin nüzul sebebi ise el-Mâide sûresinin 90. ayetinde zikredilecektir.

220- Hem dünya (konusun)da, hem ahiret (konusunda): Ve sana yetimleri sorarlar. De ki: “Onları ıslah etmek (yararlı kılmak) hayırlıdır. Eğer onları aranızda katarsanız artık onlar sizin kardeşinizdir. Allah bozgun (fesat) çıkaranı ıslah ediciden bilir (ayırt eder). Eğer Allah dileseydi size güçlük çıkarırdı. Şüphesiz Allah güçlü ve üstün olandır, hüküm ve hikmet sahibidir.”

İbn Abbas (r.a.v.)’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Yetimin malına ancak en güzel bir şekilde yaklaşın.”⁵⁸ “Yetimlerin mallarını haksız bir şekilde yiyenler...”⁵⁹ ayet-i kerimleri nazil olunca, yanında yetim bulunan kimse, yetimin yemeğini yemeğinden, içeceğini içeceğinden ayırmaya başladı. Bozulunca da atıldı. Bu durum onlara zor gelince, hallerini Hz. Peygamber (s.a.v)’e anlattılar. Bunun üzerine Allah bu ayeti inzal buyurdu. O zaman yeniden birlikte yemeye başladılar.⁶⁰

221- (Ey (müminler!) Müşrik kadınlarla iman etmedikçe evlenmeyin. Mümin bir cariye, hoşunuza gitse de müşrik bir kadından daha hayırlıdır. (Mümin kadınları) iman etmedikçe müşrik erkeklerle evlendirmeyin. Mümin bir köle, hoşunuza gitse

⁵⁷ Bu haberi İbn Ebi Hatim ile İbn İshâk rivayet etmişlerdir.

⁵⁸ el-İsra, 34.

⁵⁹ en-Nisâ, 10.

⁶⁰ Ebu Dâvud, K. el-Vasâyâ, B. 7.

de (hür) bir müşrikten hayırlıdır. Bunlar (sizi) ateşe çağırma-
tadırlar; Allah ise izniyle (sizi) cennete ve mağfirete davet et-
mektedir. İşte düşünüp ibret almaları için Allah ayetlerini in-
sanlara böyle açıklamaktadır.

Mukâtil b. Hayyân (r.a.)’dan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Bu ayet-i kerime Ebu Mersed el-Ganevî hakkında nazil
olmuştur. Ebu Mersed, Annak adlı Kureyşli yoksul bir kadınla
evlenmek için Hz. Peygamber (s.a.v)’den izin istemişti. Ancak
son derece güzel olan bu kadın müşrik, Ebu Mersed ise Müs-
lüman’dı. Ebu Mersed’in:

– Ya Resulallah! Bu kadın hoşuma gidiyor, demesi üzerine
Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁶¹

İbn Abbas (r.a.)’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Bu ayet-i
kerime Abdullah b. Revâha hakkında nazil olmuştur. Onun si-
yahî bir kölesi vardı. Bir gün kızarak ona tokat attı. Sonra yap-
tığından pişman olarak Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna gel-
di ve ona durumu anlattı. Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

– Ey Abdullah! Bu köle neyin nesidir? buyurdu. Abdullah:

– O, Allah’tan başka ilah olmadığına ve senin Allah’ın kulu
ve elçisi olduğuna tanıklık eder, güzelce abdest alıp namazını
kılar, orucunu tutar, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Ey Abdullah! O halde o, mümin bir kadındır, buyurdu.

Abdullah:

– Seni hakla gönderene yemin ederim ki onu azat edip onun-
la evleneceğim, dedi ve dediğini yaptı. Ancak bazı Müslüman-
lar onun bu hareketini kınayarak:

– O bir cariye ile mi evleniyor? dediler. Çünkü soya sopa
önem verdikleri için müşriklerden kız alıp kız vermeyi sürdür-
mek istiyorlardı. Bunun üzerine Yüce Allah bu ayet-i kerimeyi
inzal buyurdu.”⁶²

⁶¹ Bu haberi İbnü’l-Münzir ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

⁶² Vahidî, Esbâbu’n-Nûzûl, 39.

222- Sana hayız halini soruyorlar. De ki: O bir ezadır. Hayızlı iken kadınlardan uzak durun ve temizlenmedikçe de onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri zaman Allah'ın size emrettiği şekilde onlara yaklaşın. Allah tövbe edenleri sever; temizlenenleri de sever.

Enes b. Malik (r.a.)'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Yahudiler, içlerinde bir kadın hayızlı olduğu zaman onu evden çıkarır, onunla beraber yiyip içmez ve onunla beraber bulunmazlardı. Ashabın bu durumu Hz. Peygamber (s.a.v)'e sormaları üzerine, Yüce Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu. O zaman Resulullah (s.a.v) onlara:

– Cinsî münasebet dışında (hayızlı kadınlarla dilediğiniz) her şeyi yapın, buyurdu."⁶³

223- Kadınlarınız sizin için bir tarladır. O halde tarlanıza dilediğiniz gibi yaklaşın. Kendiniz için hazırlık yapın. Allah'tan sakının ve ona kavuşacağınızı bilin. (Bunu) Müminlere müjdele.

Câbir (r.a.)'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Yahudiler şöyle diyorlardı: "Bir erkek kadının fercine arkadan yaklaşacak olursa çocuk şaşı doğar." Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."⁶⁴

Bu ayet-i kerime cinsî münasebetin fercden olması şartıyla, kadınla istenildiği şekilde birleşmenin mubah olduğuna delalet etmektedir. Buna göre cimain tarla yerinde yani fercde olması şartıyla, kocanın eşiyle önden, arkadan ya da sırtüstü yatar bir şekilde cimada bulunması mubahtır. Hz. Peygamber (s.a.v) de şöyle dediği rivayet edilmiştir: Kadına ister önden, isterse arkadan yanaş; ancak, onunla hayızlı iken münasebetten ve dübü-ründen sakın.

224- Yeminleriniz sebebiyle, iyilik yapmanıza, sakınmanıza ve insanların arasını bulmanıza Allah'ı engel kılmayın, Allah (her şeyi) işiten ve bilendir.

⁶³ Müslim, Sahih, K. el-Hayz, 16; Tirmîzî, Sünen, K. et-Tefsir, B. 3; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 132, 246.

⁶⁴ Müslim, Sahih, K. et-Talâk, 7; Ebu Dâvud, K. en-Nikâh, B. 45.

İmam el-Bağavî'den rivayet edilmiştir: "Bu ayet-i kerime Abdullah b. Revaha hakkında nazil olmuştur. Eniştesi Beşir b. en-Nu'mân el-Ensârî ile araları açılmıştı. Bu yüzden evine girmemeye, onunla konuşmamaya, biri ile arası bozulduğu takdirde, aralarını bulmayacağına yemin etmişti. Kendisine bu konuda bir şey denilince o:

– (Bunu) Yapmamak konusunda Allah'a yemin ettim. O halde yeminimi bozmam doğru olmaz, diyordu. Bunun üzerine Yüce Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."

İbn Cureyc ise şöyle der: "Bu ayet-i kerime, İfk hadisesine karıştığı için Mısdak'a yardım etmeyeceğine yemin eden Ebu Bekr es-Sıddık (r.a.) hakkında nazil olmuştur."

226- Kadınlara yaklaşmamaya yemin edenler dört ay beklerler. Eğer yeminlerinden dönecek olursa (bilsinler ki) Allah, Gafur'dur, Rahimdir.

227- Eğer boşanmaya kararlı iseler, (bilsinler ki) Allah işitendir, bilendir.

Said b.el-Museyyib'den rivayet edilmiştir: İlâ, yani erkeğin kadına yaklaşmamaya yemin etmesi, cahiliye ehlinin, kadınlara yaptıkları kötülüklerden, zararlardandı. Buna göre onlardan biri kadını sevmez ve başkasının da onunla evlenmesini istemez ise ona ebediyen yaklaşmayacağına veya bir iki sene ya da fazla bir süre yaklaşmayacağına yemin ederdi. Böylece onu ne dul ne de kocalı bırakmış olurdu, İslâm'ın başlangıcında da durum böyleydi.

Bunun üzerine Yüce Allah bu iki ayet-i kerimeyi inzal buyurarak, ilâ süresini dört ay ile sınırladı. Böylece erkeğe, kadına dönüp dönmemeye karar vermesi için sadece dört aylık bir süre tanınmış oluyordu.⁶⁵

228- Boşanmış kadınlar, kendi başlarına üç hayız (veya temizlik) süresi beklerler. Eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyorlarsa, Allah'ın, rahimlerinde yarattığını gizlemeleri onlara helal olmaz. Kocaları bu arada barışmak isterlerse, onları geri

⁶⁵ Vahidî, *Esbâbu'n-Nûzûl*, s, 43.

almaya daha layıktırlar. Kocalarının onlar üzerindeki hakları olduğu gibi onların da kocaları üzerinde belli hakları vardır. Ancak erkeklerin kadınlar üzerinde bir üstünlüğü vardır. Allah, azizdir, hakimdir.

Esmâ binti Yezîd b. Sükn el-Ensârî'ye şöyle der: "Ben, Hz. Peygamber (s.a.v) zamanında boşanmıştım. O zaman boşanan kadın için iddet, bekleme mevcut değildi. Bu sebeple, ben boşandığım zaman Yüce Allah boşanan kadının iddeti ile ilgili bu ayeti indirdi. Yüce Allah bu ayette şöyle buyurmaktadır: "Boşanmış kadınlar kendi başlarına üç hayız süresi beklerler."⁶⁶

229- Boşanma iki defadır. (Bundan sonra kadını) Ya iyilikle tutmak ya da güzelce salıvermek gerekir. Kadınlara (mehir olarak) verdiğimiz şeyi, kadın-erkek, Allah'ın çizdiği hudutları ihlâl etmekten korkmadıkça geri almanız size helal olmaz. Fakat olanların, Allah'ın çizdiği hudutları ihlâl etmelerinden korkarsanız o zaman kadının kocasına verdiği fidyede ikisine de bir günah yoktur. Bunlar Allah'ın hudutlarıdır. Sakın onları aşmayın. Kim Allah'ın hudutlarını aşarsa, işte zalim olanlar onlardır.

Müminlerin annesi Hz. Aişe (r.a)'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Erkek karısını dilediği kadar boşardı. Hatta yüzlerce ya da daha fazla boşamış olsa bile, iddet süresi içinde karısına döndüğü takdirde o onun karısı sayılırdı. Öyle ki bir gün bir adam karısına:

– Allah'a yemin ederim ki seni asla ne talak-ı baîn ile boşayacak ne de karım olarak evimde barındıracağım, dedi. Kadın:

– Bu nasıl olacak? diye sordu. Adam:

– Seni hep boşayacağım ve her defasında iddetin dolmak üzere iken de yine sana döneceğim, dedi. Bunun üzerine kadın, Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına gitti ve kocasının yapmak istediğini ona bildirdi. Hz. Peygamber (s.a.v) sükût etti. Nihayet bu ayet-i kerime nazil oldu...⁶⁷

İbn Abbas (r.a.)'tan rivayet edilmiştir. O der ki:

⁶⁶ Ebû Dâvud, *Sünen*, K. et-Talâk, B. 36.

⁶⁷ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Talâk, B. 16.

“Adam karısına mihr olarak verdiği maldan ve başkasından verdi; fakat bundan dolayı günaha girdiğini kabul etmezdi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.” Ebu Dâvud bu haberi “en-Nâsih ve'l-Mensûh”da rivayet etmiştir, İbn Abbas (r.a.) der ki: “Bu ayet-i kerimenin nüzulünden sonra haklı bir sebep olmaksızın erkeklerin kadınların mallarından herhangi bir şey almaları caiz değildir.

İbn Cüreyc (r.a.)’den şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Bu ayet-i kerime Habîbe binti Sehl el-Ensarî hakkında nazil olmuştur. Bu kadın, Sabit b. Kays b. Şemmâs’ın karısı idi. Kocasını sevdiği halde kadın ondan hoşlanmıyordu. Bir gün kavga ettiler. Bunun üzerine kocasını şikâyet etmek üzere babasının yanına gitti ve ona:

– O, babama sövüyor, beni de dövüyor, dedi. Babası kızına:

– Derhal kocanın yanına dön, zira ben, kadının ellerini kaldırıp da kocasını şikâyet etmesinden hoşlanmam, dedi. Kadın, ikinci sefer babasının yanına dayak izleriyle geldi. Buna rağmen babası ona:

– Kocanın yanına dön! dedi. Bunun üzerine kadın, babasının kendisini dinlemediğini görünce Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna vardı ve ona dayak izlerini göstererek kocasını şikâyet etti. Hz. Peygamber (s.a.v) birisini Sâbit’e göndererek huzuruna çağırttı. Ona:

– Hanımınla aranda ne var? buyurdu. Sabit:

– Seni hak üzere gönderene yemin ederim ki yeryüzünde senden başka onu sevdiğim kadar hiç kimseyi sevmiyorum, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) kadına dönerek:

– Sen ne diyorsun? dedi.

Kadın, Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzurunda yalan söylemek istemedi ve:

– O doğruyu söyledi ey Allah’ın elçisi. Ancak Sâbit’in beni helak etmesinden korkuyorum. Allah’ın sana aksini indireceği bir sözü de söyleyecek değilim. Evet, o gerçekten de karısını çok seven biridir. Ne var ki ben ondan hoşlanmıyorum, dedi.

Sabit:

– Ona bir hurma bahçesi vermiştim. Onu geri versin, boşayayım, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v), kadına:

– Bahçesini geri verip ondan boşanmak ister misin? buyurdu. Kadın:

– Evet, dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):

– Ey Sabit, ona verdiğini al ve onu serbest bırak, buyurdu. Sabit, Hz. Peygamber (s.a.v)’in dediğini yaparak onu boşadı. Buhârî’nin rivayetinde ise şu ibareler yer almaktadır: Habibe, Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Allah’a yemin ederim ki onun ne din ne de ahlâk bakımından kötülenecek bir tarafı yoktur. Ancak İslâm’dan sonra küfrü kerih görüyorum, dedi. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

– Ona bahçesini geri verir misin? buyurdu. O da:

– Evet, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

– Ey Sabit! Bahçeyi kabul et ve onu boş, buyurdu.”

230- Onu (üçüncü) defa boşarsa, bu takdirde kadın ondan başkasıyla evlenmedikçe bir daha ona helal olmaz. (Yeni) Koca da onu boşarsa, Allah’ın hudutlarını koruyacaklarına inandıkları takdirde (eski karı-kocanın) birbirlerine dönmelerinde herhangi bir sakınca yoktur. İşte bunlar, Allah’ın, bilen bir kavim için açıkladığı hudutlardır.

Bu ayet-i kerime, Aişe binti Abdurrahman b. Atik el-Kurazî hakkında nazil olmuştur. Bu kadın, amcasının oğlu Rifâa b. Vehb b. Atik el-Kurazî ile evli idi. Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna vararak:

– Ya Resulallah! Ben Rifâa’nın karısı idim. Ancak o beni üç talakla boşayınca Abdurrahman b. Zübeyr ile evlendim. Ama Abdurrahman’ınki şu elbisenin saçağı gibi yumuşak, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) gülümseyerek ona:

– Rifâa’ya mı dönmek istiyorsun? buyurdu. Kadın:

– Evet, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

– Hayır! O senin balcağızını sen de onun balcağızını tatmadıkça tekrar varamazsın, buyurdu.⁶⁸

İbnu'l-Münzîr'in rivayetinde ise şu ibareler yer almaktadır: “Abdurrahman onu boşayınca Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna vararak:

– Ey Allah’ın Elçisi! O, bana dokunmadan beni boşadı. İlk kocama dönebilir miyim? dedi. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Sana dokunmadıkça hayır! buyurdu. Bu ayet onun hakkında nazil olmuştur.”

Âlimler bu konuda şöyle demektedirler: “İkinci kocasının onunla cinsî münasebette bulunması lazımdır. Onunla cinsî münasebette bulunup da onu boşarsa ilk kocasına dönmesinde herhangi bir beis yoktur.”

231- Kadınları boşadığınız zaman iddetleri sona ererken; onları ya güzellikle tutun ya da güzellikle bırakın. Onları haklarına tecavüz ederek, zarar verecek şekilde tutmayın. Kim böyle yaparsa, kendisine zulmetmiş olur. Allah’ın ayetlerini alaya almayın. Allah’ın size olan nimetini, öğüt vermek için size indirdiği Kitap ve hikmeti hatırlayın. Allah’tan sakının ve Allah’ın her şeyi bildiğini bilin.

Bazı kimseler, karılarını boşarlar, sonra da iddetleri sona ermeden tekrar onlara dönerler, sonra yine onları boşarlardı. Bunu karılarına eziyet etmek amacıyla yapıyorlardı. Böyle hareket edenlerden biri de Sabit b. Yesar el-Ensarî’ydi. O da karısını boşamış, iddetinin bitmesine iki ya da üç gün kala tekrar ona dönmüş, sonra da eziyet etmek için onu tekrar boşamıştı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.⁶⁹

Ayette geçen **أجلهن** ibaresinin manası “İddetlerinin sona ereceği vakit yaklaştığı zamandır.” Allah burada, iddetin sona ermesini kast etmiş değildir; çünkü kadının iddeti bitmiş ol-

⁶⁸ Buhârî, *Sahih*, K. eş-Şehâdât, 3; K. et-Talâk, 4; Müslim, *Sahih*, et-Talâk, 1, 2, 3, 4, 5; Ebu Davud, *Sünen*, K. et-Talâk, B. 49; Tirmîzî, *Sünen*, en-Nikâh, B. 27.

⁶⁹ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

saydı kocanın onu tutmaya hakkı olmazdı. Burada ayette geçen **فبلغن أجلهن** kelimesi “sona eriş vakti yaklaştığı zaman” anlamında kullanılmıştır. Nitekim biz, biri bir beldeye yaklaştığı zaman **بلغ فلان البلد** deriz.

“Allah’ın ayetlerini alaya almayın” ayet-i kerimesiyle ilgili olarak Ebu’d-Derdâ’dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Bir kimse karısını boşar, sonra da “Şaka yapmıştım.” derdi; kölesini azat eder, sonra da “Şaka yapmıştım.” derdi. Yine bir kimse diğerine “Seni kızım ile evlendirdim.” der sonra da “Şaka yapmıştım.” derdi. Bunun üzerine Yüce Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.” Hz. Peygamber (s.a.v) ise bu konuda şöyle buyurmaktadır:

“Şu üç (nikah, boşama, azat etme) hususta kim söz söylerse, ister şaka niyetiyle söylemiş olsun, ister olmasın, söylediği sözler geçerlidir.”⁷⁰

Ebu Hüreyre (r.a.)’den şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: Üç şey vardır ki ciddisi de ciddidir, şakası da ciddidir. Bu üç şey; nikâh, boşama ve azat etmedir.”⁷¹

232- Kadınlarınızı boşadığımız zaman iddetleri sona erince, aralarında güzelce anlaştıkları takdirde (eski) kocalarıyla evlenmelerine engel olmayın. İşte içinizden Allah’a ve ahiret gününe iman etmiş olanlara verilen öğüt budur. Bu sizin için daha iyi ve daha temizdir. Siz bilmediğiniz halde Allah bilir.

Ma’kıl b. Yesar’dan rivayet edilmiştir. Ma’kıl, kız kardeşini Müslümanlardan biriyle evlendirmişti. Fakat bir müddet sonra adam, karısını boşamış, iddet süresi sona erdiği halde ona geri dönmemişti. Ne var ki çok geçmeden karı koca tekrar bir araya gelmek istediler. Bunun üzerine adam Ma’kıl’ın yanına gelerek ona kız kardeşiyle tekrar evlenmek istediğini bildirdi. Ma’kıl ona:

⁷⁰ Bu haberi İbn Merdeveyh ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

⁷¹ Tirmizî, *Sünen*, et-Talâk, B. 9; Ebu Dâvud, *Sünen*, K. et-Talâk, B. 9; İbn Mâce, *Sünen*, Mukaddime, B. 7, K. et-Talâk, 13.

– Ey adi adam! Sana ikramda bulunup kız kardeşimle evlendirdim. Sen ise ne yaptın? Onu boşadın. Şimdi de gelmiş onunla tekrar evlenmek istediğini söylüyorsun ha! Allah’a yemin ederim ki o asla sana bir daha dönmeyecektir, dedi. Ancak Allah, adamın karısına, karısının da ona olan ihtiyacını bildiği için bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu. Ma’kil ayet-i kerimeyi duyunca, “Rabbimin emri başımın üstünde.” dedi ve adamı çağırarak ona: “Seni kız kardeşimle evlendireceğim.” dedi.⁷² Ma’kil şöyle der: “Bu ayet-i kerime benim hakkımda nazil olmuştur. Yeminimin kefareti ödemiş ve kız kardeşimi tekrar onunla evlendirdim.”

238- Namazlara ve (özellikle) orta namaza devam edin; gönülden bağlılık ve saygı ile Allah huzurunda durun.

Zeyd b. Erkâm (r.a.)’dan rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) zamanında namazda iken konuşurduk; içimizden biri namaz esnasında yanında bulunan arkadaşıyla konuşurdu. Nihayet “Gönülden bağlılık ve saygı ile Allah’ın huzurunda durun.” ayet-i kerimesi nazil oldu. Böylece namaz esnasında susmamız emir olunarak konuşmamız yasaklandı.”⁷³

240- İçinizden ölüp geride eşler bırakacak olanlar, evlerinden çıkarılmaksızın, eşlerine bir yıla kadar faydalanacakları mal vasiyet etsinler. Ancak kendileri çıkmışlarsa, kendi başlarına yapmış oldukları meşru işlerden dolayı sizin için bir günah yoktur. Allah aziz ve hâkim olandır.

Mukâtil b. Hayyân’dan rivayet edilmiştir: “Taif halkından biri, oğulları, kızları, anası, babası ve karısı ile birlikte Medine’ye gelmişti. Bu zat Medine’de vefat edince durum Hz. Peygamber (s.a.v)’e bildirildi. Hz. Peygamber (s.a.v) adamın malını maruf bir şekilde anası, babası ve çocukları arasında taksim etti. Karısına ise hiçbir şey vermedi. Ancak onlara, karısına kocasının terekesinden bir yıl müddetle nafaka vermelerini emretti. Bu ayet-i kerime bu hususta nazil olmuştu.”⁷⁴ Bu ayet-i kerime

⁷² Bu haberi Buhârî ile Ebu Dâvud rivayet etmişlerdir.

⁷³ Buhârî, K. et-Tefsir, 43; Müslim, K. el- Mesâcid, 35; Tirmizî, K. el- Mevâkit, 180.

⁷⁴ Bu haberi İshâk b. Râhuye tefsirinde rivayet etmiştir.

menin, şu ayet-i kerime ile nesholdüğünün bilinmesi gerekir: “İçinizden ölenlerin bırakmış olduğu eşler kendi kendilerine dört ay on gün beklerler...”⁷⁵

241- Boşanmış kadınların geçimlerini uygun bir şekilde sağlamak, Allah’tan sakınanlar üzerine bir borçtur.

Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem’den rivayet edilmiştir. O der ki: *ومتعوهن على الموسع قدره وعلى المقتر قدره متاعا بالمعروف حقا*: Ayet-i kerimesi⁷⁶ nazil olduğu zaman biri:

– İhsanda bulunmayı dilersem yaparım, dilemezsem yapmam, demişti. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁷⁷

245- Allah’ın karşılığını kat kat artırarak vereceği güzel bir borcu Allah’a verecek olan kimdir? Allah hem darlaştırır hem bollastırır. Ona döndürüleceksiniz.

İbn Ömer (r.a.)’den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

مثل الذين ينفقون اموالهم في سبيل الله كمثل حبة انبتت سبع سنابل في كل سنبلة مائة حبة والله يضاعف لمن يشاء والله واسع عليم ayet-i kerimesi⁷⁸ nazil olduğu zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

– Ey Rabbim! Ümmetim için artır buyurmuştu. Bunun üzerine *من ذا الذي يقرض الله قرضا حسنا...* ayet-i kerimesi nazil oldu. Hz. Peygamber (s.a.v)’in yine:

– Rabbim! Ümmetim için artır, buyurması üzerine ise *إنما يوفى الصابرون أجرهم بغير حساب* ayet-i kerimesi⁷⁹ indi.⁸⁰

256- Dinde zorlama yoktur. Hak yol, batıl yoldan ayrılmıştır. Kim tâğutu inkâr eder, Allah’a inanırsa kopmayan sağlam bir kulpla sarılmış olur. Allah hakkıyla işiten, hakkıyla bilendir.

⁷⁵ el-Bakara, 234.

⁷⁶ el-Bakara, 126.

⁷⁷ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, II, 584.

⁷⁸ el-Bakara, 261.

⁷⁹ ez-Zümer, 10.

⁸⁰ Bu haberi İbn Hibbân ile Beyhâkî rivayet etmişlerdir.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Bu ayet-i kerime Ensar hakkında nazil olmuştur. Çocuğu yaşamayan kadın, yaşadığı takdirde onu Yahudi yapmaya nezrederdi. Nâdir Oğulları Medine'den sürüldüğünde içlerinde Ensardan olan birçok çocuk vardı. Ailelerinin:

– Çocuklarımızı terk edemeyiz, demeleri üzerine Yüce Allah "Dinde zorlama yoktur." ayet-i kerimesini inzal buyurdu."⁸¹

Başka bir rivayette ise bu ayet-i kerimenin Ensardan, kendisine el-Huseyn denilen bir kimse hakkında nazil olduğu söylenmiştir. Salim b. Avf oğullarından olan bu zatın kendisi Müslüman olduğu halde iki Hristiyan oğlu vardı. El-Huseyn, Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– İki oğlum da Hristiyan kalmakta ısrar ediyorlar. Onları Müslüman olmaya zorlayamaz mıyım? dedi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."⁸²

Yine bir başka rivayette de şöyle denilmektedir: "Ensardan bazı kimseler, çocuklarını emzirmeleri için Kureyzâ Oğulları Yahudilerine bırakırlardı. Böylece bu çocuklar da Yahudi dininde kalıyorlardı. İslâm dini gelince bu çocukların aileleri onları İslâm dinine girmeye zorladılar. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."⁸³

262- Mallarını Allah yolunda sarf edenlerin, sonra da sarf ettiklerini başa kakmayanların, eziyet vesilesi yapmayanların mükâfatı, Rablerinin katındadır. Onlar için korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.

Kelbî der ki: "Bu ayet-i kerime Abdurrahman b. Avf ile Osman b. Affan hakkında nazil olmuştur.

Abdurrahman, Hz. Peygamber (s.a.v)'e dört bin dirhem sadaka getirerek ona:

– Ey Allah'ın Elçisi! Sekiz bin dirhemim vardı. Bunun dört bin dirhemi kendim ve ailem için ayırdım. Dört bin dirhemi ise

⁸¹ Ebu Dâvud, *Sünen*, K. el-Cihâd, 116.

⁸² Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, III, 14..

⁸³ Bu haberi İbnu'l Münzir ile Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

Rabbime karzda bulunuyorum, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

– Kendine ve ailene ayırdığın için de, bize verdiğin için de Allah seni mübarek kılsın, buyurdu.

Hz. Osman ise Tebük gazasında Ceyş-i Usretin teçhizi için palanları, çulları, hatabları ile birlikte bin deve bağışlamış ve bin dinarı da Hz. Peygamber (s.a.v)'in odasına dökmüştü. Ebu Sâid el-Hudrî der ki: "Resulullah (s.a.v)'ı ellerini semaya kaldırmış, Osman'a hayır dua ederken gördüm. Şöyle dua ediyordu: "Ey Rabbim, ben Osman b. Affan'dan razıyım. Sen de ondan razı ol." Daha sonra Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle devam etti: "Bugünden sonra Affan oğluna, yaptıkları artık zarar vermez." Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi Abdurrahman b. Avf ile Osman b. Affan hakkında inzal buyurdu."

267- Ey iman edenler! Kazandıklarınızın ve yerden sizin için çıkardıklarımızın iyilerinden verin. Göz yummadan alamayacağınız kötü şeyleri de sadaka olarak vermeye kalkışmayın. Bilin ki Allah her şeyden müstağnidir, övülmeye layık olandır.

Sehl b. Hanif'ten rivayet edilmiştir. O der ki: "Bazıları, sadaka vermek üzere, meyvelerin kötülerini seçerlerdi. Diğer bir kısmı ise ucuz yiyecek satın alır, onu sadaka olarak verirlerdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu. Ayetin manası şöyledir: Şayet birbirinize sadaka olarak verdiği şeyin aynı verilmiş olsaydı, onu ancak gözlerini yumarak ve utanarak alırdı. Hadis-i şerifin ravisi şöyle devam ediyor. Ayetin nüzulünden sonra artık sadece iyi olan şeyleri sadaka olarak veriyorduk."⁸⁴

272- (Ey Muhammed!) Onları doğru yola ulaştırmak sana düşmez. Ancak Allah dilediğini doğru yola ulaştırır. Sadaka olarak sarf ettiğiniz her şeyi sizin kendiniz içindir. Zaten siz sadece Allah rızası kazanmak için sarf edersiniz. Sadaka olarak her ne sarf etmişseniz onun karşılığı, size haksızlığa maruz kalmadan verilecektir.

---

⁸⁴ Neseî, K. ez-Zekât, 27.

Bu ayet-i kerimenin nüzulüne şu olay yol açmıştır: “Müslümanlardan bir kısmının Yahudiler arasında hısım ve akrabalıkları ve süt bağları vardı. Bu sebeple Müslüman olmadan önce onlara yardım ediyor, infakta bulunuyorlardı. Ancak Müslüman olunca, onlara infakta bulunmayı kerih gördüler ve onların da Müslüman olmalarını istediler. Said b. Cübeyr şöyle der: Müslümanlar zimmet ehlinin fakirlerine sadaka veriyorlardı. Ancak Müslüman fakirlerin çoğalması üzerine, Resulullah (s.a.v) zimmet ehline sadaka verilmesini yasakladı. Diğer taraftan Hz. Peygamber (s.a.v) onların Müslüman olmalarını çok arzu ediyordu. Yardımın kesilmesinin onları İslâm dinine girmeye sevk edeceğini zannediyordu. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu. Bu ayetin nüzulünden sonra Müslümanlar onlara yine sadaka vermeye başladılar.

273- (Sadakalar) Kendilerini Allah yoluna adanmış, kazanç için yeryüzünde dolaşamayan fakirler içindir. Bilmeyen, iffetlerinden dolayı onları zengin sanır. Sen ise onları yüzlerinden tanırsın. Onlar insanlardan yüzüstülük ederek bir şey istemezler. Hayır, olarak ne sadettiniz ise, Allah onu hakkıyla bilir.

274- Gece ve gündüz, gizli ve açık bir şekilde mallarını harcayanların mükâfatı Rableri katındadır. Onlara korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.

Said b. el-Museyyib’ten rivayet olunmuştur. O der ki: الذين ... ينفقون أموالهم ayet-i kerimesi, Usret ordusuna yaptıkları yardımlardan dolayı Abdurrahman b. Avf ile Osman b. Affan hakkında nazil olmuştur.”⁸⁵

Denildiğine göre, الذين للفقراء أحصروا ayet-i kerimesi nazil olduğu zaman Ali b. Ebu Tâlib, gece yarısı Ashab-ı Suffa’ya bir vask hurma göndermişti. Abdurrahman b. Avf ise gündüz onlara birçok dinar göndermişti. ... الذين ينفقون ayet-i kerimesi ikisi hakkında nazil olmuştur.”

Âlimler şöyle demişlerdir: “Bu ayet-i kerimede, gizli verilen sadakanın açıkça verilen sadakadan efdal olduğuna işaret var-

⁸⁵ Bu haberi İbnu’l Münzir rivayet etmiştir.

dır. Çünkü Yüce Allah gece verilen sadakayı gündüz verilene, gizli olanını açık olanına takdim etmiştir.”

278- Ey iman edenler! Mümin iseniz Allah’tan sakının ve faizden arta kalanı terk edin!

279- Şayet böyle yapmazsanız, Allah’a ve Resultine karşı savaş açtığınızı bilin. Eğer tevbe ederseniz artık sermayeleriniz sizindir. (Böylece) Ne zulmetmiş olursunuz, ne zulme uğratılmış olursunuz.

280- Eğer (borçlu) zorluk içindeyse ona elverişli bir zamana kadar süre (verin). (Borcu) Sadaka olarak bağışlamanız ise sizin için daha hayırlıdır, eğer bilerseniz.

Atâ ve İkrime derler ki: “Bu ayet-i kerime Abbas b. Abdulmuttalib ile Osman b. Affan hakkında nazil olmuştur. İkisi hurma karşılığı borç para vermişlerdi. Hurma toplama vakti gelince hurmalığın sahibi ikisine:

– Eğer bütün hakkınızı alacak olursanız, bana aileme yetecek bir şey kalmaz. Acaba hakkınızın yarısını alsanız, diğer yarısını da size iki katını vermem üzere geciktirseniz, olmaz mı? dedi. İkisi de kabul ettiler. Mühlet bitince, ondan fazlalığı istediler. Hz. Peygamber (s.a.v) durumdan haberdar olunca, ikisinin de fazlalığı almalarını yasakladı. Allah da bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu. O zaman her ikisi de Allah’ın sözüne kulak verip ilahî yasağa boyun eğdiler ve sadece sermayelerini aldılar.”

Yine denildiğine göre, bu ayet-i kerime Sakîf Oğulları kabillesinden dört kardeş hakkında nazil olmuştur. Bu dört kardeş, cahiliye devrinde Muğire Oğullarından faiz alıyorlardı. Onlar da onlara faiz veriyorlardı. İslâm dini gelince bu kardeşler Müslüman oldular. Ancak Muğire Oğullarından faizlerini talep ettiler. Muğire Oğulları:

– Allah’a yemin ederiz ki Allah’ın müminlere yasaklamış olduğu faizi biz size Müslüman iken asla vermeyiz, dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v)’in Mekke valisi Attâb b. Useyd’e başvurdular. Attâb iki tarafın meselesini de Hz. Peygamber (s.a.v)’e yazdı. Son derece büyük bir mal söz konusuy-

du. Bunun üzerine Allah Tealâ bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu. Hz. Peygamber (s.a.v) Attâb'a gönderdiği mektupta bu ayet-i kerimeyi de yazarak ona şöyle diyordu.

– Allah'ın hükmüne razı olurlarsa ne alâ! Aksi takdirde onlara harp ilan et! Bunun üzerine Attâb her iki tarafa da mektup yazarak Hz. Peygamber (s.a.v)'in kendileri hakkında yazmış olduğu mektubu bildirdi. Onlar:

– Öyleyse Allah Teâlâ'ya tevbe ederiz. Çünkü bizim Allah ve Resulü ile savaşacak gücümüz yok, dediler ve sermayelerini almaya razı oldular. Ancak Muğire Oğulları bunu da ödemekten aciz kalınca Sakif Oğullarına zor durumda bulunduklarını bildirerek borçlarının, mahsul dönemine kadar tehir edilmesini istediler. Sakif Oğulları borçların tehir edilmesine karşı çıktı. Bunun üzerine Yüce Allah “Eğer borçlu darda ise, eli genişleyinceye kadar ona mühlet verin...” ayet-i kerimesini inzal buyurdu.”

284- Göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır. İçinizdekini açıklasanız da gizleseniz de Allah ondan ötürü sizi hesaba çeker. Sonra da dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder. Allah her şeye kadirdir.

285- Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etmiştir. Müminler de. Hepsi de, Allah'a meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman etmiş ve şöyle demişlerdir: “Peygamberlerinden hiçbirisi arasında ayırım yapmayız. İşittik ve itaat ettik. Rabbimiz, bağışlamayı dileriz, dönüş sanadır.

286- Allah bir kimseye ancak gücü nispetinde yükler. Kazandığı iyilik lehine, işlediği kötülük ise aleyhinedir. Rabbimiz! Unutacak ya da hata edecek olursak, (bu yüzden) bizi sorumlu tutma. Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır yük yükleme. Rabbimiz! gücümüzün yetmeyeceği şeyi bize taşıtma. Bizi affet, bizi bağışla ve bize merhamet et. Sen bizim Mevlamızsm, kâfir milletlere karşı bize yardım et.

Ebu Hüreyre'den rivayet edilmiştir. O der ki:

“İçinizdekini açıklasanız da gizleseniz de, Allah ondan dolayı sizi hesaba çeker...” ayet-i kerimesi nazil olduğu zaman,

bu, Hz. Peygamber (s.a.v)'in ashabına ağır gelmişti. Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna varıp diz çöktükten sonra:

– Ey Allah'ın Elçisi! Biz namaz, oruç, zekât, cihat gibi gücümüzün yetebileceği amellerle mükellef kıldınız. Oysa Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu. Buna gücümüz yetmiyor, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v) onlara:

– Siz, sizden önceki Kitap ehli gibi “İşittik ve isyan ettik.” mi demek istiyorsunuz? Hayır, “İşittik ve itaat ettik, Rabbimiz bağışlamayı dileriz, dönüş sanadır.” deyiniz, buyurdu. Orada-kiler hepsi birden Hz. Peygamber (s.a.v)'in bu sözlerini tekrar etmeye başladılar. Böylece dilleri yumuşayınca Allah hemen “Peygamber Rabbinden kendisine indirilene iman etmiştir; müminler de...” ayet-i kerimesini inzal buyuruverdi. Onlar bu şekilde Allah'a niyaz ve istiğfara devam edince, Yüce Allah “Allah bir kimseye ancak gücü kadar yükler.” ayet-i kerimesini inzal buyurarak, “İçinizdekini açıklasanız da gizleseniz de Allah ondan dolayı sizi hesaba çeker.” ayet-i kerimesini nesh etti.⁸⁶

Yine Ebu Hüreyre'den Hz. Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

“Yüce Allah, yapmadıkça veya konuşmadıkça içlerinden geçirdikleri kötü düşüncelerden ötürü ümmetimi affetmiştir.”⁸⁷

⁸⁶ Müslim, *Sahih*, K. el-İmân, 199; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 412.

⁸⁷ Buhârî, *Sahih*, el- İtk, 6; K. et-Talâk, II, K. el- imân, 15; Müslim, *Sahih*, K. el- İman, 201, 202; Ebu Dâvud, *Sünen*, K. et-Talâk, 15; Tirmîzî, K. et-Talâk, 8.

ÂL-İ İMRÂN SÛRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 200 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Elif Lâm, Mim.

2- Allah, kendinden başka ilah olmayan, hep diri olan, her an yaratıklarını gözetip durandır.

Ebu Umâme'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Necrân Hıristiyanları Meryem oğlu İsa hakkında tartışmak üzere Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelmişlerdi. Bunun üzerine Yüce Allah, Âl-i İmrân sûresinin başını ve 80 küsur ayete kadar olan kısmını inzal buyurdu."¹

12- (Ey Muhammed!) İnkâr edenlere: "Yenilecek ve toplanıp cehenneme sürüleceksiniz, orası ne kötü dölşektir!" de.

13- Karşı karşıya gelen iki toplulukta sizin için ibret vardır: Biri Allah yolunda savaşımaktadır; diğeri ise kâfirdir. (Allah yolunda savaşanlar) Onları gözleriyle kendilerinin iki misli görüyorlardı. Allah dilediğini yardımıyla destekler. Bunda basiret sahibi kimseler için ibret vardır.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) Bedir'de Kureyşlileri mağlup edip de Medine'ye döndüğü zaman, Yahudiler Ben-i Kaynukâ pazarında toplanmışlardı. Hz. Peygamber (s.a.v) onlara:

– Ey Yahudi Topluluğu! Kureyş'in başına gelenler sizin de başınıza gelmeden önce Müslüman olun! buyurmuştur. Yahudiler:

– Ey Muhammed! Kureyş'ten birtakım kimseleri öldürdüm diye gururlanma. Çünkü onlar savaşmasını bilmeyen acemi kimselerdi. Vallahi bizimle savaşsaydın, bizim nasıl güçlü kimseler olduğumuzu öğrenirdin. Çünkü sen bizim gibisiyle henüz

---

¹ Bu haberi İbn Ebi Hâtim rivayet etmiştir.

karşılaşmadın. Bunun üzerine Allah bu iki ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”²

23- Baksana! Kitaptan kendilerine pay verilmiş olanlar, aralarında hakem olması için Allah’ın kitabına çağırılıyorlar da sonra içlerinden bir kısmı yüz çevirerek dönüp gidiyor.

24- Bunun sebebi, “Bize ateş ancak sayılı birkaç gün degecektir.” demeleridir. Uydurdukları şey onları dinlerinde yanıltmıştır.

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v), Yahudilerin medreselerine gitmiş. Onları Allah Teâlâ’ya davet etmişti. Nuaym b. Amir ile Haris b. Zeyd ona:

– Ey Muhammed! Sen hangi dindensin? dediler. Hz. Peygamber (s.a.v).

– İbrahim’in dinindenim, buyurdu. Her ikisinin:

– Ama İbrahim Yahudi idi, demeleri üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

– Öyleyse, haydi Tevrat’a başvuralım, sizinle bizim aramızda hakem olsun, buyurdu. Kabul etmediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi indirdi.”³

26- De ki: “Ey mülkün sahibi olan Allah’ım! Mülkü dilediğine verirsin, dilediğinden de çekip alırsın; dilediğini yükseltir, dilediğini de alçaltırsın. İyilik senin elindedir. Senin her şeye gücün yeter.”

İbn Abbas ile Enes b. Malik derler ki:

“Hz. Peygamber (s.a.v) Mekke’yi fethettiği zaman tümmetine, Fars ve Rum mülklerini vaat etmişti. Bunun üzerine münafiklar ve Yahudilerin:

– Heyhat! Heyhat! Fars ve Rum mülkleri nereden Muhammed’in oluyormuş! Bu olacak şey mi? Onlar, son derece kuv-

---

² Vahidî, *Esbâbu’n- Nüzûl*, 54.

³ Vahidî, *a.g.e.*, 55.

vettiler. Mekke ve Medine Muhammed'e yetmiyor mu ki Fars ve Rum mülklerine tamah ediyor, demeleri üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁴

28- Müminler, müminleri bırakıp kâfirleri dost edinmesin. Kim böyle yaparsa Allah'tan ilişiği kesilmiş olur. Ancak onlardan (gelebilecek tehlikeden) sakınmanız hali müstesnadır. Allah sizi kendisin (in emirlerine karşı gelmek)den sakındırır. Çünkü dönüş Allah'adır.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki:

“Kâ'b b. el-Eşref'in yeminlisi Haccâc b. Amr, İbn Ebi'l-Hakik ve Kays b. Zeyd adlı Yahudiler, dinlerinden uzaklaştırmak için Ensardan birtakım kimselerle gizlice buluşuyorlardı. Bunun üzerine Rifâa b. el-Münzir, Abdullah b. Cübeyr ve Sa'd b. Heyseme onlara:

– Bu Yahudilerden uzak durun, sizi dininizden uzaklaştırmamaları için onlarla gizlice buluşmaktan sakının, dediler. Ancak onların Yahudilerle gizlice buluşmakta, onlarla dostluklarını sürdürmekte inat etmeleri üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi onlar hakkında inzal buyurdu.”⁵

31- De ki: Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah bağışlayan, esirgeyendir.

Hasan el-Basrî'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v) zamanında birtakım kimseler:

– Biz gerçekten Rabbimizi seviyoruz, demişlerdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁶

59- Allah katında İsa'nın durumu Âdem'in durumu gibidir. Onu topraktan yarattı, sonra ona “Ol” dedi ve o oldu.

Bu ayet-i kerime Necrân heyetinin çekişmesi hakkında nazil olmuştur. Heyettekiler Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

⁴ Vahidî, a.g.e., 55.

⁵ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, III, 228.

⁶ Taberî, a.g.e., III, 232.

– Sana ne oluyor da (Efendimize kötü söz söylüyorsun?) dediler. Hz. Peygamber (s.a.v) onlara:

– Onun hakkında ne dedim? buyurdu. Onlar:

– “O Allah’ın kuludur” diyorsun, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Evet, o, Allah’ın kulu, peygamberi, Meryem (el-Azrâ el-Betûl)’e ilka ettiği kelimesidir, buyurdu. Heyettekiler bu cevaba kızarak:

– Sen hiç babasız insan gördün mü? demeleri üzerine, Yüce Allah bu ayet-i kerimeyi indirdi.”

65- Ey Kitap ehli! Niçin İbrahim hakkında tartışıyorsunuz? Oysa Tevrat da İncil de ondan sonra indirilmiştir. Hâlâ akletmeyecek misiniz?

66- (Haydi diyelim ki) sizler, bilginiz olan şey hakkında tartıştınız. Ama bilginizin olmadığı şey hakkında niçin tartışıyorsunuz? Allah bilir, ama siz bilmezsiniz.

67- İbrahim ne Yahudi ne de Hristiyan idi, dosdoğru bir Müslümandı. Müşriklerden de değildi.

69- Doğrusu İbrahim’e en yakın olanlar, ona uyanlar ve bu Peygamber Muhammed ve inananlardır. Allah inananların dostudur.

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Necrân Hristiyanları ile Yahudi âlimleri Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzurunda toplanmışlardı. Onun huzurunda İbrahim (a.s.) hakkında çekişmeye başladılar. Yahudi âlimleri:

– İbrahim Yahudiden başka bir şey değildi, derlerken Hristiyanlar ise:

– Hayır, İbrahim Hristiyan idi, diyorlardı. Bunun üzerine Allah bu ayetleri inzal buyurdu.⁷

70- Ey Kitap ehli! Sizler göz göre göre Allah’ın ayetlerini niçin inkâr ediyorsunuz?

---

⁷ Bu haberi Beyhâkî *Delâil*’inde rivayet etmiştir.

71- Ey Kitap ehli! Niçin hakkı batıla karıştırıyor ve bile bile hakkı gizliyorsunuz?

72- Kitap ehlinde bir grup şöyle dedi: “İman edenlere indirilene günün başında inanın, sonunda inkâr edin ki onlar da dönsünler.”

73- Dininize tabi olanlardan başkasına iman etmeyin. De ki: Doğru yol Allah’ın yoludur.

İbn Abbas’tan şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Abdullah b. es-Sayf, Adiy b. Zeyd ve el-Hâris b. Avf, birbirlerine:

– Gelin, Muhammed ve Ashabına indirilene gündüz inanalım, gece de inkâr edelim ki onları dinlerinde şüpheye düşürelim. Belki onlar da bizim yaptığımız gibi yapıp dinlerinden dönerler, dediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerimeler nazil oldu.”⁸

77- Allah’a olan ahitlerini ve yeminlerini az bir değere değişenlerin ahirette bir nasibi yoktur. Allah onlarla kıyamet günü konuşmayacak, onlara bakmayacak ve onları temize çıkarmayacaktır. Onlar için elem verici azap vardır.

El-Aş’as b. Kays’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Allah’a yemin ederim ki bu ayet benim hakkımda nazil olmuştur. Benimle Yahudilerden biri arasında bir arazi vardı. Ancak Yahudi arazimi inkâr edince onu Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna getirdim. Hz. Peygamber (s.a.v) bana:

– Delilin var mı? diye sordu. Ben:

– Hayır, yok, dedim. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v) Yahudiye:

– Öyleyse sen yemin et, buyurdu. Ben, Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– O halde o yemin etsin de malım gitsin öyle mi, dedim. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁹

---

⁸ Bu haberi İbn İshâk ile İbnü’l-Münzir rivayet etmişlerdir.

⁹ Buhârî, *Sahih*, K. el- Husumat, 4; K. el-Ahkâm, 30; Müslim, *Sahih*, K. el- İman, 220, 223.

Abdullah b. Evfâ'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Adamın biri malını pazarda sergilemişti. Müslümanlardan birini aldatmak için verilmediği halde, biri malıma şu kadar verdi de satmadım, diye Allah Teâlâ'ya yemin etmesi üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."¹⁰

Hafız İbn Hacer, bu konuda şöyle der: İki hadis-i şerif arasında bir çelişki söz konusu değildir. Çünkü ayetin her iki olay için inmiş olmasında herhangi bir engel yoktur.

79- Allah'ın kendisine, kitap, hüküm ve peygamberlik verdiği bir beşerin, insanlara "Allah'ı bırakıp bana kulluk edin, demeye hakkı yoktur; aksine, öğrettiğiniz ve okuduğunuz Kitap gereğince Rabbe halis kullar olun! demesi gerekir.

80- Ve size melekleri ve peygamberleri rabbler edinmenizi emretmeye de hakkı yoktur. Siz Müslüman olduktan sonra size inkâr etmeyi mi emredecek?

İbn Abbas der ki: "Yahudi âlimler ile Necrânlı Hristiyanlar Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzurunda toplandıkları ve Hz. Peygamber (s.a.v)'in de onları İslâm'a davet ettiği zaman Ebu Rafi' el-Kurazî adlı bir Yahudi Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– Ey Muhammed, Hristiyanların Meryem oğlu İsa'ya tap-tıkları gibi bizim de sana tapmamızı mı istiyorsun? dedi. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Allah'tan başkasına kulluk etmenizden veya ondan başkasına kulluk edilmesini emretmekten Allah'a sığınırız. Allah beni ne bunun için gönderdi ne de bana böyle bir şey emretti, buyurdu. Allah bu iki ayet-i kerimeyi bu hususta inzal buyurdu.¹¹

86- İman ettikten, Resulün hak olduğuna şهادet ettikten ve kendilerine açık deliller geldikten sonra inkâr eden bir toplumu Allah nasıl doğru yola eriştirir? Allah zalim toplumu doğru yola eriştirmez.

¹⁰ Buhârî, K. eş-Şehâdât, 25; K. el-Büyu, 27; Ahmed b. Hanbel, *Müsned* II, 254.

¹¹ Bu haberi Beyhâkî ile İbn İshâk rivayet etmişlerdir.

87- İşte bunların cezası, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetine uğramalarıdır.

88- Orada ebedî kalacaklardır. Onlardan azap hafifletilmeyecek ve onlara asla bakılmayacaktır.

89- Ancak bundan sonra tevbe edip durumlarını düzelterler müstesnadır. Çünkü Allah çok bağışlayan ve çok esirgeyendir.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Ensardan biri Müslüman olmuştu. Daha sonra dinden döntüp müşriklere katıldı. Ancak bir müddet sonra yaptığına pişman oldu. Kabilesine birini göndererek onlara şöyle demesini söyledi. "Hz. Peygamber (s.a.v)'e birini gönderip ona tevbe edip edemeyeceğimi sorun." Kavmi, Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna vararak meseleyi ona aktardılar. Bunun üzerine bu ayet-i kerimeler nazil oldu. Kabilesi onu durumdan haberdar edince tekrar Müslüman oldu."¹²

Mücâhid'den rivayet edilmiştir. O der ki: "el-Hâris b. Süveyd, Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelerek Müslüman olmuştu. Ancak daha sonra dinini terk edip kabilesine dönmüş-tü. Bunun üzerine Yüce Allah yukarıda zikredilen ayet-i kerimeleri inzal buyurdu. Kabilesinden biri, bu ayetleri okuyunca el-Hâris ona:

– Allah'a yemin ederim ki senin doğru olduğunu, Resulullah'ın senden daha doğru olduğunu, Allah (c.c.)'ın ise en doğru olduğunu biliyorum, dedi. Ve yine İslâm'a döndü. Ama bu kez iyi bir Müslüman oldu."¹³

90- İman ettikten sonra inkâr eden ve inkârlarında aşırı gidenlerin tevbeleri kabul edilmeyecektir; işte doğru yoldan sapmış olanlar onlardır.

Katâde ve Hasan el-Basrî'nin söylediğine göre, bu ayet-i kerime peygamberlerine iman ettikten sonra Hz. İsa'yı ve İncil'i inkâr eden, daha sonra da Hz. Muhammed ve Kur'an-ı Kerim'i inkâr ederek küfürleri daha da artan Yahudiler hakkında nazil

¹² Buhârî, *Sahih*, K. el-Meğâzi, 60; Müslim, *Sahih*, K. el-İmaret, 15; Neseî, *et-Tahrîm*, 15.

¹³ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, III, 340; İbn Kesir, *Tefsir* I, 379.

olmuştur. Ebu'l-Ali'ye göre bu ayet-i kerime, Hz. Muhammed'in kitaplarında mevcut sıfatına iman ettikten sonra onu inkâr eden, küfürlerinde inat etmelerinden dolayı küfürleri daha da artan Yahudi ve Hıristiyanlar hakkında nazil olmuştur. Mücâhid ise şöyle der: Bu ayet-i kerime, Allah'a şirk koştan, Allah'ın yaratıcıları olduğuna iman ettikten sonra küfre sapan bütün kâfirler hakkında nazil olmuştur. Bunlar küfürlerinde son derece aşırı gitmişlerdi. Öyle ki uğrunda ölecek dereceye varmışlardı. Ya da ne zaman bir ayet nazil olmuşsa onu inkâr etmişlerdi ve bu yüzden küfürleri artmıştı. Tevbelerinin kabul edilmemesinin nedeni ise, Yüce Allah'ın şu ayette buyurduğu gibi "Tevbe, ne kötülükleri yapıp edip de onlardan birine ölüm çatınca: "Ben şimdi gerçekten tevbe ettim." diyenler, ne de kâfir olarak ölenler için değil. Böyleleri için acı bir azap hazırlanmıştır."14

96- İnsanlar için ilk kurulan ev, Mekke'de olandır. Âlemlere bereket ve hidayet (kaynağı) olması için kurulmuştur.

97- Orada açık deliller, İbrahim'in makamı vardır. Kim oraya girerse, güvenlik içinde olur. Oraya gidebilenin, Evi hacetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse bilsin ki Allah âlemlerden müstağnidir.

Bu iki ayet-i kerimenin nüzul sebebi şudur: Yahudiler, Müslümanlara:

– Beyt-i Makdis, Kâbe'den daha faziletli, daha azametlidir; çünkü o, peygamberlerin hicret yerleri ve kibleleridir. O, Arz-ı Mukaddes'tedir. Mahşer yeridir, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v) de durumdan haberdar oldu. Bunun üzerine bu iki ayet-i kerime nazil oldu.¹⁵

ayet-i kerimesi ile ilgili olarak, İkrime şöyle der: **ومن كفر فإن الله غني عن العالمين** ayet-i kerimesi ile ilgili olarak, İkrime şöyle der: **ومن يبتغ غير الاسلام دينا فلن يقبل منه** ayet-i kerimesi¹⁶ nazil olduğu zaman Yahudiler:

¹⁴ en-Nisâ, 18.

¹⁵ Bu haberi İbnü'l-Münzir ile İbn Cüreyc rivayet etmişlerdir.

¹⁶ Al-i İmrân, 85: "Kim din olarak İslam'dan başkasını seçerse, onun bu dini asla kabul edilmeyecektir.."

– Biz de Müslümanız, dediler. Hz. Peygamber onlara:

– Allah Müslümanlara Kâbe’yi haccetmelerini farz kıldı, buyurdu. Onlar ise:

– Hayır, bize hac farz kılınmadı, diyerek haccetmeyi kabul etmediler. Bunun üzerine Yüce Allah **ومن كفر فإن الله غني عن العالمين** ayet-i kerimesini inzal buyurdu.¹⁷

100- Ey iman edenler! Kendilerine kitap verilenlerden bir gruba uyacak olursanız, sizi iman ettikten sonra dininizden döndürüp kâfir yaparlar.

101- Allah’ın ayetleri size okunur, peygamber de içinizde bulunurken, nasıl inkâr edersiniz? Kim Allah’(ın kitabına)a sarılırsa doğru yola ulaştırılmış olur.

102- Ey iman edenler! Allah’tan sakınılması gerektiği gibi sakının ve ancak Müslüman olarak can verin.

103- Allah’ın ipine topluca sarılın, ayrılmayın. Allah’ın size olan nimetini hatırlayın! Hani birbirinize düşman idiniz, Allah kalplerinizi birleştirdi de onun sayesinde kardeş oldunuz. Bir ateş çukurunun kenarında idiniz, sizi oradan kurtardı. İşte Allah doğru yolu bulmanız için ayetlerini böylece açıklar.

104- İçinizden hayra davet eden, iyiliği emredip kötülükten meneden bir topluluk olsun, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

105- Kendilerine açık deliller geldikten sonra ayrılıp ihtilafa düşenler gibi olmayın. Onlar için büyük bir azap vardır.

Zeyd b. Eşlem (r.a.)’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Azılı bir kâfir olan ve Müslümanlara karşı amansız kin besleyen Şaş b. Kays adlı yaşlı bir Yahudi, Evs ve Hazrec kabilelerinden müteşekkil bir topluluğa rastladı. Bir araya gelmiş, tatlı tatlı konuşuyorlardı. Onların Müslüman olduktan sonra böyle birlik ve ülfet içinde bulunmaları, aralarında hiçbir şekilde çekişmemeleri hoşuna gitmedi, canı sıkıldı. Oysa Müslüman olmazdan önce cahiliye devrinde birbirlerinin azılı düşmanı idiler. Bu fasık adam aralarındaki fitne ve husumeti tazelemek istedi ve:

¹⁷ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, IV, 20-21.

– Allah’a yemin ederim ki onlar böyle toplandıkça bizim burada onlarla beraber kalmamız mümkün olmaz, dedi. Yanında bulunan bir Yahudi gencine:

– Haydi onların yanına git, onlarla birlikte otur, onlara Buas gününü hatırlat ve o gün birbirlerine okudukları şiirlerden bazısını okuyuver, dedi. Buas günü, Evs ve Hazrec’in birbirleriyle savaştıkları ve Evs’in Hazrec’e galip geldiği gündü. Genç, Şaş’ın emirlerini yerine getirdi. Henüz onları terk etmemişti ki topluluk galeyana geldi, kızıp birbirlerine bağırmaya başladılar. Her iki taraf da “Haydi silahlarımızı alalım! Harre meydanında buluşalım.” dediler. Silahlarını alıp oraya gittiler. Böylece birbirleriyle savaşmak için saflar halinde karşı karşıya geldiler. Hz. Peygamber (s.a.v) durumdan haberdar olunca derhal yanındaki Muhacirlerle birlikte onların yanına gitti. İki saf arasında durarak onlara:

– Ey Müslüman topluluğu! Allah Allah! Bu ne demek oluyor. Ben aranızda bulunurken de mi cahiliye davası güdeceksiniz? Allah sizi İslâm’la hidayete erdirdikten, böylece size ikramda bulunduktan, cahiliye âdetlerinin kökünü kazıdıktan, sizi küfürden kurtarıp aranızı düzelttikten sonra eskiden olduğu gibi yine küfre mi döneceksiniz? diye nasihatte bulundu. O zaman içine düştükleri durumun şeytanın bir tuzağı, düşmanlarının terip ettikleri bir komplo, bir hile olduğunu anlamakta gecikmediler. Hepsi de yaptıklarından dolayı pişman olup derhal silahlarını bıraktılar, ağlayarak birbirlerinin boyunlarına sarılıp kucaklaştılar. Bazı müfessirlerin söylediğine göre, Hz. Peygamber (s.a.v) henüz yerini terk etmemişti ki kendisine bu ayet-i kerimeler nazil oldu. Hz. Peygamber (s.a.v) bu ayet-i kerimleri onlara yüksek sesle okudu. Sesini duyunca, susup onu dinlediler. Hz. Peygamber (s.a.v) okumasını bitirince iki taraf da silahlarını attılar, birbirlerinin boyunlarına sarılıp kucaklaştılar ve ağlamaya başladılar. Sonra Hz. Peygamber (s.a.v)’in sözlerini dinleyerek, emirlerine itaat ederek, onunla birlikte oradan uzaklaştılar. Câbir b. Abdullah bu gün ile ilgili olarak şöyle demiştir: “Vallahi, bu gün gibi başı bu kadar kötü başlayan, sonu bu kadar iyi biten bir gün görmedim.”

113- Ama onların hepsi bir değildir. Kitap ehli içinde, geceleri secdeye kapanarak Allah'ın ayetlerini okuyup duranlar vardır.

114- Onlar, Allah'a ve ahiret gününe inanır, iyiliği emreder, kötülükten meneder ve hayır işlerine koşuşurlar, işte iyi olanlar onlardır.

115- Yaptıkları hiçbir iyilik asla karşılıksız kalmayacaktır. Allah sakınanları bilir.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Yahudilerden Abdullah b. Selâm ve arkadaşları İslâm'a ilgi duymuşlar, sonunda, gerçek, inancı sağlam bir Müslüman olmuşlardı. Bu olay üzerine Yahudi âlimleri:

– İçimizde en kötü olanlarımızdan başka hiç kimse Muhammed'e iman edip ona tabi olmamıştır. Şayet bunlar seçkin kimseler olsaydılar, dinlerini başka bir dinle değiştirmezlerdi, dediler. Bunun üzerine Allah ... ليس سواء ayet-i kerimesini inzal buyurdu.¹⁸

İbn Mesud der ki: ... ليس سواء ayet-i kerimesi yatsı namazı hakkında nazil olmuştur. Bu namazı Müslümanlar kılıyorlardı. Onlardan başka Ehli kitaptan hiç kimse bu namazı kılmıyordu. Daha sonra İbn Mesud sözüne şöyle devam eder. Bir gece Resulullah (s.a.v) yatsı namazını geciktirdi. Öyle ki gecenin üçte biri geçip gitmişti. Bir müddet sonra gittiğinde bir de ne görsün, cemaat namaz kılmak için onu beklemekte. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

– İyi bilin ki onlardan başka bu dinlerin saliklerinden hiçbiri bu saatte Allah'ı anmazlar, buyurdu; bunun üzerine bu ayet-i kerimeler indirildi."¹⁹

118- Ey iman edenler! Sizden olmayanı sırdaş edinmeyin. Onlar sizi şaşırtmakta kusur etmezler, sıkıntıya düşmenizi isterler. Öfkeleri ağızlarından taşmaktadır. Kalplerinin gizledikleri ise daha büyüktür. Eğer aklediyorsanız, size ayetleri açıkladık.

¹⁸ Taberî, a.g.ê., IV, 52-53.

¹⁹ Taberî, a.g.e., IV, 55.

İbn Abbas'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Müslümanlardan bazı kimseler cahiliye devrinde aralarında mevcut olan komşuluk, akrabalık, sadakat ve anlaşma sebebiyle Yahudilerden bazı kimselere gider gelirlerdi. İşte bu yüzden Allah bu ayet-i kerimeyi onlar hakkında inzal buyurarak, fitneye düşmeleri korkusuyla Müslümanların Müslüman olmayanları sırdaş edinmelerini yasaklamıştır."²⁰

121- Ey Muhammed, hani sen, inananları savaş için duracakları yerlere yerleştirmek üzere evinden çıkmıştın. Allah işiten ve bilendir.

122- Sizden iki takım bozulup geri çekilmek üzere idi. Oysa Allah onların dostu idi. O halde iman edenler, Allah'a tevekkül etsinler.

Bu iki ayet-i kerime de Uhud Savaşı hakkında nazil olan ayetler arasındadır. Câbir b. Abdullah'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir:

...اذ همت طائفتان ayet-i kerimesi bizim hakkımızda nazil olmuştur. İki takım, Evs'ten Harise Oğulları, Hazrec'den ise Seleme Oğulları, bizlerdik. Allah'a yemin ederim ki bu ayet-i kerime inmemiş olsaydı sevinmezdim çünkü Allah bu ayette "Oysa Allah o iki takımın dostu idi." buyurmaktadır."²¹

124- O zaman sen müminlere: "Rabbinizin, size indirilmiş üç bin melek ile yardım etmesi size yetmez mi?" diyordun.

125- Evet, eğer sabreder, sakınırsanız; onlar hemen üzerinize gelseler bile, rabbiniz size nişanlı bin melek ile yardım eder.

Şâ'bî'den rivayet edilmiştir. O der ki:

"Müslümanlar, Bedir günü Kurz b. Câbir el-Muhâribî'nin müşriklere yardım edeceğini duymuşlardı. Buna çok üzülmeleri üzerine, Yüce Allah bu iki ayet-i kerimeyi inzal buyurdu, Kurz ve arkadaşları, müşriklerin hezimete uğradıklarını duyunca yardımdan vazgeçip geri dönmüşlerdi."²²

²⁰ Taberî, *a.g.e.*, IV, 61.

²¹ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Al-i İmrân Sûresi.

²² Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, IV, 76-77.

128- Allah'ın onların tevbelerini kabul etmesi veya onları azaplandırması seni ilgilendiren bir iş değildir; çünkü onlar zalimlerdir.

Enes b. Malik'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Uhud günü Hz. Peygamber (s.a.v)'in mübarek dişi kırılmış, yanağından yaralanmış, kan akıyordu. O zaman (s.a.v):

– Peygamberlerine bunu yapan bir kavim nasıl felah bulur, diyerek onları Rablerine davet ediyordu. Bunun üzerine Allah Tealâ bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."²³

İbn Ömer'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v)'i şöyle derken işittim: Ey Allah'ım! Hâris b. Hişam'a lanet et! Suhey b. Amr'a lanet et! Safvân b. Ümeyye'ye lanet et! Bunun üzerine bu ayet-i kerime indi ve böylece Allah onların hepsine tevbe nasip etti."²⁴

Bu ayet-i kerime, Hz. Peygamber (s.a.v)'in Uhud Savaşında başına gelenlerden ve yukarıda adı geçen şahıslara beddua etmesinden sonra nazil olmuştur. Böylece her iki olay da ayetin nüzulüne sebep teşkil etmiş olmaktadır.

130- Ey iman edenler! Kat kat faiz yemeyin, Allah'tan korkunun ki kurtuluşa eresiniz.

Ata'dan rivayet edilmiştir. O der ki: "Araplar veresiye alış-veriş yapıyorlardı. Borcun vakti geldiğinde, -ödenmediği takdirde- alacaklılar borcun miktarını artırır, müddeti de uzatırlardı. Cahiliye devrinde Sakif Oğulları kabilesi, Nadir oğulları kabilesine borç verirdi. Borcun vakti gelince, Nadir Oğulları:

– Biz size faiz vereceğiz, siz de borcumuzu erteleyeceksiniz, derlerdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."²⁵

143- And olsun ki ölümle karşılaşmadan önce onu temenni ediyordunuz; işte onu gözlerinizle bakarak gördünüz.

²³ Buhârî, *Sahih*, K. el-Cihâd, 80-85; K. et-Tıb, 27; Müslim, K. el-Cihâd, 101,103,106; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 31, 33, 39.

²⁴ Bu haberi Buhârî, Müslim ve Ahmed b. Hanbel rivayet etmişlerdir.

²⁵ Taberî, IV, 90.

İbn Abbas'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Sahabeden (Bedir savaşıma katılmayan) bazı kimseler:

– Keşke bizim de Bedir gibi bir günümüz olsaydı da biz de müşriklerle savaşıp hayırlar elde etseydik yahut Bedir ehli gibi öldürülüp de şehitliğe, cennete, ebedî hayata, tükenmek bilmez rızıklara mazhar olsaydık, diyorlardı²⁶, ancak Allah onlara Uhud'u nasip edince, onlardan sadece Allah'ın dilemiş olduğu çok az kimse sebat etti. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."

144- Muhammed ancak bir elçidir. Ondan önce de elçiler geçmiştir. O halde ölecek ya da öldürülecek olursa ökçelerini-
zin üzerinde geriye mi döneceksiniz? Kim ökçesi üzerinde ge-
riye dönerse (bilsin ki) Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah şük-
redenlerin mükâfatını verecektir.

Hız. Ömer'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Uhud günü Hız. Peygamber (s.a.v)'den ayrı düşmüştük, dağa çıktım, Yahudile-
rin "Muhammed öldürüldü." dediklerini duydum. Kendi ken-
dime "Kimi Muhammed öldü derken duyacak olursam boynunu
vuracağım!" dedim. Etrafıma bir göz attım. Hız. Peygamber
(s.a.v)'i gördüm. İnsanlar yavaş yavaş yanına dönüyorlardı. Bi-
ri:

– Bilin ki Muhammed öldürüldü. Öyleyse tekrar eski dinini-
ze dönün, diye bağırdı. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil
oldu."²⁷

Ensardan yaralı birine rastladı. Ona:

– Duydun mu? Hız. Peygamber (s.a.v) öldürülmüş! dedi.

O:

– Şayet Hız. Peygamber öldürülmüşse (bilin ki) o, dinini teb-
liğ etmiştir. O halde dininiz uğrunda savaşın, diye cevap verdi.
Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."²⁸

²⁶ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

²⁷ Bu haberi İbnü'l-Münzîr rivayet etmiştir.

²⁸ Taberî, a.g.e., IV, 111-112.

151- Hakkında hiçbir delil indirmedığı şeyleri Allah'a ortak koşmalarından ötürü inkâr edenlerin kalplerine korku salacağız, gidecekleri yer de cehennemdir. Zalimlerin varacağı yer ne kötüdür!

Süddî'den İbn Abbas'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Uhud savaşından sonra Ebu Süfyan ve müşrikler, Mekte'ye doğru yola çıkmışlardı. Bir müddet yol aldıktan sonra yola çıktıklarına pişman olarak:

– Ne kadar kötü bir iş yaptık! Onları öldürdük, azı kaldı, onları da sağ bıraktık. Dönüp şunların da kökünü kazıyalım, dediler. Bu işi yapmağa azmettikleri sırada, Allah kalplerine korku salıverdi. Bu yüzden azmettikleri şeyden vazgeçtiler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”²⁹

152- And olsun ki Allah size verdiği sözde durmuştur. Onun izniyle onları kırıp geçiriyordunuz. Ama Allah size arzu ettiği zaferi gösterdikten sonra gevşediniz ve verilen emir hakkında çekişip isyan ettiniz. Sizden kimi dünyayı, kimi ise ahreti istiyordu. Sonra Allah sizi denemek için onlardan geri çevirdi (yenilgiye uğrattı). Ama o sizi bağışladı. Allah'ın müminlere nimeti boldur.

Muhammed b. Kâ'b el-Kurazî der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) ve Ashabı, Uhud günü başlarına gelenlerden sonra Medine'ye döndüklerinde Sahabeden bazıları:

– Allah bize zafer vaat ettiği halde, niçin bunlar başımıza geldi, dediler. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu. Çünkü zafer savaşın başında Müslümanlarındı. Böylece Allah onlara vaat etmiş olduğu zaferi gerçekleştirmiş oluyordu. Ancak onlar, Hz. Peygamber (s.a.v)'in emrini dinlemeyip ganimet peşine düşünce yenilgiye uğramışlardır. Çünkü zaferlerinin sürekli olması, Hz. Peygamber (s.a.v)'e kesin olarak itaat edilmesine bağlıydı.

154- Sonra üzüntünüzün ardından üzerinize bir güven bir uyku indirdi ki içinizden bir kısmınızı sarıyordu; bir kısmınız

---

²⁹ Taberî, a.g.e., IV, 124.

ise canlarının kaygısına düşmüştü. Allah hakkında cahiliye zannı gibi haksız bir zanda bulunuyorlar ve “Bu işten bize bir şey var mı?” diyorlardı. De ki bütün iş Allah’ındır. Sana açamadıklarını içlerinde gizliyorlar: “Bu işten bize bir fayda olsaydı burada öldürülmezdik.” diyorlar. De ki: Evinizde olsaydınız bile haklarında ölüm yazılı kimseler yine de devrilecekleri yere varırlardı. Bu, Allah’ın içlerinizdekini denemesi, kalplerinizdeki arıtması içindir. Allah kalplerde olanı bilir.

Züheyr b. el-Avvâm’dan rivayet edilmiştir. O der ki: “Uhud günü gözlerimin önüne geliyor. Çok korkulu anlar yaşadığımız bir sırada Allah üzerimize bir uyku göndermişti, öyle ki hepimizin çenesi göğsü üzerine düşüvermişti. Allah’a yemin ederim ki münafıklardan Muattib b. Kuşeyr’in “Bu işten bize bir fayda olsaydı burada öldürülmezdik.” dediğini sanki rüyada duyar gibi duydum ve aklımda tuttum. Allah, ayet-i kerimeyi bu hususta inzal buyurdu.”³⁰

161- Hiçbir peygambere ganimet malını gizlemesi yaraşmaz. Kim ganimet malını gizlerse kıyamet günü gizlediğini (yüklenip) getirir. Sonra herkese kazandığı hiçbir haksızlığa uğramadan tastamam verilir.

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki:

“Bu ayet-i kerime, Bedir’de elde edilen ganimetler arasında kaybolan kırmızı bir kadife hakkında nazil olmuştur. Çünkü bazı kimseler:

– Belki de onu Hz. Peygamber (s.a.v) almıştır, demişlerdi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”³¹

165- Başkalarını iki katına uğrattığınız bir musibete kendiniz uğrayınca mı “Bu nereden başımıza geldi?” diyorsunuz. De ki: O (musibet) kendinizdendir. Şüphesiz Allah’ın her şeye gücü yeter.

Hiz. Ömer b. Hattab’ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Müslümanlar Bedir savaşında fidiye aldıkları için gelecek yıl Uhud

³⁰ Bu haberi İbn Ebi Hâtim rivayet etmiştir.

³¹ Ebu Dâvud, *Sünen*, el-Haruf, 1; Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, Al-i İmran sûresi, 17.

savaşında cezalandırılmışlardır. Şöyle ki içlerinden yetmiş kişi şehit olmuş, Ashabı Hz. Peygamber (s.a.v)’i terk etmiş. Hz. Peygamber (s.a.v)’in mübarek ön dişlerinden biri kırılmış, başındaki tolganın bir tarafı parçalanmış, mübarek yüzü kanlar içinde kalmıştı, bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”³²

169- Allah yolunda öldürülenleri sakın ölmüşler sanmayın. Hayır, onlar diri olup Rableri katında rızıklandırılmaktadırlar.

170- Allah’ın fazl-ı kereminden kendilerine verdiklerine sevinirler ve arkalarından henüz (şehit olup) kendilerine ulaşamayanlara, kendilerine korku olmayacağını ve üzülmeyeceklerini müjdelemek isterler.

171- Onlar Allah’ın nimetini, fazl-ı keremini ve Allah’ın müminlerin ecrini zayı etmeyeceğini müjdelemek isterler.

İbn Abbas’tan Hz. Peygamber (s.a.v)’in şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Kardeşleriniz Uhud’da şehit olunca, Allah onların ruhlarını yeşil kuşların içine koydu. Şimdi onlar cennetin ırmaklarına gider, meyvelerinden yer, Arşın gölgesinde asılı bulunan altın kandillere gelir konarlar. Yediklerinin, içtiklerinin, yattıkları yerin güzelliğini görünce:

– Ne olurdu keşke, Allah’ın bize neler yaptığını kardeşlerimiz de bilselerdi de cihattan çekinmeseler, harpten geri kalmasalar; derler. Başka bir rivayette ise onlar:

– Bizim cennette sağ olduğumuzu, rızıklandırıldığımızı kardeşlerimize acaba kim haber verir, derler. Bunun üzerine Allah Tealâ sizin durumunuzu onlara ben haber veririm diyerek bu ayet-i kerimeleri inzal buyurdu.”³³

172- (Savaşta) Yara aldıktan sonra da Allah ve Resulünün çağrısına koşanlara, hele onlardan iyilik edip sakınanlara büyük bir ecir vardır.

---

³² Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

³³ Müslim, *Sahih*, K. el-İmaret, 121; Ebu Dâvud, *Sünen*, K. el-Cihâd, 25; Tirmîzî, K. et-Tefsir, 19; İbn Mâce, K. el-Cenâiz, 4; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 26, IV, 386.

173- İnsanlar onlara: “(Düşmanınız olan) İnsanlar size karşı bir ordu toplamışlar, onlardan korkun.” demişlerdi. Bu söz onların imanını arttırmıştı da “Allah bize yeter, o ne güzel vekildir!” demişlerdi.

174- Bu yüzden onlar, kendilerine hiçbir kötülük dokunmadan, Allah’ın nimeti ve fazl-u keremi ile geri dönmüşler ve Allah’ın rızasına uymuşlardı. Allah büyük fazl-u kerem sahibidir.

175- İşte o şeytan ancak kendi dostlarını korkutur. O halde, inanmışsanız onlardan korkmayın, benden korkun!

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Müşrikler, Uhud’dan geri döndükleri sırada birbirlerine:

– Ne Muhammed’i öldürebildik, ne de genç cariye kızlar ele geçirebildik. Ne kötü iş yaptık! Haydi, geri dönüp şunların kökünü kazıyalım, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v) bunu duyunca Müslümanları onları karşılamağa teşvik etti. Müslümanlar Hz. Peygamberin çağrısına uyup yola çıktılar ve Hamrâu’l-Esed denilen yere vardılar. Ancak müşrikler:

– Önümüzdeki yıl karşılaşalım, diyerek geri döndüler. Bu durum karşısında Hz. Peygamber (s.a.v) de Ashabı ile birlikte Medine’ye avdet etti. Her ne kadar savaş olmadıysa da, bu seferde bir gazve addedildi. Bu olay üzerine Allah Teâlâ bu ayetleri inzal buyurdu.”

Ebu Süfyan, Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Seninle Bedir mevsiminde karşı karşıya geleceğiz; çünkü arkadaşlarımızı o zaman öldürmüştünüz. Korkak olan, geri döner, cesur olan ise silahlarını ve ticaret mallarını alıp gelir, diye vaatte bulunmuştu. Ancak Müslümanlar vaat edilen yere geldiklerinde orada kimseyi bulamayınca yanlarındaki mallarla alış-verişte bulundular. Bunun ... الله من انعمة ... üzerine Allah ayet-i kerimesini inzal buyurdu.³⁴

179- Allah müminleri sizin bulunduğunuz durumda bırakacak değildir; temizi pisten ayıracaktır. Allah sizi gayba muttali

³⁴ Bu haberi Neseî ile İbn Mâce rivayet etmişlerdir.

kılacak da değildir; ancak Allah elçileri arasında dilediğini seçer (onu gayba muttali kılar); o halde Allah'a, elçilerine iman edin. Eğer iman eder ve sakınırsanız (bilin ki) sizin için büyük ecir vardır.

Süddî der ki: "Birtakım kimseler:

– Muhammed gerçekten doğru ise aramızdan kimin ona iman edip, kimin onu inkâr edeceğini bize haber versin, demeleri üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi indirdi."³⁵

181- And olsun ki Allah: "Allah fakir, biz ise zenginiz." diyenlerin sözünü işitmiştir. Dediklerini ve haksız yere peygamberleri öldürdüklerini, yazacak ve "yakıcı azabı tadın" diyeceğiz.

Hasan el-Basrî ve Katâde'den şöyle dedikleri rivayet edilmiştir:

...الذي يقرض الله قرضاً حسناً... ayet-i kerimesi (2/245) nazil olduğu zaman, Yahudiler;

– (Baksanıza) Allah fakir, bizden ödünç istiyor, demişlerdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.

İbn İshak ve diğerlerinden şöyle dedikleri rivayet edilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v) Kaynuka Oğulları Yahudilerine bir mektup yazmıştı. Mektubu teslim etmesi için Ebu Bekir'e verdi. Mektupta Yahudileri İslâm'a, namaz kılmağa, zekât vermeğe, Allah'a güzel bir borç vermeğe davet ediyordu. Bir gün Hz. Ebu Bekir Yahudilerin medreselerine girdi. İçeride Yahudilerden birçok kimse gördü. Finhâs b. Azura adlı birinin etrafında toplanmışlardı. Bu zat onların büyük âlimlerinden biriydi. Hz. Ebu Bekir ona:

– Allah'tan sakın ve Müslüman ol! Allah'a yemin ederim ki sen, Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğunu, size hakkı Allah katından getirdiğini biliyorsun. Siz onun sıfatını Tevrat'ınızda yazılı buluyorsunuz. İman ve tasdik et, Allah'a güzel bir ödünç

---

³⁵ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, IV, 188.

ver ki seni cennete soksun ve savaşımı da kat kat arttırsın, dedi. Bunun üzerine Finhâs:

– Ey Ebu Bekir! Sen Rabbimizin, mallarımızı ödünç istediğini iddia ediyorsun. Oysa ancak fakir zenginden ödünç ister. Eğer söylediğin doğru ise bu takdirde Allah fakir, biz ise zenginiz demektir. Çünkü zengin olmuş olsaydı mallarımızı ödünç istemezdi. Sonra siz ribayı (faizi) yasaklıyor, bize kendisi veriyor. Zengin olmuş olsaydı bize riba vermezdi dedi. Ebu Bekir bu sözlere öfkeleni ve Finhâs'ın yüzüne şiddetli bir tokat attı ve:

– Ey Allah'ın düşmanı! Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki sizinle aramızda anlaşma olmamış olsaydı boynunu vururdum, dedi. Bunun üzerine Finhâs, Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna vararak ona:

– Ey Muhammed! Arkadaşının bana yaptığına bak, diye şikâyetinde bulundu. Hz. Peygamber (s.a.v) Hz. Ebu Bekir'e:

– Seni böyle hareket etmeğe sevk eden nedir? buyurdu.

O:

– Ey Allah'ın Elçisi! Bu Allah'ın düşmanı çok ağır söz söyledi. Allah'ın fakir, kendilerinin ise ondan müstağni olduklarını iddia etti. Bunun üzerine ben de söylediklerinden dolayı Allah için öfkeleni ve yüzüne vurdum, diye cevap verdi. Ancak Finhâs'ın söylediklerini inkâr etmesi üzerine, Yüce Allah, onu reddedip yalanlamak, Ebu Bekir'i de doğrulamak için ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”³⁶

183- Şu yiyeceği bir kurban getirmediğe hiçbir peygambere inanmamız hususunda Allah bize ahit verdi.” diyenlere de ki: “Size benden önce peygamberler açık deliller ve söylediğiniz şeyi getirmişti. O halde doğru iseniz onları niçin öldürdünüz?

Bu ayet-i kerime Kâ'b b. el-Eşref, Malik b. es-Sayf, Huyey b. Ahtab ve diğerleri gibi Yahudi bir topluluk hakkında nazil olmuştur. Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelerek:

---

³⁶ Taberî, *a.g.e.*, IV, 194.

– Allah Teâlâ'nın seni bize peygamber olarak gönderdiğini ve sana kitap indirdiğini mi iddia ediyorsun? Allah Tevrat'ta bize ateşin yiyeceği bir kurban getirmedikçe, Allah Teâlâ katından gönderildiğini iddia eden hiçbir peygambere inanmamamız hususunda bizden ahit aldı. Eğer onu getirecek olursan senin peygamberliğini tasdik ederiz, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”³⁷

186- And olsun ki mallarınız ve canlarınızla imtihan edileceksiniz ve sizden önce kendilerine Kitap verilenler ile Allah'a şirk koşanlardan çok üzücü (sözler) işiteceksiniz. Ama sabreder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız (bilin ki) bu azmi gerektiren işlerdendir.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Bu ayet-i kerime Finhâs adlı Yahudinin Hz. Ebu Bekir ile aralarında geçen bir konuşma sırasında ona: “Allah fakir biz zenginiz.” demesi üzerine nazil olmuştur.”³⁸

Zührî'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Bu ayet-i kerime, şiirleriyle, Hz. Peygamber (s.a.v)'i ve Ashabını hicveden, Kureyşli kâfirleri Müslümanlara karşı savaşmaya teşvik eden Kâ'b b. el-Eşref hakkında nazil olmuştur.”³⁹

188- Yaptıklarına sevinen ve yapmadıklarıyla da övülme-ten hoşlananların sakın ama sakın azaptan kurtulacaklarını sanma! Onlar için elem verici azap vardır.

Mervân b. el-Hakem el-As, Muâviye tarafından Medine valiliğine tayin edilmişti. Bir gün kapıcısını ümmetin âlimi Abdullah b. Abbas'a gönderirken ona:

– İbn Abbas'a git ve ona de ki: “İçimizden yaptığı ile sevinen ve yapmadığı ile de övülmek istenen herkes azaplandırılacaksa, hepimiz azaplandırılacağız, demektir. İbn Abbas:

– Bu ayetten size ne? Bu ayet-i kerime Kitap ehli hakkında nazil olmuştur. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v) onlara bir şey

³⁷ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s.,77.

³⁸ Bu haberi İbn Ebi Hatim ile İbnü'l-Münzir rivayet etmişlerdir.

³⁹ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, IV, 201.

sormuş, onlar ise sorulan şeyi gizleyip başka bir şey söylemişlerdi. Buna rağmen kendilerini Hz. Peygambere sorduğu soruyu cevap vermiş gibi göstererek bu yüzden ondan kendilerini övmesini istemişler ve Hz. Peygamber (s.a.v)'in kendilerine sorduğu şeyi gizlemelerine de sevinmişlerdi.”⁴⁰

Ebu Said el-Hudrî'den şöyle rivayet edilmiştir: “Hz. Peygamber (s.a.v) zamanında gazveye çıkınca ondan geride kalmışlar ve yerlerinde kaldıklarına sevinmişlerdi. Hz. Peygamber'e (s.a.v) bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁴¹

Büyük müfessir Kurtubî bu iki rivayet hakkında şunları söylemiştir:

“Bu iki hadis-i şerif birbirinden farklı iki olayla ilgilidir. Ancak iki olayın da aynı zamanda vuku bulmasından ötürü ayet-i kerimenin inmesine bu iki olayın birlikte yol açması muhtemeldir. Buna göre ayet, her iki gruba da cevap teşkil etmiş olmaktadır.

Hafız İbn Kesir ise bu konuda şunları söylemiştir: “İbn Abbas'ın zikrettiğiyle onların söyledikleri arasında herhangi bir çelişki söz konusu değildir; çünkü ayet-i kerime tüm zikredilenlere şamildir.”

190- Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri ardından gelmesinde akıl sahipleri için deliller vardır.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Kureyş, Yahudilere giderek onlara:

– Musa size hangi mucizeleri getirdi? diye sordu. Yahudiler:

– Asası ve bakanlara beyaz eli, dediler. Kureyş bu sefer, Hristiyanların yanına giderek onlara:

– İsa içinizde nasıldı? diye sordu. Onlar da:

---

⁴⁰ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, 16; Müslim, K. el- Münâfikûn, 8; Tirmîzî, K. et-Tefsir, 23; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 298.

⁴¹ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s.,78.

– Anadan doğma körü, cüzzamlıyı iyi eder ve ölüyü diriltirdi, dediler.

Kureyş bundan sonra Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna vararak:

Ey Muhammed! Bizim için Rabbine dua et de bize Safa dağına altın yapıversin! dediler. Hz. Peygamber (s.a.v)’in Rabbine dua etmesi üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu. İbn Abbas’der ki: “O halde bu ayet üzerinde tefekkür etsinler!”⁴²

195- Rableri onlara karşılık verdi: “Ben, sizden erkek ya da kadın olsun, iş yapanın işini boşa çıkarmam. Hep birbirinizden-siniz. Hicret edenlerin, yurtlarından çıkarılanların, yolumda ezaya uğratılanların, savaşanların ve öldürülenlerin günahlarını elbette örteceğim ve onları içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokacağım. (Yaptıklarına) Allah katından bir karşılık olarak (bu nimetleri) vereceğim. Nimetin güzeli Allah katındadır.

Müminlerin anası Ümmü Seleme’nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Ey Allah’ın Elçisi! Allah Teâlâ’nın hicret konusunda kadınlarla ilgili bir şey zikrettiğini duymuyorum.” Bunun üzerine Yüce Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁴³

196- İnkâr edenlerin diyar diyar gezip dolaşması seni sakın aldatmasın.

Bu ayet-i kerime Mekke müşrikleri hakkında nazil olmuştur. Çünkü onlar, ticaret yapıp para kazandıkları için bolluk ve refah içinde yaşıyorlardı. Müşriklerin bu durumunu gören bazı müminler:

– Allah’ın düşmanları böyle bolluk ve refah içinde yaşarlarken biz açlık ve sıkıntıdan helak olduk, dediler. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁴⁴

199- Kitap ehlinden öyleleri vardır ki Allah’a, size indirilene, kendilerine indirilene de Allah’a huşu duyarak inanırlar.

⁴² Vâhidî, a.g.e. s. 79-80.

⁴³ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, IV, 215; Vâhidî, a.g.e. s. 80.

⁴⁴ Vâhidî, a.g.e. s. 80.

Allah'ın ayetlerini az bir değere değışmezler. İşte onların ecirleri Rableri katındadır. Şüphesiz Allah hesabı çabuk görendir.

Enes'ten rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v)'e Necâşi'nin ölüm haberi geldiği zaman Ashabına:

– Ona namaz kılın, buyurdu. Ashap:

– Habeşî bir köleye mi namaz kılalım? dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."⁴⁵

Câbir'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Necâşi vefat ettiği zaman Hz. Peygamber (s.a.v) bize:

– Kardeşiniz Ashame öldü, dedi. Dışarı çıkıp cenaze namazlarını kıldırırken yaptığı gibi, dört tekbir alarak onun için namaz kıldırıldı. Münafıkların:

– Hz. Peygamber Habeşistan'da ölmüş vahşi için namaz kıldırıldı, demeleri üzerine, Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."⁴⁶

Buharî ve Müslim'de rivayet olduğu üzere Necâşî öldüğü vakit Hz. Peygamber (s.a.v) onun ölüm haberini Ashabına "Habeşistan'da bir kardeşiniz öldü, onun için namaz kılınız." diyerek vermişti. Hz. Peygamber sahraya çıktı. Ashabını saf yaparak Necâşi için namaz kıldırıldı.

---

⁴⁵ Nesi, *Sünen*, K. el-Cenâiz, 27.

⁴⁶ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, IV, 218-219.

NİSA SÛRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 176 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

2- Yetimlere mallarını verin, temizi pis olanla değiştirmeyin ve mallarını mallarınıza karıştırarak yemeyin; çünkü bu büyük bir günahtır.

Said b. Cübeyr'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Gatafan kabilesinden birinin yanında yetim bir biraderzâdesinin çok malı vardı. Yetim, buluş çağına erince amcasından malını istedi. Amcası çocuğa malını vermek istemedi. Bunun üzerine ikisi de Hz. Peygamber (s.a.v)'e başvurdular. O zaman bu ayet-i kerime nazil oldu. Amcası bu ayet-i kerimeyi duyunca:

– Allah ve Resulüne itaat ettik. Büyük günahtan da Allah'a sığınırız diyerek, biraderzadesine malını teslim etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

– Kim nefsinin cimriliklerinden korunur ve Rabbine itaat ederse Allah onu cennetine sokar, buyurdu."¹

3- Eğer yetim (kızlarla evlendiğiniz takdirde onlar) hakkında adaleti yerine getiremeyeceğinizden korkarsanız, (onlarla değil) hoşunuza giden başka kadınlarla iki üç ve dörde kadar evlenin. Onlar arasında da adaletli hareket edememekten korkarsanız, biri ile ya da sahip olduğunuz cariye de yetinin.

Urve b. ez-Zübeyr halası, müminlerin anası Hz. Âişe'ye bu ayet-i kerimeyi sordu. Hz. Âişe:

– Bu ayet-i kerime yetim kız hakkında nazil olmuştur. Bu o yetim kızdır ki velisinin himayesinde bulunur, malını malına katar. Malı ve güzelliği adamın hoşuna gider ve mehrinde adaletli davranamayarak, yani başkalarının ona vereceği mehr kadar mehr vermeden onunla evlenmek ister. İşte bu gibileri, yıl içindeki en yüksek mehirleri verip onlara karşı adaletli davran-

---

¹ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

madıkça, yetim kızlarla evlenmekten menedilmişlerdir. Ve onlar dışında hoşlarına giden başka kadınla evlenmekle emrolunmuşlardır.²

Said b. Cübeyr, Katâde ve Suddî'den şöyle dedikleri rivayet edilmiştir: "Veliler yetimlerin mallarıyla ticaret yapıyorlar, kadınlar konusunda son derece rahat hareket ediyorlar ve onlardan diledikleri kadarıyla evleniyorlardı. Kadınlara karşı bazen adaletli davrandılar, bazen de davranmadılar. Yetimlerle ilgili ...أَتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ... ayet-i kerimesi nazil olduğu zaman, Allahu Teâlâ اِن زَكَاةً اَوْ قَرْضًا حَسَنًا لَّا يَكُونُ لَكُم مِّنْهُ حَرَجٌ يَوْمَ الْحِسَابِ... ayet-i kerimesini de inzal buyurdu.*

4- Kadınlara mehirlerini bir hak olarak verin. Eğer ondan gönül hoşluğu ile size bir şey bağışarlarsa, onu afiyetle yiyin.

Câhiliye devrinde bir kimse kızını evlendirdiği zaman mehrini kendisi alır, kızına ondan hiçbir şey vermezdi. Allah Teâlâ bu ayet-i kerimeyi inzal buyurarak onların böyle hareket etmelerini yasakladı.³

6- Yetimleri evlilik çağına gelene kadar deneyin; onlarda olgunluk görürseniz mallarını kendilerine verin. Büyüyecekler de geri alacaklar diye onları israf ederek ve tez elden yemeyin. Zengin olan iffetli davransın. Yoksul olan da uygun bir şekilde yesin. Onlara mallarını teslim ettiğiniz zaman yanlarında şahit bulundurun. Hesap sormak için Allah yeter.

Bu ayet-i celile, Sabî b. Rifâa ile amcası hakkında nazil olmuştur. Çünkü Rifâa ölünce küçük yaştaki oğlu Sabit yetim kalmıştı. Sâbit'in amcası, Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna vararak ona:

² Buhârî, *Sahih*, K. eş-Şerike, 7; et-Tefsir, Nisâ sûresi, Müslim, *Sahih*, K. et-Tefsir, 5; Ebu Dâvud, *Sünen*, K. en-Nikâh, 12.

* Bu ayetlerden kastedilen şudur: Yetimlere adaletsiz davranmaktan nasıl korkuyorsanız, aynı şekilde kadınlara da adaletsiz davranmaktan korkun ve bu sebeple haklarını veremeyeceğiniz kadar çok sayıda kadınla evlenmeyin; çünkü kadınlar da zayıflık ve acizlik bakımından tıpkı yetimler gibidir.(Çeviren)

³ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, IV, 241.

– Kardeşimin yetim oğlu himayemde bulunuyor. Onun malından bana ne helal olur, ona malını ne zaman teslim edeyim? diye sordu. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu. Hz. Aişe'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Bu ayet-i kerime, yetimin velisi hakkında nazil olmuştur.”

7- Ana-babanın ve yakınlarının bıraktıklarından erkeklerin hissesi vardır. Ana-babanın ve yakınların bıraktıklarından kadınların da hissesi vardır. Bunlar az veya çok belirli bir hissedir.

11- Allah çocuklarınız hakkında, erkeğe, iki dişinin hissesi kadar emreder. Eğer kadınlar ikinin üstünde ise (ölenin) geriye bıraktığının üçte ikisi onlarındır; eğer bir ise yarısı onundur. Ölenin çocuğu varsa geriye bıraktığından ana babasından her birinin altıda bir hissesi vardır. Eğer çocuğu olmadığı için ana babası ona varis oluyorsa anasına üçte bir düşer. Kardeşleri varsa altıda biri annenindir. (Bu hükümler ölenin) Ettiği vasiyetten ya da borcundan sonradır. Babalarınız ve oğullarınızdan fayda bakımından hangisinin size daha yakın olduğunu siz bilmezsiniz. Bunlar Allah'ın tespit ettiği haklardır. Şüphesiz Allah bilendir, hâkim olandır.

12- Eğer çocukları yoksa eşlerinizin bıraktıklarının yarısı sizindir. Çocukları varsa ettikleri vasiyetten ya da borçtan sonra bıraktıklarının dörtte biri sizindir. Sizin çocuğunuz yoksa -ettiğiniz vasiyetten ya da borçtan sonra- bıraktığınızın dörtte biri eşlerinizindir, çocuğunuz varsa bıraktığınızın sekizde biri onlarındır. Eğer bir erkek veya kadına “kelâle yoluyla (çocuğu ve babası olmadığı halde) vâris olunuyor ve bunların bir tane anabir erkek veya anabir kız kardeşi bulunuyorsa, her birine altıda bir düşer. İkidenden daha fazla iseler üçte bir ortaktırlar. (Bu taksim) Zarar verme kastı olmaksızın edilen vasiyetten veya borçtan sonra yapılır. Bunlar size Allah'tan vasiyettir. Allah bilendir, halimdir.

Ensardan Evs b. Sabit vefat edince geride eşi ile ondan üç kızını bırakmıştı. Ölümünden sonra amcaoğulları ve vasisi olan Suveyd ve Arfece adlarında iki kişi gelip onun bütün mallarını almış, eşine ve kızlarına ise hiçbir şey vermemişlerdi. Çünkü

Araplar cahiliye devrinde, kadınları ve erkek de olsa küçük çocukları vâris tanımazlar ve “miras ancak at sırtında savaşmış ganimet elde edebilen kimseye verilir” diyerek sadece yetişkin erkekleri vâris tanırlardı. Evs b. Sâbit’in eşi, Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna gelerek ona:

– “Ey Allah’ın Elçisi! Evs b. Sabit öldü ve geride üç kızıyla beni bıraktı. Ben onun eşiyim. Benim onlara harcayacak hiçbir şeyim yok. Gerçi babaları onlara iyi bir miras bıraktı, ama Suveyd ile Arfece ona el koyup ne bana ne de kızlarıma hiçbir şey vermediler.” diye şikâyetinde bulundu. Hz. Peygamber (s.a.v) ikisini çağırttı. Onlar:

– Ey Allah’ın Elçisi! İyi ama çocuğu ata binmez, meşakkat yüklenmez, düşmanı yok edemez, dediler, bunun üzerine Yüce Allah ...للرجال نصيب ayet-i celilesini inzal buyurdu. Görüldüğü gibi, bu ayet-i kerime, mirasın, sadece yetişkin erkeklerle mahsus olmadığını, aksine kadınların da ister büyük isterse küçük olsunlar, erkeklerin de mirasa iştirak ettiklerine delalet etmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v) Suveyd ve Arfeceye birini göndererek onlara:

– Sakın Evs b. Sâbit’in malından bir şey ayırmayın. Çünkü Yüce Allah, Evs’in bıraktığı maldan eşi ve kızları için bir hisse takdir etti; ama miktarını belirtmedi. Bu yüzden onlar hakkında bir şey nazil oluncaya kadar bekleyeceğim, demesini buyurdu. Nihayet Allah Teâlâ ...يوصيكم الله في أولادكم ayet-i celilesini inzal buyurdu. Bunun üzerine Suveyd ve Arfece’ye:

– Evs’in eşine mirasın sekizde birini, kızlarına ise üçte ikisini veriniz, kalanı ise siz ikinizindir, diye haber gönderdi.

Cabir b. Abdullah’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Sâid b. el-Rebî’nin eşi, Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna gelerek:

– Ey Allah’ın Elçisi, bu ikisi Uhud’da seninle birlikte savaşmış şehit olan Sa’d b. er-Rebî’nin kızlarıdır. Amcaları mallarını aldı, onlara hiçbir şey bırakmadı. Onlar malları olmadan evlenemezler, diye şikâyetinde bulundu. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Allahu Teâlâ bu konuda hüküm verecek, buyurdu. Bunun üzerine bu iki miras ayeti nazil oldu. Hz. Peygamber (s.a.v) kızların amcasına haber gönderdi. Yanına gelince ona:

– Sa’d’ın iki kızına malının üçte ikisini, eşine ise sekizde birini ver, kalanı ise senindir, buyurdu.”⁴

Câbir b. Abdullah’tan şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Ben hastalanmıştım. Hz. Peygamber (s.a.v) ile Hz. Ebu Bekir beni ziyaret için yürüyerek Beni Seleme’ye gelmişler ve beni yatağında kendimden geçmiş bulmuşlardı. Hz. Peygamber (s.a.v) su isteyip abdest almıştı. Sonra abdest suyundan yüzüme serpmesi üzerine derhal ayıldım ve ben:

– Ey Allah’ın Elçisi, malım hususunda nasıl hareket edeyim? dedim. Bunun üzerine bu iki miras ayet-i kerimesi nazil oldu.”⁵

19- Ey iman edenler, kadınlara zorla mirasçı olmanız size helal değildir. Açık bir hayasızlık yapmadıkça, onlara verdiklerinizin bir kısmını alıp götürmek için onları sıkıştırmayın. Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmıyorsanız (bilin ki) Allah, hoşlanmadığınız bir şeyde birçok hayır halk etmiş olabilir.

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Cahiliye devri âdetlerine göre, biri ölüncə, velilerinin eşi üzerinde herkesten fazla hakkı olurdu. Bazıları isterlerse onunla evlenir, isterlerse onu başkasıyla evlendirir, isterlerse evlenmesine mani olup onu hiç evlendirmezlerdi. Onların bu kadın üzerinde kadının kendi ailesinden daha fazla hakları vardı.”⁶

22- Babalarınızın evlendikleri kadınlarla evlenmeyin; -geçmişte olanlar artık geçmiştir- çünkü bu pek çirkin, pek iğrenç bir şeydi, ne kötü bir adetti!

Cahiliye devrinde ve İslâm’ın ilk zamanlarında, Medinelilerin âdetine göre, biri öldüğü zaman ölenin başka kadından olan oğlu ya da ölenin akrabasından biri gelir, elbisesini kadının üzerine atar ve böylece o kadına herkesten çok hak kazanırdı. Onunla evlenmeyi dilerse, ölenin vermiş olduğu mehirden başka mehir vermeden onunla evlenir; dilerse başkasıyla evlendirip

⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 352.

⁵ Müslim, *Sahih*, k. el-Ferâiz, 6-7; Tirmîzî, *Sünen*, K. el-Ferâiz, 7; İbn Mâce, *Sünen*, K. el-Ferâiz, 5.

⁶ Ebu Dâvud, *Sünen*, K. en-Nikâh, 22.

mehrini alır, kadına ondan hiçbir şey vermez; dilerse ölenin miras kalan malı kendisine vermesi ya da ölüp de bizzat kendisinin ona mirasçı olması için kadına baskı yapar eziyette bulunurdu. Ensardan Ebu Kays b. el-Eslet vefat etmiş, geride eşi Kebîşe bint Ma'nî bırakmıştı. Başka kadından olan oğlu onunla evlenmeye kalkışınca ona:

– Ben seni oğlum sayıyorum. Sen de kavminin iyilerindensin. Ama ben Resulullah (s.a.v)'a gidip ona bu durumu soracağım, dedi ve gidip durumu Hz. Peygamber (s.a.v)'e bildirdi. Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

– Evine dön, inşallah, Allah bu konuda bir şey indirir, buyurdu. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu.⁷

23- Sizlere analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren sütanalarınız, süt bacılarınız, eşlerinizin anneleri, gerdeğe girdiğiniz kadınlarınızdan olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız, -eğer onlarla gerdeğe girmemiş iseniz (kızlarıyla evlenmemizde) bir sakınca yoktur- öz oğullarınızın eşleri ile iki kız kardeşi bir arada olarak evlenmek size haram kılınmıştır. Geçmişte olanlar geçmiştir. Şüphesiz Allah çok bağışlayan, çok merhametli olandır.

İbn Cücery'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Atâ'ya وحلائل وبناتكم الذين من اصلا بكم ayet-i celilesini sordum. Şöyle cevap verdi. “Bize anlatıldığına göre Hz. Peygamber (s.a.v), Zeyd b. Hâris'in eşiyle evlenince Kureyşliler bu konuda dedikodu yapmışlardı. Bunun üzerine Yüce Allah:

وحلائل وبناتكم الذين من اصلا بكم⁸

وما جعل ادعاءكم ابناءكم⁹

لا يكون على المؤمنين حرج في ازواج ادعياءهم¹⁰

⁷ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s. ,84.

⁸ en-Nisâ, 23.

⁹ el-Ahzâb, 4.

¹⁰ el-Ahzâb, 37.

ما كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ¹¹ ayet-i kerimelerini inzal buyurdu.¹²

Buna göre, من أصلا بكم lafz-ı celilesi, oğlunun hanımın haram kılınmasını kayıtlamaktadır. Böylece bu kayıt ile oğlunun hanımının, oğul ancak öz olduğu takdirde haram olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Bu yüzden oğul, evlatlık durumunda olduğu gibi, öz olmazsa, babanın evlatlığının kızıyla evlenmesi haram değildir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v) de evlatlığı Zeyd b. Harise'nin hanımı ile evlenmiştir.

24- Sahip olduğunuz cariyeler müstesna, evli kadınlarla evlenmeniz de haram kılındı. İşte bunlar Allah'ın size farz kıldığı hükümlerdir. Bunlardan başkasını, iffetli olarak, zinadan kaçınarak mallarınızla istemeniz size helal kılındı. O halde onlardan yararlanmanıza karşılık onlara kararlaştırılmış olan mehirlerini verin. Mehir tespit edildikten sonra karşılıklı olarak anlaştığınız hususlarda sizin için herhangi bir sorumluluk yoktur. Allah bilendir, hakimdir.

Ebu Said el-Hudrî'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Hazreti Peygamber (s.a.v) Huneyn günü Evtâs'a bir ordu göndermişti. Bunlar düşmanlarıyla karşılaşmış savaşıyorlar. Onları yenerek birçok kadını esir almışlardı. Bu kadınlar müşriklerle evli oldukları için Ashap onlarla birleşmekten çekinmişti. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurarak onlarla birleşmemizi helal kıldı."

32- Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyi arzu etmeyin. Erkeklerle de kazandıklarından bir pay, kadınlara da kazandıklarınızdan bir pay vardır. Allah'tan fazl-u keremini isteyin. Şüphesiz Allah her şeyi bilendir.

Müminlerin anası Ümmü Seleme'den şöyle rivayet edilmiştir: "Ey Allah'ın Elçisi! Erkekler savaşıyor, biz ise savaşıyoruz. Keşke bizler de onlar gibi savaşmış şehit olabilseydik! Sonra bize miras olarak erkeklerle verilenin yarısı veriliyor." diye (Allah'ın erkeklerle bahşetmiş olduğu nimetleri temenni etmişti).

¹¹ el-Ahzâb, 40.

¹² Bu haberi İbn Cerir ile İbnu'l-Münzir rivayet etmişlerdir.

Bunun üzerine Allah ¹³... إن المسلمين والمسلمات ayet-i kerimesi-
ni inzal buyurdu.¹⁴

İbn Abbas'm şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Hz. Peygam-
ber (s.a.v)'in huzuruna bir kadın gelerek:

– Ey Allah'ın Peygamberi! Mirasta erkek kadının iki katını
alıyor, iki kadının şehadeti de bir erkeğin şehadetine denk sayı-
lıyor. Amelde de mi durumumuz böyle; yani kadın bir iyilik
yaparsa, ona yarım sevap mı yazılır? dedi. Bunun üzerine Allah
bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.¹⁵

33- Ana-babanın ve yakınların bıraktıklarından her birine
varisler kıldık. Kendileriyle yeminleştığınız kimselere hissele-
rinizi veriniz. Allah her şeye şahittir.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Bir kimse, arala-
rında nesep bağı olmadığı halde, başka bir kimse ile yeminleş-
rek dostluk anlaşması yapar, böylece birbirlerine vâris olurlardı.
Ancak bu ayet daha sonra أولوا الأرحام بعضهم أولى ببعض في
ایمت الله إن الله بكل شئ عليم ayet-i kerimesi¹⁶ ile nesh edilmiştir.¹⁷

34- Allah'ın, kimini kimine üstün kılması ve erkeklerin mal-
larından sarf etmeleri sebebiyle erkekler kadınların yöneticisi-
dirler. Bundan dolayı iyi kadınlar itaatkâr olup Allah'ın kendi-
lerini korumasına karşılık gizliyi korurlar (kocalarına ihanet
etmezler). Dik kafalılık, şirretlik etmelerinden korktuğunuz ka-
dınlara öğüt verin, yataklarında onları yalnız bırakın ve (bunlar-
la yola gelmezlerse) dövün! Ancak size itaat ederlerse aleyhle-
rine yol aramayın. Allah yücedir, büyüktür.

Hasan el-Basrî'den rivayet edilmiştir. O der ki:

"Bir kadın Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelerek, ko-
casını şikâyet etmişti. Ensardan olan kocası ona tokat atmıştı.

¹³ el-Ahzâb, 35.

¹⁴ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, Nisa, 8; Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, V, 58.

¹⁵ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir. Ayrıca bkz: Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s. , 85-86.

¹⁶ el-Enfâl, 75.

¹⁷ Bu haberi Ebu Dâvud ile Beyhâkî rivayet etmişlerdir.

Bu yüzden kadın kısas tatbik edilmesini istiyordu. Hz. Peygamber (s.a.v) aralarında kısas tatbik edilmesini kararlaştırdı. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu. Kadın da kısas tatbik edilmeden evine döndü.”¹⁸

Rivayet edildiğine göre, bu ayetin inişinin hemen ardından Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştu: “Biz bir şey istedik, Allah ise başka şey istedi. Ama Allah’ın istediği daha hayırlıdır.”

37- Onlar cimrilik ederler, insanlara da cimriliği emrederler. Allah’ın fazl-ı kereminden kendilerine verdiğini gizlerler. Biz de o kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır.

38- Onlar mallarını insanlara gösteriş için verirler, ne Allah’a ne de ahiret gününe inanırlar. Şeytanın arkadaş olduğu kimsenin ne kötü arkadaşı vardır!

39- Onlar Allah’a ve ahiret gününe inansalardı, Allah’ın verdiği rızıklardan sarf etselerdi ne olurdu sanki!

Said b. Cübeyr’den şöyle rivayet edilmiştir: “İsrailoğullarının âlimleri ilimleri hususunda hasis davranıyorlardı; ezcümle Hz. Peygamber (s.a.v)’in sıfatını gizliyorlardı. Bunun üzerine Allah ...الذين يبخلون ayet-i celilesini inzal buyurdu.”¹⁹

İbn Abbas’ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Kâ’b b. el-Eşref’in antlısı (hâlifisi) Kerüm b. Zeyd, Üsâme b. Habib, Nâfi b. Ebi Nâfi ve Huyey b. Ahtâp, Ensardan bazı kimselere gelir ve onlara:

– Mallarınızı harcamayın; çünkü mallarınız elinizden çıkarırsa fakir düşmenizden korkarız. O bakımdan harcama hususunda acele etmeyin; çünkü ileride ne olacağını bilmiyorsunuz, diyerek nasihatte bulunurlardı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeleri inzal buyurdu.”²⁰

43- Ey iman edenler! Sarhoşken, ne dediğinizi bilene; cünüpkken yoldan geçip gitme dışında gusledene kadar namaza yaklaş-

¹⁸ Tirmizî, K. et-Tefsir. Nisâ sûresi, 8; Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, V, 58.

¹⁹ Bu haberi İbn Ebi Hâtim rivayet etmiştir.

²⁰ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, V, 86.

mayınız. Eğer hasta veya yolculukta iseniz veya tuvaletten gelmişseniz ya da kadınlara yaklaşmışsanız ve bu durumlarda su bulamamışsanız temiz toprak bulup onunla yüzünüzü ve elinizi mesh ediniz. Şüphesiz Allah çok affeden, çok bağışlayandır.

Hız. Ali'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Abdurrahman b. Avf bizim için yemek hazırlamıştı. Bizi davet edip şarap sundu. İçtiğimiz şarap etkisini göstermeye başlamıştı. Derken namaz vakti girdi. Beni imam yaptılar. Kâfirun sûresini şöyle okudum:

"Ey kâfirler, ben sizin ibadet ettiğinize ibadet etmem. Biz sizin ibadet ettiğinize ibadet ederiz." Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."²¹

Yine Hız. Ali'den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

... لا جنبا lafz-ı celilesi, cenabetliğe uğradığı için teyemmüm ederek namaz kılan yolcu hakkında nazil olmuştur."²²

Eslâ b. Serik'ten rivayet edilmiştir. O der ki: "Hız. Peygamber (s.a.v)'in devesini sevk ediyordum. Soğuk bir gecede cünüp oldum. Ötürüm ya da hasta olurum diye soğuk su ile yıkanmaktan korktum. Durumu Resulullah (s.a.v)'a haber verdim, bir an sükût etti. Derken Cebrail ona ayeti getirdi. O zaman bana:

Ey Eslâ! Teyemmüm et, diyerek bana nasıl teyemmüm edeceğimi gösterdi: Bir kere yüzü, bir kere de eli dirseklere kadar mesh etmek için avuçlarının içini iki kere toprağa vurdu. Ben de kalkıp onun gösterdiği gibi teyemmüm ettim. Sonra tekrar devesini sevk etmeğe devam ettim."²³

Rivayet olunduğuna göre, Ensardan bazı kimselerin kapıları mescide açılıyordu. Bu yüzden yanlarında su yokken cünüp oldukları zaman, su getirmek için mescitten geçmek zorunda kalıyorlardı. Bunun üzerine Allah لا جنبا إلا عابري سبيل lafz-ı celilesini inzal buyurdu."²⁴

²¹ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, Nisâ sûresi, 12.

²² Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, V, 97.

²³ Taberî, *a.g.e.* V, 107.

²⁴ Taberî, *a.g.e.* V, 99.

Mücahid'den ise şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Bu ayet-i kerime, Ensardan biri hakkında nazil olmuştur. Bu zat hasta olduğu için kalkıp abdest alamıyordu. Ona yardım edecek hizmetçisi de yoktu. Durumu Hz. Peygamber (s.a.v)’e bildirdi. Bunun üzerine Allah **وَأَن كُنْتُمْ مَّرْضَىٰ** lafz-ı celilesini inzal buyurdu.”²⁵

İbrahim en-Nehaî'den şöyle dediği rivayet olmuştur: “Hz. Peygamber (s.a.v)’in Ashabından bazı kimseler yaralanmıştı. Yaraları da azmıştı. Böyle bir durumda iken ihtilam olmuşlardı. Durumlarını Hz. Peygamber (s.a.v)’e şikâyet ettiler. Bunun üzerine ayetin tamamı nazil oldu.”²⁶

Hz. Aişe'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Bir defasında Hz. Peygamber (s.a.v) ile birlikte yolculuğa çıkmıştık. Beydâ'ya vardığımızda gerdanlığım kopup kayboldu. Hz. Peygamber (s.a.v)’in gerdanlığı aramak için durması üzerine beraberinde olanlar da konakladılar. Ancak yanlarında olmadığı gibi bulundukları yerde de su yoktu. Bu yüzden kervandakiler Hz. Ebu Bekir'in yanına varıp:

– Görmüyor musun Aişe'nin ne yaptığını? Hz. Peygamber (s.a.v)’i de kervanı da yoldan alıkoydu. Üstelik burada su olmadığı gibi, kimsenin yanında da yok, diye şikâyetle bulundular. Bunun üzerine Ebu Bekir yanıma geldi. Bu sırada Hz. Peygamber (s.a.v) başını dizlerime koymuş uyuyordu. Hz. Ebu Bekir:

– Hem Hz. Peygamber (s.a.v)’i hem de bütün kervanı yoldan alıkoydun, üstelik ne burada, ne de kimsenin yanında su yok, diye çıkıştı. Hz. Aişe der ki: Ebu Bekir beni azarlayıp demediği söz bırakmadı. Hatta bununla da yetinmeyerek eliyle böğrüme vurmaya başladı. Buna rağmen ben yine de yerimden kıpırdamadım; çünkü Hz. Peygamber, başı dizimde uyuyordu. Sabah olunca Hz. Peygamber uyandı. Hiç su yoktu. Derken Yüce Allah teyemmüm ayetini inzal buyurdu. O zaman herkes teyemmüm etti. Bunun üzerine Useyd b. Hudeyr:

²⁵ Taberî, *a.g.e.* V, 101.

²⁶ Taberî, *a.g.e.* V, 106.

– Ey Ebu Bekir ailesi! Bu sizin ilk bereketiniz değil! dedi. Başka bir rivayette ise Useyd b. Hudeyr, Hz. Aişe'ye:

– Allah, sana her türlü hayrı versin. Vallahi, başına hoşlanmadığın hiçbir şey gelmedi ki bundan dolayı Allah sana ve Müslümanlara hayır nasip etmiş olmasın.”²⁷

44- Baksana! kendilerine kitaptan bir pay verilenler, sapıklığı satın alıyorlar ve sizin de yolu sapıtmanızı istiyorlar.

45- Allah, düşmanlarınızı daha iyi bilir. Dost olarak Allah yeter, yardımcı olarak da Allah yeter!

46- Yahudilerden, kelimeleri yerlerinden değiştirip “İşittik ve isyan ettik.”, “Dinle! dinlemez olası!” ve dillerini eğip bükererek ve dini yererek: “Bizi de dinle!” diyenler vardır. Şayet “İşittik ve itaat ettik, bizi dinle ve gözet!” demiş olsalardı onlar için daha iyi ve daha doğru olurdu. Fakat inkârlarından dolayı Allah onları lanetlemiştir. Onların ancak pek azı inanır.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Rifâa b. Zeyd b. et-Tâbut Yahudilerin büyüklerindendi. Hz. Peygamber (s.a.v) ile konuşurken dilini bükerek:

– Ey Muhammed, bize kulak ver de seni anlayalım, der; sonra da İslamiyeti yererek ayıplamaya çalışırdı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimleri inzal buyurdu.”²⁸

47- Ey Kitap verilenler! Biz bazı yüzleri silip arkalarına döndürmeden ya da “Sebt ashabını (cumartesi yasağına uymayanları) lanetlediğimiz gibi onları lanetlemeden önce, elinizdeki kitabı doğrulayıcı olarak indirdiğimiz Kur'an'a iman edin. Allah'ın emri daima yapıla gelmiştir.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v), içlerinde Abdullah b. Surya el-Aver ve Kâ'b b. Esed'in de bulunduğu, Yahudi âlimlerinin ileri gelenlerinin oluşturduğu bir toplulukta konuşurken onlara:

²⁷ Buhârî, Sahih, K. et-Teyemmüm, 1-2; Müslüm, Sahih, K. el-Hayz, 108; Ebu Dâvud, K. et-Tehâra, 121.

²⁸ Bu haberi İbn İshâk ile İbnü'l-Münzir rivayet etmişlerdir.

– Ey Yahudi topluluğu! Allah’tan sakının ve Müslüman olun. Allah’a yemin ederim ki benim size getirdiğimin hak olduğunu çok iyi biliyorsunuz, buyurdu. Yahudiler:

– Ey Muhammed, biz böyle bir şey bilmiyoruz, dediler. Böylece bildikleri şeyi inkâr ederek küfürlerinde ısrar ettiler. Bunun üzerine Yüce Allah bu ayet-i kerimeyi onlar hakkında inzal buyurdu.”²⁹

48- Allah, kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz. Bunun altında olan (her türlü) günahı dilediğine bağışlar. Kim Allah’a şirk koşarsa, büyük bir günah işlemiş olur.

Ebu Eyyub el-Ensari’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Biri Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna gelerek:

– Benim kardeşimin bir oğlu var, bir türlü haramdan vazgeçmiyor, diye şikâyetle bulundu. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Onun dini nedir? diye sordu. O:

– Namaz kılar, Allah’ın birliğine inanır, dedi. Hz. Peygamber:

– Öyleyse ondan sana dinini hibe etmesini iste. Kabul etmezse o zaman dinini ondan satın al! buyurdu. Adam söylenilenleri yapmak üzere kardeşinin oğluna gitti. Ancak kabul etmedi. Bunun üzerine adam tekrar Hz. Peygamberin huzuruna vararak ona durumu bildirdi ve:

– Onu dinine bağlı buldum, dedi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”³⁰

49- Kendilerini temize çıkaranları görmedin mi? Hayır, ancak Allah, dilediğini temize çıkarır ve kendilerine kıl kadar zulmedilmez.

İbn Abbas’tan şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Yahudiler, çocuklarını önlerine geçirip imam yapıyorlar, onlarla birlikte namaz kılıyorlar, onlar için kurbanlar sunuyor ve onların hata-

²⁹ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, V, 124.

³⁰ Bu haberi Taberânî ile Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

ları, günahları olmadığım iddia ediyorlardı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi indirdi.”³¹

51- Kendilerine Kitaptan bir pay verilenleri görmedin mi? Baksana onlar Cibî’e ve Tağût’a inanıyorlar ve inkâr edenler için: “Bunlar iman edenlerden daha doğru yoldadır.” diyorlardı.

52- İşte bunlar, Allah’ın lanetlediği kimselerdir. Allah kimi lanetlerse artık onun için hiçbir yardımcı bulamazsın.

53- Yoksa onların mülkten bir payı mı var? Böyle olsaydı insanlara zerre kadar bir şey veremezlerdi.

54- Yoksa onlar, Allah onlara fazl-ı kereminden verdi diye mi insanları kıskanıyorlar. Oysa biz İbrahim soyuna da kitap ve hikmet vermiş ve onlara büyük bir mülk bağışlamıştık.

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Kâ’b b. el-Eşref Mekke’ye geldiğinde Kureyşliler ona:

– Kavmi ile ilişkisini kesmiş şu adama baksana! Bizden daha hayırlı olduğunu iddia ediyor, oysa biz Kâbe’ye hizmet ediyor, gelen hacıları ağırlıyor, onlara su dağıtıyoruz, dediler. Kâ’b b. el-Eşref:

– Öyleyse siz ondan daha hayırlısınız ve daha doğru yoldasınız diye cevap verdi. Kevser sûresinin 3. *إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ* ayeti ile Nisa sûresinin 51. ve 52. ayetleri bunlar hakkında nazil olmuştur.”³²

İbn Abbas’tan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Kureyş, Gatafan ve Kureyzâ Oğulları kabilelerinden Müslümanlara karşı kuvvet toplayanlar arasında, Huyey b. Ahtab, Selham b. Ebi el-Hakik, Rebi’ b. Ebi el-Hakik, Ebu Râfi ve Ebu İmâre vardı. Diğerleri ise Nadir Oğulları kabilesindendi. Kureyş’e geldiklerinde Kureyşliler:

– Bunlar, Yahudilerin âlimleri, ilk kitapları bilen kimselerdir. Onlara, bizim dinimiz mi, yoksa Muhammed’in dini mi daha iyidir? diye soralım dediler ve onlara sordular. Onlar:

³¹ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

³² Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, V.133.

– Dininiz onun dininden daha iyidir. Siz de ondan ve ona tâbi olanlardan daha doğru yoldasınız, diye cevap verdiler. Bunun üzerine Allah yukarıdaki ayetleri inzal buyurdu.”³³

Yine İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Kitap ehli, Muhammed tevazuda kendisine çok şeyler verildiğini iddia ediyor. Hâlbuki dokuz hanımı var. Evlenmekten başka düşüncesi de yok. Hangi kral Muhammed’den fazla kadınla evlenmiştir? demişti. Bunun üzerine Allah ...أم يحسدون الناس... ayet-i kerimesini inzal buyurdu.”³⁴

58- Allah size, emanetleri ehline teslim etmenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman da adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne güzel öğüt veriyor. Şüphesiz Allah işiten, görendir.

İbn Abbas’tan şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Hz. Peygamber (s.a.v) Mekke’yi fethettiği zaman Osman b. Talha’yı çağır-mıştı. Osman, Hz. Peygamber (s.a.v)’in yanına gelince ona:

– Bana anahtarı göster, buyurdu. Osman ona anahtarı getirdi. Anahtarı vermek için elini uzatınca Peygamber (s.a.v)’in amcası Abbas kalkarak:

– Anam, babam sana feda olsun! Sikaye (hacılara su verme) görevi ile birlikte, Sidane (Kâbe’ye hizmet etme) görevini de bana ver, dedi. Osman anahtarı vermemek için elini geri çekti. O zaman Hz. Peygamber:

– Anahtarı ver ey Osman! buyurdu. O:

– Allah’ın emanetini al, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) anahtarı alıp Kâbe’yi açtı. Sonra çıkıp Kâbe’yi tavaf etti. Bu sırada Cebrail gelip Hz. Peygamber (s.a.v)’e anahtarı Osman’a geri vermesini söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) Osman b. Talha’yı çağırıp anahtarı ona verdi ve ...إن الله يأمرکم... ayetini sonuna kadar okudu.”³⁵

³³ Taberî, a.g.e. V, 135.

³⁴ Taberî, a.g.e. V, 139.

³⁵ Bu haberi İbn Merdeveyh ile İbn Asâkir rivayet etmişlerdir. Ayrıca bkz. *Esbâbu’n-Nüzul*, 90.

59- Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygambere ve sizden buyruk sahibi olanlara da itaat edin. Eğer herhangi bir konuda anlaşmazlığa düşerseniz, Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah ve peygambere havale edin. Bu sizin için daha hayırlıdır ve sonuç bakımından daha güzeldir.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Bu ayet-i kerime, Abdullah b. Huzâfe b. Kays hakkında nazil olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v) onu bir seriyenin başında (savaşması için) göndermişti. Yolda bir olay üzerine askerler kızdı ve onlara:

– "Resulullah size bana itaat etmenizi emretmedi mi? dedi. Onlar:

– Evet, dediler! O:

– Öyleyse bana odun toplayın, dedi. Odunları toplayıp getirdiklerinde ateş isteyip odunları yaktı. Sonra da:

– Azmettim, hepiniz bu ateşe gireceksiniz, dedi. İçlerinden bir genç onlara:

– Siz ateşten kurtulmak için Allah'ın Resulüne tabi olmadınız mı? O halde Hz. Peygamber (s.a.v) ile karşılaşınca kadar acele etmeyiniz. Şayet size ateşe girmenizi emrederse giriniz! dedi. Sonra Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına döntüp durumu ona bildirdiler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) onlara:

– Şayet ateşe girmiş olsaydınız, bir daha ondan asla çıkmazdınız. Çünkü itaat ancak iyi, maruf olan şeylerde olur".³⁶

İbn Hacer el-Askâlanî "Fethu'l-Bâri adlı eserinde bu haberle ilgili olarak şöyle demektedir: Bu haberden kast olunan Allah Teâlâ'nın ayetteki ...فإن تنازعتم في شئ... sözüdür. Çünkü onlar "Ateşe giriniz" emrine itaat edilip edilmemesi hususunda çekişmişlerdir. Bu yüzden çekişme esnasında, kendilerine nasıl hareket edeceklerini gösterecek bir ayetin nazil olmuş olması

³⁶ Müslüm, *Sahih*, el-İmaret, 40; Buhârî, *Sahih*, K. el-Enbiya, 50-54; K. el-Ahkâm, 4; K. el-Megâzi, 59; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 82, 124, V, 395.

uygundur. Gösterilen hareket tarzı da çekişme konusunu Allah'a ve Resulüne havale etmekten ibarettir.

60- Ey Muhammed! sana indirilene ve senden önce indirilene inandıklarını iddâ edenleri görmüyor musun? Putların önünde muhakeme olunmalarını istiyorlar: Oysa onları inkâr etmekle emir olunmuşlardı. Şeytan ise onları iyice saptırmak istiyor.

61- Onlara "Allahın indirdiğine ve Peygambere gelin!" dendiği zaman münafıkların senden büsbütün uzaklaştıklarını görürsün.

62- Başlarına kendi işlediklerinden ötürü bir musibet gelince, sana gelip "Biz iyilik etmek ve uzlaştırmaktan başka bir şey göstermedik" diye nasıl da Allah'a yemin ederler.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "el-Cellas b. Sabit, Mutab b. Kuşeyr ve Râfi b. Zeyd Müslüman olduklarını iddia ediyorlardı. Kendi kavimlerinden olan bazı Müslüman kimseler, aralarında bir anlaşmazlığın halli için onları Hz. Peygambere; onlar ise onları cahiliye devrinin hakemleri olan kâhinlere başvurmağa çağırmışlardı. Bunun üzerine Yüce Allah, ألم تر إلى الذين... ayet-i kerimesini onlar hakkında inzal buyurdu."³⁷

Şa'bi'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Yahudilerden biri ile münafıklardan biri arasında bir anlaşmazlık vardı. Yahudi:

– Muhakeme olmak için seni dininin ehline (veya Hz. Peygambere) çağırıyorum; çünkü onun karar verirken rüşvet almadığı bilinmektedir, dedi. Münafık ise Yahudi'yi kendi hakemlerine çağırды; çünkü onların karar verirken rüşvet aldıkları biliniyordu. Önce kime başvuracakları hususunda ihtilafa düştüler; ancak daha sonra Cüheyne'deki bir kâhine gitmek hususunda görüş birliğine vardılar. Bunun üzerine ... ألم تر إلى الذين... ayet-i kerimesi nazil oldu."³⁸

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Ebu Bereze el-Eslemî, anlaşmazlıklara düştükleri hususlarda, Yahudiler ara-

³⁷ Bu haberi İbn Ebi Hatim ile İbn İshâk rivayet etmişlerdir.

³⁸ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, V, 153.

sında hüküm veren bir kâhindi. Bir gün Müslümanlardan bazı kimseler de hüküm vermesi için ona başvurdular. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeleri inzal buyurdu.³⁹

65- Hayır! Rabbine and olsun ki aralarında çekiştikleri hususlarda seni hakem tayin edip sonra da senin vardığın hükmü içlerinde bir sıkıntı duymadan tamamen kabul etmedikçe iman etmiş olmazlar.

Abdullah b. Zübeyr'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Zübeyr, Ensardan biri ile "Şirhacü'l-Harre"deki su hususunda anlaşmazlığa düşmüştü. Her ikisi de hurmalarını oradan gelen su ile suluyorlardı. Ensardan olan zat:

– Suyu bırak da gelsin, dedi. Fakat Zübeyr kabul etmedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

– Ey Zübeyr! Önce sen sula, sonra suyu komşuna bırak, buyurdu. Ancak Ensardan olan bu zat, Hz. Peygamber (s.a.v)'in verdiği bu hüküm hoşuna gitmediği için hiddetlendi ve:

– Ey Allah'ın Elçisi, o halanın oğlu olduğu için mi böyle hüküm veriyorsun? dedi. Bu söz üzerine Hz. Peygamber (s.a.v)'in rengi birdenbire değişiverdi. Sonra Hz. Peygamber (s.a.v):

– Ey Zübeyr! Öyleyse bahçeni sula ve suyu da duvar seviyesine ulaşıncaya kadar sakın salma, buyurdu. Böylece Zübeyr'e tam hakkını vermiş oldu. Hz. Peygamber (s.a.v)'in başlangıçta "Önce sen sula, sonra da suyu bırak!" diye buyurması, her ikisine, özellikle Ensarlıya kolaylık olması içindi. Bu sebeple Ensarlının sözüne kızan Hz. Peygamber Zübeyr'e tam hakkını vermiştir. Zübeyr der ki: "Ben bu ayetin bu olaydan başka bir olay hakkında nazil olduğunu sanmıyorum."⁴⁰

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Bir münafık ile bir Yahudi arasında husumet vardı. Yahudi:

– Haydi, gel Muhammed'e gidelim, derken münafık:

³⁹ Bu haberi İbn Ebi Hatim ile Taberânî rivayet etmişlerdir.

⁴⁰ Buhârî, *Sahih*, K. eş-Şurb, 6; Müslim, K. el-Fedâil, 129.

– Hayır, gel Kâ'b b. el-Eşref e gidelim, demişti.

Ancak Yahudi'nin ısrar etmesi üzerine münafık, Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzurunda muhakeme olunmayı kabul etti ve onunla birlikte Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna vardı. Hz. Peygamber (s.a.v) Yahudi'nin lehine hüküm verdi. Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzurundan çıkarlarken, münafık:

– Ben bu hükme razı değilim. Haydi, gel Ebu Bekir'e gidelim, dedi. O da Yahudi lehine hüküm verdi. Münafık buna da razı olmayarak:

– Haydi, gel Hz. Ömer'e gidelim, dedi. Hz. Ömer'in yanına gittiler. Yahudi, Hz. Ömer'e:

– Hz. Peygamber (s.a.v)'e gittik, onun verdiği hükme razı olmadı. Sonra Ebu Bekir'e gittik. Onun verdiği hükme de razı olmadı, diyerek durumu anlattı. Hz. Ömer, münafığa:

– Öyle mi, diye sordu. Münafık:

– Evet, dedi. Hz. Ömer:

– Öyleyse ikiniz, ben yanınıza gelinceye kadar biraz bekleyin. Şimdi hemen gelip aranızda hükmedeceğim, diyerek eve girdi. Kılıcını alarak, münafığın boynuna vurup onu öldürdü ve:

– Allah'ın hükmüne, onun Resulünün hükmüne razı olmayan hakkında işte ben böyle hüküm veririm, dedi. Yahudi ise kaçtı. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu. Bu olay üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) Hz. Ömer'e; sen "Fâruk"sun buyurdu.

Bu konuyla ilgili olarak bazı âlimler şöyle demişlerdir: "Münafığın öldürülmesinden sonra Cebrail Hz. Peygamber (s.a.v)'e inerek ona:

– Ömer hak ile batılı birbirinden ayırdı, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v), Ömer'e:

– Sen Faruk'sun, buyurdu. İşte Hz. Ömer o günden itibaren el-Faruk olarak isimlendirildi."

66- Şayet onlara: "Kendinizi öldürün ya da yurtlarınızdan çıkın!.." diye emretmiş olsaydık, içlerinden pek azı hariç bunu

yapmazlardı. Ama kendilerine öğütleneni yapsalardı elbette ki onlar için daha iyi ve daha sağlam olurdu.

Süddî'den rivayet edilmiştir. O der ki:

ولو انا كتبنا عليهم ان يقتلوا انفسكم او اخرجوا من دياركم ما فعلوه الا
ayet-i kerimesi nazil olduğu zaman Sabit b. Kays b. Şemmâs, Yahudi biri ile şeref konusunda çekişiyordu. Yahudi:

– Allah'a yemin ederim ki Allah bize “kendinizi öldürün” diye emretmişti de biz de kendimizi öldürmüştük, dedi. Sabit, Yahudiye:

– Allah'a yemin ederim ki şayet Allah bize de: “Kendinizi öldürün!” diye emretmiş olsaydı biz de kendimizi öldürürdük, dedi. Bunun üzerine Allah ...ايو عظون به... ayet-i kerimesini inzal buyurdu.”⁴¹

69- Kim Allah'a ve Peygambere itaat ederse işte onlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberler, sıddıklar, şehitler ve salihlerle beraberdir. Onlar ne iyi arkadaşları!

Hız. Aişe'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Bir adam Hız. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelerek:

– Vallahi seni kendimden daha çok seviyorum. Gerçekten de seni ailemden de çocuğumdan da daha çok seviyorum. Evde oturuyor, seni aklıma getiriyorum; seni görmeden duramıyorum. Derhal yanına gelip sana bakıyorum. Sonra ikimizin de öleceği aklıma geliyor. Biliyorum ki cennete girdiğin zaman sen peygamberlerin makamına yükseltileceksin. Ben ise cennete girdiğimde seni orada görmemekten korkuyorum, dedi. Hız. Peygamber (s.a.v) adama hiçbir şey demedi. Derken Cebrail bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁴²

Hız. Peygamber (s.a.v)'e gelen zatın Sevbân olduğu söylenmiştir. Hız. Peygambere muhabbeti çok fazla idi. Ondan ayrı kalmaya sabrı ve tahammülü yoktu.

⁴¹ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, V, 160.

⁴² Bu haberi Taberânî ile Ebu Nuayn rivayet etmişlerdir.

77- Kendilerine: “Elinizi savaştan çekin, namazı kılın, zekâtı verin! denilenleri görmedin mi? Onlara savaş farz kılınıncı içlerinden bir grup hemen insanlardan, Allah’tan korkar gibi hatta daha fazla korkarlar ve “Rabbimiz! Bize niçin savaşı farz kıldın! Keşke bir süre bize savaşı erteleseydin! derler. De ki: Dünyanın geçimliği azdır. Ahiret, Allah’a karşı gelmekten sakınan için daha iyidir. Size (orada) zerre kadar zulmedilmez.

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Abdurrahman b. Avf ve arkadaşları Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna gelerek:

– Ey Allah’ın Elçisi! Müşrik iken izzet içinde idik. İman edince zillete düştük, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Ben af etmekle emrolundum; savaşmakla emrolunmadım. Bu yüzden onlarla savaşmayın, buyurdu. Allah Hz. Peygamberi Medine’ye hicret ettirince, ona savaşı emretti; ama bazı Müslümanlar, savaştan el çektiler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁴³

83- Onlara, güven veya korku hususunda bir haber geldiğinde, onu yayarlar; hâlbuki Peygambere veya içlerindeki buyruk sahiplerine götürselerdi, içlerinden sonuç çıkarmaya gücü yetenler onu bilirlerdi. Şayet Allah’ın lütfü ve rahmeti olmasaydı, pek azınız hariç şeytana uyardınız.

Ömer b. Hattab’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) kadınlarından uzlete çekildiği sırada, Mescide girdim. Bir de ne göreyim, insanlar kederlerinden çakıllı yeri dürtüştürüyor ve Resulullah kadınlarını boşamış.” diyorlardı. Durumu öğrenmek için daha fazla beklemeye sabredemeyip, Hz. Peygamber (s.a.v)’den kendisiyle görüşmek için izin istedim. Hz. Peygamber (s.a.v) izin verince kendisine:

– Kadınlarını boşadın mı? dedim. O:

– Hayır, buyurdu. Ben:

– Allahu ekber, diyerek, mescidin kapısına dikildim ve avazım çıktığı kadar:

---

⁴³ Neseî, Sünen, K. el-Cihâd, 1.

– Hz. Peygamber kadınlarını boşamadı! diye bağırdım. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu. Bu işi istinbat eden ben olmuştum.”⁴⁴

88- Ey Müslümanlar! Münafıklar hakkında iki fırka olmanız da niye? Oysa yaptıkları işlerden dolayı Allah onları baş aşağı etmiştir. Allah’ın saptırdığını siz mi doğru yola iletmek istiyorsunuz. Allah kimi saptırırsa artık onun için bir yol bulamazsınız!

Zeyd b. Sâbit’ten rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) Uhud’a doğru yola çıktı. Kendisiyle birlikte çikanlardan bir kısmı geri döndüler. Hz. Peygamber (s.a.v)’in Ashabı bunlar hakkında iki fırkaya ayrıldı. Biri:

– Onları öldürelim derken, diğeri, hayır öldürmeyelim diyordu. Bunun üzerine, Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁴⁵

90- Ancak sizinle aralarında anlaşma bulunan bir kavme sığınanlar ya da hem sizinle hem kendi kavimleriyle savaşmak (isteyip) bundan göğüslerini sıkıntı basıp size gelenler (dokunulmazdır). Allah dileseydi, onları üstünüze saldırtır, böylece sizinle çarpışsırlardı. Eğer sizden uzak durur (geri çekilir), sizinle savaşmaz ve barış (şartların)ı size bırakırlarsa artık Allah, sizin için onların aleyhinde bir yol klmamıştır.

Hasan el-Basrî’den rivayet olunduğuna göre, Surâka b. Malik el-Mudlicî şöyle demiştir: “Hz. Peygamber (s.a.v) Bedir ve Uhud’da galip gelince etrafındaki kabileler Müslüman olmuşlardı. Surâkâ der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v)’in, kavmim Ben-i Mudlic’e Halid b. Velid’i göndereceğini haber aldım. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v)’in yanına vardım ve:

– Senden büyük bir şey istiyorum; dedim. Orada bulunanlar:

– Sus! dediler. Hz. Peygamber (s.a.v):

⁴⁴ Buhârî, *Sahih*, K. el- İlm, 27; Müslim, *Sahih*, K. et-Talâk, 34.

⁴⁵ Buhârî, *Sahih*, K. el-Megâzi, K. et-Tefsir, Nisa Sûresi, 15; Müslim, *Sahih*, K. el- Münâfikûn, 6; K. el- Hudûd, 22; Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, Nisa Sûresi, 14; Ahmed b. Hanbel, V, 174, 177, 188.

– Bırakın onu! Söyle bakalım ne istiyorsun, buyurdu.

Ben:

– Senin kavmime ordu göndereceğini haber aldım. Ben ise onlarla musalaha yapmanı istiyorum. Senin kavmin Müslüman olurlarsa onlar da Müslüman olup İslâm dinine girerler. Müslüman olmazlarsa kavminin onlara zarar vermesinden korkmazsın, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v), Halid b. Velid'in elinden tutarak:

– Onunla beraber git ve ne istiyorsa yap, buyurdu. Halid, Hz. Peygamber (s.a.v)'e karşı hiç kimseye yardım etmemeleri ve Kureyş Müslüman olduğu takdirde, Müslüman olmaları şartıyla onlarla sulh antlaşması yaptı. Bunun üzerine, Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.⁴⁶

92- Bir mümin bir mümini öldüremez. Ancak yanlışlıkla olursa başka. Bir mümini yanlışlıkla öldüren kimsenin mümin bir köle azat etmesi ve öldürülenin ailesi bağışlamadıkça ona diyet vermesi gerekir. Eğer o mümin, size düşman bir topluluktan ise mümin bir köleyi azat etmek icap eder. Eğer aranızda anlaşma olan bir millettense, ailesine diyet ödemek ve mümin bir köle azat etmek gerekir. Bunları bulamayan kimsenin ise Allah tarafından tevbesinin kabul edilmesi için art arda iki ay oruç tutması gerekir. Allah bilendir, hikmet sahibidir.

İkrime'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Haris b. Yezid, Amir b. Luey Oğullarındandı. Ebu Cehil ile birlikte Ayyaş b. Rebia'ya işkence ederdi. Sonraları Haris Müslüman olmuş, Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına hicret etmek için yola çıkmıştı. Ayyaş onunla Harre'de karşılaştı. Onu kâfir zannettiği için kılıcını kaldırıp onu öldürdü. Sonra Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına varıp durumu bildirdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.⁴⁷

93- Kim bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde ebedî olarak kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lanetlemiş ve büyük bir azap hazırlamıştır.

⁴⁶ Bu haberi İbn Ebi Hâtim rivayet etmiştir.

⁴⁷ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, V, 204.

Yine İkrime'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Ensardan biri, Mikyes b. Dabâbe'nin kardeşini öldürmüştü. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) ona kardeşinin diyetini vermiş, o da kabul etmişti. Ancak daha sonra kardeşinin katili üzerine atılarak onu öldürdü. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

– Ona ne harem içinde ne de harem dışında asla eman vermeyeceğim; buyurdu. Mikyes, Mekke fethedildiği gün, Kâbe'nin örtüsüne asılı olduğu halde öldürüldü. İbn Cureyc der ki: "Bu ayet-i kerime onun hakkında nazil olmuştur."⁴⁸

94- Ey iman edenler! Allah yolunda sefere çıktığınız zaman her şeyi iyice anlayın, size selâm verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek: "Sen mümin değilsin" demeyin. Allah katında çok ganimet vardır. Evvelce siz de öyleydiniz. Allah size ihsanda bulundu. O halde iyice anlayın; çünkü Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Selim Oğullarından biri, koyunlarını güttüğü bir sırada Hz. Peygamber (s.a.v)'in Ashabından bir cemaate rastlamıştı. Onlara selâm verdi. Onlar:

– Bu bizden kurtulmak için bize selâm verdi, diyerek üzerine yürüdüler ve adamı hemen orada öldürüverdiler. Koyunlarını da Hz. Peygamber (s.a.v)'e getirdiler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."⁴⁹

Yine İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v), içinde Mikdât'ında bulunduğu bir seriyye göndermişti. Bir topluluğun yanına vardıklarında onları dağılır buldular. Orada sadece çok malı olan biri kalmıştı. Adam:

– Eşhedü ellâ ilahe illallah ve enne Muhammeden Resulullah, diyerek kelime-i şهادet getirdi. Buna rağmen Mikdât onu öldürdü. Hz. Peygamber (s.a.v) durumdan haberdar olunca Mikdât'a:

⁴⁸ Taberî, *a.g.e.* V, 217.

⁴⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1, 229, 272; Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s.,99.

– Lâ ilahe illallah Muhammedün Resulullah diyen birisini ne hakla öldürürsün? Yarın Allah'ın huzurunda ne cevap vereceksin? buyurdu. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.⁵⁰

95- İman edenlerden özürsüz olarak yerlerinde oturanlar ile, mallarıyla ve canlarıyla Allah yolunda cihat edenler bir olmaz. Allah, mallarıyla ve canlarıyla cihat edenleri derece bakımından oturanlardan üstün kılmıştır. Gerçi Allah hepsine güzel-lik vaat etmiştir; ama mücahitleri oturanlardan çok daha üstün kılmıştır.

Berâ b. Azib'ten rivayet olmuştur. O der ki:

لا يستوي القاعدون من المؤمنين ayet-i kerimesi nazil olduğu zaman Hz. Peygamber (s.a.v), Berâ'ya:

– O falanı (yani Zeyd b. Sâbit'i) bana çağır, buyurdu. Zeyd yanında divit, üzerine yazılacak levha ve kürek kemiği olduğu halde geldi. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Yaz, diye emrederek لا يستوي القاعدون من المؤمنين ayet-i celilesini okumaya başladı. Bu sırada İbn Umm-i Mektum Hz. Peygamberin arkasında bulunuyordu. Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– Ya Resulallah! Ben körtüm, dedi. Bunun üzerine ayet-i kerime yeniden şu şekilde nazil oldu:

لا يستوي القاعدون من المؤمنين غير اولي الضرر⁵¹

Tirmizî aynı haberi İbn Abbas'tan rivayet etmiştir. Ancak onda şu ilave vardır. “Abdullah b. Cahş ile İbn Umm-i Mektum: Biz ikimiz de âmâyız” dediler.

Zeyd b. Sâbit'ten rivayet edilmiştir. O der ki:

“Hz. Peygamber (s.a.v) bana لا يستوي القاعدون من المؤمنين ayet-i celilesini yazdırdı-

⁵⁰ Bu haberi Bezzâr rivayet etmiştir.

⁵¹ Buhârî, *Sahih*, K. el-Megâzi, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 184.

ğı sırada İbn Umm-i Mektum gelmişti. Âmâ olan İbn Umm-i Mektum:

– Ey Allah’ın Elçisi! Eğer cihat yapabilecek güçte olsaydım, elbette cihat ederdim, dedi. Bunun üzerine, Yüce Allah, peygamberine, dizi dizimin üzerinde iken *الضرر اولي* ilavesini inzal buyurdu.”⁵²

İbn Abbas der ki: “Bu ayet-i kerime, hastalıkları ve sakatlıkları sebebiyle cihada katılamayanlar hakkında nazil olmuştur. Böylece Yüce Allah bu ayet-i kerimeyi onların mazeretlerini kabul ettiğini beyan etmek için inzal buyurmuştur.”⁵³

97- Nefislerine yazık eden kimselere, canlarını alırken, melekler: “Ne yapıyordunuz?” deyince, “Biz yeryüzünde zavallı kimselerdik.” diyecekler. Melekler de “Allah’ın arzı geniş değil miydi? Hicret etseydiniz ya!” cevabını verecekler. Onların varacakları yer cehennemdir. Ne kötü bir gidiş yeridir orası!

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Mekke halkından bazı kimseler Müslüman olmuşlardı. Ancak Müslüman olduklarını gizliyorlardı. Müşrikler onları Bedir günü beraberlerinde getirmişlerdi. İçlerinden bir kısmı yaralandı, bir kısmı ise öldürüldü. Müslümanlar:

- Bu arkadaşlarımız Müslüman idiler. Buraya zorla getirildiler. Bu yüzden onlar için istiğfarda bulunalım, dediler. Bu ayet-i kerime onlar hakkında nazil olmuştur. Hz. Peygamber Mekke’de kalan Müslümanlara gönderdiği mektupta bu ayet-i kerimeyi yazarak, orada kalanların mazeretlerinin kabul edilmeyeceğini bildirdi. Bunun üzerine, Mekke’de kalan Müslümanlar, şehri terk ettiler. Müşrikler, hemen arkalarından yetişip onları fitneye maruz bıraktılar, *ومن الناس من يقول آمنا بالله فإذا أؤذي في* ...ayet-i kerimesi⁵⁴ onlar hakkında nazil oldu. Müslümanlar, onlara kendileri hakkında inen bu ayeti yazıp gönderince çok üzüldüler ve her türlü hayırdan ümitlerini kestiler. Bunun üye-

⁵² Buhârî, *Sahih*, K. el-Megâzi, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 184.

⁵³ Bu haberi Beyhâkî ile Taberânî rivayet etmişlerdir.

⁵⁴ el-Ankebût, 10.

ثم إن ربك للذین هاجروا من بعد ما فتنوا ثم جاهدوا وصبروا إن ربك رینه
ایet-i kerimesi⁵⁵ onlar hakkında nazil oldu. O zaman Müslümanlar onlara bu ayet-i kerimeyi yazarak, Allah'ın onlara bir çıkış yolu tanıdığını, dolayısıyla Mekke'den çıkmaları gerektiğini bildirdiler. Bunun üzerine onlar Mekke'den çıktılar. Ancak müşrikler yine onlara yetiştiler. Bu sebeple onlarla savaşmak zorunda kaldılar. Neticede kurtulan kurtuldu, öldürülen öldürüldü.

Bu haberi Buhârî⁵⁶ de muhtasar olarak rivayet etmiştir. Ancak burada Buhârî, İbn Abbas'tan rivayetle şöyle demektedir:

“Müslümanlardan bazı kimseler, (Bedir savaşında) müşriklerle beraber bulunuyorlar ve böylece Resulullah'a karşı savaşan müşriklerin sayısını çoğaltmış oluyorlardı. Savaş esnasında Müslümanlar tarafından atılan oklar bazen onlardan birine isabet edip onu öldürdüğü oluyordu. İçlerinde kılıç darbelelerine kurban gidenler de eksik değildi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”

98- Ancak çaresiz kalan, yol bulamayan zavallı erkek, kadın ve çocuklar müstesnadır.

99- İşte Allah'ın bunları affetmesi umulur; çünkü Allah çok affeden, çok bağışlayandır.

100- Kim Allah yolunda göç ederse, yeryüzünde gidecek çok yer ve bolluk bulur. Kim Allah ve Resulüne hicret etmek için evinden çıkar da kendisine ölüm yetişirse onun mükâfatı Allah'a düşer. Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

İbn Abbas der ki: “Damra b. Cündeb veya İbnu'l-Ays Mekke'de bulunan Müslümanlardandı. إلا المستضعفين ayet-i kerimesi nazil olunca:

– Ben zenginim, güç sahibiyim, yolu da biliyorum. Benim için özür söz konusu değildir, dedi. Hasta idi. Buna rağmen yo-

⁵⁵ en-Nahl, 110-

⁵⁶ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Nisa sûresi, 19; K. el-Fiten, 12.

la çıkmaya hazırlandı. Hz. Peygamber (s.a.v)'e ulaşmak istiyordu. Ailesine:

– Beni bir bineğe bindirip, bu şirk yerinden çıkarın da Hz. Peygamber (s.a.v)'e varayım, dedi. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v)'e varamadan, Ten'im denilen yerde hakkın rahmetine kavuştu. Bunun üzerine **ومن يهاجر في سبيل الله يجد في الارض مراغما كثيرا وسعة ومن يخرج من بيته مهاجرا الى الله ورسوله...** ayet-i kerimesi nazil oldu.⁵⁷

101- Sefere çıktığınız zaman kâfirlerin size saldırıda bulunmasından korkarsanız, namazı kısaltmanızda hiçbir sakınca yoktur. Çünkü kâfirlerin size düşman oldukları aşikardır.

102- Ey Muhammed! İçlerinde olup da namazı kıldıracağın zaman onlardan bir kısmı silahlarını alıp seninle beraber namaza dursunlar ve secde ettikten sonra da arkanıza geçsinler. Bu defa da namaz kılmayan diğer grup gelsin, seninle beraber namazı kılsınlar. Tedbir almayı ve silâhlarını yanlarında bulundurmamayı ihmal etmesinler. Çünkü kâfirler size aniden bir baskında bulunabilmek için, silah ve eşyalarınızın yanınızda olmasını arzu ederler.

Yağmurdan dolayı zahmet çekiyorsanız veya hasta iseniz silahlarınızı yanınızda bulundurmamanızda hiçbir sakınca yoktur. Ancak her şeye rağmen yine tedbirinizi alın. Allah, kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamıştır.

Hz. Ali'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Neccâr Oğullarından bir topluluk:

– Ey Allah'ın Elçisi! Bizler yola çıkarız. O zaman namazları nasıl kılacağız? diye Hz. Peygamber (s.a.v)'e sormuştu. Bunun üzerine Allah **وإذا ضربتم** ayet-i celilesini inzal buyurdu. Sonra vahiy kesiliverdi. Bu ayetin inişinden bir yıl sonra Hz. Peygamber (s.a.v) gazaya çıkmıştı. Öğle namazını kıldırdığı sırada yakınlarında bulunan müşrikler:

⁵⁷ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, X, 240-241

– Hz. Muhammed ve Ashabına arkadan saldırabilmemiz için işte bir fırsat çıktı. Haydi, gelin onlara bir baskın yapalım, dediler. İçlerinden biri:

– Acele etmeyelim. Nasıl olsa bu namazın arkasından aynı şekilde bir daha namaz kılacaklar, dedi. Bunun üzerine Allah iki namaz ayet-i kerimesini inzal buyurdu. Böylece korku namazı ile ilgili عذابا مهينا ... الذين كفروا ... ayet nazil olmuş oldu.”⁵⁸

İbn Ayyaz ez-Zerkâ’dan rivayet edilmiştir. O der ki: “Biz Hz. Peygamber (s.a.v) ile birlikte Uşfân’da bulunduğumuz sırada müşriklerle karşılaştık. Başlarında Hâlid b. Velîd vardı. Onlar karşımızda iken Hz. Peygamber (s.a.v) bize öğle namazı kıldırdı. Bu sırada müşrikler birbirlerine:

– İşte onlara saldırmanın tam sırası, dediler. Ama:

– Nasıl olsa biraz sonra çocuklarından da, kendilerinden de çok sevdikleri ikinci namazını kılacaklar. O zaman onlara baskın yaparız, düşüncesiyle onlara saldırmaktan vazgeçtiler. Bu olay üzerine Cebrail öğle ile ikinci arasında ... إذا كنت فيهم ayet-i kerimesini inzal buyurdu.”⁵⁹

Buhârî’nin rivayetine göre ولا جناح ayet-i kerimesi Abdurrahman b. Avf hakkında nazil olmuştur. Çünkü o zaman yaralı bulunuyordu.

105- Ey Muhammed! İnsanlar arasında Allah’ın sana gösterdiği gibi hükmedesin diye sana Kitabı hak olarak indirdik. Sakın hainlerin savucusu olma!

106- Allah’tan mağfiret dile; çünkü Allah bağışlayan, esirgeyendir.

107- Kendilerine hainlik edenleri savunma; çünkü Allah daima hainlik yapıp günah işleyen insanı sevmez.

⁵⁸ Taberî, a.g.e. V, 244.

⁵⁹ Müslim, *Sahih*, K. el-Müsâfirîn, 307-308; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 59-60.

108- (Kötü işlerini) insanlardan gizliyorlar da Allah'tan gizlemiyorlar. Oysa geceleyin onun hoşlanmadığı sözü kurarlarken, O onlarla beraberdir. Allah, onların yaptıkları her şeyi kuşatmıştır.

109- İyi, siz dünya hayatında onları savundunuz. Ama kıyamet gününde onları kim savunacak veya kim onlara vekil olacak?

110- Kim bir kötülük yapar veya nefsine zulmeder de sonra Allah'tan bağışlanma dilerse Allah'ı bağışlayıcı, esirgeyici bulur.

111- Kim bir günah işlerse bunu ancak kendi aleyhine yapmış olur. Allah bilendir, hakimdir.

112- Kim bir hata ya da günah işler de sonra onu bir suçsuzun üzerine atarsa şüphesiz iftira etmiş, açık bir günah yüklenmiş olur.

113- Ey Muhammed! Allah'ın sana fazl-ı keremi ve rahmeti olmasaydı, onlardan bir grup seni saptırmağa çalışırdı. Hâlbuki onlar sadece kendilerini saptırırlar ve sana da hiçbir zarar veremezler. Allah'ın sana olan fazl-ı keremi gerçekten büyük olmuştur.

Katâde b. Nu'man'dan rivayet edilmiştir. O der ki: "Bışr, Büşeyr ve Mübeşşir adında üç kardeş vardı. Bu kardeşlerin ailesine, Übeyrik Oğulları denirdi. Büşeyr, münafık biriydi. Hz. Peygamber (s.a.v)'in Ashabını yeren şiirler yazıp bu şiirleri başka şairlere nispet eder, sonra da:

– Falan şöyle söyledi, falan şöyle söyledi, derdi. Hz. Peygamber (s.a.v)'in Ashabı bu şiiri işitince:

– Vallahi bu şiiri o pisten başkası söylememiştir (veya ne zaman birine nispet edilmiş bir kaside söylense bunu muhakkak İbnu'l-Übeyrik söylemiştir), diyorlardı.

Katade der ki: Bunlar gerek cahiliye devrinde gerekse İslâm geldikten sonra muhtaç ve yoksul bir aile idiler. Medine'de halkın yiyeceği, hurma ve arpadan ibaretti. Adamın hali iyi olursa Şam'dan has un yüklü Mekkare geldiği vakit ondan satın

alır ve onu sadece kendisine ayırırdı. Çoluk çocuğa gelince, onların yiyeceği yine hurma ve arpadan ibaretti.

Bir gün Şam'dan Mekkâre geldi. Amcam Rifâa b. Zeyd, bir arka yükü has un alarak kilerine koydu. Kilerde aynı zamanda silâh, zırh ve kılıç bulunmakta idi. Odanın altından kilere saldırdı ve kiler delinerek aşlık ve silah alındı. Sabah olunca amcam Rifâa bana gelerek:

– Yeğenim! Bu geçtiğimiz gece saldırıya uğradık. Kilerimiz delinerek aşlığımız ve silahımız alındı. Mahallede soruşturma yaptık, soruşturduk. Bize “Bu gece Übeyrik Oğullarının ateş yaktıklarını gördük. Öyle zannediyorum ki ateşi sizin aşlığınızın bir kısmı için yaktılar.” denildi. Mahallede soruşturmaya devam ederken, Übeyrikoğulları da:

– Vallahi, aradığınız adamın Lebîd b. Sehl olduğunu zannediyoruz dediler. Oysa o, içimizde Salih ve dindar bir kimse-
dir. Lebid, hakkında söylenenleri işitince, kılıcım çekerek Übeyrik oğullarının yanına geldi ve:

– Ben mi çalmışım? Allah’a yemin ederim ki ya bu hırsızlığı meydana çıkarırsınız ya da bu kılıç sizin hakkınızdan gelir, dedi. Onlar:

– Çekil sen, be adam! Sen bu işi yapan değilsin, dediler.

Nihayet mahallede yaptığımız soruşturma sonunda hırsızların Übeyrik Oğulları oldukları hususunda şüphemiz kalmadı. Bunun üzerine amcam bana:

– Hz. Peygamber (s.a.v)’e gidip, ona durumu anlatsan, dedi. Ben de Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna varıp:

– Ey Allah’ın Elçisi! Bizden cefakâr bir aile, amcamın evine gelerek, kilerini deldiler. Silahını ve aşlığını aldılar. Silahımızı bize geri versinler yeter, aşığa gerek yok, dedim. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Bu konuya bakacağım, dedi. Übeyrik Oğulları başvurumuzu duyunca, kendilerinden olan ve kendisine Useyr b. Urve denilen bir adamın yanına gittiler ve onunla bu konu hakkında

konuştular. Mahalle halkından bazı kimseler de onlara katıldı. Hepsi birden Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna gelerek:

– Ey Allah’ın Elçisi! Katâde b. Nu’mân ve amcası, bizim dindar ve salih bir ailemize kast ederek delilsiz, ispatsız onları hırsızlıkla itham ediyorlar, dediler.

Katâde der ki: “Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna vararak onunla konuştum. Hz. Peygamber (s.a.v) bana ve amcama kızdı. Büşeyr ve onunla birlikte olanları ise savundu. Sonra da:

– Dindar ve salih oldukları söylenen bir aileye kast ederek, ispatsız, delilsiz onları hırsızlıkla itham ediyorsun öyle mi! dedi. Hemen eve döndüm. Vallahi! Keşke malımın bir kısmından olsaydım da Hz. Peygamber (s.a.v) ile bu konuda konuşmuş olmasaydım! Amcam Rifâa bana gelerek: Kardeşimin oğlu! Ne yaptın? diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v)’in bana söylediklerini ona anlattım. O:

– Allah, yardıma başvurulandır, dedi. Çok geçmeden bu konuda **إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ عَظِيمًا** ayetleri nazm-ı celiline kadar nazil oldu. Bu ayet-i kerimeler nazil olunca silah Hz. Peygamber (s.a.v)’e getirildi. O da onu Rifâa’ya iade etti. Katâde der ki: “Amcam cahiliye devrinde iken yaşlanmış, yaşı oldukça ileri bir ihtiyardı. Bu yüzden onun Müslümanlığından pek emin değildim. Ama silahı ona getirdiğim zaman amcamın:

– Ey kardeşimin oğlu! Onu Allah yoluna bağışladım, demesi üzerine onun hakiki Müslüman olduğunu anladım. Bu ayet-i kerime inince Büşeyr, müşriklere katılarak İslâm dininden çıktı.”⁶⁰

123- Bu, ne sizin kuruntularınıza, ne de kitap ehlinin kuruntularına göre değildir. Kim fenalık yaparsa cezasını görür ve kendisine Allah’tan başka ne dost, ne de yardımcı bulur.

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Yahudiler ve Hristiyanlar:

---

⁶⁰ Bu haberi Tirmîzî, İbnu’l-Münzir ve Hâkim rivayet etmişlerdir.

– Cennete bizden başkaları girmeyecek ve ateş bize ancak sayılı gün dokunacak, derlerken, Kureyşliler ise:

– Ne tekrar dirileceğiz ne de hesaba çekileceğiz, demişlerdi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁶¹

Katâde’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Yahudilerden, Hıristiyanlardan ve Müslümanlardan bazı kimseler bir araya gelmiş birbirleriyle çekişiyor ve her gurup kendisinin daha üstün olduğunu söylüyorlardı. Yahudi ve Hıristiyanlar, Müslümanlara:

– Bizim peygamberimiz sizin peygamberinizden, kitabımız da kitabınızdan daha öncedir. O halde, biz Allah’a sizden daha layığız, dediler. Müslümanlar ise:

– Peygamberimiz peygamberlerin sonuncusudur. Kitabımız da daha önceki kitapların hükmünü kaldırmıştır, diye cevap verdiler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁶²

127- Ey Muhammed! Kadınlar hakkında senden fetva istiyorlar. De ki: “Onlar hakkındaki fetvayı size Allah veriyor: Bu fetva, kendilerine yazılan şeyi veremediğiniz ve kendileriyle evlenmeyi arzuladığınız yetim kadınlar ile zavallı çocuklar hakkında ve yetimlere karşı adaleti yerine getirmeniz hususunda kitapta size okunandır. Ne iyilik yaparsanız Allah onu bilir.

Hız. Aişe’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Bu, yanında yetim kız bulunan adamdır. Bu adam, onun hem velisi hem de vârisidir. Kız, hurmalığa varıncaya kadar adamın tüm malında ortaktır. Fakat adam hem onunla evlenmeyi arzu etmez hem de onu kendi malından ortak olacak başka bir erkekle evlendirmez. Böylece o kızcağızı evlenmekten alıkoyar durur.”⁶³ Suddî’den rivayet edilmiştir. O der ki:

– “Câbir’in çirkin bir amca kızı vardı. Kızın babasından miras kalmış malı vardı. Onunla evlenmek istemiyordu. Malını alır gider korkusuyla onu başkasıyla da evlendirmiyordu. Du-

⁶¹ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

⁶² Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, V, 288.

⁶³ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Nisâ sûresi, 4.

rumu Hz. Peygamber (s.a.v)'e sordu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁶⁴

Yine rivayet olunduğuna göre, Araplar, yetim kız çirkin ise ona mirası vermedikleri gibi, kendileri mirasına konmak için, ölünceye kadar evlenmesine de mani olurlardı. Bunun üzerine bu ayet nazil olmuştur.⁶⁵

128- Eğer bir kadın kocasının huysuzluğundan ya da kendisinden yüz çevirmesinden korkarsa, anlaşma ile aralarını düzeltmelerinde ikisine de günah yoktur. Anlaşma daha iyidir. Zaten nefisler kıskançlığa meyyaldir. Eğer iyi davranır ve haksızlıktan sakınırsanız bilin ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

Hz. Aişe'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Sevde, yaşlandığı zaman Hz. Peygamber (s.a.v)'in kendisini boşamasından korktuğu için:

–Benim güntüm Aişe'nin olsun, demişti. Hz. Peygamber (s.a.v) onun bu teklifini kabul ederek, onu boşamaktan vazgeçti. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi indirdi.”⁶⁶

Said b. el-Müseyyib'ten rivayet edilmiştir. O der ki: “Muhammed bin Mesleme'nin kızı, Rafi' b. Hadic'in nikahında bulunuyordu. Yaşlılığı veya başka bir sebepten dolayı karısından hoşlanmamağa başlayınca onu boşamak istedi. Kadın:

–Beni boşama; hoşuna gideni bana ayır, dedi. O zaman bu ayet-i kerime nazil oldu. İki de bu esas üzerine anlaştılar. Hz. Peygamber (s.a.v)'in sünneti de bu şekilde caridir.”⁶⁷

Said b. Cübeyr'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Bu ayet-i kerime nazil olunca, bir kadın kocasına gelerek:

–Nafakandan bana ayırmanı istiyorum, dedi. Kendisini boşamaması şartıyla, kocasının ona karşılık erkeklik vazifelerini yerine getirmeyip onu ihmal etmesine razı oldu. Bunun üzerine

⁶⁴ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, V, 300-301.

⁶⁵ Taberî, *a.g.e.* V, 300.

⁶⁶ Ebu Dâvud, K. en-Nikâh, 38.

⁶⁷ Bu haberi Saïd b. Mansûr, Şafii ve Beyhâkî rivayet etmişlerdir.

Yüce Allah **و أحضرت الأنفس الشح** ayet-i celilesini inzal buyurmuştur.”⁶⁸

Hız. Aışe'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Bu ayet-i kerime erkeğı tarafından beğenilmeyen kadın hakkında nazil olmuştur. Erkek onu boşamak ister, ancak uzun zaman beraber yaşadıkları ve kadının da çocuğı olduğı için onu boşamak istemez. Bunun üzerine kadın ona:

–Beni boşama da yanında alıkoy. Benimle ilgili kocalık vazifeleri hususunda da hür ol, der. İşte bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁶⁹

135- Ey iman edenler! Kendiniz, ana-babanız ve yakınlarınız aleyhlerine de olsa, Allah için şahit olarak adaleti gözetin. (Şahitlik ettiğiniz kimseler) İster zengin, ister fakir olsunlar, (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah onlara daha yakındır. Öyle ise adaletten ayrılmamanız için heveslerinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken) dilinizi eğip bükerseniz ya da yüz çevirirseniz bilin ki Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.

Süddî'den şöyle dediğı rivayet edilmiştir. “Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v.)'in huzurunda bir zenginle bir fakir davalastılar. Hz. Peygamber (s.a.v) fakirin zengine haksızlık edemeyeceğı düşüncesiyle fakiri tutar oldu. Ancak Yüce Allah onun -zengin olsun, fakir olsun- herkese karşı adaletle davranmasında ısrar ettiğı için bu ayet-i kerimenin tamamını inzal buyurdu.”⁷⁰

136- Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine, indirdiğı Kitabı ve daha önce indirdiğı kitaba inanın. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve Ahiret gününü inkâr ederse, şüphesiz uzak bir sapıklığa düşmüş olur.

İbn Abbas (r.a.)'dan rivayet edilmiştir. O der ki: “Abdullah b. Selâm ve arkadaşları gibi Kitap ehlinde Müslüman olmuş kimseler Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelerek:

⁶⁸ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, V, 311.

⁶⁹ Buhârî. *Sahih*, K. el- Mezâlim, (16) K. et-Tefsir, Nisâ sûresi, 24.

⁷⁰ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s.,106; Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, V, 321.

– Ey Allah'ın Elçisi! Biz sana, Kitabına, Musa'ya, Tevrat'a ve Uzeyr'e iman ediyor ve bunların dışındaki kitapları ve Peygamberleri ise inkâr ediyoruz, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v) onlara:

– Hayır, Allah'a, onun Resulü Muhammed'e, Kur'an'a ve ondan önceki bütün kitaplara iman ediniz, buyurdu. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁷¹

153- Kitap ehli senden, kendilerine gökten bir kitap indirmeni istiyorlar. Musa'dan bundan daha büyüğünü isteyerek: “Allah'ı bize açıkça göster!” demişlerdi, zulümlerinden dolayı, derhal onları yıldırım çarpıvermişti. Belgeler kendilerine geldikten sonra da buzağıyı tanrı edinmişlerdi. Fakat bunu da afetmiş ve Musa'ya açık bir yetki vermişti.

Muhammed b. Kâ'b el-Kurazî'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Yahudilerden birtakım kimseler Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelerek:

–Musa bize Allah katından levhalar getirmişti. Sen de bize Allah katından levhalar getir ki senin (peygamberliğini) tasdik edelim, dediler. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁷²

İbn Cureyc'ten şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Yahudi ve Hıristiyanlar Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– Bize Allah katından bir kitap ile falana filana yazılmış, senin peygamber olduğunu bildiren sayfeler getirmediğe asla bizi davet ettiğin şeyde sana biat etmeyiz, dediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁷³

162- Fakat onlardan ilimde derinleşmiş olanlara, sana indirilen kitaba ve senden önce indirilen kitaba inanan, müminlere, namaz kılanlara, zekât verenlere, Allah'a ve ahiret gününe inananlara elbette büyük bir mükâfat vereceğiz.

---

⁷¹ Vahidî, *a.g.e.* s., 106.

⁷² Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, VI, 7.

⁷³ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, VI, 8.

İbn Abbas der ki: "Bu ayet-i kerime, Yahudiliği terk edip İslâm dinine girdikleri ve Allah'ın, Resulü Muhammed (s.a.v)'e indirdiğini tasdik ettikleri sırada Abdullah b. Selâm ile arkadaşları hakkında nazil olmuştur."⁷⁴

163- Biz, Nuh'a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. Nitekim İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, Esbâta (torunlarına), İsa'ya, Eyyub'a, Yunus'a, Harun'a, Süleyman'a da vahyetmiş, Davud'a da Zebur'u vermiştik.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Adiy b. Zeyd:

—Allah Teâlâ'nın Musa'dan sonra herhangi bir beşere bir şey indirdiğini bilmiyoruz, dedi. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu."⁷⁵

166- Fakat Allah, sana indirdiğine şahitlik eder; onu bilerek indirmiştir. Melekler de şahitlik ederler. Şahit olarak Allah yeter.

Yine İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: Yahudilerden bir topluluk, Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelmişlerdi. Hz. Peygamber (s.a.v) onlara hitaben:

—Allah'a yemin ederim ki sizin benim Allah'ın elçisi olduğumu bildiğinizi biliyorum, buyurdu. Onlar:

—Hayır, bilmiyoruz, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."⁷⁶

172- Mesih de, gözde melekler de Allah'a kul olmaktan asla çekinmezler. Kim ona kulluktan çekinir ve büyüklük taslarsa, bilsin ki o, hepsini huzuruna toplayacaktır.

Rivayet olunduğuna göre, Necdî heyeti:

—Ey Muhammed! Sen, onun Allah'ın kulu, elçisi olduğunu söyleyerek efendimizi (Hz. İsa) kötülüyorsun, demişti. Hz. Peygamber (s.a.v) onlara:

⁷⁴ Bu haberi İbn İshâk rivayet etmiştir.

⁷⁵ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, VI, 28.

⁷⁶ Taberî, *a.g.e.* VI, 31.

– Allah’a kul olmak İsa için ar değildir. Çünkü İsa, Rabbine kulluk etmekten asla çekinmez, buyurdu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.⁷⁷

176- Senden fetva istiyorlar. De ki: Allah size ana-babasız ve çocuksuz kimsenin mirası hakkında hükmünü şöyle açıklıyor: Ölen kimsenin çocuğu olmayıp bir kız kardeşi varsa bıraktığı malın yarısı o kız kardeşinindir. Fakat (ölen) kız kardeşinin çocuğu yoksa kendisi onun mirasını (tamamen) alır. Eğer (ölenin) iki kız kardeşi varsa bıraktığının üçte ikisi onlarındır. Ve eğer (varisler) erkek kadın birçok kardeş olursa, erkeğe, iki kadının payı kadar (pay) verilir. Şaşırmanın için Allah size hükmünü açıklıyor. Allah, her şeyi bilendir.

Câbir’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Hastalanmıştım. Yanımda yedi kız kardeşim vardı. Resulullah beni ziyarete gelmişti. Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Ey Allah’ın Elçisi! Kız kardeşlerime malımın üçte birini vasiyet edeyim mi? dedim. Hz. Peygamber:

– İhsanda bulun, buyurdu. Ben:

– Yarısını vasiyet edeyim mi? dedim. Hz. Peygamber (s.a.v) yine:

– İyilik et, buyurarak dışarı çıktı. Sonra tekrar yanıma geri gelip:

– Senin bu hastalıktan öleceğini zannetmiyorum, buyurdu.

Yüce Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurarak kız kardeşlere düşen hisseyi üçte iki olarak belirledi.

Câbir şöyle diyordu: “Bu ayet-i kerime benim hakkımda nazil olmuştur.”⁷⁸

Hz. Ömer’den rivayet edilmiştir. Hz. Ömer Hz. Peygamber (s.a.v)’e “kelâle”nin mirasının nasıl taksim edileceğini sormuştu. Bu sual üzerine Yüce Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.⁷⁹

⁷⁷ Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s., 107

⁷⁸ Ebu Dâvud, *Sünen*, K. el-Ferâiz, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 372.

⁷⁹ Bu haberi İbn Merdeveyh ile İbn Râhaveyh rivayet etmişlerdir.

MAİDE SÛRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 120 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

2- Ey iman edenler! Allah'ın nişanelerine, haram aya, (Kâ-be'ye) hediye edilen kurbanlığa, gerdanlıklar takılan hayvanlara, Rablerinin fazl-ı keremini ve rızasını talep ederek Beyt-i Haram'a gelenlere sakın hürmetsizlik etmeyin, ihramdan çıktığınız zaman avlanabilirsiniz. Sizi Mescid-i Haram'dan menettiği için bir topluluğa duyduğunuz kin aşırı gitmenize sebep olmasın; iyilikte ve takvada yardımlasın, gûnahta ve düşmanlıkta yardımlaşmayım Allah'tan sakının; çünkü Allah'ın azabı şiddetlidir.

İkrime'den rivayet edilmiştir. O der ki: Hutam b. Hindi el-Bekrî, gıda maddesi taşıyan develeriyle Medine'ye gelmiş, malını burada sattıktan sonra Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna vararak ona biat edip Müslüman olmuştu. Hz. Peygamberin huzurundan ayrılırken, Hz. Peygamber ona bakarak, yanında bulunanlara:

– Bu adam yanıma facir yüzüyle geldi, gadir kafasıyla çıktı, buyurmuştu. Bu adam, Yemame'ye gelince, İslâm dinini terk etmişti. Zilkade ayında Mekke'ye gitmek üzere, yiyecek taşıyan develeriyle birlikte yola çıktı. Hz. Peygamber (s.a.v)'in Ashabı bunu duyunca, Ensar ve Muhâcirin'den bir grup, yolunu kesip onu develeriyle birlikte yakalayabilmek için hazırlandı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu. O zaman Müslümanlar, onun peşine düşmekten vazgeçtiler.”¹

Kurtubî tefsirinde ise bu olayla ilgili olarak şu rivayet yer almaktadır: “Hutam, atlarını Medine dışında bıraktıktan sonra Medine'ye Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna geldi ve ona:

– İnsanları neye davet ediyorsun? diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v):

---

¹ Taberî, *Câmiul-Beyân*, VI, 59

– Allah’tan başka ilah olmadığına, benim onun elçisi olduğuma tanıklık etmeğe, namaz kılmaya, zekât vermeye davet ediyorum, buyurdu.

Adam:

– Çok güzel, ama benim kendilerine danışmadan hiçbir iş yapmadığım amirlerim var. Belki Müslüman olurlar. Onları da buraya getiririm, dedi.

O huzuruna varmadan önce Hz. Peygamber (s.a.v) ashabına:

– Birazdan yanınıza bir adam gelecek, şeytanın diliyle konuşacak, buyurmuştu. Adam, huzurundan ayrılırken Hz. Peygamber (s.a.v):

– Kâfir yüzle girdi, gadir kafa ile çıktı, bu adam asla Müslüman olmadı, buyurdu. Hz. Peygamber (s.a.v) ve Ashabı kaza umresi için Mekke’de bulundukları sırada o da umre yapmak için orada bulunuyordu. Sahabe onun da burada olduğunu öğrenince, yakalamak için hemen peşine düştü. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu. Hutam, Yemâme’deki Riddet hadisesine katılmış ve burada yapılan savaşta mürtet olarak öldürülmüştür. (Mürtet olmaktan Allah’a sığınırız.)”

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Müşrikler de Beyt-i Haram’ı haccediyor, kurbanlar hediye ediyor, yasaklara hürmet ediyor, hac esnasında kurbanlarını kesiyorlardı. Onların bu durumunu gören Müslümanlar:

– Ya Resulallah! Bunlar yine de müşriktirler, onlara bir bas-kın yapmadan, onları bırakmayalım, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”²

İbn Kesir, tefsirinde Zeyd b. Eslem’den şöyle bir haber rivayet ediyor: “Hz. Peygamber ve Ashabı, müşrikler onları Beyt-i Haram’dan alıkoydukları sırada Hudeybiye’de bulunuyorlardı. Bu onlara çok ağır gelmişti. Bu sırada doğulu bir grup müşrik onlara uğradı. Umre yapmak istiyorlardı. Sahabe, Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

---

² Bu haberi İbn Cerir ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

– Arkadaşları olan müşrikler, bizi umreden nasıl alıkoydularsa biz de bunları umreden alıkoyalım, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”³

4- Ey Muhammed! Sana, kendilerine neyin helâl kılındığını soruyorlar. De ki: Size iyi ve temiz şeyler helâl kılındı. Allah’ın size öğrettiği üzere alıştırıp yetiştirerek öğrettiğiniz avcı hayvanların sizin için tuttuklarını yiyin ve üzerine Allah’ın adını anın. Allah’tan sakının, şüphesiz Allah, hesabı çabuk görendir.

Ebu Rafi’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Cebrail, Hz. Peygamber (s.a.v)’e gelerek içeri girmek için izin istedi. Hz. Peygamber (s.a.v) ona izin verdi. Cebrail’in içeri girmesi üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) ridasını alıp kapıda duran Cebrail’in yanına gitti. Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

– Sana izin verdim, niçin girmedin, dedi. Cebrail (a.s.):

– Evet, verdin ama biz içinde sûret ve köpek bulunan bir eve girmeyiz, buyurdu. Cebrail’in bu sözü üzerine evi aradılar ve evin bir köşesinde bir köpek yavrusu buldular. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v) Ebu Rafi’ye Medine’de ne kadar köpek varsa hepsinin öldürülmesini emretti. Bunun üzerine insanlardan bazıları Hz. Peygamber (s.a.v)’e gelerek:

– Ey Allah’ın Elçisi! Öldürülmesini emrettiğin bu köpekler içinde bize helâl olan nedir? diye sordular. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.⁴

Said b. Cübeyr’den rivayet edilmiştir:

– Tay kabilesinden Adiy b. Hatim ile Zeyd b. el-Muhalhil, Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Ey Allah’ın Elçisi! Biz köpeklerle, doğanlarla avlanan bir topluluğuz. Zerih kabilesinin köpekleri bize yaban öküzleri, yaban eşekleri ve geyikleri tutarlar. Bunlar içinde, ölmeden boğazlayabildiklerimiz olduğu gibi, boğazlamadan ölenleri de oluyor. Oysa Allah bize ölü etini haram kıldı. Öyleyse bu hay-

³ Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s.,108.

⁴ Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s.,109.

vanlar içinde bize hangileri helâl olur? diye sordular. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.⁵

Başka bir rivayette ise Hz. Peygamber (s.a.v) onlara şöyle buyurmuştur: “Allah’ın size öğrettiği üzere alıştırıp yetiştirerek öğrettiğiniz avcı hayvanların sizin için tuttukları size helâl kılındı. O halde onların sizin için tuttuklarını yiyin ve üzerine Allah’ın adını anın”.

Hz. Peygamber (s.a.v) sonra:

– Köpeği gönderir ve av üzerine Allah’ın adını anarsan, köpeğin tuttuğunu ye, buyurdu. Ben:

– Av ölmüş de mi olsa, diye sordum. Hz. Peygamber:

– Evet, köpek avı yemedikçe, ölmüş de olsa, buyurdu.”

– Ey iman edenler! Namaza kalktığınız vakit, dirseklere kadar ellerinizi yıkayın, başlarınızı ve topuk kemiklerinize kadar ayaklarınızı yıkayın. Cünüp iseniz, yıkanıp temizlenin, hasta iseniz, yolculukta bulunuyorsanız, tuvaletten gelmişseniz veya kadınlara yaklaşmışsanız ve su da bulamamışsanız temiz bir toprak arayıp onunla yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin. Allah size güçlük çıkarmak istemez; fakat sizi temizlemek ve size olan nimetini tamamlamak ister, ta ki şükredersiniz.⁶

11- Ey iman edenler! Allah’ın üzerinize olan nimetini anın: Hani bir topluluk size tecavüze kalkışmıştı da Allah onlara mani olmuştu. Allah’tan sakının öyleyse. İman edenler Allah’a güvensinler.

İkrime’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Talha, Hz. Abdurrahman b. Avf ile birlikte ödenmesi gereken bir diyet için yardım istemek için Kâ’b b. el-Eşref ile Nadir Oğulları Yahudilerine gitmişti. Yahudiler:

– Olur, istediğini verinceye kadar, otur da sana yemek ikram edelim, dediler. Hz. Peygamber oturdu. Yahudiler birbirleriyle

⁵ Vahidî, a.g.e. 109.

⁶ Bu ayetin nüzul sebebi için, Nisâ sûresinin 43. ayetine bakınız.

yalnız başlarına kaldıkları bir sırada, Huyey b. Ahtab, arkadaşlarına:

–Görmüyor musunuz? Ayağımıza kadar geldi, bize hiç bu kadar yakın olmamıştı. Gelin üzerine büyük bir kaya yuvarlayıp onu öldürelim de ondan kurtulalım. Bundan sonra artık hiçbir kötülük görmeyiz, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v)’in üzerine atacakları büyük bir kaya getirdiler.

Ancak Allah, onların suikastını önlemek için Cebrail’i Hz. Peygamber (s.a.v)’e gönderdi. Cebrail onu oturduğu yerden derhal kaldırıverdi. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁷

Câbir b. Abdullah’tan rivayet edilmiştir: Muharib kabilesinden Gurs b. el-Hâris adlı biri kabilesine:

–Sizin için Muhammed’i öldüreceğim! dedi. Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna vardı. Hz. Peygamber (s.a.v) kılıcı kucağında oturuyordu. Adam:

–Ey Muhammed! Şu kılıcına bak! dedi. Hz. Peygamber (s.a.v):

–Evet, bakıyorum ne olacak? buyurdu. Adam, kılıcı alıp kınından çıkardıktan sonra sallamaya başladı. Hz. Peygamber (s.a.v)’in canına kast etmek istiyordu. Ama Allah mani oldu. Adam:

–Ey Muhammed! Benden korkmuyor musun? dedi. Hz. Peygamber (s.a.v):

–Hayır, buyurdu. Adam:

–Ne! Elimdeki kılıç olduğu halde benden korkmuyor musun? dedi. Hz. Peygamber (s.a.v):

–Hayır! Çünkü Allah beni senden korur, buyurdu. O zaman adam kılıcını tekrar kınına koyarak Hz. Peygamber (s.a.v)’e iade etti. Bunun üzerine, Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁸

⁷ Bu haberi İbn Cerir ile İbn Ebi Hatim *Delail*’inde rivayet etmişlerdir.

⁸ Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s.,110.

15- Ey Kitap ehli! Kitaptan gizleyip durduğunuz şeylerin birçoğunu size açıklayan ve çoğundan da geçiveren Peygamberimiz size gelmiştir. Gerçekten de size Resulünüz, Allah'tan bir nur ve açık bir Kitap gelmiştir.

16- Allah, rızasına uyanları, onunla selamet yollarına eriştirir ve onları izni ile karanlıklardan aydınlığa çıkarır ve onları doğru yola iletir.

İkrime'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Bazı Yahudiler Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelerek, ona recm cezasını sordular. Hz. Peygamber (s.a.v) onlara:

– İçinizde en âlim olanınız kim? diye sordu. Yahudiler İbn Surya'yı gösterdiler. Hz. Peygamber (s.a.v) Musa'ya Tevrat'ı indiren, Misâk'ı kabul etmeleri için Tur'u kaldıran adına yemin verdirerek İbn Surya'ya recmi sordu. Büyük yemin karşısında İbn Surya'yı bir korku sardı, titremeye başladı. Bunun üzerine İbn Surya recm cezasını inkâr edemeyerek:

– Ey Muhammed! İçimizde zina çoğalınca, recmi terk ettik, zina edenlere sadece yüz değnek vurduktan sonra başlarını tıraş edip halk arasında teşhir ettik, dedi. İbn Surya'nın itirafı üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) Yahudilerden zina edenlerin recmedilmesine hükmetti. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."⁹

18- Yahudiler ve Hıristiyanlar: "Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz." dediler. De ki: Öyleyse günahlarınızdan ötürü size niçin azap ediyor? Aksine, siz onun yarattığı insanlarsınız. Allah dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder. Göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin hükümranlığı Allah'ındır. Dönüş onadır.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Bir gün Bahrey b. Amr, Şaş b. Adiy ve Nu'man b. Edâ, Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelip onunla konuştular. Hz. Peygamber (s.a.v) de onlarla konuşup onları Allah'a davet etti ve davete icabet etmedikleri takdirde başlarına gelecek olan Allah'ın azabından onları sakındırmaya çalıştı. O zaman Yahudiler, tıpkı Hıristiyanlar gibi:

---

⁹ Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

– Ey Muhammed! Sen bizi Allah'ın azabı ile korkutamazsın; çünkü biz Allah'ın oğulları, sevgilileriyiz, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”¹⁰

19- Ey Kitap ehli! Peygamberlerin arası kesildiğinde, “Bize müjdecî ve uyarıcı gelmedi.” demeyiniz diye size apaçık anlatan peygamberimiz geldi. Böylece müjdecî de, uyarıcı da gelmiştir artık. Allah her şeye kadirdir.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v), Yahudileri İslâm'a davet ederek, onları Müslüman olmaya teşvik etti. Ancak Yahudiler kabul etmediler. Bunun üzerine Muaz b. Cebel, Sa'd b. Ubade onlara:

– Allah'tan korkun ey Yahudi cemaati! Allah'a yemin ederiz ki siz onun Allah'ın elçisi olduğunu biliyorsunuz. And olsun ki o gönderilmeden önce siz bize onu anar, bize onu sıfatıyla vasfederdiniz, dediler. Râfi' b. Hureymile ile Vehb b. Yahuza:

– Hayır, biz böyle bir şey söylemedik. Allah, Musa'dan sonra kimseye kitap indirmemiştir. Ondan sonra da ne bir müjdecî ne de bir uyarıcı göndermiştir, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”¹¹

33- Allah ve peygamberiyle savaşanların ve yeryüzünde bozgunculuk yapmaya uğraşanların cezası; ya öldürülmeleri ya asılmaları ya elleriyle ayaklarının çapraz kesilmesi ya da bulundukları yerden sürülmeleridir. Bu onların dünyada çekecekleri rezilliktir. Ahirette ise onlar için büyük azap vardır.

Zeyd b. Ebi Habib'den rivayet edilmiştir.

“Abdumelik b. Mervan, Enes'e yazarak bu ayeti sormuştu. Enes de ona yazarak, bu ayet-i kerimenin Ureyne kabilesinden olan ve İslâm dininden irtidat eden bazı kimseler hakkında nazil olduğunu bildirmişti. Bu kimseler çobanı öldürüp develeri önlerine sürüp götürmüşlerdi.”¹²

Enes b. Malik'ten rivayet edilmiştir: “Meşhur Ukl veya Ureyne kabilesinden (yahut da her iki kabileden) bazı kimseler

¹⁰ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, VI, 164.

¹¹ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, VI, 166.

¹² Taberî, *a.g.e.* VI.208.

Hız. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna vararak Müslüman olmuşlardı. Ancak Medine'nin havası ağır geldiği için hasta olmuşlardı. Hız. Peygamber (s.a.v) onlara zekât develerinin yanına gidip sütlerinden içmelerini emretti. Onlar çobanı öldürerek, develeri önlerine sürüp oradan uzaklaştılar. Hız. Peygamber (s.a.v) derhal peşlerinden bir seriyye gönderdi. Kısa zamanda yakalanıp geri getirildiler. Hız. Peygamber (s.a.v) ceza olarak ellerini ve ayaklarını kestirip gözlerini oydu. Onları öldürmeyip ölünceye kadar o halde bıraktı. Allah bu ayet-i kerimeyi onlar hakkında inzal buyurdu.”¹³

Enes der ki: “Hız. Peygamber (s.a.v)'in bu kimselerin gözlerini oyduymasının sebebi, onların da çobanların gözünü oymuş olmalarıdır.”¹⁴

38- Hırsızlık eden erkek ve kadının, yaptıklarına karşılık Allah tarafından ibret verici bir ceza olarak ellerini kesin. Allah azizdir, hakimdir.

39- Ancak kim yaptığı haksızlıktan sonra tevbe eder, halini düzeltirse bilsin ki Allah onun tevbesini kabul eder. Çünkü Allah bağışlayan, esirgeyendir.

Abdullah b. Amr'dan rivayet edilmiştir. O der ki:

“Hız. Peygamber (s.a.v) zamanında bir kadın hırsızlık yapmıştı. Kadının kabilesi, 500 dinar fidye vererek kadını cezadan kurtarmak istedi. Ancak Hız. Peygamber, fidyeyi kabul etmeyecek kadının sağ elini kestirdi. Kadının:

– Ey Allah'ın Elçisi! Tevbe etmem mümkün mü? diye sorması üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.” Başka bir rivayette ise Hız. Peygamber, kadının elinin kesilmesinden sonra ona şöyle dedi: “Senin günahına gelince, sen bugün aneninin seni doğurduğu gün gibi temizsin.”¹⁵

41- Ey Resul! Ağızlarıyla “İnandık” deyip kalpleriyle inanmamış olanlardan ve Yahudilerden küfürde yarış edenler seni

¹³ Müslim, *Sahih*, K. el-Kasâme, III, s. 1296.

¹⁴ Müslim, *Sahih*, K. el-Kasâme, III, s. 1298.

¹⁵ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, VI, 230.

üzmesin. Onlar yalana kulak verirler; sana gelmeyen diğer bir topluluğa kulak verirler; kelimelerin yerlerini değiştirirler; “Eğer size bu verilirse alın, bu verilmezse sakının!” derler. Allah birini fitneye düşürmek isterse sen Allah’a karşı onun için hiçbir şey yapamazsın. İşte onlar Allah’ın kalplerini arıtmak istemediği kimselerdir. Dünyada rezillik onlarıdır. Ahirette de onlara büyük azap vardır.

42- Onlar yalana kulak verirler, haram yerler. Sana gelirse, ister aralarında hüküm ver, ister onlara yüz çevir; eğer onlardan yüz çevirirsen sana hiçbir zarar vermezler. Ancak hüküm verirsen, aralarında adaletle hüküm ver. Çünkü Allah âdil olanı sever.

43- İçinde Allah’ın hükmü bulunan Tevrat yanlarında iken, seni nasıl hakem yapıyorlar da ondan sonra da dönüyorlar (verdiğin hükme razı olmuyorlar)? Onlar inanmış değillerdir.

44- Gerçekte Tevrat’ı biz indirdik; onda hidayet ve nur vardır. Kendisini Allah’a teslim etmiş peygamberler, Yahudilere onunla hüküm verirlerdi; kendilerini Allah’a adanmış zahitler ve âlimler de Allah’ın Kitabını korumakla görevlendirildiklerinden (onunla hüküm verirlerdi) ve onu gözleyip kollarlardı. (Ey hâkimler) İnsanlardan korkmayın, benden korkun ve ayetlerimizi az bir paraya satmayın! Kim Allah’ın indirdiği ile hükmetmezse, işte kâfirler onlardır!

45- Orada onlara; cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş ve yaralara karşılık kısas yazdık. Kim hakkından vazgeçerse bu onun için kefarettir olur. Ve kim Allah’ın indirdiği ile hükmetmezse işte zalimler onlardır.

Berâ b. Azib’ten rivayet edilmiştir. O der ki: “Bir gün yüzü karartılmış ve deynekle dövülmüş olan bir Yahudiye göstererek, Hz. Peygamber (s.a.v) onları çağırarak:

– Sizler zina eden kimsenin cezasını kitabınızda böyle mi buluyorsunuz? diye sordu. Onlar:

– Evet, dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) âlimlerinden birini çağırıp:

– Sana, Tevrat’ı indiren Allah adına yemin verdirerek soruyorum; kitabınızda zaninin haddini böyle mi buluyorsunuz? buyurdu. Yahudi âlimi:

– Hayır! Ama böyle yemin verdirmeseydin sana söylemezdim. Biz zina edenin cezasını “recm” olarak buluyoruz. Ancak eşrafımız arasında zina çoğaldı. Biz, şerefli kimseyi zina ederken yakaladığımız zaman onu bırakır, recmetmezdik. Basit biri zina edince de ona haddi tatbik ederdik. Nihayet geliniz, hem şerefli kimseye hem de basit kimseye tatbik edeceğimiz bir ceza üzerinde birleşelim, dedik. Neticede de zina edenlerin yüzünü karartmayı ve değnekle dövmeyi recm yerine ikame ettik, dedi. Bunun üzerine Resulullah:

– Ey Allah’ım! Senin emrini ihya edenlerin ilki benim; çünkü öldürmüşlerdi, buyurdu. Sonra o zina eden kimsenin recmedilmesini emretti ve recm olundu. Bunun üzerine Allah yukarıda zikrettiğimiz ayet-i kerimeyi inzal buyurdu. Yahudiler:

– Muhammed’e gidiniz! Eğer size zina edenin yüzünü karartma ve değnek vurma cezası verilmesi yolunda fetva verirse fetvasını alın. Recm cezası verilmesi yolunda fetva verirse, sakının, diyorlardı. يقولون إن أوتيتم هذا فخذوه وإن لم تؤتوه فاحذروا lafz-ı celili Yahudilerin bu sözlerine işaret etmektedir.”¹⁶

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Allah bu ayet-i kerimleri iki Yahudi cemaati hakkında inzal buyurmuştur. Bu iki cemaat cahiliye devrinde birbirleriyle savaşıyorlardı. Sonunda biri diğerine galip gelerek, aşağıdaki şartlar muvacehesinde birbirleriyle sulh yapmaya razı oldular: Galip gelen taraftan biri, yenilen taraftan birini öldürecek olursa, diyeti elli vask olacaktır. Buna mukabil, yenilen taraftan biri, galip taraftan birini öldürecek olursa, diyeti yüz vask olacaktır. Hz. Peygamber (s.a.v) gelinceye kadar durum böyle devam etti. Bir gün yenilen taraftan biri galip taraftan birini öldürünce, galip taraf yenilen tarafa “Bize yüz vask gönderin.” diye haber saldı. Ancak yenilen taraf:

¹⁶ Müslim, *Sahih*, K. el-Hudûd, B. 6, 1327; Ebu Dâvud, *Sünen*, K. el-Hudûd, B. 6, IV, s. 154.

– Dini bir, vatani bir, soyu bir olan iki kabileden birinin diyeti diğèrinin yarısı olsun! Hiç böyle şey olur mu? Biz size şimdiye kadar diyeti istediğiniz şekilde vermişsek, bu sizin zulmünüzden korktuğumuz içindir. Madem ki Muhammed de geldi, artık size bu şekilde diyet vermeyeceğiz, dedi. Az kalsın birbirleriyle savaşıacaklardı. Sonunda Hz. Peygamber (s.a.v)’i aralarında hakem kılmaya razı oldular. Vereceği hükümünü öğrenebilmek için de münafıklardan bazı kimseleri Hz. Peygamber (s.a.v)’e gönderdiler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeleri inzal buyurdu.”¹⁷

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Nadir Oğulları, Kureyzâ Oğullarından daha şerefli idi. Öyle ki Nadir Oğullarından biri öldürülse Kureyza Oğulları tam diyet öderdi. Kureyza Oğullarından biri öldürülecek olsa, Nadir Oğulları, Kureyza Oğullarına yarım diyet öderdi. Aralarında hüküm vermesi için Hz. Peygamber (s.a.v)’e başvurdular. Bunun üzerine Allah bu ayetlerini bu iki cemaat hakkında inzal buyurdu. Hz. Peygamber (s.a.v) onları hakka yönelterek, bundan böyle aralarındaki diyeti eşit kıldı.” İbn Kesir der ki: ... وكتبنا عليهم فيها lafz-ı celilesi, nüzul sebebinin kısas meselesi olduğu görüşünü kuvvetlendirmektedir. Yüce Allah daha iyi bilir.”¹⁸

49- O halde aralarında Allah’ın indirdiğiyle hükmet, heveslerine uyma. Allah’ın sana indirdiği Kur’an’ın bir kısmından seni vazgeçirmelerinden sakın; eğer yüz çevirirlerse bil ki bazı günahları yüzünden Allah onları cezalandırmak istiyor. Zaten insanların çoğu fasıktır.

50- Yoksa cahiliye hükümünü mü arıyorlar? Yakinen bilen bir toplum için Allah’tan daha iyi hüküm veren kim vardır?

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki:

“İçlerinde Kâ’b b. Esed, Abdullah b. Surya ve Şas b. Kays’ında bulunduğu Yahudi âlimlerinden bir topluluk, bir araya gelmişlerdi. Birbirlerine:

¹⁷ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, VI, 254.

¹⁸ İbn Kesir, *Tefsir*, II, 60.

– Haydi, Muhammed’e gidelim. Belki onu dininden döndürebiliriz. Ne de olsa o da bir beşer, diyerek Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna vardılar ve:

– Ey Muhammed! Bizim, Yahudilerin âlimleri, ileri gelenleri ve efendileri olduğumuzu şüphesiz biliyorsun. Eğer biz sana tabi olursak, Yahudiler de bize tabi olur, karşı çıkmazlar. Bizimle bir topluluk arasında bir anlaşmazlık vardır. Onlarla aramızda seni hakem yapalım. Sen de bizim lehimize hüküm ver ki sana inanıp tasdik edelim, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v) bu teklifi kabul etmedi. Allah bu iki ayet-i kerimeyi onlar hakkında indirmiştir.”¹⁹

51- Ey iman edenler! Yahudi ve Hristiyanları dost edinmeyin. Onlar birbirlerinin dostudurlar. Sizden kim onların dostu olursa o da onlardandır. Allah, zulmeden bir toplumu doğru yola erdirmez.

52- Kalplerinde hastalık bulunanların: “Bize bir felaket gelmesinden korkuyoruz.” diyerek onların arasında koşuştuklarını görürsün. Belki Allah, fetih ya da kendi katından bir iş getirir de onlar içlerinde gizlediklerine pişman olurlar.

53- Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse (bilsin ki) Allah, yakında öyle bir toplum getirecektir ki o onları sever, onlar da onu severler. Müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve şiddetlilerdir. Onlar Allah yolunda cihat ederler ve hiçbir kınayıcının kınamasından korkmazlar. Bu, Allah’ın bir fazl-ı keremidir, onu dilediğine verir. Allah’ın fazl-ı keremi geniştir. O bilendir.

55- Sizin dostunuz ancak Allah, onun elçisi ve namaz kılan, zekât veren ve rüku eden müminlerdir.

56- Kim Allah’ı, onun elçisini ve müminleri dost edinirse (bilsin ki) galip gelecek olanlar yalnız Allah’ın taraftarlarıdır.

Ubâde b. Sâmî’ten rivayet edilmiştir. O der ki: “Kaynuka Oğulları Yahudileri, Hz. Peygamber (s.a.v) ile harp ettikleri vakit Abdullah b. Übey Selul onların tarafını tutarak onları müda-

---

¹⁹ İbn Kesir, *Tefsir*, II, 67.

faa etmişti. Ubâde b. Sâmit ise Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna geldi ve Allah ve Resulüne sığınarak onların bu anlaşmalarından beri olduğunu söyledi. Hazrec'in Avf Oğulları kolundan olan Ubâde'nin, tıpkı Abdullah b. Übey'in olduğu gibi onun da Yahudiler ile anlaşması vardı. Ancak Ubâde onlara karşı çıkarak Allah ve Resulüne sığınmış ve kâfirlerin anlaşmalarından ve dostluğundan uzak olduğunu ifade etmiştir. Ubâde der ki: "Ey Allah'ın Elçisi! Ben onların anlaşmalarından Allah ve Resulüne sığınır ve sadece Allah'ı, Resulünü ve müminleri dost edinirim." Yine Ubâde der ki: "(Yukarıda zikrolunan) Ayetler, benim ile Abdullah b. Übey hakkında nazil olmuştur."²⁰

57- Ey iman edenler! Kendilerine sizden önce kitap verilenlerden dininizi alaya ve eğlenceye alanları ve kâfirleri dost edinmeyin; inanıyorsanız Allah'tan korkun.

58- Namaza çağırdığınızda onu oyun ve eğlence yerine koydular. Düşünmeyen bir topluluk oldukları için böyle yaptılar.

59- De ki: "Ey Kitap ehli! Allah'a, bize indirilene ve daha önce indirilene inanmamızdan ve çoğunuzun fasık olmasından ötürü mü bizden hoşlanmıyorsunuz?"

60- De ki: Allah katında yeri bundan daha kötü olanı size haber vereyim mi? Allah kime lanet ve gazap etmişse, kimlerden, maymunlar, domuzlar ve şeytana tapanlar yapmışsa, işte onlar, yeri en kötü ve doğru yoldan en çok sapmış olanlardır.

61- Size geldiklerinde "İnandık." derler; oysa yanınıza inkârcı olarak girmiş ve yine inkârcı olarak çıkmışlardır. Allah gizlemekte olduklarını daha iyi bilir.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Rifâa b. Zeyd b. Tabut ile Suveyd b. Hâris Müslüman olduklarını ilan etmişlerdi. Aslında ikisi de gerçekte Müslüman olmamışlardı, münafık idiler. Ancak bu durumlarını bilmeyen bazı Müslümanlar onlarla muhabbetlerini sürdürüyorlardı. Bunun üzerine Yüce Allah yukarıdaki ayet-i kerimeleri inzal buyurdu."²¹

²⁰ İbn Kesir, *Tefsir*, II, 69.

²¹ Bu haberi İbn Hibbân ile İbn İshâk rivayet etmişlerdir.

Hız. Peygamber (s.a.v)'in müezzini namaza çağırıldığı ve Müslümanlar rükû ve secdeye vararak namaz kıldıkları zaman Yahudiler onlara güler, onlarla alay ederlerdi. Bunun üzerine الصلاة ایذا نادیتم إلی الصلاة²²

... قل یا أهل الکتاب ayet-i kerimesine gelince; İbn Abbas'tan şöyle dediğı rivayet edilmiştir: "Yahudilerden bazı kimseler Hız. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelip ona hangi peygamberlere iman ettiğini sormuşlardı. Hız. Peygamber (s.a.v) ise:

– Allaha, bize indirilene, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a ve Yakup'un torunlarına indirilene, Musa'ya, İsa'ya verilene, Rablerinden peygamberlere verilene iman eder ve o peygamberlerin hiçbirini arasında ayırım yapmayız. Biz hepimiz ona teslim olmuşuzdur, buyurdu. Hız. Peygamber İsa'yı zikredince Yahudiler onun nübüvvetini inkâr ederek:

– Biz İsa'ya iman etmediğimiz gibi, ona iman edene de iman etmeyiz, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."²³

Başka bir rivayette ise Yahudiler şöyle demişlerdi: "Allah'a yemin ederiz ki dünyada ve ahirette sizden daha az nasibi olan bir din ehli ve sizin dininizden daha kötü bir din de tanımıyoruz." Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil olmuştur."

64- Yahudiler, "Allah'ın eli bağılıdır (cimridir)." dediler. Kendi elleri bağlandı ve söylediklerinden ötürü de lanetlendiler. Hayır! Allah'ın iki eli de açıktır. Dilediğı gibi sarf eder. And olsun ki sana indirilen, onların çoğunun azgınlığını ve küfrünü arttıracaktır. Onların arasına kıyamete kadar sürecek düşmanlık ve kin saldık. Savaş ateşini ne zaman körüklemişlerse Allah onu söndürmüştür. Onlar yeryüzünde bozgunculuğa koşarlar; Allah ise bozguncuları sevmez.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Yahudilerden Nebbâş b. Kays adlı biri:

– Senin Rabbin cimridir, infak etmiyor. Bize ihsanda bulunmuyor, dedi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal

²² Bu haberi Beyhâkî "Delail'inde rivayet etmiştir.

²³ Bu haberi İbn Hibbân ile İbn İshâk rivayet etmişlerdir.

buyurdu. Bu ayet-i kerimenin, Kaynuka Oğulları Yahudilerinin reisi olan Finhâs hakkında nazil olduğu da söylenmiştir.”²⁴

67- Ey Elçi! Rabbinden sana indirileni tebliğ et! Eğer bunu yapmazsan, onun elçiliğini yapmamış olursun. Allah, seni insanlardan korur. Doğrusu Allah, kâfir toplumu doğru yola iletmez.

Hız. Aîşe'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Hız. Peygamber (s.a.v) **والله يعصمك من الناس** ayet-i kerimesi nazil oluncaya kadar muhafız bulundururdu. Bu ayet-i kerime nazil olunca Hız. Peygamber (s.a.v) başını dışarı çıkararak:

– Ey insanlar! Artık yerlerinize dönünüz; çünkü artık Allah beni korumasına almıştır.”²⁵

68- De ki: “Ey Kitap ehli! Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirileni gereğince tatbik etmedikçe bir esas üzerine değilsiniz.” And olsun ki Rabbinden sana indirilen, onlardan çoğunun azgınlık ve küfrünü arttıracaktır. Öyleyse sen o kâfirler toplumu için tasalanma.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Râfi' b. Harise, Selâm b. Hureymile ve Malik b. Sayf, Hız. Peygamber (s.a.v)'e:

– Ey Muhammed! Sen, kendinin İbrahim'in milleti, dini üzerine olduğunu, yanımızda bulunan Tevrat'a iman ettiğini ve onun Allah katından bir hak olduğuna tanıklık ettiğini iddia etmiyor musun? diye sordular.

– Evet, ama siz birçok bidat ihdas ettiniz, Tevrat'taki emirleri inkâr ettiniz, insanlara açıklamakla emrolduğunuz hakikatleri ise gizlediniz, buyurdu. Onlar:

– Biz elimizde olanları alırız. Biz hidayet ve hak üzereyiz, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”²⁶

82- İnsanlar içinde iman edenlere en azılı düşman olarak Yahudileri ve Allah'a şirk koşanları bulursun. İman edenlere

²⁴ İbn Kesir, *Tefsir*, II, 75.

²⁵ İbn Kesir, *Tefsir*, II, 78.

²⁶ Bu haberi İbn Hatim ile İbn Cerir rivayet etmişlerdir.

sevgice en yakın olanları da “Biz Hristiyanız.” diyenleri bulursun; çünkü onların içinde keşişler ve rahipler vardır ve onlar büyüklük taslamazlar.

Urve b. Zübeyr'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) bir mektup yazdırarak Necâşi'ye vermesi için Amr b. Ümeyye ed-Darimî'yi gönderdi. Amr, Necâşi'nin huzuruna varıp mektubu teslim etti. Necâşi, Hz. Peygamber (s.a.v)'in mektubunu okuduktan sonra Cafer b. Ebu Talib ile yanındaki muhacirleri çağırttı. Rahipler ve keşişlere de haber gönderip onları da bir araya getirtti. Sonra Cafer b. Ebu Tâlib'e okumasını emretti. Cafer onlara Meryem Sûresini okudu. Hepsisi de gözyaşları dolup taşarak Kur'an'a iman ettiler, işte Allah'ın haklarında ayetini indirdiği kimseler bunlardır.”²⁷

Said b. Cübeyr'den rivayet edilmiştir. O der ki:

“Necâşi, ashabının iyilerinden otuz kişiyi Hz. Peygamber (s.a.v)'e göndermişti. Hz. Peygamber (s.a.v) onlara Yasin Sûresini okudu. Kur'an'ı duyunca ağladılar ve onun hak olduğunu anladılar. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi onlar hakkında inzal buyurdu.”²⁸

87- Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı güzel ve temiz şeyleri haram kılmayın, haddi de aşmayın; çünkü Allah, haddi aşanları sevmez.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Bir adam Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– Ey Allah'ın Elçisi! Et yediğim zaman kadınlara karşı şehvetim artıyor. Bu yüzden eti kendime haram kıldım, dedi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”

Yine İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v)'in Ashabından içlerinde Osman b. Maz'un, Abdullah b. Amr, Ebu Zer el-Gıfârî, Mikdâd b. Esvâd ve Ebu Huzeife'nin azatlısı Salım'in de bulunduğu bir grup; gündüzleri oruç tutacakları, geceleri ise ibadetle geçirecekleri, yatakta

²⁷ Bu haberi Nesef ile Ebu Dâvud rivayet etmişlerdir.

²⁸ Bu haberi İbn Ebi Hâtim rivayet etmiştir.

uyumayacakları, et ve yağ yemeyip sadece kendilerine yetecek kadar yemek yiyecekleri, kıldan elbiseler giyecekleri, erkekliklerini giderip kadınlardan ayrı kalacakları, yeryüzünde dolaşacakları ve kendilerini iyice ibadete verebilmek için her şeyden el etek çekecekleri hususunda aralarında anlaşış görüş birliğine vardılar. Hz. Peygamber (s.a.v) durumdan haberdar olunca birini gönderip hepsini bir araya toplattı ve onlara:

– Siz böyle mi dediniz? diye sordu. Onlar:

– Evet, dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

– İyi bilin ki içinizde Allah’tan en çok korkanınız, ondan en çok sakınanınız benim; ancak ben hem oruç tutar, hem yerim, hem namaz kılar, hem uyurum ve kadınlarla da evlenirim. O halde kim benim sünnetime uyarsa o bendendir. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse o benden değildir, buyurdu. Bir müddet sonra bu ayet-i kerime onlar hakkında nazil oldu.”²⁹

89- Allah, sizi rastgele yeminlerinizden dolayı değil, fakat bilerek yaptığınız yeminlerden dolayı sorumlu tutar. Kefareti ise ailenize yedirdiğinizin ortalamasından on düşkünün doyurmak yahut giydirmek veya bir köle azat etmektir. Bunları bulamayan kimse ise üç gün oruç tutar. İşte yemin ettiğiniz zaman yeminlerinizi bozmanızın cezası budur. Yeminlerinizi tutun. Şükretmeniz için Allah, ayetlerini size böyle açıklıyor.

Bir önceki ayette söz konusu edilen Sahabîler, görüş birliğine vardıkları hususları yapacaklarına dair yemin de etmişlerdi. Bunun üzerine Yüce Allah ... لا يؤاخذكم الله باللغو في أيمانكم... ayet-i kerimesini inzal buyurdu.

90- Ey iman edenler! Şarap, kumar, dikili taşlar (putlar) ve şans okları şeytan işi birer pisliktir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz.

91- Şüphesiz şeytan, şarap ve kumar yolu ile aranızda düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah’ı anmaktan ve namaz kılmaktan alıkoymak ister. Artık bunlardan vazgeçiyorsunuz değil mi?

²⁹ Bu haberi İbn Ebi Hatim ile İbn Cerir rivayet etmişlerdir.

93- İman edip iyi işler yapanlara -sakınırlar, iman ederler, iyi işler yaparlar, sonra sakınırlar, iman edenler, sonra sakınırlar ve iyilik yaparlarsa- daha önceleri yediklerinden dolayı bir günah yoktur.

Ebu Hüreyre'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Muhammed (s.a.v) Medine'ye geldiğinde Medineliler şarap içiyor, kumar oynuyorlardı. Hz. Peygamber (s.a.v)'e şarap ve kumarı sormaları üzerine Allah ... *يسئلونك عن الخمر والميسر قل فيهما إثم كبير* ayet-i kerimesini³⁰ inzal buyurmuştu. Bazı kimseler:

– Allah, bize onu haram kılmadı; sadece onda büyük günah var dedi, diyerek içmeye devam ediyorlardı. Derken günlerden bir gün Muhacirlerden biri, arkadaşlarına akşam namazını kıldırırken ayetleri yanlış okudu. Bunun üzerine Allah bir öncekinden daha ağır hüküm taşıyan şu ayet-i kerimeyi³¹ indirdi: *يا أيها الذين آمنوا لا تقربوا الصلوة*. Nihayet bir müddet sonra bundan da ağır olan yukarıdaki iki ayet-i kerime nazil oldu. Bunun üzerine Sahabe:

– Rabbimiz, evet, onlardan vazgeçtik, dediler. Bazıları ise:

– Ey Allah'ın Elçisi! İçimizde Allah yolunda öldürülmüş ya da yatağında ölmüş olan kimseler var. Onlar şarap içip kumar oynuyorlardı. Oysa Allah onu şeytan işi pislik kıldı. Öyleyse onların durumları ne olacak? diye sordu. Bunun üzerine Allah, *ليس على الذين آمنوا وعملوا الصالحات* ayet-i kerimesini inzal buyurdu."³²

Başka bir rivayette ise Hz. Peygamber (s.a.v) onlara şöyle demiştir: "Onlara da haram kılınmış olsaydı onlar da sizin terk ettiğiniz gibi terk ederdi."

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Şarabın haram kılınmasıyla ilgili ayet, Ensardan iki kabile hakkında nazil olmuştur. Bu iki kabilenin halkı, sarhoş olduklarında birbirleriyle şakalaşır, birbirlerine oyunlar yaparlardı. Ayrıldıklarında ise

³⁰ el-Bakara, 129.

³¹ en-Nisâ, 43.

³² Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 6.

onlardan biri, yüzünde, başında ve sakalında şakadan kalma izleri görür:

–Bunu bana falan kardeşim yaptı, vallahi, kardeşim bana acımış, merhamet etmiş olsaydı, bunu bana yapmazdı, derdi. Böylelikle birbirine kin bağlar, buğz ederlerdi. Oysa içmezden önce birbirleriyle kardeş idiler ve kalplerinde de kinden eser yoktu. Bunun üzerine Allah şarapla ilgili yukarıdaki ayet-i kerimeyi inzal buyurdu. Dinî konularda titiz davranan bazı kimse-ler:

–O pis bir şey, falan kimsenin de midesinde. O kimse Uhud savaşında öldürüldü, dediler. Bunun üzerine Allah ...ليس على الذين ayet-i kerimesini inzal buyurdu.”³³

100- De ki: “Murdarla temiz bir olmaz; murdarın çokluğu hoşuna gitse de. Ey akıllı selim sahipleri! O halde Allah’tan sakının ki kurtuluşa eresiniz.”

Cabir (a.r.)’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Bir gün Hz. Peygamber şarabın haram kılınışını anlatıyordu. Bir bedevi kal-karak:

–Ey Allah’ın Elçisi! Ben şarap ticareti yapan biriydim. Bu yolla servet sahibi oldum. Bu serveti Allah yolunda harcasam bir faydası olur mu? diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v):

–Allah ancak temiz olanı kabul eder, buyurdu. Allah Teala da Resulullah (s.a.v)’ı tasdik etmek için bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”³⁴

101- Ey iman edenler! Açıklandığı zaman hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın. Kur’an indirilirken onları sorarsanız, size açıklanır. Allah (sormadığınız) şeyleri affetmiştir. Allah, bağışlayandır, halimdir.

Enes b. Malik’ten rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Pey-gamber (s.a.v) bir gün bir hutbe okumuştı. Biri:

– Babam kimdir? diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v):

³³ Bu haberi Neseî rivayet etmiştir.

³⁴ Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s. ,120.

– Baban falan kimsedir, diye cevap verdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Bazı kimseler, Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

–Babam kimdir? Devem kayboldu. Acaba devem nerede? diyerek, alaylı bir şekilde sorular soruyorlardı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi onlar hakkında inzal buyurdu.”³⁵

Hz. Ali’den rivayet edilmiştir. O der ki:

... والله علي الناس حج البيت... ayet-i kerimesi³⁶ nazil olduğu zaman bazı Müslümanlar:

–Ey Allah’ın Elçisi! Her sene mi? diye sordular. Hz. Peygamber (s.a.v) cevap vermedi. Onlar yine:

–Ey Allah’ın Elçisi! Her sene mi? diye sordular. Hz. Peygamber (s.a.v):

–Hayır, şayet evet deseydim, hacetmek her yıl üzerinize vacip olacaktı, buyurdu.”³⁷

Bu ayet-i kerimenin her iki olaydan ötürü inmiş olmasına hiçbir engel yoktur.

106- Ey iman edenler! Birinize ölüm gelince vasiyet sırasında içinizden iki âdil kişi aranızda şahitlik etsin. Ya da yeryüzünde yolculuk ederken, başınıza ölüm musibeti gelmişse, sizden olmayan iki kişi (şahitlik etsin). Kuşkulanırsanız namazdan sonra onları tutar (yemin ettirir)siniz. Onlar: “Akraba da olsa yeminimizi hiçbir paraya satmayacağız. Allah’ın şahitliğini gizlemeyeceğiz, yoksa günahkârlardan oluruz.” diye Allah’a yemin ederler.

107- Eğer bu şahitlerin günah işledikleri anlaşılırsa; (bu iki şahidin) haklarına tecavüz etmek istediği kimselerden (mirasçılardan, ölüye yakınlarından ve durumu daha iyi bildiklerinden dolayı şahitliğe) daha layık olan iki kişi onların yerine geçer ve “Bizim şahitliğimiz onların şahitliğinden daha doğru-

³⁵ Bu haberleri Buhârî rivayet etmiştir. Ayrıca bkz. Vahidî, a.g.e., 120-121.

³⁶ Al- i İmrân, 98.

³⁷ Tirmizî, *Sünen*, K. et-Tefsir, Mâide sûresi.

dur. Biz (hakka) tecavüz etmedik, yoksa zalimlerden oluruz.” diye Allah’a yemin ederler.

108- Şahitliği gereği gibi yapmalarını veya yeminlerinden sonra yeminlerin reddedilmesinden korkmalarını (sağlamak için) en uygun olan bu yoldur. Allah’tan sakının ve iyi dinleyin: Allah, yolundan çıkan bir topluluğu doğru yola iletmez.

Temim ed-Darî’den rivayet edilmiştir. Temim ed-Dârî bu ayetle ilgili olarak şöyle demiştir: “Ben ve Adiy b. Beddâ’dan başka herkes bu ayetin (hükmüne dâhil olmaktan) kurtulmuştur. Onlar İslâm’dan önce Hıristiyan idiler ve Şam’a gider gelirlerdi. Bir gün ticaret için Şam’a geldiler. Kendisine Budeyl b. Meryem denilen, Sehm Oğullarının bir müttefiki de onların yanına geldi. O da Şam’da ticaret için bulunuyordu. Yanında bir gümüş kap vardı ve onu krala satmak istiyordu. Malının en önemli parçası bu gümüş kaptı. Derken hastalandı. Bunun üzerine bu iki kişiye vasiyette bulunarak bıraktığı eşyayı ailesine iletmelerini kendilerinden istedi.

Temim der ki: “Budeyl öldüğü zaman kabı alıp bin dirheme sattık ve sonra bu parayı Adiy b. Beddâ ile paylaştık. Budeyl’in ailesine geldiğimiz vakit (eşyasından) yanımızda olanları teslim ettik. Gümüş kabı arayıp bulamayınca onu bize sordular. Biz:

– Yalnız bunları bıraktı, bize bunlardan başka bir şey vermedi, dedik.

Temim devamla şöyle der: “Hz. Peygamber (s.a.v)’in Medine’ye gelişini müteakip Müslüman olunca yaptığım işten dolayı günaha girdiğimi anladım. Bunun üzerine derhal Budely’in ailesine giderek, durumu kendilerine anlattım ve (hisseme düşen) beş yüz dirhemi de onlara iade ettim. Arkadaşımda da o kadar olduğunu haber verdim. O zaman Adiy b. Beddâ’ı Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna götürdüler. Resul-i Ekrem onlardan delil istedi. Bulamadılar. O zaman Adiy, dinince kutsal sayılan şeyler üzerine yemin etti. Bunun üzerine Yüce Allah yukarıdaki üç ayeti inzal buyurdu. Bu durum karşısında Amr b. As ile bir başkası kalkıp yemin ettiler ve böylece beş yüz dirhem Adiy b. Beddâ’dan geri alındı.”³⁸

³⁸ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, Mâide sûresi.

EN'AM SÜRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 165 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

19- De ki: “Şahitlik bakımından hangi şey daha büyüktür?” De ki: “Benimle sizin aranızda Allah şahittir. Bu Kur'an bana, sizi ve ulaştığı kimseleri uyarmam için vahyolundu. Allah'la beraber başka ilahlar bulunduğuna siz mi şahitlik ediyorsunuz?” “Ben şahitlik etmem!” de. “O ancak tek bir tanrıdır, ben de sizin şirk koştuğunuz şeylerden uzağım” de.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Nahham b. Zeyd, Karum b. Kâ'b ve Mecra b. Amr, Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına gelerek:

– Ey Muhammed! Biz Allah'la birlikte başka bir ilâh olup olmadığını bilmiyoruz, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Allah'tan başka ilah yoktur. Ben bunu tebliğ etmek için gönderildim ve buna davet ediyorum, buyurdu. Allah onların bu sözleri ile ilgili olarak bu ayet-i celileyi inzal buyurdu.”³⁹

Rivayet olunduğuna göre, Mekke'nin ileri gelenleri: “Ey Muhammed! Söylediklerin hususunda seni tasdik eden hiç kimse görmüyoruz. Seni Yahudiler ve Hristiyanlara sorduk. Onlar da kitaplarında seninle ve sıfatınla ilgili herhangi bir kayıt bulunmadığını söylediler. O halde sen bize senin Allah'ın elçisi olduğuna tanıklık edecek birini göster.” dediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁴⁰

26- Onlar, hem insanları ondan alıkoyarlar hem kendileri uzak dururlar. Böylece yalnız kendilerini mahvederler de farkına varamazlar.

İbn Abbas der ki: “Bu ayet-i kerime, Ebu Talib hakkında nazil olmuştur; çünkü müşrikleri Hz. Peygamber (s.a.v)'e ezi-

³⁹ Bu haberi İbn İshâk ile İbn Cerir rivayet etmişlerdir.

⁴⁰ Vahidi, *Esbâbu'n-Nüzul*, s. 122.

yet etmekten alıkoyduğu halde kendisi onun getirdiği dinden uzak durdu.”⁴¹

Said b. Ebi Hilâl’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Bu ayet-i kerime Hz. Peygamber (s.a.v)’in amcaları hakkında nazil olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v)’in amcaları on kişi idiler. Gerek alenen, gerekse gizlice olsun, Hz. Peygambere Mekke’de en sert, en kaba davrananlar amcalarıydı.”

Yine denilmiştir ki bu ayet-i kerime, hem insanları Hz. Peygamber (s.a.v)’e tabi olmaktan meneden hem de bizzat kendileri ona iman etmekten uzak duran Mekke kâfirleri hakkında nazil olmuştur.

33- Onların söylediklerinin seni üzdüğünü elbette biliyoruz; aslında onlar seni yalanlamıyorlar; fakat o zalimler, Allah’ın ayetlerini inkâr ediyorlar.

Ali’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Bir gün Ebu Cehil, Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Biz seni yalanlamıyoruz; çünkü sen bizim nazarımızda doğru bir kimsesin. Ama biz senin getirdiklerini yalanlıyoruz, dedi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi onlar hakkında inzal buyurdu.”⁴²

51- Onunla sen Rablerinin huzurunda toplanacaklarından korkanları uyar ki sakınsınlar; çünkü onların ondan başka ne dostu ne de aracısı vardır.

52- Sabah akşam Rablerinin rızasını isteyerek ona yalvaranları kovma. Onların hesabından sana bir sorumluluk, senin hesabından da onlara bir sorumluluk terettüp etmez ki bu zavallıları kovup da zalimlerden olasın.

53- Böylece “Allah, aramızdan bunlara mı lütfü layık gördü?” demeleri için onları birbirleriyle denedik. Allah, şükredenleri daha iyi bilen değil midir?

---

⁴¹ Bu haberi Beyhâkî İle Hâkim rivayet etmişlerdir.

⁴² Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 7.

54- Ayetlerimize iman edenler, sana geldikleri zaman: “Size selâm olsun” de. Rabbiniz rahmeti kendi üzerine yazdı. Sizden kim bilmeyerek bir kötülük yapar da sonra ardından tevbe eder, kendini düzeltirse (bilsin ki) o, bağışlayandır, esirgeyendir.

55- Suçluların yolu belli olsun diye böylece ayetlerimizi uzun uzun açıklarız.

Sa’d b. Ebi Vakkas’tan rivayet edilmiştir. O der ki:

... لا تطرد ayet-i kerimesi ben de dahil olmak üzere altı kişi hakkında nazil olmuştur. Geride kalan beş kişi ise şunlardır: Abdullah b. Mesud, Bilal, Ammar, el-Mıkdat ve Suheyb. Müşrikler Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Onları kov; çünkü biz bunlar gibi sana tabi olmaktan utanç duyarız, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v)’in gönlünde Allah’ın murat ettiği bazı düşünceler arız oluverdi. Bunun üzerine Yüce Allah En’âm sûresinin 52-53. ayetlerini inzal buyurdu.”⁴³

İbn Mesud’dan rivayet edilmiştir. O der ki: “Kureyş’ten bir topluluk, bir gün Hz. Peygamber (s.a.v)’e uğramışlardı. Hz. Peygamber (s.a.v)’in yanında fakir, zayıf Müslümanlardan Habbab b. Eret, Suheyb, Ammar, Bilal ve başkaları vardı. Müşrikler:

– Ey Muhammed! Kavminden bunlara mı razı oldun? Allah’ın aramızdan lütfâ layık gördüğü bunlar mı? Şimdi biz onlara mı tabi olacağız? Bunları kovmuş olsaydın sana tabi olurduk.

Bunun üzerine Allah وأنذر به الذين يخافون ... ولتستبين سبيل المجرمين nazm-ı şerifine kadar bu ayet-i kerimeleri inzal buyurdu.”⁴⁴

İkrime’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Utbe b. Rebia, Şeyme b. Rebia, Mut’ım b. Adiy ve Hâris b. Nevfel, Abd-i Menaf Oğullarından kâfir olanların ileri gelenleriyle birlikte Ebu Talib’in yanına gelerek:

⁴³ Müslim, *Sahih*, Fadâlu’s-Sahabe, B. 5.

⁴⁴ Bu haberi Ahmed b. Hanbel, Tabârânî ve İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

– Ey Ebu Tâlib! Şu kardeşinin oğlu, yanından köleleri kovmuş olsaydı, bizim nazarımızda itibarı daha da artar, böylece aramızda ona itaat edenler daha çoğalır, dolayısıyla bizim de ona tabi olmamız daha kolay olurdu, dediler. Ebu Tâlib, Hz. Peygamber (s.a.v)’e müşriklerin bu sözlerini aktardı. Ömer b. Hattab, Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Ey Allah’ın Elçisi, ne istediklerini görmeyi için şu müşriklerin tekliflerini bir kabul etseydin! dedi. Bunun üzerine Yüce Allah *وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ ... أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ* nazm-ı şerifine kadar bu ayet-i kerimeleri inzal buyurdu. Müşriklerin, köle diye beğenmedikleri bu zatlar; Bilal, Ammar b. Yasir, Huzeyfe’nin azatlısı Salim, İbn Mesud ve başka diğer kimselerdi. Bu ayet-i kerime nazil olunca Hz. Ömer gelip söylediği sözden dolayı Hz. Peygamber (s.a.v)’den özür diledi. Bunun üzerine Allah, *وَإِذَا ... أَتَى الَّذِينَ يَوْمَنُونَ* ayet-i kerimesini inzal buyurdu.”⁴⁵

91- Onlar: “Allah, beşere hiçbir şey indirmemiştir.” demekle Allah’ı, kadrinin hakkını vererek takdir edemediler. De ki: “Musa insanlara bir nur ve hidayet olarak getirdiği ve sizinde (parça parça) kağıtlar üzerinde yazılı kılıp (bir kısmını) açıkladığınız ve çoğunu göz ardı ettiğiniz kitabı kim indirdi? Sizin ve atalarınızın bilmediği şeyler size öğretilmiştir.” De ki: “Allah.” Sonra onları bırak, içine daldıkları saçma uğraşlarında oyalanıp dursunlar.

Said b. Cübeyr’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Kendisine Malik b. Sayf denilen Yahudilerden biri, Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna gelerek, onunla tartışmaya başladı.

Hız. Peygamber (s.a.v) ona:

– Tevrat’ı Musa’ya indiren Allah adına, sana soruyorum; söyle bana; Allah’ın şişman ilim adamına buğz ettiğine dair Tevrat’ta bir şey biliyor musun? diye sordu. Malik b. Sayf şişman bir ilim adamıydı, bu yüzden Hz. Peygamber (s.a.v)’in sorusuna kızdığı için:

– Allah’a yemin ederim ki Allah, beşere hiçbir şey inzal etmemiştir, dedi. Onun bu sözünü duyan arkadaşları:

⁴⁵ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s. ,125.

– Yazıklar olsun sana! Musa'ya da mı bir şey indirmedi, dediler. O yine:

– Allah'a yemin ederim ki Allah beşere hiçbir şey indirmedi, dedi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.⁴⁶

İbn Cerir, bu ayet-i kerimenin, Mekki olduğu için, Kureyş hakkın da nazil olduğu görüşüne varmıştır.

93- Allah'a karşı yalan uydurandan veya kendisine bir şey vahyedilmemişken “Bana vahyolundu.” diyenden ve “Ben de Allah'ın indirdiği gibi indireceğim!” diyenden daha zalim kim olabilir? O zalimler ölüm dalgaları içinde melekler de ellerini uzatmış ve onlara: “Haydi canlarınızı çıkarın (kurtarın). Allah'a gerçek olmayanı söylemenizden ve onun ayetlerine karşı büyüklük taslamanızdan ötürü, bu gün alçaltıcı bir azapla cezalandırılacaksınız!” derken bir görsen!

Bu ayet-i kerime, Museyleme ve Esvedu'l-Ansi gibi yalancı peygamberlik iddiasında bulunan ve Abdullah b. Sa'd b. Ebi Serah gibi Allah'a karşı cürette bulunup da “Ben de Allah'ın indirdiği gibi indireceğim.” diyen kimseler hakkında nazil olmuştur.

Abdullah b. Sa'd b. Ebi Serah vahiy katiplerindendi. Kaynaklara göre, bir gün Hz. Peygamber (s.a.v) Müminun sûresinin aşağıda gelecek olan ayetlerini yazdırmak için onu çağırmıştı. Hz. Peygamber (s.a.v) ona *ولقد خلقنا الانسان من سلاله من طين* nazm-ı şerifinden itibaren Müminun sûresinin ayetlerini imla ettirmeye başladı *ثم أنشأناه خلقا آخر* kavlı-i celilesine varınca Abdullah, insanın yaratılışının bu kadar tafsilatlı olarak anlatılmasına hayran kalarak *فتبارك الله أحسن الخالقين* (yani yaratanların en güzeli olan Allah ne uludur) dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

– O söylediğini yaz; çünkü bana da öyle nazil oldu, buyurdu.

– O zaman Abdullah şüpheye düşerek:

---

⁴⁶ Vahidî, *a.g.e.*, 126.

–Eğer Muhammed doğru ise bu; ona nasıl vahyolunmuşsa bana da vahyolunmuştur. Eğer yalancı ise o nasıl söylediye ben de öyle söyledim, demektir, dedi ve İslâm dininden irtidat ederek müşriklere katıldı.⁴⁷

94- And olsun ki sizi ilk defa yarattığımız gibi, bize teker teker geleceksiniz ve size verdiklerimizi arkanızda bırakacaksınız. Hani bizim ortaklarımız olduğunu iddia ettiğiniz aracılarınızı beraberinizde göremiyoruz! (Bakın işte) Aranızdaki bağlar kopmuş, ortak olduklarını iddia ettikleriniz sizden ayrılmışlardır.

İkrime'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Bu ayet-i kerime, Nadr b. el-Haris hakkında “Lat ve Uzza bana şefaate edecektir.” dediği zaman nazil olmuştur.⁴⁸

108- (Onların) Allah'tan başka yalvardıklarına sövmeyin ki onlar da bilmeden aşırı gidip Allah'a sövmesinler! Böylece her ümmete yaptıkları işi güzel gösterdik. Sonunda dönüşleri Rablerinedir. O, onlara yaptıklarını haber verecektir.

Katâde'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Müslümanlar kâfirlerin putlarına sövüyorlardı. Kâfirler de onların her şeyden münezze olan yüce Rablerine sövüyorlardı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁴⁹

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Müşrikler Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– Ey Muhammed! Bizim ilahlarımıza sövmeye son vermezsen biz de senin Rabbini hicvederiz, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi indirerek, Müslümanların müşriklerin putlarına sövmelerini yasakladı.”⁵⁰

109- Kendilerine bir mucize gösterilirse, ona mutlaka inanacaklar diye olanca güçleriyle Allah'a yemin ettiler. De ki:

⁴⁷ Bu haberi İbn İshak İbn Abbas'tan rivayet etmiştir. Abdullah bir müddet sonra tekrar İslam dinine dönerek iyi bir Müslüman olmuştur.

⁴⁸ Bu haberi İbnü'l-Münzir ile İbn Ebi Hâtim rivayet etmişlerdir.

⁴⁹ Bu haberi Abdurrezzak rivayet etmiştir.

⁵⁰ Bu haberi İbn Cerir ile İbnü'l-Münzir rivayet etmişlerdir.

“Mucizeler ancak Allah’ın katındadır.” Hem bilir misiniz, o (mucize) gelse de onlar yine inanmazlar.

110- Onların kalplerini, gözlerini -ona ilk defa inanmadıkları gibi- çeviririz ve onları azgınlıkları içinde bocalamaya terk ederiz.

111- Biz onlara melekleri indirseydik, ölümler onlarla konuşsaydılar ve her şeyi toplayıp karşlarına getirseydik bile Allah dilemedikçe onlar, yine inanmazlardı. Fakat onların çoğu (bunu) bilmezler.

Muhammed b. Kâ'b el-Kurazî'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Bir gün Kureyşliler Hz. Peygamber (s.a.v) ile konuşurken:

– Ey Muhammed! Sen bize, Musa’nın asasının olduğunu, Musa’nın asasıyla taşa vurduğunda o taştan on iki pınar fışkırdığını, İsa’nın ölümleri dirilttiğini, Semud kavminin dişi bir deve-sinin olduğunu haber veriyorsun. O halde sen de bize mucizeler göster ki seni tasdik edelim, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Size hangi mucizeyi göstermemi istersiniz? dedi. Onlar:

– Safa’yı altına çevirmeni, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Eğer Safa’yı altına çevirirsem beni tasdik edecek misiniz? dedi.

Onlar:

– Evet, eğer Safa’yı altına çevirirsen, Allah’a yemin ederiz ki hepimiz sana tâbi oluruz, dediler. Hz. Peygamber duaya başladı sırada Cebrail gelip ona:

– Ey Muhammed! Dilersen Safa altın olacak; ama o zaman seni tasdik etmezlerse and olsun ki onların hepsini azaplandıracağız, dilersen onları bırak da içlerinde tevbe edecekler tevbe etsinler, dedi. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

– Öyleyse onları kendi başlarına bırakalım da tevbe edenleri tevbe etsinler, buyurdu. Bunun üzerine Allah yukarıdaki ayetleri يجهلون nazm-ı celilesine kadar inzal buyurdu.”⁵¹

⁵¹ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, VII, 311-312.

118- Allah'ın ayetlerine inanıyorsanız, öyleyse üzerine onun adına anılan şeyleri yiyin.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Yahudiler Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelerek:

– Ey Muhammed! Biz (boğazlayıp) öldürdüğümüz hayvanı yiyecek de Allah'ın (eceliyle) öldürdüğü hayvanı yemeyecek miyiz? dediler. Bunun üzerine Allah (c.c.) bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."⁵²

121- Üzerine Allah'ın adı anılmayan hayvanları yemeyin! Çünkü onu yemek Allah'ın yolundan çıkmaktır. Şeytanlar sizinle tartışmaları için dostlarına fısıldarlar. Eğer onlara boyun eğerseniz o zaman siz de müşrik olursunuz.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: **ولا تأكلوا مما لم يذكر اسم الله عليه وإنه لفسق** ayet-i kerimesi nazil olunca, Fârisîler (İranlılar) Kureyşlilere Hz. Muhammed (s.a.v) ile tartışmaları ve ona "Senin elindeki bıçak ile boğazladığın helal de, Allah'ın altın bıçakla boğazladığı (yani ölü hayvan) haram, öyle mi?" demeleri için mektup göndermişlerdi. Bunun üzerine Yüce Allah **إن الشياطين** ayet-i kerimesini inzal buyurdu. İbn Abbas ayette geçen **الشياطين** 'in Fârisîler, **أوليائهم** 'in ise Kureyşliler olduğunu söylemiştir.⁵³

122- Ölü iken kendini dirilttiğimiz ve kendisine insanlar arasında yürütebileceği bir ışık verdiğimiz kimse, karanlıklar içinde kalıp ondan hiç çıkmayan kimse gibi olur mu? İşte kâfirlere, yaptıkları böyle güzel gösterilmiştir.

Zeyd b. Eslem'den rivayet edilmiştir O der ki: "Bu ayet-i kerime Ömer b. Hattab ile Amr b. Hişam yani Ebu Cehil hakkında nazil olmuştur. Çünkü ikisi de delâlette bulunmaları sebebiyle ölü hükmündeydiler. Ancak Allah Ömer'i İslâm ile yeniden hayata kavuşturarak onu izzet sahibi kılarken, Ebu Cehil'i bulunduğu dalâlet ve ölüm çukuru içinde bırakmıştır; çünkü Resulullah (s.a.v):

⁵² Tirmizî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 7.

⁵³ Bu haberi Taberânî ile İbn Cerir rivayet etmişlerdir.

– Ey Allah'ım! İslâm'ı ya Ömer b. Hattab ile ya da Amr b. Hişam ile güçlendir! diye dua etmişti. Bunun üzerine Allah onun duasını Ömer'de kabul etti.”⁵⁴

141- Asmalı ve asmasız bahçeleri, hurmaları ve tatları farklı ekinleri, zeytinleri ve narları- birbirine benzer ve benzeşmez-yaratan O'dur. Ürün verdiğinde ürününden yiyin ve hasat günü hakkını verin; israf etmeyin. Çünkü o, israf edenleri sevmez.

Ebu'l-Âliyye'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Onlar (Müslümanlar) önceleri hasat zamanı zekâtta başka bir şey vermezlerdi. Ama daha sonraları israf etmekte birbirleriyle yarışır oldular. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁵⁵

İbn Cüreyc'ten rivayet edilmiştir. O der ki: “Bu ayet-i kerime Sâbit b. Kays b. Şemmas hakkında nazil olmuştur. Bu zat hurmaları kesip topladığı zaman:

– Bugün bana kim gelirse ona hurma ikram edeceğim, demişti. Akşama kadar ikramda bulundu. Ama sonunda hiç hurması kalmamıştı. Bunun üzerine Yüce Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁵⁶

---

⁵⁴ Bu haberi İbnü'l-Münzir ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

⁵⁵ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, VIII, 60.

⁵⁶ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, VIII, 61.

ARAF SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 206 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

31- Ey Âdemoğulları! Her mescide güzel elbiselerinizi giyinerek gidin. Yiyin, için, fakat israf etmeyin; çünkü o, israf edenleri sevmez.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Cahiliye devrinde kadın, Kâbe'yi, avret mahallinde sadece bir bez parçası olduğu halde çıplak bir şekilde şöyle diyerek tavaf ederdi:

"Bugün bir kısmı ya da tamamı göründü; ama ondan görüneni helal etmem." Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu. Böylece elbise giymekle emrolundular."¹

184- Düşünmüyorlar mı ki arkadaşlarında deliliğin eseri yoktur. O, ancak apaçık bir uyarıcıdır.

Katâde'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Bize anlatıldığına göre, bir gün Hz. Peygamber (s.a.v) Kureyş'i çağırarak için Safa'ya çıkmıştı. Kureyş'in kabile kabile:

– Ey filan oğulları, ey filan oğulları, diye çağırarak sabaha kadar onları Allah'ın şiddetli azap ve cezasıyla korkutmuştu. Bunun üzerine içlerinden biri:

– Sizin bu arkadaşınız delinin biri, bütün gece sabaha kadar bağırıp durdu, dedi. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."²

187- Ey Muhammed! Sana kıyamet vaktinin ne zaman gelip çatacağını soruyorlar. De ki: Onu ancak Rabbim bilir. Onun vak-tini ondan başka belirtecek yoktur. Göklerin ve yerin ağırlığını kaldıramayacağı o saat, size ansızın gelecektir. Sen sanki onu biliyormuşsun gibi sana soruyorlar. De ki: Onu bilmek, ancak Allah'a mahsustur, ama insanların çoğu bu gerçeği bilmezler.

¹ Müslim, *Sahih*, K. et-Tefsir, B. 25; Neseî, K. Menâsik, 161.

² Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s.,129.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Hami b. Ebi Kuşeyr ile Samuel b. Zeyd adlı iki Yahudi Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– Söylediğin gibi peygamber isen, bize kıyametin ne zaman kopacağını söyle; çünkü biz onun ne zaman kopacağını biliyoruz, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi indirdi..."

Başka bir rivayette ise, Katâde şöyle der: Kureys Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– Seninle bizim aramızda bir yakınlık var. Öyleyse kıyametin ne zaman kopacağını bize bir sır olarak söyle, dediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."³

İbn Kesir der ki bu son rivayet daha doğrudur; çünkü ayet Mekki'dir.

204- Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki merhamet olunasınız.

Ebu Hüreyre'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Bu ayet-i kerime Hz. Peygamber (s.a.v)'in arkasında namaz kılarken Ashabın seslerini yükseltmesi üzerine nazil oldu."⁴

Muhammed b. Kâ'b'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Ashap, Hz. Peygamber (s.a.v)'den Kur'an-ı Kerim'i öğrenme hususunda son derece aceleciydiler. Öyle ki Hz. Peygamber (s.a.v) bir şey okuyunca onlar da onunla birlikte okurlardı. Nihayet bu ayet-i kerime nazil oldu."⁵

İbn Abbas der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) farz namazları kılarken cehren okurdu. Ashap da seslerini yükselterek okurlardı ve dolayısıyla Hz. Peygamber (s.a.v)'in kıraatini karıştırırlardı (anlaşılmaz bir hale getirirlerdi). Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."⁶

Sâid b. Cübeyr, Mücâhid, Atâ ve diğerleri derler ki: "Bu ayet-i kerime cuma günü imam hutbe okurken susulması hususunda nazil olmuştur."⁷

³ Vahidî, *a.g.e.*, s., 130.

⁴ Vahidî, *a.g.e.*, s., 131.

⁵ Bu haberi Beyhâkî ile Saîd b. Mansûr rivayet etmişlerdir.

⁶ Vahidî, *a.g.e.*, s., 131.

⁷ Vahidî, *a.g.e.*, s., 132.

ENFAL SÛRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 75 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Sana savaş ganimetlerini sönüyorlar, de ki: "Ganimetler Allah'ın ve Resulündür. İnaniyorsanız Allah'tan sakının, aranızı düzeltin, Allah'a ve Resulüne itaat edin.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) Bedir savaşında düşmanla savaşacak olan gençlere:

– Kim bir kâfiri öldürürse şu şu onun olacaktır; kim bir kâfir esir alırsa, şu şu onun olacaktır; diyordu. İhtiyarlar geri safta bayrakların yanında kalmışlar, gençler ise savaşa, ganimetlere koşmuşlardı. Savaştan sonra ihtiyarlar, gençlere:

– Bizi de sizinle ganimete iştirak ettirin; çünkü biz size destek idik. Şayet başınıza bir hâl gelseydi, bize sığınacaktınız, dediler. Durumu Hz. Peygamber (s.a.v)'e şikâyet ettiler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v), ganimeti Müslümanlar arasında eşit bir şekilde taksim etti."¹

Sa'd b. Ebi Vakkas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Bedir günü kardeşim Umeyr şehit olmuştu. Ben de ona karşılık Said b. el-As'ı öldürüp kılıcını aldım. Onu Hz. Peygamber (s.a.v)'e götürerek, O'na:

– Ey Allah'ın Elçisi! Bu, müşriklere karşı gönlümü yatıştırdı. Bu, Said b. As'ın kılıcıdır. Onu bana hibe et! dedim. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Git onu ganimetlerin içine koy, çünkü bu kılıç ne senin ne de benimdir, buyurdu. Ben de kılıcı yerine koyup geri döndüm. Ama o sırada da kardeşimin öldürülüşüne ve kılıcımın benden geri alınışına ne kadar üzüldüğümü bir Allah bilir. Henüz biraz yürümedim ki hemen bu ayet-i kerime nazil oluverdi. Hz. Peygamber (s.a.v) bana gelerek:

¹ Ebu Dâvud, Sünen, K. el-Cihâd, B. 156.

– Sen benim değilken bu kılıcı benden istemiştin. Ama şimdi benim oldu. Git kılıcını al, artık o senindir, buyurdu.”²

Mücâhid’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v), ganimetin beşte dördünü taksim ettikten sonra Ashap beşte birinin ne olduğunu sormuştu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”³

5- Nitekim hak uğruna (savaşa gitmek için) Rabbin seni evinden çıkardığı zaman müminlerden bir kısmı, bundan hoşlanmıyorlardı.

Ebu Eyyub el-Ensarî’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Biz Medine’de iken Hz. Peygamber (s.a.v)’e Ebu Süfyan’ın kervanının Mekke’ye dönmekte olduğu haber verildi. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v) bize:

– Kervan hakkında görüşünüz nedir? Belki de Allah, bize onu ganimet olarak nasip eder ve bizi selamette kılar, buyurdu. Bunun üzerine yola çıktık. Bir ya da iki gün yürüdükten sonra Hz. Peygamber (s.a.v) bize:

– Bunlar hakkında ne düşünüyorsunuz? Çıkışımızı haber almışlar, dedi. Biz:

– Ey Allah’ın Elçisi! Bizim onlarla savaşmaya gücümüz yok, biz sadece kervan için yola çıkmıştık, dedik. Mikdad:

– Sakın, kavminin Musa’ya dediği gibi “Sen ve Rabbin gidin, savaşın, biz burada oturacağız.” demeyelim, dedi. Bunun üzerine ayet-i kerime nazil oldu.”⁴

9- Siz Rabbinizden yardım istiyordunuz. O da: “Ben size birbiri ardınca bin melek ile yardım edeceğim.” diyerek duanızı kabul buyurmuştu.

Ömer b. Hattab’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) müşriklere baktı, onlar bin; Ashabı ise üç yüz on

² Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 8; Ebu Dâvud, *Sünen*, K. el-Cihâd, 15. 156.

³ Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

⁴ Bu haberi Taberânî ile Beyhâkî rivayet etmiştir.

dokuz kişiydiler. Hz. Peygamber (s.a.v) kibleye dönüp ellerini semaya kaldırarak:

– Allah’ım, bana vaat ettiğini yerine getir. Bu küçük İslâm topluluğunu helak edecek olursan, bir daha sana yeryüzünde ibadet edilmez, diye dua etti. Kibleye yönelerek, elleri açık bir şekilde uzun müddet Rabbine dua etti. Bu esnada ridası omuzlarından düşüverdi. Hz. Ebu Bekir, yanına gelip ridasını aldı ve tekrar omuzları üzerine koyduktan sonra:

– Ey Allah’ın Peygamberi! Rabbine bu kadar dua etmen yeter. O sana vaat ettiğini muhakkak yerine getirecektir, dedi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurarak, onlara meleklerle yardım etti.”⁵

17- Onları siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü. Attığın zaman sen atmamıştın, fakat Allah atmıştı. Allah bunu, müminleri güzel bir imtihana tabi tutmak için yapmıştı. Şüphesiz Allah işitendir, bilendir.

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) Bedir günü iki elini semaya kaldırarak:

– Ey Rabbim! Bu küçük topluluğu helak edecek olursan, yeryüzünde sana bir daha ebediyen ibadet edilmez, diye dua etti. Bu sırada Cebrail gelip ona:

– Bir avuç toprak al; onu müşriklerin yüzüne at! dedi. Hz. Peygamber (s.a.v), Hz. Ali’ye:

– Bana bir avuç kumlu toprak ver, buyurdu. Ali kumlu toprağı getirince, Hz. Peygamber onları kâfirlerin yüzlerine doğru:

– Yüzleri kararsın, çirkin olsun! diyerek serpti. Bu serpilen kumlardan gözlerine, burun deliklerine ve ağızlarına isabet etmedik tek bir müşrik dahi kalmadı. Sonra müminler gelip onlardan bir kısmını öldürüp bir kısmını da esir aldılar. Böylece onların hezimetlerine Peygamber (s.a.v)’in serpmiş olduğu bir avuç kumlu toprak neden olmuş oldu. Bunun üzerine Allah ... وما رميت ayet-i kerimesini inzal buyurdu.”⁶

⁵ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 9.

⁶ Bu haberi Taberânî ile İbn Merdeveyh rivayet etmişlerdir.

19- (Ey inkâr edenler!) Eğer fetih istiyorsanız işte size fetih geldi. (Yenelim derken yenildiniz). (Peygambere karşı gelmekten) Vazgeçerseniz, sizin için daha iyi olur. Yine (ona düşmanlığa) dönerseniz, biz de (Peygamberimize yardıma) döneriz. Topluluğunuz çok da olsa, size hiçbir fayda vermez. Allah, müminlerle beraberdir.

Abdulah b. Salebe'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Bedir günü iki taraf karşı karşıya geldiği zaman Ebu Cehil:

– Allah'ım! Hangimiz sila-i rahmi daha çok kesiyor, bilmediği şeyleri getiriyorsa yarın onu helak et! Allah'ım iki topluluktan en doğru yolda ve en hayırlı olanına yardım et! diye dua etmişti. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."⁷

27- Ey iman edenler! Allah'a ve Resulüne hainlik etmeyin; bile bile kendi emanetlerinize hainlik etmiş olursunuz.

Abdullah b. Ebi Katâde'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) hükmüne boyun eğmeleri için Ebu Lubâbe b. Abdilmünzir'i Kureyza Yahudilerine göndermişti. Ebu Lubâbe onların antlaşmalısı idi. Yahudiler bu konuda onunla istişarede bulundular ve ona:

– Bu hüküm nedir? diye sordular. O, eliyle boğazını göstererek, hükmün ölüm olduğunu ima etti. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu." Ebu Lubâbe der ki: "Vallahi henüz ayaklarım orayı terk etmemişti ki Allah ve Resulüne ihanet ettiğimi anlamıştım."⁸

30- İnkâr edenler, seni bağlayıp bir yere kapamak veya öldürmek ya da sürmek için plan hazırlıyorlardı. Onlar plan hazırlarken Allah da plan hazırlıyordu. Allah, plan yapanların en iyisidir.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Ensar hicretten önce Mekke'de Akabe denilen mahalde Allah'ın Resulüne biat edip, onunla antlaşınca; bu antlaşma Kureyş arasında yayıldı. Kureyş bu antlaşmadan korkup endişeye kapıldı. Bu hususu gö-

⁷ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, IX, 207-208.

⁸ Bu haberi Saîd b. Mansûr ile İbnü'l-Münzir rivayet etmişlerdir.

rüşmek üzere her kabilenin ileri gelenleri Kureyş'in meşveret yeri olan Darunnedve'de toplandılar. Allah'ın Resulünü ortadan kaldırmak için bunlara yol göstermek üzere, oraya ihtiyar bir adam sûretinde şeytan da geldi, şeytanı görünce ona:

– Sen kimsin? diye sordular. O:

– Necid'li bir ihtiyarım, niçin toplandığınızı duydum, onun için aranızda ben de hazır bulunmak istedim. Ben size ihtiyacınız olan görüş ve tavsiyeleri vermekten geri kalmayacağım, bundan şüphenez olmasın, dedi. Kureyş ona:

– Öyleyse buyur, sen de gir! dediler. Böylece onlarla birlikte meşveret yerleri olan Darunnedve'ye şeytan da girdi. Hz. Peygamber (s.a.v)'i kast ederek onlara:

– Bu adam hakkında görüşünüz nedir? diye sordu. Biri:

– Onu bağlayıp bir yere hapseder, ölünceye kadar orada bırakırsınız. Nitekim ondan önce Zuheyr ve Nâbîğa gibi şairler de böyle ölmediler mi? Zaten o da onlar gibi şairin biri değil mi? dedi. Allah'ın düşmanı Necid'li ihtiyar bağırarak:

– Vallahi, ben size bu görüşü tavsiye etmem; çünkü onun hapsolunduğu kabilesine haber verilir, onlar da silahlanıp koşar gelirler. Onu elinizden aldıkları gibi sizi de yurdunuzdan çıkarırlar. Bundan şüphenez olmasın! Başka bir yol düşünün! dedi. Başka biri:

– Onu Mekke dışına çıkaralım, o zaman ondan kurtulmuş oluruz; çünkü Mekke'den çıkarsa yaptıklarıyla bize bir zarar vermez, dedi. Yine Necid'li ihtiyar:

– Vallahi, size bu yolu da tavsiye etmem; çünkü onun sözünün ne kadar tatlı, ne kadar akıcı olduğunu, konuşmasıyla dinleyenlerin kalplerini nasıl etkilediğini hepimiz biliyorsunuz. Vallahi, eğer böyle bir şey yaparsanız, Muhammed kendisini Araplara gösterir. Hepsini başına toplar, sonra da üzerinize gelir. Ve ileri gelenlerinizi öldürüp sizi yurdunuzdan sürer, dedi. Oradakiler:

– Vallahi, bu ihtiyar doğru söylüyor, öyleyse daha başka bir hal tarzı düşünelim, dediler. Bunun üzerine Ebu Cehil (Allah ona lanet etsin):

– Vallahi ben size kendi görüşümü söyleyeceğim. Sizin daha önceden düşünmüş olduğunuzu zannetmiyorum. Ondan başka bir hal çaresi de göremiyorum, dedi. Onlar:

– Nedir o? diye sordular. O:

– Her kabileden vurucu bir genç seçip her birinin eline keskin birer kılıç veririz, onlar da Muhammed’e hep birden aynı anda vurup onu öldürürler. Böylece kanı bütün kabilelere dağılmış olur. Bu durumda Haşim Oğulları kabilesinin Kureyş’in hepsiyle savaşabileceğini de zannetmem. Bu durumu görünce diyeti kabul ederler. Biz de diyeti öder ve böylece onun ezasından kurtulur, rahata kavuşuruz, dedi. Necidli ihtiyar:

– Vallahi, bu delikanlının görüşü en isabetli hal yolu. Ben bundan daha iyi bir yol göremiyorum, dedi. Nihayet Ebu Cehil’in görüşü üzerinde görüş birliğine vararak dağıldılar. Bunun üzerine Cebrail hemen Hz. Peygamber (s.a.v)’in yanına geldi ve onu Kureyş’in planlarından haberdar ederek, ona bu gece yatmakta olduğu yatağında yatmamasını emretti. Hz. Peygamber (s.a.v) de o gece evinde yatmadı, işte bu sırada Allah, Mekke’den çıkmasına izin verdi. Hz. Peygamber (s.a.v)’in Medine’ye varmasından sonra Allah ona bu ayet-i kerimeyi inzal buyurarak, Rabbinin ona olan nimetini hatırlattı.”⁹

31- Onlara ayetlerimiz okunduğu zaman “İşittik, istesek biz de bunun gibisini söyleriz. Bu öncekilerin masallarından başka bir şey değildir!” dediler.

Said b. Cübeyr’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) Bedir savaşında, Ukbe b. Ebi Muayt, Tuayme b. Adiy ile Nadr b. Hâris’i ellerini bağlatarak öldürtmüştü. Mikdad, Nadr’ı esir almıştı. Nadr’ın öldürülmesini emredince, Mikdâd:

– Ey Allah’ın Elçisi! Ama o benim esirim, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

– O Allah’ın Kitabı hakkında söyleyeceğini söylüyordu (ona dil uzatıyordu), buyurdu. Bu ayet-i kerime onun hakkında indirilmiştir.”¹⁰

⁹ Bu haberi Ebu Nuaym ile Beyhâkî rivayet etmişlerdir.

¹⁰ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, IX, 231.

32- Ve "Allah'ım, eğer bu senin yanından gelmiş gerçekse başımıza gökten taş yağdır yahut bize acı bir azap ver!" demişlerdi.

33- Oysa sen onların içinde bulundukça, Allah onlara azap edecek değildi; onlar istiğfar ederlerken de Allah onlara azap edecek değildi.

Said b. Cübeyr'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Bu ayet-i kerime, Nadr b. Hâris hakkında nazil olmuştur."¹¹

Enes b. Malik'ten rivayet edilmiştir. O der ki: "Ebu Cehil b. Hişam:

– Allah'ım bu senin yanından gelmiş bir gerçekse gökten üzerimize taş yağdır yahut bize acıklı bir azap gönder, demişti. Bunun üzerine ... *وما كان الله ليعذبهم وأنت فيهم* ayet-i kerimesi nazil oldu."¹²

35- Onların Kâbe'deki namazları da ıslık çalma ve el çırp-madan başka bir şey değildir. O halde inkâr etmenizden ötürü azabı tadın.

Said b. Cübeyr'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Kureyşliler Kâbe'yi tavaf ederlerken tavaf esnasında Hz. Peygamber (s.a.v) ile karşı karşıya gelir, ıslık çalıp el çırparak onunla alay ederlerdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."¹³

36- İnkâr edenler, mallarını Allah yolundan alıkoymak için harcarlar ve harcayacaklardır da. Sonra bu kendilerine yürek acısı olacak ve sonunda yenileceklerdir. İnkâr edenler, cehen-neme sürüleceklerdir.

Kureyşliler ise Bedir savaşında yenilince geri döndüler. On-larla birlikte Ebu Süfyan da kervanın başında Mekke'ye geri döndü. Abdullah b. Ebi Rebia, İkrime b. Ebi Cehil, Safvan b. Ümeyye, Bedir'de oğulları, babaları öldürülmüş olan Kureyşli bazı kimselerle birlikte Ebu Süfyan'ın yanına gittiler. Onunla ve kervanda malı olanlarla konuştular ve:

¹¹ Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

¹² Buhârî, K. et-Tefsir, Enfâl sûresi; Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 135.

¹³ Bu haberi İbn Cerir ile Abd b. Humeyd rivayet etmişlerdir.

– Ey Kureyş topluluğu! Muhammed sizi hezimete uğrattı, iyilerinizi de öldürdü. Gelin bu mal ile ona karşı savaşmak için bize yardım edin. Belki de böylece, Bedir’de ölenlerimizin intikamını ondan almış oluruz, dediler. Kervanda malı bulunanlar onların bu isteklerini kabul edip yerine getirdiler. Hatta Ebu Süfyan, Uhud günü tek başına Kureyş müşrikleri için kırk ukiyye altın sarf etmişti. İbn Abbas der ki: “Allah bu ayet-i kerimeyi onlar hakkında indirmiştir.”¹⁴

47- Yurtlarından çalım satarak, insanlara gösteriş yaparak çıkan ve Allah yolundan alıkoyanlar gibi olmayın. Allah onların yaptıklarını çepre çevre kuşatmıştır.

Muhammed b. Kâ'b'dan rivayet edilmiştir. O der ki: “Kureyş ordusu Mekke’den Bedir’e doğru giderken beraberinde şarkıcı cariyeler ile defler de götürmüştü. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”¹⁵

64- Ey Peygamber! Allah sana ve sana tâbi olan müminlere yeter.

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) ile birlikte otuz üç erkek ve altı kadın Müslüman olmuştu. Hz. Ömer de Müslüman olunca kırk kişi oldular. Ömer Müslüman olunca müşrikler:

– İşte Müslümanlar bugün bizden intikamlarını aldılar, dediler. Bu ayet-i kerime Hz. Ömer’in Müslüman olması üzerine nazil olmuştur.”¹⁶

Kuşeyrî der ki: Bu ayet-i kerime Mekki’dir. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v)’in emri ile Medenî sûre içinde yazılmıştır.”

65- Ey Peygamber! Müminleri savaşa teşvik et! Sizin sabırlı yirmi kişiniz onlardan iki yüz kişiyi yener. Sizin yüz kişinin inkâr edenlerden bin kişiyi yener; çünkü onlar anlamaz bir topluluktur.

¹⁴ Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s. , 136.

¹⁵ Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

¹⁶ Bu haberi Taberânî ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

66- Şimdi Allah, yükünüzü hafifletti; zira sizde zayıflık bulunduğunu biliyordu. Sizin sabırlı yüz kişiniz, onlardan iki yüz kişiyi yener; sizin bin kişiniz, Allah'ın izniyle iki bin kişiyi yener. Allah, sabredenlerle beraberdir.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Allah, müminlere, bire karşı on kişiyle savaşmalarını farz kılınca, bu onlara ağır, zor geldi. Bunun üzerine Allah ... الآن خفف الله ayet-i kerimesini inzal buyurarak, onlardan bu güçlüğü, meşakkati kaldırdı ve bire karşı onu, bire karşı ikiye kadar indirdi."¹⁷

Yine İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: إن يكن منكم ... عشرون صابرون ayet-i kerimesi nazil olduğu zaman Allah onlara, bir kişinin on kişiden, yirmi kişinin ise iki yüz kişiden kaçmamasını farz kılmişti. Ancak bu onlara zor geldi. Daha sonra ... الآن خفف الله عنكم ayet-i kerimesi nazil olarak hafifletme geldi. Böylece Allah onlara, yüz kişinin iki yüz kişiden, bir kişinin ise iki kişiden kaçmamasını farz kılarak onların yükünü hafifletmiş oldu."

67- Yeryüzünde düşmanın belini kırmadıkça esir almak hiçbir peygambere yaraşmaz. Siz geçici dünya malını istiyorsunuz. Allah ise ahireti kazanmanızı istiyor. Allah, güçlüdür, hakimdir.

68- Eğer daha önceden Allah'tan verilmiş bir hüküm olmasaydı aldıklarınızdan ötürü size büyük bir azap dokunurdu.

69- Artık elde ettiğiniz ganimetten temiz ve helâl olarak yiyin; Allah'tan sakının. Şüphesiz Allah bağışlayan ve merhamet edendir.

Enes b. Malik'ten rivayet edilmiştir. O der ki: "Bedir savaşından sonra esirler Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna getirildi. Hz. Peygamber (s.a.v) onlar hakkında Ashabına danışarak:

– Bu esirler hakkında ne diyorsunuz? Allah Teâlâ onları ele geçirmenizi nasip etti, diye sordu. Hz. Ömer yerinden kalkarak:

– Ey Allah'ın Elçisi! Onların boyunlarını vurdur, dedi. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v) onun bu görüşüne iltifat etmedi.

¹⁷ Bu haberi İbn İshâk ile İbn Râhaveyh rivayet etmişlerdir.

Bunun üzerine Ebu Bekir (r.a.) kalkarak:

– Benim görüşüm, fidye karşılığı onları bağışlamandır, dedi. O zaman Hz. Peygamber, onları bağışlayarak onlardan fidye alınmasını kabul etti. Bu olay üzerine yukarıdaki üç ayet-i kerime, Hz. Ömer’in görüşü üzerine nazil oldu.”¹⁸

Bazı rivayetlerde ise Hz. Ebu Bekir, Hz. Peygamber (s.a.v)’e şöyle demişti: “Onlar senin kavmin, ailendir. Onları bırak, öldürme, belki Allah onların tevbesini kabul eder.” Hz. Ömer ise şöyle demişti: “Ey Allah’ın Elçisi! Onlar seni yalanlayıp Mekke’den çıkardılar. Onların boyunlarını vurdu.” İbn Revâha da Hz. Peygamber (s.a.v)’e şöyle demişti: Bak, orada odunu bol bir vadi var. Onları oraya sok sonra da vadiyi ateşe ver (yanıp kül olsunlar). Bu söz üzerine Abbas, İbn Revâha’ya: “Rahmi (akrabalık bağlarını) kopardın gittin.” dedi.

Ebu Hüreyre’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) ile Ashabı ganimet elde ettikleri zaman onları bir yerde toplardı. Bir gün gökten bir ateş (yıldırım) düştü ve tüm ganimeti yakıp yok etti. Bu yüzden, Bedir günü savaş biter bitmez hemen ganimetlerin peşine düştüler ve kendilerine helâl olmazdan önce ganimete el koydular. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

– Ganimet sizden başka siyah başlılardan (insanlardan) hiç kimseye helâl değildir, dedi. Daha sonra Allah (c.c.) لولا كتاب إن الله غفور رحيم ayetlerini nazm-ı celiline kadar inzal buyurdu.”¹⁹

70- Ey Peygamber! Ellerinizde bulunan esirlere söyle: “Eğer Allah, kalplerinizde iyi bir niyet olduğunu bilirse size, sizden alınan (fidye)den daha hayırlısını verir ve sizi bağışlar. Allah, bağışlayandır, esirgeyendir.”

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. Babası Abbas b. Abdulmuttalib der ki: “Bu ayet-i kerime, Hz. Peygamber (s.a.v)’e Müslüman olduğumu haber verip, benden fidye olarak alınan

¹⁸ Tirmîzî, *Sünen*, K. Et-Tefsir, B.8.

¹⁹ Tirmîzî, *a.g.e.*, B.9.

yirmi ukiyyeyi ondan geri istemem ve onun da kabul etmemesi üzerine nazil olmuştur. Ama Allah bana, benden alınan o yirmi ukiyye yerine, yirmi köle nasip etti ki hepsi de benim malımla benim adıma müstakil olarak ticaret yapıyor. Ben şimdi ise Allah (c.c.)'ın mağfiretini gözlüyorum.”²⁰

73- İnkâr edenler, birbirlerinin velisidirler (Ne siz onlara, ne de onlar size vâris olabilirler). Eğer bunu yapmazsanız yeryüzünde fitne ve büyük bir kargaşa çıkar.

İbn Ebi Malik'ten rivayet edilmiştir. O der ki: “Müminlerden biri:

– Biz müşrik olan akrabalarımızı vâris kılarız, demişti. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”²¹

75- Sonradan iman edip hicret eden ve sizinle birlikte cihat edenler, işte onlar sizdendir. Rahim sahipleri (akraba olanlar) Allah'ın kitabına göre, birbirlerine (vâris olmağa) daha evlâdılar. Allah her şeyi bilendir.

İbn Zübeyr'den rivayet edilmiştir. O der ki: “İslâmiyet'in ilk zamanlarında bir kimse, diğer bir kimse ile: “Ben ölürsem sen bana, sen ölürsen ben sana varis olurum.” diye anlaşır, böylece hangisi önce ölürse diğeri onun malına varis olurdu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”²²

Hişam b. Urve, babasından rivayet etmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v), Zübeyr b. Avvâm ile Kâ'b b. Malik arasında kardeşlik bağı teessüs ettirmişti. Zübeyr der ki: “Kâ'b'ı Uhud savaşında yaralı bir halde gördüm. Kendi kendime:

- Keşke ölüp bu dünyayı ve ailesini bırakıp gitseydi de ona varis olsaydım, dedim. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu. Böylece “kardeşlik” esasına göre cereyan eden veraset hükmü ortadan kalkarak, onun yerine akrabalık geçmiştir. Bundan böyle sadece rahim sahipleri (akraba olanlar) birbirlerine vâris olabileceklerdir.”²³

²⁰ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, X, 49.

²¹ Taberî, *a.g.e.*, X, 55.

²² Taberî, *a.g.e.*, X, 58.

²³ Bu haberi İbn Sa'd rivayet etmiştir.

TEVBE SÛRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 129 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

17- (Allah'a) Şirk koşanlar, nefislerinin küfrünü göre göre Allah'ın mescitlerini onaramazlar. Onların yaptıkları boşa gitmiştir. Ve onlar ateşte ebedî kalacaklardır.

18- Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başka kimseden korkmayan kimseler onarırlar. İşte onlar, doğru yolda bulunanlardan olabilirler.

19- (Ey müşrikler, siz) Hacca gelenlere su vermeyi, Mescid-i Haram'ı onarmayı, Allah'a ve ahiret gününe iman eden ve Allah yolunda cihat edenle bir mi tuttunuz? Bunlar, Allah katında bir olmazlar. Allah zalimler topluluğuna yol göstermez.

20- İman eden, hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihat edenlerin, Allah katında dereceleri daha büyüktür, işte kurtuluşa erenler onlardır.

21- Rableri onlara, kendisinden bir rahmet, rıza ve içinde sürekli kalacakları nimeti bol cennetleri müjdeler.

22- Orada ebedî kalacaklardır. Doğrusu büyük ecir Allah'ın katındadır.

23- Ey iman edenler! Babalarınızı, kardeşlerinizi -küfrü imana tercih ediyorlarsa- dost edinmeyin. Sizden kim onları dost edinirse, işte zalimler onlardır.

24- De ki "Babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, akrabalarınız, kazandığınız mallar, kesat gitmesinden korktunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler, size Allah'tan, Resulünden ve onun yolunda cihat etmekten daha sevgili ise Allah'ın buyruğu gelene kadar bekleyin. Allah, yoldan çıkmış topluluğu doğru yola erdirmez.

Yukarıdaki ayet-i kerimeler, Müslümanlardan bir grup ile müşriklerden bir grubun, Mescid-i Haram'ı onarma, Kâbe'nin

kapıcılığını yapıp onu iyi bir şekilde koruma, hacılara su verme, esirleri kurtarma gibi amellerle övünmeleri, içlerinden bazıları-
nın bu amelleri Allah'a, ahiret gününe imandan, Allah yolunda
cihatten daha üstün tutmaları; bazılarının ise Mekke'de ailesi ve
aşireti ile birlikte kalmayı Allah Resulüne hicret etmeye, ona
katılmaya, Allah'a ve Resulüne iman etmeye, Allah yolunda
cihatta bulunmaya tercih etmeleri üzerine nazil olmuştur.¹

İşte Yüce Allah, bu ayet-i kerimelerden, Allah ve Resulüne,
ahiret gününe iman edilmedikçe, Allah'ın elçisine hicret edip
onunla birlikte cihat edilmedikçe bu amelleri saymanın hiçbir
yararı olamayacağını belirtmiştir.

25- And olsun ki Allah size birçok yerde, Huneyn gününde
de yardım etmişti. Hani (o gün) çokluğunuz sizi böbürlendir-
miş, fakat size bir yarar sağlamamıştı. Geniş olmasına rağmen
yeryüzü başınıza dar gelmiş, neticede bozularak, arkanızı dö-
nüp (kaçmağa başlamıştınız).

Rebî b. Enes der ki: "Huneyn günü biri:

– Bugün sayımızın azlığından dolayı asla yenilmeyiz, demiş-
ti. On iki bin kişiydiler. Bu söz Hz. Peygamber (s.a.v)'e çok ağır
geldi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."²

28- Ey iman edenler! Allah'a ortak koşanlar (müşrikler) pis-
tirler; bu sebeple bu yıllarından sonra artık Mescid-i Haram'a
yaklaşmasınlar. Eğer fakirlikten korkarsanız, bilin ki Allah di-
lerse sizi fazl-ı kereminden zenginleştirecektir. Şüphesiz Allah
bilendir, hakimdir.

İbn Abbas der ki: "Müşrikler Kâbe'ye gelirlerken beraber-
lerinde gıda maddeleri de getirip onları satarlardı." إنما المشركون
إذا قربوا المسجد الحرام بعد عامهم هذا ayet-i kerimesi nazil ol-
duğu zaman müşriklerin, Kâbe'ye gelmeleri yasaklandı. Bu du-
rum Müslümanlara çok zor geldi. Bazı Müslümanların:

¹ Müslim, *Sahih*, K. el- Hacc, 147; Ebu Dâvud, *Sünen*, K. el-Menâsik, 56;
İbn Mâce, *Sünen*, K. el- Menâsik, 84; Alîmed b. Hanbel, *Müsned*, 1, 76,
157.

² Bu haberi Beyhâkî rivayet etmiştir.

– Gıda maddelerini, ihtiyaç duyduğumuz malları bize kim getirecek, demeleri üzerine Allah ... **وإن ختم عليه** lâfz-ı celilini inzal buyurdu.”³

Yine İbn Abbas der ki: “Müşrikler onlardan uzaklaştıkları zaman Allah onlara bol bol yağmur yağdırdı. Böylece toprak verimli bir hale gelince, her türlü bitki hayır ve bereket çoğaldı.”

30- Yahudiler: “Üzeyir Allah’ın oğludur.” dediler; Hristiyanlar: “Mesih Allah’ın oğludur.” dediler. Bu daha önce inkâr edenlerin sözlerine benzeterek ağızlarında geveledikleri sözdür. Allah onları kahretsin! Nasıl da uyduruyorlar.

İbn Abbas der ki: “Sellam b. Mişkem, Numan b. Evfâ ve Malik b. Sayf’ın Resulullahın (s.a.v) huzuruna gelerek ona:

– Kiblemizi terk etmiş ve Üzeyir’in Allah’ın oğlu olduğunu reddetmiş olduğun halde sana nasıl tâbi oluruz? demeleri üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁴

38- Ey inananlar! Size ne oldu ki “Allah yolunda savaşa çıkın!” dendiği zaman yere çöküp kaldınız? Ahireti bırakıp dünya hayatına mı razı oldunuz? Oysa dünya hayatının geçimi ahirete göre pek az bir şeydir.

39- Çıkmazsanız Allah size can yakıcı azapla azap eder ve yerinize başka bir millet getirir. Ona bir şey de yapamazsınız. Allah her şeye kadirdir.

40- Muhammed’e yardım etmezseniz bilin ki inkâr edenler onu Mekke’den çıkardıklarında mağarada bulunan iki kişiden biri olarak Allah ona yardım etmişti. Arkadaşı (Ebubekir’e) “Üzülmeyin, Allah bizimledir.” diyordu. Allah ona güven vermiş, görmediğiniz askerlerle onu desteklemiş, inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Ancak Allah’ın sözü yücedir. Allah güçlüdür, hakimdir.

41- İsteyen, istemeyen, hepiniz savaşa çıkın. Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla cihat edin. Bilerseniz, bu sizin için hayırlıdır.

³ Bu haberi İbn Ebi Hâtim ile İbn Cerir rivayet etmişlerdir.

⁴ Bu haberi İbn İshâk ile İbn Ebi Hâtim rivayet etmişlerdir.

42- Ey Muhammed! Kolay bir kazanç, normal bir yolculuk olsaydı sana uyarlardı; fakat çıkılacak yol onlara uzak geldi, kendilerini helak ederek, "Gücümüz yetseydi sizinle beraber çıkardık" diye Allah'a yemin edeceklerdir. Allah, onların yalancı olduğunu elbette biliyor.

43- Allah seni affetsin; doğrular sana belli olup yalancıları bilmeden önce niçin onlara izin verdin?

44- Allah'a ve ahiret gününe inananlar, mallarıyla, canlarıyla savaşmak istediklerinden ötürü geri kalmak için senden izin istemezler. Allah sakınanları bilir.

45- Ancak Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, kalpleri şüpheyne düşüp şüphelerinde bocalayan kimseler senden izin isterler.

46- Eğer savaşa çıkmak isteselerdi, bir hazırlık yaparlardı. Ama Allah davranışlarını beğenmedi de onları alıkoydu. "Acizlerle beraber oturun." denildi.

47- Aranızda savaşa çıkmış olsalardı, ancak sizi bozmağa çalışırlar ve fitneye düşürmek için aranıza sokulurlardı. İçinizde onlara kulak verenler var. Allah kendilerine yazık edenleri bilir.

48- And olsun ki daha önce de fitne çıkarmak istemişlerdi. Sana karşı birtakım işler çeviriyorlardı. Sonunda onlar istemedikleri halde hak ortaya çıktı; Allah'ın emri üstün geldi.

49- Onlar arasında "Bana izin ver, beni fitneye düşürme!" diyenler vardır. Bilin ki onlar zaten fitneye düşmüşlerdir. Cehennem, inkâr edenleri şüphesiz kuşatacaktır.

50- Sana bir iyilik gelince onların fenasına gider, bir kötülük gelse, "Biz önceden ihtiyatlı davrandık" derler, sevinerek dönüp giderler.

53- Ey Resulüm, münafıklara de ki: "İster gönül rızasıyla, ister rıza göstermeyerek harcayın, sizden asla harcadıklarınız kabul edilmeyecektir. Çünkü siz, bir fasıklar topluluğu oldunuz.

58- Münafıklardan bir kısmı sadakaların (ganimetlerin) bölünmesini sana tariz ediyorlar (seni adaletsizlikle ithama kalkı-

şıyorlar). Çünkü o sadakalardan istedikleri şey kendilerine verilirse razı olurlar, verilmezse hemen kızarlar.

61- İçlerinden bazıları da Peygamberi incitirler: “O, (her söyleneni dinleyen) bir kulaktır.” derler. De ki “ (O) Sizin için hayır kulağıdır. Allah’a inanır, müminlere inanır. Sizden inanlar için de o bir rahmettir. Allah’ın Elçisini incitenlere acı bir azap vardır.

74- Münafıklar Allah’a yemin ediyorlar ki (Peygamberle alay ve ona hareket sözü) söylemediler. And olsun ki o küfür kelimesini söylediler ve İslâm’ı kabul ettiklerini açıkladıktan sonra da kâfir oldular ve muvaffak olamadıkları cinayeti (Peygambere suikastı) kurdular. Münafıkların Peygambere ve müminlere kin beslemeleri ancak Allah ile Resulünün onları ihsanından zenginleştirmiş olmasındandır. Bununla beraber eğer nifaklarından tevbe ederlerse haklarında hayırlı olur. Şayet yüz çevirirlerse Allah onları dünya ve ahirette acıklı bir azaba uğratacaktır. Artık onların yeryüzünde ne bir dostu ne de bir yardımcısı yoktur.

Tebük gazvesi, yaz mevsiminin en sıcak günlerinde, meyvelerin olgunlaştığı bir zamanda vuku bulmuştu. Bu yüzden bazı kimseler, savaşa çıkacak yerde ağaçların gölgelerinde dinlenmeyi arzuluyorlardı. Bu sefer de Hz. Peygamber (s.a.v)’e katılmayanlar, müminlerden ve münafıklardan olmak üzere iki grup idiler. Münafıklar birbirlerine:

– Bu sıcakta sefere çıkmayın, diyerek, orduya katılmayıp geri kalmak için birbirlerini teşvik ediyorlardı. Bunun üzerine Allah seferden geri kalan müminleri kınamak üzere Tevbe sûresinin 39. ve 40. ayetlerini inzal buyurdu. Yine انفروا خفافا و ثقالا ayetini inzal buyurarak müminlere zor veya kolay olsun, isteyerek veya zoraki olsun, her halükârda Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla savaşmalarını emretti. Daha sonra Yüce Allah mazeretleri olmadığı halde varmış gibi göstererek Tebük gazvesine katılmamak için Hz. Peygamber (s.a.v)’den izin isteyip yerlerinde kalan münafıkları kınamak üzere Tevbe sûresinin 42-50. ayetlerini inzal buyurdu. Ancak Yüce Allah münafıkları kınadığı bu ayetler arasında, bazı kimselere, mazeretlerinin ger-

çek olup olmadığını araştırmadan sefere katılmaları hususunda izin verdiği için Hz. Peygamber (s.a.v)'i kınamaktan da geri kalmadı:

عفا الله عنك لم أذنت لهم حتى يتبين لك الذين صدقوا وتعلم الكاذبين⁵

Seferden geri kalan münafıklar arasında, sefere katılmamak için kadınlara düşkün olduğunu, onlara karşı direnci olmadığını, Rum kadınlarının kendisini baştan çıkarmalarından korktuğunu bahane eden ve Hz. Peygamber (s.a.v)'e malıyla yardım etmeyi teklif eden kimseler de vardı. Yüce Allah onlar hakkında şöyle buyurmaktadır:

ومنهم من يقول ائذن لي ولا تفتني ألا في الفتنة سقطوا وإن جهنم لمحيطة بالكافرين⁶

قل أنفقوا طوعا أو کرها لن يتقبل منكم إنکم کنتم قوما فاسقین⁷

Müfessirlerin naklettiğine göre, Resulullah, Cidd b. Kays'e:

– Benî Esfâr (Rumlar) ile savaşmak ister misin? diye sordu.

O:

– Ey Allah'ın Elçisi! Kavmim bilir, benim kadar kadınlardan hoşlanan kimse yoktur. Bu yüzden Benî Esfâr'ın kızlarım görürsem, onların beni yoldan çıkarmalarından, onlara dayanamamaktan korkarım. Bu nedenle bana izin ver, başımı belaya sokma. Sana malımla yardımda bulunayım, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) ona izin verdi. Bunun üzerine biraz önce zikrettiğimiz iki ayet onun hakkında nazil oldu.

Savaştan geri kalan bu münafıklar Medine'de oturmuş:

– Muhammed ve Ashabı yolda perişan olup helak oldular, diyerek, Allah'ın elçisi hakkında kötü haberler yayıyorlardı. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v) ile Ashabının sıhhat ve afiyet içinde bulundukları, düşmana karşı zafer elde ettikleri haberi onlara ulaşp da sözlerin yalan olduğu ortaya çıkınca büyük bir

⁵ et-Tevbe, 43.

⁶ et-Tevbe, 53.

⁷ et-Tevbe, 53.

üzüntüye kapıldılar. Yüce Allah, **إِنْ تَصَبَّكَ حَسَنَةً تَسَوْهُمْ** ayet-i kerimesini⁸ onlar hakkında inzal buyurmuştur.

Yine bu münafıklar içinde, Huneyn'de elde edilen ganimetleri taksim ettiği sırada Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanında hazır bulunup da ona:

– Adil davran. Çünkü bu taksimle Allah'ın rızası istenmemiştir, diyen de vardı. Bunun üzerine, Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

– Yazıklar olsun sana! Ben âdil davranmamışsam, kim âdil davranır? Eğer âdil davranmamış isem, yok oldum hüsrana uğradım demektir.

Hz. Ömer ona:

– Ey Allah'ın Elçisi! İzin ver de şu münafığın boynunu vurayım, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

– Onu bırak, dedikten sonra:

– Allah'ın rahmeti Musa'nın üzerine olsun. O, benden çok eziyetlere maruz kalmasına rağmen yine de sabretmesini bilmişti. ... **ومنهم من يلمزك في الصدقات** ayet-i kerimesi⁹ bu münafık hakkında nazil olmuştur.¹⁰

Yine onlar içinde, Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzurunda oturup da ondan duyduklarını münafıklara aktaran ve “Muhammed bir kulaktır. Yani kim ona bir şey söylerse ona inanır.” diyen kimse de vardı. Bunun üzerine Allah,

... **ومنهم الذين يؤذون النبي** ayet-i kerimesini bu kimse hakkında inzal buyurmuştur.

Başka bir rivayete göre bu ayet-i kerime, münafık bir topluluk hakkında nazil olmuştur. Bu münafıklar Hz. Peygamber (s.a.v)'e eziyet etmek istemişler; fakat birbirlerine konuştuklarımızın Muhammed'e ulaşp da bize kötülük yapmasından korkarız, diyerek bundan vazgeçmişlerdir. Ancak içlerinden bazıları:

⁸ et-Tevbe, 50.

⁹ et-Tevbe, 58.

¹⁰ Buhârî, Sahih, K. el-Hums, 19; Müslim, Sahih, K. ez-Zekât, 140.

– Rahatça konuşun, çekinmenize gerek yok. Çünkü Muhammed kendisine ne söylenirse ona inanır. Biz de ona yemin eder, böyle bir şey söylemedik deriz, o da bizi doğrular demiştir.

Münafıklardan bir topluluk bir araya gelmiş, Hz. Peygamber (s.a.v) ile Ashabı aleyhinde konuşmaya dalmışlardı. Bu topluluk içinde, bir iş için tesadüfen orada bulunan Âmir b. Kays adlı gerçek bir mümin de vardı. Münafıklar konuşmaları arasında:

– Muhammed’in söyledikleri gerçek ise biz eşekten daha kötüyüz demektir, demişlerdi. Onların bu sözlerine hiddetlenen Âmir b. Kays:

– Hiç şüphe yok ki Muhammed’in söyledikleri gerçektir. O daima doğru söyler, siz ise eşekten de kötüsünüz, diye çıkıştı. Bunun üzerine oradaki münafıklar onu öldürmek istediler. Münafıkların başı da orada hazır bulunuyordu. O:

– Vallahi bizimle Muhammed’in durumunu şu atasözü ne güzel dile getiriyor: “Besle kargayı oysun gözünü.” Andolsun ki Medine’ye dönersek daha güçlü olan, daha zelil olanı mutlaka oradan çıkaracaktır, dedi. Bütün bu konuşulanlar Hz. Peygamber (s.a.v)’e aktarılınca münafıklar Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna varıp Âmir b. Kays’ın yalan söylediğine yemin ettiler. Bunun üzerine Âmir yemin edip onların yalancı olduklarını söyledikten sonra:

– Ey Allah’ım! Peygamberine doğru söyleyenin doğruluğu, yalan söyleyenin ise yalanını ortaya koyacak bir ayet indirmeden bizi buradan ayırma, diye dua etti. Bir süre sonra Übey de gelip, hiçbir şey söylemediğine dair Hz. Peygamber (s.a.v)’e yemin etti. ... يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ لَكُمْ لَيْرِضُوكُمْ¹¹ ayet-i kerimesi ile, ... يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ مَا قَالُوا¹² Âmir b. Kays ve Abdullah b. Übey hâdisesi hakkında nazil olmuştur.

Hz. Peygamber (s.a.v) Tebü’k’e varmak üzere yol aldığı bir sırada münafıklardan bir grup da önünde ilerliyordu. Aralarında:

---

¹¹ et-Tevbe, 62.

¹² et-Tevbe, 74.

– Bu adam, Bizans’ın saraylarını fethedip, kalelerini istila mı etmek istiyor. Heyhat! Heyhat! diye konuşuyorlardı. Ancak Allah onların kalplerindeki ve konuştuklarını Peygamberine bildirdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

– Önde giden şu grubu durdurun, buyurdu. Bir müddet sonra huzuruna geldikleri zaman Hz. Peygamber (s.a.v) onlara.

– Sizler şöyle şöyle dediniz, dedi. Onlar da:

– Eğlenip oynuyorduk, yol geçsin diye aramızda konuşuyorduk diye yemin ettiler. Tevbe sûresinin 65-66. ayetleri onlar hakkında nazil olmuştur. “Onlara soracak olursan, ‘Biz and olsun ki eğlenip oynuyorduk.’ diyecekler; De ki: ‘Allah’la, ayetleriyle, peygamberiyle mi alay ediyorsunuz?’ Öbür beyan etmeyin, siz iman ettikten sonra inkâr ettiniz, içinizden bir topluluğu affetsek bile suçlarından ötürü bir topluluğa da azap edeceğiz.”

Bazı rivayetlerde münafıklardan biri, Ashabı kast ederek:

– Bunlar gibi aç gözlü, yalancı, düşman karşısında korkak kimse görmedim, demişti.

Durum Resulullah (s.a.v)’a bildirilince münafık, devesine binmiş yola çıktığı bir sırada Hz. Peygamber (s.a.v)’in yanına geldi ve Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Biz sadece eğlenip oynuyorduk, dedi. Bunun üzerine yukarıda biraz önce zikrettiğimiz iki ayet-i kerime nazil oldu. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

– Siz, Allah’la, ayetleriyle ve onun Resulü ile alay ediyordunuz, buyurdu.

– وهو بما لم ينالوا¹³ lafz-ı celili¹³ daha önce gördüğümüz gibi, münafıkların Âmir b. Kays’ı öldürmeye teşebbüs etmeleri üzerine nazil olmuştur. Ancak başka bir rivayete göre bu ayet-i kerime, Tebük seferi esnasında, geceleyin yola devam ettiği bir sırada, Hz. Peygamber (s.a.v)’i öldürmeye kalkışan münafıklardan bazı kimseler hakkında nazil olmuştur. Bunlar on beş ki-

---

¹³ et-Tevbe, 74.

şiydiler. Sahabeden bazı kimselerin bu münafıkların öldürülme-
lerini önermeleri üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

– Böyle bir şeyi asla yapmam, çünkü Arapların aralarında,
“Muhammed bir topluluk ile birlikte savaştı, fakat Allah onu
onlar sayesinde muzaffer kılınca onları öldürmeye kalkıştı.” di-
ye konuşmalarını istemem.

75- Aralarında: “Allah bize fazl-ı kereminden bol nimet ve-
rececek olursa, and olsun ki sadaka vereceğiz ve iyilerden olaca-
ğız.” diye ona and verenler vardır.

76- Ancak Allah onlara fazl-ı kereminden bol bol nimet ve-
rince cimrilik ettiler ve (sözlerinden) döndüler. Zaten onlar dö-
nektirler.

77- Allah’a verdikleri sözden caydıkları ve yalancı oldukları
için onunla karşılaşacakları güne kadar Allah kalplerine nifak
soktu.

78- İkiyüzlüler, Allah’ın onların sırlarını ve gizli toplan-
tılarını bildiğini, Allah’ın görünmeyenleri bilen olduğunu bil-
miyorlar mıydı?

79- Sadaka vermekte gönülden davranan müminlere dil uza-
tan ve ancak ellerinden geldiği kadar verebilenlerle alay eden
kimselelere gelince, Allah onları maskaraya çevirmiştir. Onlar
için acı bir azap vardır.

Münafıklar arasında, “Allah bizi fazl-ı keremi ile zenginleş-
tirirse and olsun ki sadaka vereceğiz, onun emirlerine itaat
eden, hükümlerini uygulayan salih kimselerden olacağız.” diye-
rek Allah’a and verenler vardı. Ancak Allah onların bu arzula-
rını gerçekleştirip de onları nimetlerine gark ettiği zaman ver-
dikleri sözü tutmamış, ahitlerini yerine getirmemişlerdi. Aksi-
ne, Allah’ın kendilerine vermiş olduğu malları Allah yolunda
ve hayır için harcama hususunda cimrilik etmiş, İslâm dininin
esaslarından yüz çevirerek, Allah’a itaatten vazgeçmişlerdi.
Onların bu şekilde cimrice davranmaları, Allah’ın emirlerinden
yüz çevirmeleri sebebiyle, ikiyüzlülük onların kalplerinde yer
etti. Bu ikiyüzlülük, Allah’a verdikleri sözden caydıkları; ahit-
lerini bozdukları için, Allah’la karşılaşacakları güne kadar, on-

ları terk etmeyecektir. Tevbe sûresinin 75-77. ayetleri bu münafıklar hakkında nazil olmuştur.

Münafıkların yaptıkları işlerden biri de mallarından gönüllü sadaka veren müminleri ayıplamalarıydı. Abdurrahman b. Avf gibi, onlardan birini malından çok sadaka verirken gördükleri zaman:

– Vallahi o, bunu gösteriş için yapmıştır. Yoksa vermiş olduğu sadaka ile Yüce Allah'ın rızasını kazanmayı asla kast etmemiştir, diyorlardı. Buna mukabil, birini çok az sadaka verirken gördükleri zaman da:

– Allah'ın bu sadakaya ihtiyacı yoktur, diyorlardı.

Bu konu ile ilgili olarak Buhârî, İbn Mesud'tan şu haberi rivayet etmiştir: “Sadaka ayeti nazil olduğu zaman para karşılığında hamallık yapıyordu. Biri çıkıp da çok sadaka verince münafıklar:

– Bunu gösteriş için yaptı, diyorlardı. Buna karşılık bir başkası çıkıp da yarım sa' ya da bir sa'lık bir sadaka verince münafıklar:

– Allah'ın bu sadakaya ihtiyacı yoktur, diyorlardı. Bunun üzerine *الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ* ayet-i kerimesi¹⁴ nazil oldu.”

Müslim'in rivayetinde ise şu ibare yer almaktadır: “Para karşılığı sırtımızda yük taşıyorduk. Sonra da kazandığımızın bir kısmını ya da tamamını sadaka olarak veriyorduk.”¹⁵

81- Allah'ın elçisinin hilafına geri kalanlar oturup kaldıklarına sevindiler. Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihat etmek hoşlarına gitmedi. “Sıcakta savaşa çıkmayın!” dediler. De ki: Cehennem ateşi daha sıcaktır. Keşke bilseydiler!

İbn Abbas der ki : “Hz. Peygamber (s.a.v) bir yaz günü müminlere kendisiyle birlikte Tebük'e çıkmalarını emretmişti. Münafıklardan bazı kimseler:

¹⁴ et-Tevbe, 79.

¹⁵ Buhârî, *Sahih*, K. ez-Zekât, 10; Müslim, *Sahih*, K. ez-Zekât, 74.

– Ey Allah’ın Elçisi! Hava çok sıcak, bu yüzden bu sıcakta sefere çıkamayız, demişlerdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”¹⁶

84- Onlardan ölen hiç kimsenin namazını sakın kılma, mezarı başında da durma! Çünkü onlar, Allah’ı ve Resulünü inkâr etmiş ve fasık olarak ölmüşlerdir.

İbn Ömer der ki: “Abdullah b. Übey b. Selûl öldüğü zaman oğlu Abdullah, Resulullah (s.a.v)’a gelip ondan babasını kefenlemek için gömleğini istemişti. Hz. Peygamber (s.a.v) ona gömleğini verdi. Sonra ondan babası için namaz kılmasını istedi. Ona namaz kılmak için kalktığı sırada Ömer b. Hattab da kalkarak Hz. Peygamber (s.a.v)’in elbisesinden tuttu ve ona:

– Ey Allah’ın Elçisi! Rabbin münafıklar için cenaze namazı kılmanı yasaklamışken onun için namaz mı kılacaksın, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

– Yüce Allah, “Ey Muhammed! Onların bağışlanmasını ister dile, ister dileme, birdir. Onlara yetmiş defa bağışlanma dilesen bile Allah onları bağışlamayacaktır.” diye buyurmak sûretiyle beni bu konuda muhayyer kılmıştır. O halde ben yetmiş defadan fazla bağışlanma dileyeceğim, buyurdu. Hz. Ömer:

– İyi, ama o münafığın biridir, dedi. Buna rağmen Hz. Peygamber (s.a.v) Abdullah b. Übey’in namazını kılması üzerine, Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu. Hz. Peygamber (s.a.v) de bundan böyle bir daha münafıklardan ölen hiç kimsenin namazını kılmadı.”¹⁷

91- Güçsüzlere, hastalara ve sarf edecek bir şey bulamayanlara, Allah ve Resulü için öğüt verdikleri takdirde (savaşa katılmamalarından ötürü) bir sorumluluk yoktur. İyi davrananlara sorumluluk olmaz. Allah bağışlayan ve esirgeyendir.

Zeyd b. Sabit der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v)’e gelen vahiyleri yazıyordum. Berâe sûresini yazarken kıtal ile emrolduğumuz ayete geldiğimiz zaman, kalemi kulağıma koydum.

¹⁶ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, X, 201.

¹⁷ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, et-Tevbe Sûresi, 9,13.

Allah'ın elçisi kendisine inen ayetlere bakmağa başladı. Bu sırada bir âmâ gelerek:

– Ey Allah'ın Elçisi! Ben âmâ biriyim, benim halim ne olacak? diye sordu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”¹⁸

92- Binek vermen için sana geldiklerinde, “Size binek bulamıyorum” dediğin zaman sarf edecekleri bir şey bulamadıkları için üzüntüden gözyaşı dökerek geri dönenlere de sorumluluk yoktur.

İbn Abbas der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v), Müslümanlara savaşmak üzere kendisiyle birlikte sefere çıkmalarını emretmişti. İçlerinden Abdullah b. Mugaffel Müzenî'nin de bulunduğu küçük bir topluluk Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelerek:

– Ey Allah'ın Elçisi, bize binek bul, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Allah'a yemin ederim ki size binek bulamıyorum, buyurdu. Bunun üzerine onlar oradan ağlayarak uzaklaştılar. Çünkü binek bulamadıkları için cihattan geri kalmaları, fakir oldukları için orduya maddî yardımda bulunamamaları, onlara çok ağır gelmişti. İşte Allah, onların bu konuda mazur olduklarını bildirmek üzere bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”¹⁹

107- Zarar vermek, inkâr etmek, müminlerin arasını açmak, Allah ve Peygambere karşı savaşanlara daha önceden gözcülük yapmak üzere bir mescit kurup “Biz sadece iyilik yapmak istedik.” diye yemin edenlerin yalancı olduklarına şüphesiz ki Allah şahittir.

108- Ey Muhammed! O mescide hiç girme! İlk gününden itibaren Allah'a karşı gelmekten sakınmak için, kurulan mescitte bulunman daha uygundur. Orada arınmak isteyen insanlar vardır. Allah arınmak isteyenleri sever.

109- Yapısını, Allah'tan sakınmak ve onun hoşnutluğuna ermek için yapan kimse mi daha hayırlıdır; yoksa yapısını ka-

¹⁸ İbn Kesir, *Tefsir*, 11, 381.

¹⁹ Bu haberi İbn Ebi Hâtim rivayet etmiştir.

yacak bir yar kıyısına yapıp da onunla beraber cehennem ateşine yuvarlanan kimse mi? Allah zulmeden kimselere doğru yolu gösteremez.

110- Yaptıkları bina, kalplerinde bir şüphe ve ızdırap kaynağı olmakta, kalpleri paralanana kadar devam edecektir. Allah bilendir, hakimdir.

Resulullah (s.a.v) Kuba mescidini inşa ettiği zaman münafıklardan bir topluluk da kalkıp Kuba mescidine nazire olsun diye bir mescit inşa etmişlerdi. Böyle bir mescit inşa etmelerinin başlıca sebebi, Ebu Âmir er-Râhib'i oraya imam yapmak istemeleri idi. Ebu Âmir ise Allah ve Resulü ile savaşmak üzere Medine'yi terk etmişti. Medine'yi terk etmeden önce de kavmine:

– Kendi mescidinizi inşa edin! Gücünüz yettiği kadar kuvvet ve silah toplayın; çünkü ben Rum Kayserine gidip, Muhammed ve Ashabını Medine'den çıkartmak için bir Rum ordusu getireceğim, demişti. Münafıklar mescidin inşasını tamamladıkları zaman Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna vardılar. Hz. Peygamber (s.a.v) bu sırada Tebuk seferi için hazırlıklar yapıyordu. Münafıklar Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– Ey Allah'ın Elçisi! Biz hastalıklı, ihtiyaç sahibi kimselere yağmurlu kış gecelerinde namaz kılmaları için bir mescit inşa ettik. Vallahi, biz bu mescidi sırf insanlara yararlı, hayırlı olsun diye inşa etmek istedik. Bu yüzden mescidimize gelip orada bizim için namaz kıldırmanı, bizim için hayır duada bulunmanı arzu ediyoruz, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v)'in orada namaz kılınmasını istemelerinin gayesi inşa ettikleri mescide meşruluk kazandırmaktı. Hz. Peygamber (s.a.v) onlara:

– Ben sefere çıkmak üzereyim, inşallah dönersek, gelip orada size namaz kıldırırım, buyurdu. Hz. Peygamber (s.a.v) Tebuk gazvesinden dönerken, Medine'ye bir saatlik mesafede bulunan Zü Evân denilen yerde konaklamıştı. Burada bulunduğu sırada Allah yukarıda zikrettiğimiz dört ayet-i kerimeyi inzal buyurarak ona mescidin yapılış nedenini bildirdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) Ashabından bazı kimselere:

– Ehli zalim olan bu mescide gidin ve onu yıkıp-yakın, diye emir verdi. Ashap da onun bu emrini derhal yerine getirdiler. Bu olay Hz. Peygamber (s.a.v)’in Medine’ye dönüşünden önce vuku bulmuştu.

111- Şüphesiz ki Allah, Tevrat’ta, İncil’de ve Kur’an’da vaat ettiği bir hak olarak karşılığında Cennet verilmek üzere müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır. Onlar, Allah yolunda savaşır, öldürürler ve öldürülürler. Verdiği sözü Allah’tan daha çok tutan kim vardır. O halde onunla yaptığınız bu alışverişten ötürü sevinin. Bu gerçekten büyük bir başarıdır.

Muhammed b. Kâ'b el-Kurâzî’der ki:

“Abdullah b. Revâha, Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Ey Allah’ın Elçisi, Rabbin ve kendin için dilediğin şartı koş, demişti. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

– Rabbim için sadece ona kulluk etmeyi ve ona hiçbir şeyi ortak koşmamanızı şart koşuyorum. Kendim için ise kendi canlarınızı ve mallarınızı koruduğunuz şeylerden beni de korumanızı şart koşuyorum, buyurdu. Ensar:

– Peki bütün bunları yaptığımız takdirde bize karşılık olarak ne verilecek? diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Cennet buyurdu. O zaman Ensar:

– Bu kârlı bir alışverıştır, o halde ne bozar ne de bozulmasını isteriz, diye sevinçle haykırdılar. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”²⁰

Bu konuşmalar, Büyük Akabe Biatı denilen ikinci biat esnasında cereyan etmiştir. Bu, Ensardan yetmişin üzerinde kimse-nin katıldığı bir biattir.

113- Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra akraba bile olsalar, Allah’a ortak koşanlar için mağfiret dilemek, Peygambere ve müminlere yaraşmaz.

---

²⁰ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XI, 35-36.

Said b. Müseyyib'in babasından rivayet edilmiştir. O der ki: "Ebu Tâlib ölüm döşğinde iken Hz. Peygamber (s.a.v) onun yanına geldi. Yanında Abdullah b. Ebi Ümeyye ile Ebu Cehil de bulunuyordu. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Ey amca! "Lâilâhe illallah, de ki Allah katında seni savunabileyim, dedi. Ebu Cehil ile Abdullah:

– Ey Ebu Talib, Abdulmuttalib'in dininden yüz mü çevireceksin, dediler. Onunla bu yönde konuşmalarını sürdürdüler. Öyle ki, neticede onlara söylediği son söz, kendisinin Abdulmuttalib'in dininden olduğunu söylemek oldu. Hz. Peygamber (s.a. v.)'in:

– Yasaklanmadığım sürece senin için istiğfarda bulunacağım, demesi üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."²¹

Yine Yüce Allah Ebu Tâlib hakkında ... إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ ayet-i kerimesini²² inzal buyurdu.

Hz. Ali der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v)'e babam Ebu Tâlib'in öldüğünü haber verince bana:

– Onu yıkayıp kefenledikten sonra göm, Allah onu bağışlasın, buyurdu. Ben de onun emirlerini yerine getirdim. Hz. Peygamber (s.a.v), evinden çıkmadan günlerce Ebu Tâlib için istiğfarda bulundu. Nihayet ona Allah'a ortak koşanlar için istiğfarda bulunulmasını yasaklayan bu ayet-i kerime nazil oldu."²³

Suyûtî *Lübâb*'ında bu ayetle ilgili olarak şöyle der: "Görünen odur ki bu ayet-i kerime, Mekke'de nazil olmuştur."

Ali der ki: "Müşrik oldukları halde, adamın birinin anne ve babası için istiğfarda bulunduğunu işittim. Ona:

– Müşrik oldukları halde anne ve baban için istiğfarda mı bulunuyorsun? diye sordum. Adam:

²¹ Buhârî, *Sahih*, K. el-Cenâiz, K. et-Tefsir, Tevbe sûresi, 16, 28; Müslim, *Sahih*, K. el- İman, 39.

²² el- Kasas, 56.

²³ Bu haberi İbn Asâkir ile İbn Sa'd rivayet etmişlerdir.

– İbrahim Peygamber de müşrik olduğu halde babası için istiğfarda bulunmuştu, diye karşılık verdi. Durumu Hz. Peygamber (s.a.v)’e anlattım. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”²⁴

Abdullah b. Mesud der ki: “Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v) kabristanı ziyarete çıkmıştı. Oradaki kabirlerin birinin yanında oturup uzun süre kabirde yatan kimse için münacatta bulundu. Sonra da ağlamaya başladı. Onun ağlaması üzerine ben de ağlamaya başladım. O zaman bana:

– Yanında oturduğum kabir annemin kabridir. Rabbinden, ona dua etmek için izin istedim, ama bana izin vermedi, dedi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”²⁵

Şevkânî der ki: “Buhârî ve Müslim’de rivayet edilen haberler, sahih oldukları farz edilse bile Buhârî ve Müslim’de rivayet edilmeyen haberlerden önce gelir. Sahih olan haberler için durum bu olursa, çoğu zayıf olan haberler için durumun ne olacağı açıktır.

117- And olsun ki Allah, sıkıntılı bir zamanda bir kısmının kalpleri kaymak üzere iken Peygambere uyan Muhacirlerle Ensar’ın ve Peygamberin tevbelerini kabul etti. Tevbelerini onlara karşı şefkatli ve merhametli olduğu için kabul etmiştir.

118- Bütün genişliğine rağmen yer onlara dar gelerek, nefisleri kendilerini sıkıştırıp, Allah’tan başka sığınacak kimse olmadığını anlayan, savaştan geri kalmış üç kişinin tevbesini de kabul etmişti. Allah, tevbe ettikleri için, onların tevbesini kabul etmiştir. Çünkü o, tevbeleri kabul eden, merhametli olandır.

119- Ey iman edenler! Allah’tan sakının ve doğrularla birlikte olun.

Kâ’b b. Malik der ki: “Bedir gazası müstesna olmak üzere, Tebüük gazasına kadar, yaptığı hiçbir gazada Hz. Peygamber (s.a.v)’den geri kalmamıştım. Tebüük gazvesi Hz. Peygamber

²⁴ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, 10; Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, XI, 33.

²⁵ Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s., 152; Bu haberi ayrıca, Hâkim ile Beyhâkî de rivayet etmişlerdir.

(s.a.v)'in yaptığı son gaza idi. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v) sefere çıkılmasını emretmişti. Kâ'b b. Malik hadisi uzun olarak anlattıktan sonra şöyle dedi:

– Allah ... **يا أيها الذين آمنوا لقد تاب الله على النبي** ayetlerini, **يا أيها الذين آمنوا** lafz-ı celiline kadar inzal buyurarak bizi af ettiğini bildirdi.

Yine Allah ... **يا أيها الذين آمنوا اتقوا الله وكونوا مع الصادقين** ... ayet-i kerimesini bizim hakkımızda inzal buyurmuştur.”²⁶

122- Müminlerin tümünün öne çıkıp fırlayıp çıkmaları gerekmez. Öyleyse onlardan her bir topluluktan bir grup, çıktığında (bir grup da) dinde derin bir kavrayış edinmek (tafavukhta bulunmak) ve kavimleri kendilerine geri döndüğünde onları uyarmak için (geride kalabilir). Umulur ki onlar da kaçınıp sakınırlar.

İkrime der ki:

إلا تتفروا يعذبكم عذابا أليما ويستبدل قوما غيركم ولا تضروه شيئا والله **على كل شيء قدير** ayet-i kerimesi²⁷ nazil olduğu zaman kavimlerini dinî bakımdan eğitmek üzere şehir dışında, badiyede bulunan bazı kimseler seferden geri kalmışlardı. Münafıkların:

– Bazı kimseler, badiyede kaldılar. Öyleyse badiyede kalanlar helak oldular, demeleri üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”²⁸

Abdullah b. Übeyd b. Umeyr der ki: “Müminler, cihat hususunda çok hırslıydılar; öyle ki Hz. Peygamber (s.a.v) bir yere bir seriye gönderdiği zaman çoğu bu seriyeyle birlikte çıkar, dolayısıyla Resulullah (s.a.v)'ı Medine’de çok az kimse ile bırakırlardı. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”²⁹

²⁶ Buhârî, *Sahih*, K. el-Cihâd, 7, K. el-Megâzi, 3, 79, K. et-Tefsir, Tevbe Sûresi, 18, 19; Müslim, *Sahih*, K. el-Cihâd, 7; Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, Tevbe sûresi.

²⁷ et-Tevbe, 39.

²⁸ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

²⁹ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

YÛNUS SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 109 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

2- İçlerinden birine “İnsanları uyar ve iman edenlere Rableri katında yüksek makamlar olduğunu müjdele” diye vahyetmemiz, insanların tuhafına mı gitti ki kâfirler: “Bu aşikar bir büyüçüdür.” dediler?

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Allah, Hz. Muhammed (s.a.v)'i peygamber olarak gönderdiği zaman Arapların tamamı ya da bir kısmı onun peygamberliğini inkâr ederek “Allah, peygamberinin insan olmasından beridir, âlidir.” demişlerdi. Bunun üzerine Allah ... أَكَاٰنَ لِلنَّاسِ عَجَبًا ayet-i kerimesi ile وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ayet-i kerimesini¹ inzal buyurdu.

Allah, onlara karşı delillerini tekrarlayınca bu sefer “Eğer Allah'ın peygamberi, mutlaka insanlardan olacaksa, peygamberliğe Muhammed'den daha çok layık olan başkaları var.” dediler. Bunun üzerine عَلِيمٌ الْقَرِيتَيْنِ عَظِيمٌ ayet-i kerimesi² nazil oldu. Onlar, Hz. Muhammed'den daha layık, daha şerefli kimse ile Mekke'den Velid b. Muğîre'yi, Taif ten ise Mesud b. Amr es-Sakafî'yi kast ediyorlardı. Bunun üzerine Allah onlara reddiye olarak;

أَهْمُ يَقْسَمُونَ رَحْمَةً رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ سَخِرِيًّا وَرَحْمَةً رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ ayet-i celilesini³ inzal buyurdu.”⁴

¹ en- Nahl, 43.

² ez- Zuhruf, 31.

³ ez- Zuhruf, 32.

⁴ Bu haberi İbn Cerir ile İbn Merdeveyh rivayet etmişlerdir.

HUD SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 12 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

5- Bilin ki onlar Kur'an okurken, gizlenmek için iki büküm olurlar. Bilin ki elbiselerine büründüklerinde bile Allah onların gizlediklerini ve açığa vurduklarını bilir. Çünkü o, kalplerde olanı bilendir.

İbn Abbas der ki: "Bazı insanlar, avret mahalleri semaya doğru tabii ihtiyaçları gidermekten ve yine avret mahalleri semaya doğru kadınları ile cinsî münasebette bulunmaktan utanırlardı. Bunun üzerin bu ayet-i kerime onlar hakkında nazil oldu."¹

Abdullah b. Şeddat'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Bu ayet-i kerime bazı münafık kimseler hakkında nazil olmuştur. Onlardan biri Hz. Peygamber (s.a.v) ile karşılaştığında kendisini görmemesi için iki büküm olurdu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."²

Bu ayet-i kerimenin Ahnes b. Şüreyk hakkında nazil olduğu da söylenmiştir.

Ahnes, tatlı dilli biri idi. Hz. Peygamber (s.a.v) ile onun hoşlanacağı şekilde konuşur, içinden ise onun hoşlanmayacağı kötü şeyler geçirirdi.

114- Gündüzün iki ucunda ve gecenin gündüze yakın vakitlerinde namaz kıl; çünkü iyilikler kötülükleri giderir. Bu, ibret alanlara bir öğüttür.

İbn Mesud'dan rivayet edilmiştir. O der ki: "Bir gün biri bir kadını öpmüştü. Hemen Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna vararak onu durumdan haberdar etti. Sanki işlediği suçun kefare-

¹ Buharî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Hûd sûresi.

² Bu haberi İbn Cerir ile İbnü'l-Münzir rivayet etmiştir.

tini soruyordu. Bunun üzerine Allah ...**واقم الصلاة**... ayetinin tamamını inzal buyurdu.³

Ebu'l-Yusr b. Amr'dan rivayet edilmiştir. O der ki: "Bir gün bana bir kadın hurma satın almaya gelmişti. Ona:

– Evde bunlardan daha iyileri var, dedim. Bunun üzerine kadın benimle eve girdi. Derhal sarılıp onu öpüverdim. Ama yaptığım işten hemen pişman olup Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna vardım. Ona durumu anlattım. Hz. Peygamber (s.a.v) bana:

– Bu hareketinle Allah yolunda savaşıyor bir gazinin ehline hıyanet etmiş oldun, buyurdu ve gözlerini önüne eğmiş bir şekilde uzun müddet sessizce bekledi. Nihayet Allah ona bu ayeti inzal buyurdu."⁴

Başka bir rivayette ise adam Hz. Peygamber (s.a.v)'e öpme hadisesini haber verdikten sonra:

– Bana Allah'ın haddini tatbik et, dedi. Fakat Hz. Peygamber (s.a.v) ondan yüz çevirdi. Bir müddet sonra namaz için ka-met getirildi. Hz. Peygamber (s.a.v) namazı kıldırdıktan sonra:

O adam nerede? diye sordu. Adam:

– İşte buradayım, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Abdestini tam alıp bizimle birlikte namaz kıldın mı? diye sordu.

Adam:

– Evet, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Öyleyse git, çünkü kıldığın namaz işlediğin suça kefarettir, buyurdu. Başka bir rivayette ise Hz. Peygamber (s.a.v):

– İşlediğin suça gelince, sen şimdi annenin seni doğurduğu gün gibi temizsin. Sakın bir daha suça geri dönme, buyurdu. Ve bu ayet-i kerime indirildi.⁵

³ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Hûd sûresi.

⁴ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, Hûd sûresi.

⁵ Bu haberi Müslim ile Ebu Dâvud rivayet etmişlerdir.

YUSUF SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 111 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

- 1- Elif, Lâm, Râ. Bunlar, apaçık kitabın ayetleridir.
  - 2- Biz, onu anlayasınız diye Arapça bir Kur'an olarak indirdik.
  - 3- Biz, bu Kur'an'ı vahyetmekle sana kıssaların en güzelini anlatıyoruz. Oysa sen daha önce bunlardan habersizdin.
- Sa'd b. Ebi Vakkas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Kur'an, Hz. Peygamber (s.a.v)'e indi. O da onlara inen ayetleri bir müddet okudu durdu. Nihayet bazı Müslümanlar:
- Ey Allah'ın Elçisi, keşke bize kıssa da anlatsaydın, dediler. Bunun üzerine Allah Teâlâ, bu ayet-i kerimeleri inzal buyurdu.”¹

---

¹ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 155.

RA'D SÛRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 43 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

13- Gök gürlemesi hamd ile, melekler de korkularından onu tespih ederler. Onlar pek kuvvetli olan Allah hakkında çekişirken, o, yıldırımları gönderir de onlarla dilediğini çarpar.

Enes b. Malik'ten rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v), Arapların yoldan çıkmış azgınlarından birini Allah'a ve Resulüne davet etmeleri için Ashaptan bir heyet göndermişti. Heyet gidip onu Allah'a ve Resulüne davet etti. O, onlara:

– Bana Muhammed'in Rabbini anlatın. O, nasıl bir şeydir? Neydendir; altından mı, gümüşten mi, bakırdan mı, yoksa demirden midir? dedi. Onun bu sözleri karşısında canları sıkılıp geri döndüler ve Hz. Peygamber (s.a.v)'e adamın söylediklerini anlattılar ve:

– Ey Allah'ın Elçisi! Allah'a yemin ederiz ki bu adam kadar kalbi küfür ile dolu, onun kadar Allah'a karşı küstahlıkta bulunan birini görmedik, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v), onları ikinci, üçüncü kez gönderdi. Üçüncü kez bu azgın adam ile çekişip onu İslâm'a davet ettikleri bir sırada ansızın bir bulut yükselip başları üzerine geliverdi. Gök gürledi, şimşek çaktı. Onlar oturmuş bir vaziyette iken bir yıldırım düşüp kâfiri yakıp kül ediverdi. Bunun üzerine heyettekiler derhal geriye döndüler. Onları Ashaptan bazıları karşılayarak onlara:

– Adamınıza ne oldu, yandı mı? dediler. Onlar:

– Siz nerden biliyorsunuz? diye sordular. Onlar:

– Allah durumu şu *ويرسل الصواعق* ... ayet-i kerimesi ile Peygamber (s.a.v)'ine vahyetti, dediler.¹

31- Eğer Kur'an ile dağlar yürütülmüş veya yeryüzü parçalanmış yahut ölümler konuşturulmuş olsaydı (kâfirler yine inan-

¹ Bu haberi Neseî rivayet etmiştir.

mazlardı). Oysa bütün işler Allah'a aittir. İman edenlerin "Allah dilese bütün insanları doğru yola iletir." gerçeğini akılları kesmedi mi? Allah'ın sözü yerine gelinceye kadar yaptıkları işler sebebiyle inkâr edenlere bir belânın dokunması veya evlerinin yakınına inmesi devam eder durur. Şüphesiz ki Allah, söz verdiği zamanı şaşırılmaz.

İçlerinde Ebu Cehil ve Abdullah b. Ebi Ümeyye'nin de bulunduğu Mekke müşriklerinden bir topluluk Hz. Peygamber (s.a.v) ile karşılaştılar. Abdullah Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– Sana tabi olmamız seni sevindirecekse, bizim için Mekke dağlarını yürüt, buradan uzaklaştırsan ki burası genişlesin. Çünkü burası çok dar bir yerdir. Sonra orada pınarlar kaynat, nehirler akıt ki ağaç dikelim, ekin ekelim. İddia ettiğin gibi, senin, Rabbinin katındaki değerin Davud'dan aşağı değildir. Allah, dağları onun emrine musahhar kılmıştı da onunla birlikte yürüyorlardı. Yahut rüzgârı bizim emrimize ver ki ona binelim de işlerimizi görmek, alış veriş yapmak için aynı günde Şam'a gidip gelelim. İddia ettiğin gibi, senin değerin, Allah katında Davud'un oğlu Süleyman'dan az değildir. Allah, rüzgârını onun emrine vermişti. Ölülerimiz arasından dilediğini dirilt ki ona senin söylediklerinin hak mı, batıl mı olduğunu soralım? Çünkü İsa, ölülerini diriltirdi. Sen, Allah'ın katında ondan değersiz değilsin, dedi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.²

38- And olsun ki biz senden önce de peygamberler gönderdik, onlara eşler ve çocuklar verdik. Allah'ın izni olmadan hiçbir peygamber, bir ayet (mucize) getiremez. Her şeyin vakti ve süresi yazılıdır. Yahudiler:

– Şu adama baksamıza, işi gücü kadınlarla, biz onun başka bir şeyle meşgul olduğunu görmüyoruz. Şayet gerçekten Peygamber olmuş olsaydı, peygamberlik işleri onu kadınlarla uğraştırmaktan alıkoyardı, diyerek Hz. Peygamber (s.a.v)'in çok kadınla evlenmesini kınamışlardı. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu ayet-i kerimeyi inzal buyurarak, onlara Dâvud ile Süleyman (a.s.)'in durumlarını hatırlatmıştır.

---

² Bu haberi Taberânî ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

39- Allah, dilediğini siler, dilediğini bırakır, ana kitap onun katındadır.

Mücâhid'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Allah, وما كان لرسول أن يأتي بأية إلا بإذن الله لكل أجل كتاب ayet-i kerimesini inzal buyurduğu zaman Kureyş:

– Ey Muhammed, biz senin elinde bir şey olduğunu zannetmiyoruz. İş artık bitmiştir, dediler.

Bunun üzerine, Allah, onları doğru yola iletmek için bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”³

---

³ Taberî, Câmiu'l-Beyân, XIII, 169.

HİCR SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 99 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

24- And olsun ki sizden öne geçmek isteyenleri de biliriz, geri kalmak isteyenleri de biliriz.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "İnsanların en güzellerinden bir kadın, Hz. Peygamber (s.a.v)'in arkasında namaz kılardı. Bazı müminler, onu görmemek için ilk safa geçerlerdi, bazıları ise arka safta olmak için geri kalır ve rükûa vardıkları sırada koltuk altlarından bakarlardı. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.¹

Ebu Hüreyre'den rivayet olunduğuna göre Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Erkek saflarının en hayırlısı ilk saflar, en kötüsü ise arka saflardır. Kadın saflarının en hayırlısı arka saflar, en kötüsü ise ilk saflardır."²

Başka bir rivayette ise İbn Abbas'tan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v) namazı ilk safta kılmaya teşvik edince ilk safta izdiham olmuştu. O zaman evleri Mescid-i Nebevî'den uzakta bulunan Uzre Oğulları: And olsun ki ön safa yetişmek için evlerimizi satıp mescide yakın yerlerde evler satın alacağız, demişlerdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."

43- Ve Cehennem onların hepsinin toplanacağı yerdir.

44- Onun yedi kapısı vardır. Her kapıya onlardan bir bölüm ayrılmıştır.

45- Allah'a karşı gelmekten sakınanlar ise cennetlerde, pınar başlarındadır.

¹ Tirmizî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 16.

² Müslim, *Sahih*, K. es-Salât, 132.

وإن جهنم لموعدهم أجمعين لها سبعة أبواب لكل Selman-ı Farisî
باب منهم جزء مقسوم
kaçtı, ne yaptığını bilmiyordu. Üç gün Hz. Peygamber (s.a.v)'in
huzuruna gelmeyince Ashap onu bulup Hz. Peygamber
(s.a.v)'in huzuruna getirdiler. Hz. Peygamber (s.a.v) ona kaçış
sebebini sorunca o:

– Ey Allah'ın Elçisi, وإن جهنم لموعدهم أجمعين ayet-i kerime-
si indirildi. Seni hak ile gönderene yemin ederim ki bu ayet-i
kerime kalbimi parçaladı, dedi. Bunun üzerine Allah,

ayet-i kerimesini inzal buyurdu.”³

49-50- Ey Muhammed, kullarıma benim bağışlayan, mer-
hamet eden olduğumu, azabımın da elem verici bir azap oldu-
ğunu haber ver.

Abdullah b. Zübeyr'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz.
Peygamber (s.a.v) gülüşmekte olan bir topluluğa rastladı. Onla-
ra:

Cennet ve cehennemin zikri önünüzdeyken hâlâ güle-
biliyorsunuz öyle mi? buyurdu. Bu, Ashabın ağrına gitti. Bunun
üzerine yukarıdaki iki ayet nazil oldu.”⁴

Kurtubî der ki: “Bu iki ayet-i kerime Hz. Peygamber (s.a.v)'
in şu sözünün mukabilidir:

“Şayet mümin, Allah'ın azabının derecesini bilmiş olsaydı,
hiç kimse onun cennetine tama' etmezdi. Şayet kâfir, Allah'ın
rahmetinin derecesini bilmiş olsaydı, hiç kimse onun cennetin-
den ümidini kesmezdi.”⁵

³ Bu haberi Sa'lebî rivayet etmiştir.

⁴ Bu haberi Bezzâr ile Taberânî rivayet etmiştir.

⁵ Müslim, *Sahih*, K. et-Tevbe, B. 23; Tirmîzî, K. et-Davet, B. 99; İbn
Hanbel, *Müsned*, II, 334, 397, 484.

NAHL SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 128 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

38- Onlar, bütün güçleriyle “Allah, ölen kimseyi diriltmeyecektir!” diye yemin ettiler. Hayır diriltecektir. (Bu) Onun gerçek olarak üzerine (aldığı kesin olarak yerine getireceği) bir vattir. Ama insanların çoğu bilmezler.

Ebu'l-Âliye'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Müslümanlardan birinin müşriklerden birinden alacağı vardı. Alacağını almak için müşrikin yanına gitti. (Müşrik borcunu vermemekte ısrar edince) ona:

– Şimdi vermezsen hakkımı senden öldükten sonra almayı ümit ederim, dedi. O zaman müşrik ona:

– Demek ki sen, öldükten sonra dirileceğini iddia ediyorsun öyle mi? diyerek, bütün gücüyle “Allah, ölen kimseyi diriltmeyecek.” diye yemin etti. Bunun üzerine bu ayet-i kerime indi.”¹

41- Kendilerine zulmedildikten sonra Allah uğrunda hicret edenleri and olsun ki dünyada güzel bir şekilde yerleştireceğiz. Ahiret mükâfatı ise daha büyüktür. Keşke bilseler!

42- Onlar sabreden ve yalnız Rablerine güvenen kimselerdir.

Dâvud b. Ebi Hint'ten rivayet edilmiştir. O der ki: “Bu iki ayet-i kerime, Ebu Cendel b. Süheyl hakkında nazil olmuştur.”²

Bir rivayete göre bu ayet-i kerime, Suheyb, Bilal, Habbab ve Ammar hakkında nazil olmuştur. Mekkeliler onlara acımasızca işkence yaparlardı. Onlardan kurtulunca, Medine'ye hicret etmişlerdi.³

Yine bir başka rivayete göre ise ayet-i kerimede söz konusu edilenler, Hz. Peygamber (s.a.v)'in Ashabıdır. Müşrikler onlara

¹ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s. , 160.

² Bu haberi İbn Cerir ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

³ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s. , 160.

zulmetmiş, onları Mekke'den çıkarmışlardı. Hatta onlardan bir kısmı Habeşistan'a gitmişlerdi. Sonra Allah Teâlâ onları Medine'ye yerleştirerek, orayı onlar için hicret yurdu yaptı ve onlara müminlerden yardımcılar kıldı.

Kurtubî der ki: "Bu ayet-i kerime herkese şamildir, umum ifade eder."

43- Biz, senden önce de kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını (peygamber) göndermedik. Bilmiyorsanız zikir ehline sorun.

44- (Onları) Açık delillerle ve kitaplarla (gönderdik). Sana da bu zikri indirdik ki kendilerine ineni insanlara açıklayasın, Ta ki düşünüp öğüt alsınlar.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Bu iki ayet Mekke müşrikleri hakkında nazil olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v)'in peygamberliğini inkâr ederek, "Allah, elçisinin insan olmasından beri ve âlidir. Keşke bize bir melek gönderseydi." demişlerdi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."⁴

... فاسألوا أهل الذكر den maksat, Kitap ehlidir.

Buna göre ayetin anlamı şöyledir: "Kitap ehline sorun, onlar size bütün peygamberlerin insan olduklarını söylerler."

75- Allah, hiçbir şeye gücü yetmeyen ve başkasının malı olan bir köle ile kendisine verdiğimiz güzel nimetlerden gizlice ve açıkça sarf eden kimseyi misal gösterir. Hiç bunlar bir olurlar mı? Övülmeye layık olan Allah'tır; fakat çoğu bilmezler.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Bu ayet-i kerime Kureyş'ten Hişam b. Amr ile kölesi Ebu'l-Cevzâ hakkında nazil olmuştur. Hişam mümin idi, gizlice ve açıkça fakirlere infak ederdi. Kölesi ise kâfirdi."⁵

76- Ve Allah, şu iki adamı misal olarak gösterir: Biri dilsizdir, hiçbir şeye gücü yetmez. Üstelik efendisinin üzerine bir yük-tür; çünkü onu nereye gönderse bir hayır getirmez. Şimdi bu, doğru yolda giderek, adaleti emreden kimse ile bir olabilir mi?

⁴ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

⁵ Bu haberi İbn Ebi Hâtim ile İbn Cerir rivayet etmiştir.

Yine İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Bu ayet-i kerime Osman b. Affan ile kölesi Useyd b. Ebi'l-Ays hakkında nazil olmuştur. Bu köle kâfir idi ve İslâm'dan hoşlanmazdı. Buna rağmen Hz. Osman ona infak eder, onu doyurur, erzakını temin ederdi. O ise onun başkalarına sadaka vermesini, iyilik yapmasını engellemeye kalkıştı. Bunun üzerine bu ayet-i kerime, bu ikisi hakkında nazil oldu."⁶

80- Allah size evlerinizi dinlenme yeri kıldı. Hayvanların derilerinden, göç esnasında ve ikamet zamanında kolayca kullanacağınız hafif evler; yünlerinden, yapağlarından ve kollarından bir süre kullanacağınız giyilecek, dönecek eşya ve geçimlik (ticaret malı) yaptı.

81- Allah, yarattıklarından size gölgeler yaptı ve sizin için dağlarda oturulacak barınaklar var etti ve sizi sıcaktan koruyan elbiseler ile, savaşta sizi koruyan zırhlar var eyledi. Müslüman olmanız için o, size nimetini böylece tamamlamaktadır.

83- Allah'ın nimetini hem bilirler hem de inkâr ederler, zaten çoğu kâfir kimselerdir.

Mücahid'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Bedevinin biri Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelerek ona Allah'ın nimetlerinden sormuştu. Hz. Peygamber (s.a.v) ona **لكم من بيوتكم سكنا** lafz-ı celilesini okudu. Bedevi:

– Evet, dedi. Sonra Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

وجعل لكم من جلود الأنعام بيوتا lafz-ı celilesini okudu. Bedevi yine:

– Evet, dedi. Sonra Hz. Peygamber (s.a.v), Allah'ın nimetlerini bildiren yukarıdaki ayet-i kerimelerin fıkralarını birer birer okudu. Bedevi de "evet" diye cevap verdi. Nihayet Hz. Peygamber (s.a.v) **كذلك يتم نعمته عليكم لعلمكم تسلمون** lafz-ı celiline vardığı zaman bedevi yüz çevirerek oradan uzaklaştı. Bunun üzerine Allah **يُعرفون نعمة الله ثم ينكرونها وأكثرهم الكافرون** ayet-i kerimesini inzal buyurdu."⁷

⁶ Bu haberi İbn Cerir ile İbnu'l-Münzir rivayet etmiştir.

⁷ en- Nahl, 53.

101- Biz bir ayetin yerine başka bir ayet getirdiğimiz zaman, Allah ne indirdiğini en iyi bilen olduğu halde onlar “Sen sadece uyduruyorsun” derler. Hayır, ama çokları bunu bilmezler.

Müşrikler:

– Şu Muhammed’e baksanıza Ashabıyla alay ediyor. Bugün onlara bir şey emrediyor, yarın ise o şeyi onlara yasaklıyor veya onlara daha kolay gelecek şeyleri getiriyor. O, yalancından başka bir şey değildir. O, bütün bunları kendinden uyduruyor, dedikleri zaman bu ayet-i kerime nazil oldu.⁸

103- And olsun ki “Muhammed’e bir insan öğretiyor.” dediklerini biliyoruz. Kast ettikleri kimsenin dili yabancıdır. Bu ise apaçık Arapça bir dildir.

Kureyşlilerin yanında Ehl-i kitabın bazı kitaplarını okuyan Hristiyan bir genç vardı. Dili yabancı idi. Sadece kendisinden ne istendiğini anlayabilecek seviyede çok az Arapça biliyordu. Satıcı olan bu genç mallarını Safa’da satardı. Bazen Hz. Peygamber (s.a.v) bir şeyler satın almak için ona uğradı. Bunu gören müşrikler:

– Vallahi, bize anlattıklarını Muhammed’e bu Hristiyan gençten başkası öğretmiyor, dediler. Bunun üzerine: **ولقد نعلم ...** ... **أنهم يقولون إنما يعلمه بشر** ayet-i kerime nazil oldu. Allah, onların iddialarını ... **الذي يلدون** lafz-ı şerifiyle çürüttü. Yani söz konusu ettiğiniz gencin lisanı yabancıdır. O halde fesahat ve belagat bakımından zirveye ulaşan bu Arapça kitabı dili yabancı olan bir genç, Muhammed’e nasıl öğretebilir?

106- Gönlü imanla dolu olduğu halde inkâra zorlanan kimse müstesna, iman ettikten sonra Allah’ı inkâr edip gönlünü küfre açanlara Allah katından bir gazap vardır. Büyük azap onlar içindir.

İbn Abbas der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) Medine’ye hicret etmek istediği sırada müşrikler Yasir ile eşi Sümeyye’yi yakalayıp öldürmüşlerdi. Bunlar İslâm’ın ilk şehitleridir. Süheyb,

---

⁸ Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s., 161.

Habbab, Bilal ve Sâlim'i de yakalayıp onlara türlü türlü işkenceler yapmışlardı. Ammar ise kendisini kurtarmak için onların hoşuna gidecek kelimeyi istemeden söylemişti. Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna vararak başına geleni anlattı. Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

– O sözü söylediğin zaman kalbin nasıldı? Söylediğin sözden dolayı rahat mıydı? diye sordu. Yasir:

– Hayır, aksine kalbim iman ile dolu idi. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.⁹

Mücahid'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Bu ayet-i kerime, Mekke ehlinden iman etmiş olan kimseler hakkında nazil olmuştur. Medine'deki bazı Sahbîler “Hicret edin; çünkü hicret etmediğiniz sürece sizi bizden saymayız.” diye onlara mektup yazmışlardı.

Bunun üzerine onlar Medine'ye varmak üzere Mekke'den çıktılar. Ancak Kureyş onlara yolda yetişti ve onları zorla dinlerinden çıkarmak için işkence yaptı. Bunun üzerine bu ayet-i kerime onlar hakkında nazil oldu.¹⁰

110- Rabbin, türlü işkencelere uğratıldıktan sonra hicret eden, sonra Allah uğrunda cihat eden ve sabreden kimselerin yanındadır. Rabbin şüphesiz bundan sonra da bağışlayan ve merhamet edendir.

Ammar b. Yâsir, Suheyb, Habbab b. Eret, Bilal, Amir b. Fuheyre ve Ebu Huzeyfe'nin kölesine Kureyşliler tarafından acımasızca işkence edilirdi; o derece ki ne söylediklerini bilmez hale gelirlerdi. Bu ayet-i kerime onlar hakkında nazil olmuştur.¹¹

126- Cezalandıracak olursanız, size yapılanın aynısıyla mukabele edin. Ama sabrederseniz and olsun ki bu, sabredenler için daha iyidir.

127- Sabret, senin sabrın ancak Allah'ın yardımıylaadır. Onlara üzülmeye, kurdukları tuzaklardan da sıkıntıya düşme.

⁹ Bu haberi İbnü'l-Münzir ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

¹⁰ Vahidî, Esbâbu'n-Nüzul, s., 162.

¹¹ Bu haberi İbn Sa'd Tabakat'ında rivayet etmiştir.

128- Çünkü Allah, sakınanlarla ve iyilik yapanlarla beraberdir.

Ebu Hüreyre'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v), şehit edilen, cesedi müşrikler tarafından hunharca parçalanan Hz. Hamza'nın başında durarak:

– And olsun ki ben de senin yerine onlardan yetmiş kişiye misilleme yapacağım, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) Hz. Hamza'nın başucundan henüz ayrılmamışken Cebrail ona Nahl sûresinin yukarıdaki son üç ayet-i kerimesini indirdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) yapmak istediği şeyden vazgeçti."¹²

Yine Ebu Hüreyre'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v), şehit edilen amcası Hz. Hamza'nın başı ucunda durdu. Müşrikler, bütün uzuvlarını hunharca parçalamışlardı. Öyle ki Hz. Peygamber (s.a.v), bütün hayatı boyunca bundan daha acı bir manzara ile karşılaşmayacaktı. Hz. Peygamber:

– Allah'ın rahmeti üzerine olsun ey amca! Sen sılayı rahmi gözetir, daima iyilik yapardın. Ailenin hüznü içinde kalmasından korkmasaydım, Allah seni birçok ruhtan haşredinceye kadar seni burada olduğun gibi (gömmeden) bırakmaktan gurur duyardım. Yemin ederim ki ben de senin yerine onlardan yetmiş kişiye misilleme yapacağım, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) amcasının baş uçundayken, Cebrail ona Nahl sûresinin son üç ayetini indirdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) yemininin kefareti vererek yapmak istediği şeyden vazgeçti ve:

– Ey Rabbim, evet, sabredeceğiz! buyurdu.¹³

Bazı rivayetlerde ise şöyle denilmektedir:

“Kadınların hüznü içinde kalmalarından (yas tutmalarından) yahut benden sonra sünnet olmasından korkmasaydım, Allah'ın seni yırtıcı hayvanlar ile kuşların karınlarında diriltmesi için olduğun gibi bırakırdım.”

¹² Bu haberi Hâkim ile Bezzâr rivayet etmişlerdir.

¹³ Bu haberi Bezzâr ile Taberânî rivayet etmişlerdir.

İSRÂ SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 111 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

15- Kim doğru yola gelirse kendisi için doğru yola gelmiş olur. Kim de saparsa kendi aleyhine sapar. Kimse kimsenin günahını çekmez. Biz peygamber göndermedikçe kimseye azap etmeyiz.

Kurtubî İbn Abbas'ın şöyle dediğini nakleder: "Bu ayet-i kerime Velid b. Muğire hakkında nazil olmuştur. O, bir gün Mekkelilere:

– Muhammed'i inkâr edip bana tâbi olun; bütün günahlarınız benim üzerime olsun, demişti. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu. Buna göre ayetin manası şöyle olmaktadır: Velid sizin günahlarınızı taşıyamaz; çünkü herkesin günahı kendisine aittir."

29- Elini boynuna bağlayıp cimri kesilme, büsbütün de açıp tutumsuz olma; yoksa kınanır, üzüntü içinde kalırsın.

İbn Mesud'dan rivayet edilmiştir. O der ki: "Bir kadın oğlunu Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına gönderirken ona:

– Peygambere bana bir elbise ver de, dedi. Çocuk, Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna varıp gömlek isteyince, Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

– Yanımda verilecek bir şeyim yok, dedi. Çocuk eli boş dönünce annesi ona:

– Yine onun yanına git, ona, bana gömleğini ver, de dedi. Çocuk tekrar Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna varıp gömleğini isteyince Hz. Peygamber (s.a.v) gömleğini çıkarıp ona verdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."¹

---

¹ Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

56- De ki: “Ondan başka (tanrı olduğunu) zannettiğiniz şeyleri çağırın; sizin bir sıkıntınızı gidermeye ve onu değiştirmeye güçleri yetmez.”

İbn Mesud’dan rivayet edilmiştir. O der ki: “İnsanlardan bir topluluk cinlerden bir topluluğa ibadet ediyorlardı; ancak cinlerden olan topluluk iman edip Müslüman olmuştu. İnsanlardan olan topluluk ise cinlere olan ibadetlerine bağlı kaldılar. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”²

Kurtubî der ki: “Kureyşliler kıtlık musibetine maruz kalınca durumlarını Hz. Peygamber (s.a.v)’e şikâyet ettiler. Bunun üzerine, Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu. Buna göre ayetin manası şöyle olmaktadır: Öyleyse sizi içinde bulunduğunuz kıtlık musibetinden kurtarmaları için Allah Teâlâ’dan başka tap-tıklarınızı, ilah olduklarını zannettiklerinizi çağırın.”

59- Bizi mucizeler göndermekten alıkoyan, ancak, evvelkilerin onları yalanlamış olmalarıdır. Semud kavmine açık bir mucize olarak dişi bir deve verdik, bu deve yüzünden kendilerine zulmettiler. Oysa biz mucizeleri ancak korkutmak için göndeririz.

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Mekkeliler, Hz. Peygamber (s.a.v)’den Safa’yı kendilerine altın yapmasını, ziraat yapabilmeleri için Mekke etrafındaki dağları oradan kaldırmasını istemişlerdi. Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

- Onlardan işi ağırdan almayı mı, yoksa istedikleri mucizeyi onlara vermemizi mi dilersin? Yalnız bil ki mucize verildikten sonra yine inkâr ederlerse onlardan önceki milletleri helak ettiğim gibi onları da helak ederim, denildi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

- Hayır, o halde mucize istemem, onlarla işi ağırdan almayı tercih ederim, buyurdu. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.³

² Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XV, 105.

³ Bu haberi Ahmed b. Hanbel, Neseî ve Bezzâr rivayet etmiştir.

60- Sana: “Rabbin şüphesiz insanları kuşatmıştır.” demiştik. Sana gösterdiğimiz rüya ile Kur’an’da lanetlenmiş ağaçla sadece insanları denedik. Biz onları korkutuyoruz, fakat bu onlara büyük taşkınlık vermekten başka bir şeye yaramıyor.

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Allah, zakkum ağacını zikrettiği zaman onunla Kureyşlileri korkutmuştu. O zaman Ebu Cehil’e:

– Hayır, bilmiyoruz, dediler. Ebu Cehil:

– O hurma ve kaymaktır; and olsun ki hurma ve kaymak bulursak zakkumlanacağız, dedi.

Bunun üzerine Allah والشجرة الملعونة في القرآن ونخوفهم فما طعم الأثيم كالمهل يغلي يزيدهم إلا طغيانا كبيرا ayet-i kerimesi ile ayet-i celilesini inzal buyurdu.”⁴

73- Az daha onlar seni, sana vahyettiğimizden ayırarak, ondan başkasını bize iftira etmen için fitneye düşüreceklerdi. İşte o zaman seni dost edinirlerdi.

74- Sana sebat vermemiş olsaydık, and olsun ki az da olsa onlara meyledecektin.

75- O takdirde sana hayatın da ölümün de kat kat azabını tattırırdık. Sonra bize karşı bir yardımcı da bulamazdın.

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Ümeyye b. Halef Ebu Cehil b. Hişam ile Kureyş’ten diğer bazı kimseler çıkıp Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna geldiler ve ona:

– Ey Muhammed! Gel, bizim ilahlarımıza el sür de biz de seninle birlikte dinine girelim, demişlerdi. Kavminin onu terketmiş olması, ona çok ağır gelmişti. Kavminin Müslüman olmasını arzu ediyordu. Bu sebeple onlara meyletti. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimleri inzal buyurdu.”⁶

⁴ ed-Duhân, 43-44.

⁵ Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s., 166.

⁶ Bu haberi İbn Ebi Hatim ile İbn Merdeveyh rivayet etmiştir.

Said b. Cübeyr'den rivayet edilmiştir. O der ki: Hz. Peygamber (s.a.v) Hacer-i Esved'i selamlıyordu. Kureyşliler ona:

– Sen de gelip bizim ilahlarımıza el sürmedikçe senin Hacer-i Esved'i selamlamana müsaade etmeyeceğiz, demişlerdi. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v) içinden kendi kendine:

– Onların söylediklerini yapsam ne çıkar, çünkü Allah, benden bunun aksini biliyor ve onların putlarından tiksindiğimi de biliyor, dedi. Bunun üzerine ... وإن كانوا ayet-i kerimesi nazil oldu.”⁷

80- De ki: “Rabbim! Beni dahil edeceğin yere hoşnutluk ve esenlikle dahil et, çıkaracağın yerden de hoşnutluk ve esenlikle çıkar. Katından beni destekleyecek bir kuvvet ver!”

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) Mekke'de bulunuyordu. Daha sonra Hicret etmesi emrolundu. Bunun üzerine bu ayet-i kerimenin tamamı nazil oldu.”⁸

85- Ey Muhammed! Sana ruhu soruyorlar, de ki: “Ruh, Rabbimin emrindendir. Bu hususta size pek az bilgi verilmiştir.”

İbn Mesud'dan rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) ile birlikte Medine'deki bir tarlada bulunuyorduk. Hz. Peygamber (s.a.v) hurma ağacından bir değneğe dayanıyordu. Derken bir Yahudi topluluğuna rastladı. Yahudiler birbirlerine:

– Ona ruhu soralım, dediler. İçlerinden biri:

– Ne gereği var? dedi. Bir diğeri ise:

– Doğru, sormayalım, bakarsın, bize hoşlanmayacağımız bir cevap verir, dedi. Ancak çoğunluk:

– Soralım dediler. Ve Hz. Peygamber (s.a.v)'e ruhu sorular. Hz. Peygamber (s.a.v) onlara herhangi bir cevap vermeden sü-kut etti. Ona vahyolunduğunu anladım. Ben de olduğum yerde

⁷ Bu haberi İbn Cerir ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

⁸ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 18.

kaldım. Vahiy nazil olunca Hz. Peygamber (s.a.v) onlara:
... ويسألونك عن الروح... ayet-i kerimesini okudu.”⁹

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Kureys, Yahudilere:

– Bize bu adama soracak bir şeyler öğretin, dedi. Onlar:

– Ona ruhu sorunuz, dediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”¹⁰

90- Dediler ki: “Yerden bize bir göze fişkırtmadıkça sana inanmayız!”

91- “Yahut senin hurmalardan ve üzümlerden oluşan bir bahçen olmalı, aralarından ırmaklar fişkırtmasın!”

92- “Yahut zannettiğin gibi üzerimize gökten parçalar düşürmelisin yahut Allah’ı ve melekleri karşımıza getirmelisin (onlar senin doğru söylediğine şahitlik etmelidirler)!”

93- “Yahut altından bir evin olmalı, ya da göğe çıkmalısın Maamafih sen bizim üzerimize, okuyacağımız bir kitap indir-medikçe senin sadece göğe çıkmaya da inanmayız!” De ki: Rabbimin şanı yücedir (haşa, ben ona böyle şeyler yapmasını teklif edemem). Ben sadece elçi olarak gönderilen bir insan değil miyim?”

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir: Rebia’nın iki oğlu Utbe ve Şeybe, Ebu Süfyan b. Harb, Velid b. Muğire, Ebu Cehil, Abdullah b. Ümeyye, Ümeyye b. Halef, As b. Vâil ile diğer başka kimseler, Kâbe’nin arkasında toplanmışlardı. Birbirlerine:

– Gelin Muhammed’e gidip onunla konuşup tartışalım da günah bizden gitmiş olsun, dediler. Yanma varıp:

– Ey Muhammed! Biz Araplar arasında, senin kavminin başına getirdiğin meselenin benzerini kavminin başına getiren bir adam bilmiyoruz. Sen atalarımıza sövüp saydın, dinimizi kötüledin, bize akılsızlar dedin, ilahlara dil uzattın. Birliğimizi da-

⁹ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, İsra sûresi; Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 18.

¹⁰ Tirmîzî, *Sünen*, B. 18.

ğittin. Sonra aramızda yapmadığın kötü iş kalmadı. Sen ortaya attığın bu sözlerle mal ele geçirmek istiyorsan mallarımızdan sana bir şeyler toplayalım, hepimizden zengin olasın. Yok, sen bu hareketinle şeref peşinde isen, seni kendimize başkan yapalım. Sen bir saltanat istiyorsan seni kendimize melik edinelim. Yok, sana bu görüşleri getiren cin ise ve sana da tasallut ettiğini görüyorsan seni tedavi ettirmek için mallarımızı harcayalım, seni iyi ettirelim veya ödevimizi yapmış olup sorumlu durumdan kurtulalım, dediler. Bu sözleri duyan Resulullah (s.a.v) onlara:

– Deddiğiniz şeyler bende yok. Beni cin de kaplamış değildir. Sonra sizin için ortaya attığım mesele ile ne mallarınızı ne de aranızda şeref sahibi olmayı ne de başınızda hükümdar bulunmayı istiyorum. Ancak Allah beni size bir elçi olarak yolladı, bana bir kitap indirdi; sizin için müjdeleyici ve korkutucu olmamı bana emretti, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v)'in bu sözlerini işiten Kureyşliler ona:

– Ey Muhammed! Sana yaptığımız tekliflerden birini veya bir kısmını kabul etmiyorsan, sen, insanlar arasında memleketimizin en dar memleket olduğunu, suyumuzun en az olduğunu, yaşayışımızın en güç olduğunu bilirsin. Bunun için seni bize gönderen Rabbine söyle de bizi sıkıştıran şu dağları kaldırıp uzaklaştırsın, memleketimizi genişletsin. Bu memlekette Suriye ve Irak ırmakları gibi ırmaklar akıtsın. Babalarımızdan, dedelerimizden bu dünyadan göçüp gitmiş olanları bize diriltsin... Bunları yapmazsan, Rabbinden söylediklerini tasdik edecek bir melek göndermesini söyle. Yine Rabbinden sana bağ, bahçe, hazineler, altından, gümüşten yapılmış saraylar vermesini işte. Böylece Rabbin bunlarla hayatını kazanmak için seni çalıştırmaktan kurtarmış olur; çünkü sen de hayatını kazanmak için bizim gibi pazarlarda alış veriş yapıyorsun... Bunları da yapmazsan göğü üzerimize yık, hani sen Rabbin dilerse bunu yapar diye iddia ediyordun. Zira bunu yapmadan asla sana inanmayız, dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) kalkınca, onunla birlikte Abdullah b. Ebi Ümeyye de kalktı ve ona:

–Ey Muhammed! Kavmin sana bazı tekliflerde bulundu, kabul etmedin. Sonra senden, Allah katındaki değerini anlamak için, kendileri için bazı şeyler istediler, onları yapmadın. Yine senden, kendilerini korkuttuğun azabı çabuklaştırmanı istediler, bunu da yapmadın. Allah’a yemin ederim ki sen göğre bir merdiven kurup ona tırmanıp ve gözümün önünde göğre çıkıp oradan beraberinde açık bir kitap ile dediğin gibi peygamber olduğuna tanıklık edecek dört melek getirmediğin asla sana inanmam. Vallahi bunu yapsan bile seni tasdik edeceğimi zannetmiyorum, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) üzüntü içinde oradan uzaklaştı. Bunun üzerine Allah; Abdullah b. Ebi Ümeyye’nin Hz. Peygamber (s.a.v)’e söylediği sözleri nakleden yukarıdaki ayetleri inzal buyurdu.”¹¹

110- De ki: “İster Allah diye çağırın, ister Rahman diye çağırın. Hangisiyle çağırırsanız çağırın; en güzel isim onundur. Namaz kılarken sesini yükseltme, gizli de okuma, ikisi arasında bir yol tut.

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) bir gün Mekke’de namaz kılıp dua etti. Dua ederken:

– Ya Allah Ya Rahman, demesi üzerine müşrikler:

– Şu dinsize bakın! Bizim iki ilaha dua etmemizi yasaklarken, kendisi iki ilaha birden dua ediyor, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”¹²

Yine İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Bu ayet-i kerime, Hz. Peygamber (s.a.v)’in Mekke’de daveti gizli yaptığı sıralarda nazil olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v) Ashabına namaz kıldırırken. Kur’an-ı Kerimi yüksek sesle okurdu. Müşrikler Kur’an-ı Kerim’i duydukları zaman, Kur’an’a, onu indirene, onu getirene söverlerdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”¹³

Ebu Hüreyre’den rivayet edilmiştir.

¹¹ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, XV, 165-166.

¹² Bu haberi İbn Cerir, ile İbn Merdeveyh rivayet etmişlerdir.

¹³ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, İsra Sûresi.

Hız. Peygamber (s.a.v) Kâbe’de namaz kıldığı zaman teşeh-
hüdün sonunda dua ederken sesini yükselterek, “Ey Allah’ım
bana merhamet et, derdi. Fakat o ve Müslümanlar, namaz kılar-
ken ne gizli ne de yüksek sesle okumayıp ikisi arasında bir yol
tutmakla emrolundular.

111- De ki “Hamt, çocuk edinmemiş olan, hükümranlığında
ortağı bulunmayan acizlikten ötürü bir yardımcısı da olmayan,
Allah’a mahsustur.” Onu gereği gibi tekbir et.

Muhammed b. Kâ’b el-Kurâzi’den rivayet edilmiştir. O der
ki.; “Yahudiler ile Hristiyanlar “Allah çocuk edindi.” dediler.
Araplar, “Senin çağrına icabet ediyoruz, senin ancak bir şerikin
vardır ki o da senindir. Senona da onun sahip olduklarına da
sahipsin” dediler. Sabiiler ile Mecusiler ise: “Allah’ın yardım-
cıları olmamış olsaydı, zelim olurdu.” dediler. Bunun üzerine Al-
lah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”¹⁴

---

¹⁴ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, XV, 189.

KEHF SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 110 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Kureyş, Nadr b. Haris ile Ukbe b. Ebi Muayt'ı Medine'deki Yahudi âlimlerine gönderirken onlara:

– Onlara Muhammed'i sorup sıfatını tavsif edin ve onlara, onun, kendilerinin ille Kitap ehli olduğu, kendilerinden bizde olmayan peygamberin ilmi bulunduğu yolundaki sözünü de haber verin, dedi. İkisi de yola çıkıp Medine'ye vardılar. Orada Yahudi âlimlerine, Hz. Peygamber (s.a.v)'i sorup onlara durumu tavsif ettiler ve bazı sözlerini naklettiler. Nihayet onlara:

– Siz Tevrat ehlisiniz. Biz buraya, adamımızın durumunun ne olduğunu bize bildirmeniz için geldik, dediler. Yahudiler onlara:

– Ona şu üç şeyi sorun. Eğer bunlara cevap verecek olursa bilin ki o, Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberdir. Eğer cevap vermezse o zaman yalancının biridir. Artık onun hakkında kararınızı siz verin. Ona kaybolan gençleri sorun, onların durumları neydi? Çünkü onların çok şaşılacak bir durumları vardı. Ona arzın doğusuna ve batısına ulaşan gezgin adamı sorun; onun haberi neydi? Nihayet ona ruhu, ruhun ne olduğunu sorun? dediler. Yahudilerden bu soruları alan Nadr b. Haris ile Utbe b. Muayt, Mekke'ye geri döndüler ve Kureyşlilere:

– Nihayet, Muhammed ile aranızdaki problemi kesin olarak halledecek delilleri size getirdik, dediler ve derhal Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna varıp ona üç soruyu sordular. Hz. Peygamber (s.a.v) "İnşallah" demeden:

– Sorduğunuz sorulara yarın cevap vereceğim, dedi. Onlar da oradan ayrıldılar. Hz. Peygamber (s.a.v) on beş gece bekledi; fakat Allah bu konuda herhangi bir vahiy indirmede. Cebrail de gelmedi. Bunun üzerine Mekkeliler:

– Muhammed bize yarın diye söz vermişti, ama üzerinden on beş gece geçti, diyerek şehirde yaygara kopardılar. Hz. Peygamber (s.a.v) vahyin gecikmesine çok üzüldü. Mekkelilerin sözleri de çok ağına gitti. Nihayet Cebrail ona Allah'tan içinde Mekkelilerin sözlerine üzüldüğü için kendisine yöneltilmiş bir hitap ile Kureyşlilerin gençlere (Ashab-ı Kehf), gezgin adama (Zülkarneyn) ve ruha dair sordukları soruların cevabı bulunan Kehf sûresini getirdi.¹

28- Sabah akşam Rablerinin rızasını dinleyerek ona yalvaranlarla beraber sen de sabret. Dünya hayatının güzelliklerini isteyerek gözlerini de o kimselerden ayırma. Bizi anmasını kendisine unutturduğumuz ve işinde aşırı giderek hevesine uyan kimseye uyma!²

109- De ki: “Rabbimin sözlerini yazmak için deniz mürekkep olsaydı ve bir o kadarını da katsaydık bile Rabbimin sözleri tükenmeden deniz tükenirdi.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Kureyş Yahudilere:

– Bize bir şey verin de şu adama soralım, demişti. Onlar da:

– Ona ruhu sorun dediler. Onlar da sordular. Bunun üzerine ...ويسألونك عن الروح ayet-i kerimesi³ nazil oldu. Yahudiler ise:

– Bize çok ilim verildi, Tevrat verildi. Kime Tevrat verilmişse ona çok hayır verilmiştir, dediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁴

110- De ki: “Ben de ancak sizin gibi bir insanım; bana Tanrımızın tek bir tanrı olduğu vahyolunuyor. Kim Rabbine kavuşmayı umut ediyorsa iyi iş yapsın ve Rabbine ibadette hiç kimseyi ortak koşmasın.”

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Bir adam Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

¹ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XV, 191-192.

² Bu ayet-i kerimenin nüzul sebebi için bkz. En'âm sûresi, 52.

³ el-İsra, 85.

⁴ Bu haberi Hâkim rivayet etmiştir.

– Ey Allah’ın Elçisi! Ben ibadette bulunup Allah’ın rızasını kazanmak istiyorum. Ancak insanların beni bu şekilde görmesinden de hoşlanmıyorum, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) adama hiçbir karşılık vermedi. Nihayet çok geçmeden bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁵

---

⁵ Bu haberi Hâkim ile Beyhâkî rivayet etmişlerdir.

MERYEM SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 98 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

64- Biz ancak Rabbinin emriyle ineriz. Öntümüzde, arkamızda ve bunlar arasında olan her şey ona aittir. Rabbin asla unutkan değildir.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) Cebrail'e:

- Bizi ziyaret ettiğinden daha fazla ziyaret etmenden seni alıkoyan nedir? diye sordu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."¹

Yine İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Kureyş Hz. Peygamber (s.a.v)'e Ashab-ı Kehf sorduğu zaman Allah'ın elçisi on beş gece beklediği halde Allah ona bu konuda hiçbir vahiy indirmedir. Nihayet Cebrail ona Kehf sûresini indirdiği zaman, Allah'ın elçisi ona:

- Ey Cebrail! Bu sefer işi ağırdan aldın (geciktin), dedi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."

77- Ey Muhammed! Ayetlerimizi inkâr eden ve "Bana mal ve evlat verilecek." diyeni gördün mü?

Habbab b. Eret'ten rivayet edilmiştir. O der ki: "As b. Vâil es-Sehmî'ye onda olan alacağımı almak için gelmişim. Bana:

- Allah'a yemin ederim ki ben de sen ölüp tekrar diriltildikçe Muhammed'i inkâr etmeyeceğim, dedim. O:

- Ne! Ben ölecek sonra da tekrar diriltilecek miyim? dedi. Ben:

- Evet, dedim. Bunun üzerine O:

---

¹ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Meryem Sûresi.

– Benim orada malım ve çocuğum olacak. Sana borcumu o zaman ödeyeceğim, dedi.”

Diğer bir rivayete göre, As, Habbab’a:

– Siz Cennette altın, ipek ve gümüşün olacağını iddia etmiyor musunuz? dedi. Habbab:

– Evet, diye cevap verdi. O, alay ederek:

– Öyleyse, sana borcumu cennette ödemem için bana mühlet ver. Allah’a yemin ederim ki söylediğin hak ise ben sana borcumu orada ödeyeceğim. Ey Habbab! Allah’a yemin ederim ki ne sen ne de arkadaşların onlara benden daha layık değilsiniz, dedi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.²

---

² Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Meryem Sûresi.

TÂHÂ SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 138 ayettir.)

Rahman ve Rahim Olan Allah'ın adıyla.

1-Tâ, Hâ.

2- Ey Muhammed! Biz bu Kur'an'ı sana bedbaht olası diye indirmedik.

Bu ayetin nüzul sebebi ile ilgili olarak şu haber nakle-dilmiştir:

“Ebu Cehil ile Nadr b. Haris, Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Sen kavminin dinini terk ettiğin için bedbahtsın, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi indirerek, Kur'an'ı Muhammed’e bedbaht olması için indirmediğini, aksine onun insanları her türlü kurtuluşa, başarıya sevk ettiğini, her türlü sa-
adetin elde edilmesi için bir yol olduğunu beyan etmiştir.”

Dahhak’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v)’e Kur'an nazil olduğu zaman o ve Ashabı kalkar, namaz kılar ve güçleriyle Allah’a ibadet ederlerdi. Bu durumu gören müşrikler:

– Bu Kur'an Muhammed’e ancak bedbaht olsun diye in-miştir, demişlerdi. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeyi in-zal buyurdu.”

105- Ey Muhammed! Sana dağları soruyorlar. De ki: “Rab-bim onları ufalayıp savuracak!

İbn Cureyc’ten rivayet edilmiştir. O der ki Kureyş:

– Ey Muhammed! Rabbin kıyamet günü bu dağları ne yap-a-cak diye sormuştu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil ol-du.”¹

114- Gerçek hükümdar olan Allah yücedir.

---

¹ Bu haberi İbnü'l-Münzir rivayet etmiştir.

Ey Muhammed! Kur'an sana vahyedilirken, vahy bitmeden önce (unutmamak için) tekrarda acele etme. 'Rabbim ilmimi arttır' de.

Süddî'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Cebrail Hz. Peygamber (s.a.v)'e Kur'an ayetlerini indirdiği zaman, o, Cebrail'in onları ezberlemeden semaya çıkmasından korktuğu için onları ezberlemek için kendini zorlardı ve bu da ona zor gelirdi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."²

---

² Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

ENBİYA SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olunmuştur, 112 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

6- Onlardan önce helak ettiğimiz hiçbir kasaba halkı iman etmemişti. Şimdi bunlar mı iman edecekler?

Kâtâde'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Mekke halkı Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– Eğer söylediklerin hak ise ve sana iman etmemiz de seni sevindirecekse bize şu Safa'yı altına çeviriver, dediler. O zaman Cibrail, Hz. Peygamber (s.a.v)'e inerek ona:

– Ey Muhammed! Dilersen, Rabbin sana kavminin senden istediği mucizeyi verecek. Ancak bu mucizeden sonra yine de iman etmezlerse onlara hiçbir şekilde mühlet verilmeyecek ve hemen helak olacaklar. Dilersen kavminle işi ağırdan al, dedi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."¹

34- Ey Muhammed! Senden önce hiçbir insanı ölümsüz kılmadık. Sen ölürsen onlar sanki ebedî mi kalacaklar?

İbn Cüreyc'ten rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v)'e öleceği haber verilince o:

– Ey Rabbim! Ben ölünce ümmetime kim bakacak, diye sordu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."²

Kurtubî der ki: "Müşrikler, Hz. Peygamber (s.a.v)'in nübüvvetini reddederek:

– O, şairin biridir. Her an onun ölmesini gözlüyoruz. Ondan önceki şairlerin öldükleri gibi o da bakarsınız yarın ölüp gider, demişlerdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu. Buna göre ayetin manası şöyle olmaktadır: "Senden önce de peygamberler ölüp gittiler. Ama Allah dinini muzaffer kılıp koru-

¹ Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

² Bu haberi İbnü'l-Münzir rivayet etmiştir.

ma altına aldı. Aynı şekilde, sen ölünce senin de dinini, şeriatını muhafaza edecektir.”

36- İnkârcılar, seni alaya almaktan başka bir şey yapmazlar. “Sizin tanrılarınızı diline dolayan bu mu?” derler. Oysa kendileri Rahman’ı anmayı inkâr ediyorlar.

Süddî’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) Ebu Cehil ile Ebu Süfyan’a birlikte konuştukları bir sırada rastlamıştı. Ebu Cehil onu görünce güldü ve Ebu Süfyan’a dönerek:

– İşte bu gelen Abd-i Menâf oğullarının peygamberidir, dedi. Ebu Süfyan onun bu sözüne kızarak:

– Abd-i Menâf oğullarının bir peygamberi olduğunu inkâr mı ediyorsun? dedi. Onların bu konuşmalarını duyan Hz. Peygamber (s.a.v), Ebu Cehil’e dönerek, onu tehdit edip korkuttuktan sonra ona:

– Ahdini bozan kimsenin başına gelen senin de başına gelmedikçe, bana olan düşmanlığından vazgeçeceğini sanmıyorum, buyurdu. Sonra da Ebu Süfyan’a:

– Sen ise bu söylediğin sözü, sırf kabile taassubundan dolayı söyledin, dedi.”³

98- Siz ve Allah’tan başka taptıklarınız cehennemden yakıtıdır; oraya gireceksiniz.

101- Yaptıklarına karşılık kendileri için iyi şeyler yazılmış olanlar, işte onlar cehennemden uzak tutulanlardır.

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki:

...وما تعبدون إنكم ayet-i celilesi nazil olduğu zaman İbn Zübârî:

– Güneşe, Aya, İsa’ya, meleklerle, Üzeyr’e tapıldı. O halde bunların hepsi bizim ilahlarımızla birlikte cehennemdedirler, dedi. Bunun üzerine ...الذين سبقت لهم ayet-i kerimesi nazil oldu.”⁴

³ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

⁴ Bu haberi Hâkim ile Taberânî rivâyet etmiştir.

HAC SÜRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 78 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

3- İnsanlar içinde Allah hakkında bilmeden tartışan ve her azılı şeytana uyan kimseler vardır.

4- Onun hakkında şöyle yazılmıştır: O kendisini dost edinen kimseyi saptırır ve alevli azaba götürür.

5- Ey insanlar, eğer öldükten sonra dirilmekten kuşkuda iseniz (bilin ki) biz, sizi (önce) topraktan, sonra nutfeden, sonra alakadan, sonra da yapısı belli belirsiz bir çiğnem et parçasından (mudğa) yarattık ki size (kudretimizi) açıkça gösterelim. Dilediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde tutuyoruz, sonra sizi bir çocuk olarak çıkarıyoruz. Sonra gücünüze ulaşmanız için (sizi büyütüyoruz). Kiminiz (çocukken) öldürülüyor, kiminiz ise bilirken, bir şey bilmez hale gelmesi için ömrün en kötü çağına itiliyor. Yeri kurumuş, ölmüş görürsün; fakat biz ona su indirdiğimiz zaman harekete geçer, kabırır ve her güzel çiftten bitirir.

6-7- İşte böyle. Şüphesiz Allah hakkın kendisidir ve şüphesiz ölüleri diriltir ve o gerçekten her şeye güç yetirendir. Gerçek şu ki kıyamet saati yaklaşıyor gelmektedir, onda şüphe yoktur. Gerçekten Allah kabirlerde olanları diriltecektir.

8-9- İnsanlar içinde, bilmeden, ne bir yol göstereni ne de aydınlatıcı bir kitabı olmadan, Allah yolundan saptırmak için büyüklük taslayarak Allah hakkında tartışan kimse vardır. Dünyada rezillik onadır. Kıyamet günü ise ona yakıcı azabı tatıracağız.

10- Ona: "Bu senin yaptıklarından ötürüdür." denir. Yoksa Allah kullarına zulmedici değildir.

Ebu Malik der ki: "Bu ayet-i kerimeler Nadr b. Haris hakkında nazil olmuştur. Çok tartışmacı biri olan Nadr öldükten

sonra tekrar dirilmeyi inkâr eder, meleklerin Allah'ın kızları, Kur'an'ın ise öncekilerinin masalları olduğunu söylerdi.”¹

11- İnsanlar içinde Allah'a bir kenardan (dine tam olarak inanmadan) kulluk eden vardır. Kendisine bir hayır gelirse, onunla huzura kavuşur (sevinir); başına bir kötülük gelirse, yüzüstü döner. O, dünyayı da ahireti de kaybetmiştir. İşte apaçık ziyan budur.

İbn Abbas der ki: “Bazı kimseler, Medine'ye gelip Müslüman olmuşlardı. İçlerinden birinin hanımı erkek çocuk dünyaya getirmiş, atı doğurmuşsa, “Bu din iyi bir dindir.” derdi. Buna mukabil hanımı erkek çocuk dünyaya getirmemiş, atı da doğmamış ise, “Bu din kötü bir din” derdi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”²

İbn Mesud der ki: “Yahudilerden biri Müslüman olmuştu. Bir müddet sonra gözlerini, malını, oğlunu kaybedince, bütün bunların başına İslâmiyet yüzünden geldiğini zannetti. Derhal Hz. Peygamber (s.a.v):

– Beni affet, İslâmiyet'ten vazgeçiyorum, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v):

– İslâmiyet'ten vazgeçmek affedilmez, buyurdu. Yahudi:

– Bu dine girdim gireli başıma hiç iyi bir şey gelmedi, aksine başıma hep felaketler geldi: gözlerim kör oldu, malımı kaybettim, çocuğum öldü, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

– Ateş demiri, altını eritip cürufunu nasıl çıkarırsa, aynı şekilde İslâm da insanları eritip, pisliklerini temizledikten sonra onları düzgün bir şekle sokar, buyurdu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”

19- İşte Rableri hakkında çekişen iki taraf: İnkâr edenlere ateşten elbise kesilmiş, başlarının üstünden kaynar su dökmekte...

---

¹ Bu haberi İbn Cerir ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

² Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Hacc Sûresi.

Ebu Zer'den rivayet edilmiştir: O bu ayet-i kerimenin, Bedir günü, birbirleriyle mübareze eden Müslümanlardan üç kişi ile müşriklerden üç kişi hakkında nazil olduğuna yemin ederdi. Müslümanlardan olan üç kişi, Hamza b. Abdulmuttalip, Ali b. Talib ve Übeyde b. Hâris; müşriklerden olan üç kişi ise Utbe b. Rebia, Şeybe b. Rebia ile Velid b. Utbe idiler." Hz. Ali der ki: "Kıyamet günü Allah (c.c.)'ın önünde, davacı olmak için ilk önce diz çökecek olan benim."³

Katâde der ki: "Müminlerle Kitap ehli birbirleriyle tartışmaya girmişler. Kitap ehli:

– Peygamberimiz, peygamberinizden, kitabımız da kitabınızdan öncedir. O halde biz Allah'a sizden daha layıgız, dediler. Müminler:

– Bizim kitabımız bütün kitapların hükmüne son vermektedir. Peygamberimiz de peygamberlerin sonuncusudur. O halde biz Allah'a sizden daha lâıyız, Allah, İslâm'ı ona düşmanlıkta bulunana karşı muzaffer kıldı, dediler ve Allah "Rableri hakkında çekişen iki taraf, yani Rabbini tasdik eden, diğeri ise Rabbini yalanlayan iki taraf, ayet-i kerimesini inzal buyurdu."⁴

25- İnkâr edenler, Allah'ın yolundan ve gerek yerli gerek dışarıdan gelen bütün insanlar için ibadet yeri yaptığımız Mescid-i Haram'dan (insanları) geri çevirenler, (bilsinler ki) kim orada (böyle) zulüm ile yanlış yola saptırmayı isterse ona acı bir azap tattırırız.

İbn Abbas der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v), Abdullah b. Uneys'i biri Muhacirlerden, diğeri Ensardan iki kişi ile birlikte bir yere göndermişti. Yolda nesepleri konusunda övünmeye başladılar. Abdullah b. Uneys bir ara gazaba gelerek, Ensardan olan Müslüman'ı öldürdü. İslâm dinini terk edip Mekke'ye kaçtı. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."⁵

³ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Hac sûresi

⁴ Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

⁵ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

27- İnsanlar içinde hacca ilân et; gerek yaya, gerek uzak yollardan gelen yorgun düşmüş develer üstünde sana gelsinler.

28- Ta k, kendileri için birtakım faydalara tanık olsunlar ve (Allah'ın) onlara rızık olarak verdiği hayvanları belli günlerde kurban ederken üzerlerine Allah'ın ismini ansınlar, Onlardan siz de yiyin, çaresiz kalmış yoksulu da doyurun.

Mücahid der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) zamanında Müslümanlar hacca giderken, günah sandıkları için hayvanlara binmekten sakındıkları gibi, hac zamanında da ticaret yapmaktan sakınırlardı. Allah Teâlâ bu ayet-i kerimeyi inzal buyurarak onların hayvanlara binmelerine, ticaret yapmalarına ruhsat verdi."⁶

37- Onların ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşır. Allah'a ulaşacak olan sizin takvanızdır. Size doğru yolu gösterdiği için Allah'ı yüceltmeniz için onları böylece sizin buyruğunuza vermiştir. Ey Muhammed! iyilik yapanları müjdele.

İbn Cüreyc der ki: "Cahiliye halkı kestikleri develerin etleri ile kanlarını Kâ'be'nin duvarlarına sürerlerdi. Bunu gören Hz. Peygamber (s.a.v)'in Ashabı:

– Biz böyle yapmaya onlardan daha layığız, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."⁷

39- Kendilerine karşı savaş açılanlara, zulme uğratıldıklarından ötürü savaşmalarına izin verilmiştir. Şüphesiz ki Allah, onlara yardım etmeye kadirdir.

İbn Abbas der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) Mekke'den çıkarıldığı zaman Ebu Bekir:

– Peygamberlerini çıkardılar, mutlaka helak olacaklardır, dedi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu. Ebu Bekir der ki: "Yakında savaş olacağını kesinlikle biliyordum."⁸

⁶ Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

⁷ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

⁸ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 23.

İbn Abbas der ki: “Bu, savaş (kıtal) hakkında nazil olan ilk ayettir.”

60- Bu böyledir; kim kendisine verilen kadar ceza verir de sonra kendisine tekrar saldırılırsa Allah elbette ona yardım eder. Şüphesiz Allah affeden ve bağışlayandır.

Mukâtil der ki: “Bu ayet-i kerime, Hz. Peygamber (s.a.v)’in gönderdiği seriyye hakkında nazil olmuştur. Seriyye, Muharrem ayının sona ermesine iki gece kala müşriklerle karşılaşmıştı. Bunun üzerine müşrikler birbirlerine:

– Gelin Muhammed’in Ashabıyla savaşalım; çünkü onlar, haram ayda savaşmayı haram (günah) sayarlar, dediler. Onların savaşmak üzere olduklarını gören müminler, Allah aşkına, savaşa girmemelerini, çünkü kendilerinin haram ayda savaşılmasını helal görmediklerini onlara anlatmaya çalıştılsa da müşrikler kabul etmediler. Derhal Müslümanların üzerine saldırdılar. Bu durum karşısında Müslümanlar kendilerini korumak için ister istemez onlarla savaşa girip onları yendiler. Ancak ne de olsa haram ayda savaşmış olmaktan dolayı içlerine sıkıntı düştü. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁹

---

⁹ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir. Ayrıca bkz. Taberî, *Câmiu'l Beyân*, XVII, 195.

MÜ'MİNÜN SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 118 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

- 1- Müminler kurtuluşa ermişlerdir.
- 2- Onlar namazlarında huşu içindedirler.

Hız. Peygamber (s.a.v) namaz kılariken bazen başını semaya kaldırır, bazen de başını sağa sola çevirip bakardı. Ashap da namazda başlarını sağa sola çevirip bakarlardı. Bunu üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurarak, onlara namazlarını huşu içinde kılmalarını emretti. Bu ayet-i kerimenin inmesinden sonra Hız. Peygamber (s.a.v) ve Ashabı namaz kılariken, başlarını önlerine eğerek, secde ettikleri yerden başka hiçbir yere bakmadılar.¹

76- And olsun ki biz onları azapla yakalamıştık, ama onlar da yine de Rablerine boyun eğmemişler ve yakarmamışlardı.

İbn Abbas der ki: "Üsâme b. İsa el-Hanefî Bedir esirlerindendi. Hız. Peygamber (s.a.v)'e gelerek Müslüman oldu. Hız. Peygamber (s.a.v) de onu serbest bıraktı. Üsâme, bir müddet sonra Yemâme'ye gitti. Oradan Mekke halkına yiyecek gönderilmesini engelleyen Üsâme, Kureyş'e:

– Allah'a yemin ederim ki bundan böyle size Resulullahın izni olmadan Yemâme'den bir buğday tanesi bile gönderilmeyecektir, dedi. Böylece Allah Kureyş'in başına kıtlık, açlık musallat etti. Öyle ki leşleri, köpekleri yediler. Bunun üzerine Ebu Süfyan Hız. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelerek ona:

– Sen âlemlere rahmet olarak gönderildiğini iddia etmiyor musun? dedi. Hız. Peygamber (s.a.v) ona:

– Evet buyurdu. O:

---

¹ Bu haberi Beyhâkî ile Hâkim rivayet etmişlerdir.

– Ama sen babalarımızı kılıçla, çocuklarımızı da açlıkla öldürüyorsun. Allah ve akrabalık aşkına, ne olur bu kıtlığı üzerimizden kaldır, dedi. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”²

---

² Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 179.

NÛR SÛRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur. 64 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

3- Zina eden erkek, zina eden veya Allah'a ortak koşan kadından başkasıyla evlenemez. Bu müminlere haram kılınmıştır.

Bu ayet-i kerimenin nüzul sebebi ile ilgili olarak, müfessirler şunları demişlerdir. "Muhacirler Medine'ye geldiklerinde içlerinde malı olmayan fakir kimseler vardı. Medine ise hayat pahalılığının hüküm sürdüğü, yaşanması son derece güç bir şehirdi. Burada hayatlarını fahişelik yoluyla temin eden kötü kadınlar mevcuttu. Muhacirlerden fakir kimseler bu kötü kadınların kazançlarına imrenerek:

– Bu kadınlarla evlensek de Allah bizi onlardan müstağni kılana kadar onlarla birlikte yaşasak, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v)'e gelip bu konuda ondan izin istediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."¹

Abdullah b. Ömer der ki: "Hayatını fuhuşla kazanan Ümmü Mahzûl adlı bir kadın vardı. Bu kadın kendisiyle evlenecek erkeğin geçimini kendisinin temin etmesini şart koşuyordu. Hz. Peygamber (s.a.v)'in Ashabından biri bu kadınla evlenmek istedi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."²

Amr b. Şuayb'ın dedesinden rivayet edilmiştir. O der ki:

"Mersed b. Ebi Mersed adlı biri Mekke'den aldığı esirleri Medine'ye götürürdü. Mekke'de Anak adlı bir fahişe vardı. Bu kadın Mersed'in dostu idi. Mersed, kadınla evlenmek için Hz. Peygamber (s.a.v)'den izin istedi. Hz. Peygamber (s.a.v) bu konuda ona bir şey söylemedi. Nihayet ayet-i kerime nazil oldu. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v) ona bu ayet-i kerimeyi okuyarak:

¹ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 179-180.

² Bu haberi Neseî ile Beyhâkî rivayet etmişlerdir. Ayrıca bkz. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 159, 220.

“Sakın bu kadınla evlenme!” diye buyurdu.³

Hattabî der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v)’in bu yasağı sadece bu kadınla ilgilidir. Çünkü kâfir bir kadındı. Müslüman, zâni bir kadınla yapılan evlilik ise geçerlidir, fesh olunmaz.” Daha sonra Hattabî şöyle devam eder: “Âlimlerin çoğunluğu, bu ayet-i kerimenin **وَأَنكحُوا الْأَيَامَىٰ مِنكُمُ الصَّالِحِينَ** من عبادكم وإيمانكم **إِن يَكُونُوا فُقَرَاءَ يَغْنَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ** والله واسع **عَلِيمٌ** ayet-i kerimesi⁴ ile neshedildiği görüşündedirler.

6-7- Kendi eşlerine (zina suçu) atan ve kendileri dışında şahitleri bulunmayanlar ise onlardan da her birinin şahitliği, Allah adına dört (kere yemin) ile kendisinin hiç şüphesiz doğru söyleyenlerden olduğuna şahitlik etmektir. Beşinci (yemini) ise eğer yalan söyleyenlerdence, Allah’ın lanetinin muhakkak kendi üzerinde olması(nı kabul etmesi)dir.

8-9- Onun (kadının) da dört kere Allah adına (yeminle) onun (kocasının) hiç şüphesiz yalan söyleyenlerden olduğuna şahitlik etmesi kendisinden cezayı uzaklaştırır. Beşinci (yemini) ise, eğer o (kocasısı) doğru söylüyor ise, Allah’ın gazabının muhakkak kendi üzerinde olması(nı kabul etmesi)dir.

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir: “Hilâl b. Ümeyye, Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzurunda karısını Şerik b. Cemhâ ile zina etmekle itham etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) Hilâl’e:

– Delil getir, aksi halde, sırtına had cezası tatbik olunur, buyurdu. Hilâl:

– Ya Resûlallah! Şimdi içimizden biri, karısının üzerinde bir adam görürse, kalkıp şahit aramaya mı çıksın? diye itiraz etti. Hz. Peygamber (s.a.v) yine:

– Ya delil getirirsin ya da hadde maruz kalırsın, demeye devam etti. Bunun üzerine Hilâl:

³ Ebu Dâvud, *Sünen*, K. en-Nikâh, 4; Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 25; Neseî, *Sünen*, K. en-Nikâh, 12.

⁴ en-Nûr, 32.

– Seni Hak ile gönderene yemin ederim ki ben doğru söylüyorum ve Allah da sırtımı haddenden kurtaracak vahyi mutlaka indirecektir, dedi. Bu sırada Cebrail hemen iniverip ona yukarıdaki ayet-i kerimleri getiriverdi.”⁵

İbn Abbas der ki: “İffetli kadınlara zina isnat edip de sonra dört şahit getirmeyenlere seksen değnek vurun: Onların şahitliğini ebediyen kabul etmeyin. İşte onlar yoldan çıkmış kimse-lerdir. Ancak bundan sonra tevbe edip düzelenler bunun dışındadır. Çünkü Allah, çok bağışlayan, çok esirgeyendir. Ayet-i kerimleri⁶ nazil olduğu zaman ayetin zahiri zevcelere ve onlardan başkasına şamil olduğu için Ensar’ın efendisi olan Sa’d b. Ubâde:

– Bu ayetler bu şekilde mi nazil oldu. Ey Allah’ın Elçisi? dedi. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Ey Ensar topluluğu! Efendinizin neler söylediğini duymuyor musunuz? buyurdu. Onlar:

– Ya Resulullah! Sen onun kusuruna bakma! Çünkü o çok kıskanç biridir. Vallahi, o bakireden başkasıyla asla evlenmez. Son derece kıskanç olmasından ötürü de, hiç kimse onun boşadığı kadınla evlenmeye cesaret edemez, diye karşılık verdiler. O zaman Sa’d:

– Ey Allah’ın Elçisi! Allah’a yemin ederim ki o ayetlerin hak olduğunu, Allah katından geldiğini biliyorum. Ne var ki taaccüp ettim. Ne yani şimdi, o adi kadının üzerinde bir erkek görürsem, dört şahit getirmediğe, o adama bir şey yapmaya hakkım yok öyle mi! Vallahi ben daha dört şahit getirmeden adam işini bitirip çekip gider, dedi. Aradan çok vakit geçmedi ki Hilâl b. Ümeyye çıkageldi. Bu zat, haklarında **على الثلاثة الذين خلفوا** ayet-i kerimesi nazil olan ve Allah tarafından affedilen üç kişiden biriydi.⁷ Geceleyin yatsı vakti evine geldiği sırada eşinin yanında bir adam bulduğuna gözleriyle şahit oldu, konuşmalarını kulağıyla dinledi. Sabaha kadar hiçbir şey yapmadan sessizce bekledi.

⁵ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, en- Nûr Sûresi, Tirmîzî, K. et-Tefsir, B. 25.

⁶ en-Nûr, 4-5.-

⁷ Et-Tevbe, 118

Sabah olunca derhal Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna vararak ona:

– Yatsı vakti evime geldiğim sırada eşimi bir adamla birlikte buldum. Onları gözlerimle gördüm, konuşmalarını kulağımla işittim, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) onun bu anlattıklarından hoşlanmadı, canı sıkıldı, Ensar bir araya gelerek:

– Sa'd'ın söylediği geldi, başımıza çattı da böyle sınanmış olduk. Şimdi Allah'ın elçisi, Hilâl b. Ümeyye'ye seksen değnek vurdurup onun Müslümanlar arasındaki şahitliğini geçersiz kılacak, dediler. Bu durum karşısında Hilâl:

– Allah'a yemin ederim ki onun bana içinde bulunduğum bu durumdan bir çıkış yolu nasip edeceğini kuvvetle ümit ediyorum. Yine Allah'a yemin ederim ki o, benim doğru söylediğimi çok iyi biliyor, dedi. Allah'a kasem olsun ki Hz. Peygamber (s.a.v) Hilâl'e değnek vurulmasını daha henüz emretmemiştir ki Allah, ona o anda vahiy gönderiverdi. Bunun üzerine, ona had uygulanmasını durdurdular.”

والذين يرمون أزواجهم ayet-i kerimleri nazil olup da vahiy hali sona erince Hz. Peygamber (s.a.v) tekrar rahatlığa kavuştu ve derhal:

– Sana müjdelere olsun ey Hilâl! Allah, sana bir çıkış yolu nasip etti, buyurdu. Hilâl:

– Bunu Rabbinden (c.c.) bekliyordum, dedi. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

– Hilâl'in eşine birini gönderin, buraya gelmesini söylesin, buyurdu. Kadına birisini gönderdiler. Bir müddet sonra kadın gelince Hz. Peygamber (s.a.v) ona ve Hilâl'e nazil olan ayetleri okudu ve her ikisine de ahiret azabının dünya azabından daha şiddetli olduğunu hatırlattı, haber verdi. Hilâl:

– Ey Allah'ın Elçisi! Allah'a yemin ederim ki bu kadın hakkında söylediklerim doğrudur, dedi. Kadın da:

– And olsun ki onun benim hakkımda söyledikleri yalandır, diye karşılık verdi. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

– Öyleyse, birbirlerine lanet etsinler, buyurdu. Hilâl’e:

– Allah adına dört defa tanıklık et denildi. O da doğru sözlülerden olduğuna Allah adına dört defa tanıklık etti. Beşinciye gelince. Hilâl’e:

– Allah’tan kork, çünkü dünya azabı ahiret azabından daha hafiftir. Şimdi söyleyeceğin bu söz, sana azabı getirecektir, denildi. O:

– Vallahi, Allah bu kadın yüzünden bana nasıl değnek vurdurmadıysa, aynı şekilde onun yüzünden bana azap da etmeyecektir, dedi. Beşinci defa ise eğer yalancılardan ise Allah’ın lanetinin üzerine olmasını Allah’ı şahit tutarak diledi. Bu sefer kadına:

– Kocanın yalancılardan olduğuna dair Allah adına dört defa tanıklıkta bulun, denildi. Beşincide ise ona:

– Allah’tan kork, çünkü dünya azabı ahiret azabından daha hafiftir. Şimdi söyleyeceğin söz sana azabı gerektirecektir, denildi. Kadın bir müddet tereddütte bulunup itiraf etmek istedi ise de vazgeçerek:

– Vallahi kavmimi asla rezil etmeyeceğim, dedi ve beşinci defa kocası doğrulardan ise Allah’ın gazabının üzerine olmasını Allah’ı şahit tutarak diledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) karı kocayı birbirinden ayırarak, doğacak çocuğun babanın adıyla anılmasına, kadının çocuğuna veled-i zina denmemesine, kim kadına veya çocuğuna zina suçu isnat ederse, isnat edene had gerekeceğine hükmetti. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v) karı koca bir boşanma ve vefat sonucu birbirlerinden ayrıldıkları için erkeğin kadına ev temin etmekle, geçimini sağlamakla yükümlü olmadığına hükmetti.”⁸

Sehl b. Sa’d der ki: “Uveymir, Asım b. Adiy’e gelerek ona:

– Benim için Hz. Peygamber (s.a.v)’e git ve ona, bir adam karısıyla birlikte birisini bulup da onu öldürürse, onu öldürdü diye kendisine kısas uygulanır mı? Yoksa böyle bir durumda

---

⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 19, 57, 239.

bulunan kimse ne yapmalı? diye sor da, bana cevap versin, dedi. Asım, soruları Hz. Peygamber (s.a.v)'e sordu. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v) böyle sorular sorulmasını ayıpladı. Uveymir, Sehl ile karşılaşınca ona ne yaptığını sordu. O:

– Sen bana hayır getirmedin. Hz. Peygamber (s.a.v)'e sorularını sordum. Hz. Peygamber (s.a.v) böyle sorular sorulmasını ayıpladı, dedi. Bunun üzerine Uveymir:

– Vallahi, Hz. Peygamber (s.a.v)'e bizzat kendim gidip soracağım, dedi ve Hz. Peygamber (s.a.v)'e sordu. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Senin ve karın hakkında ayetler nazil oldu, buyurdu ve ikisini de çağırıp birbirleriyle lanetleşmelerini emretti.”⁹

Ensardan biri Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– Birimiz karısıyla birlikte bir adam görüp de onu öldürse, onu öldürdü diye onu öldürürsünüz, konuşsa, konuştu diye ona değnek vurursunuz (kazf cezasını tatbik edersiniz), sussa, öfkelenmesi gereken bir konuda susmuş olacak, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

– Allah'ım! Bu konuda hüküm beyan et, diye dua etmeye başladı. Bunun üzerine Lian ayeti nazil oldu.¹⁰

İbn Hacer “Fethu'l-Bâri” adlı eserinde bu hadis-i şeriflerle ilgili olarak şunları der: “Âlimler bu konuda ihtilafa düşmüşlerdir. İçlerinden bir kısmı bu ayetlerin Hilâl hakkında nazil olduğu görüşünü tercih ederlerken, diğer bir kısmı da bu ayetlerin Uveymir hakkında nazil olduğu görüşünü tercih etmişlerdir. Bazı âlimler de ilk olayın Hilâl'in başına geldiğini ve aynı zamanda Uveymir'in gelişine tesadüf ettiğini, dolayısıyla ayetlerin her ikisi hakkında birden indiğini ileri sürerek, haberleri telif etme yoluna gitmişlerdir. İmâm Nevevî, bu görüşe meyleyerek şöyle der: “Belki de bu olay ikisinin başına aynı zamanda gelmiştir.” Daha sonra İbn Hacer şöyle der: “Ayetlerin öncelik-

⁹ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, en- Nûr Sûresi, Müslim, *Sahih*, K. el-Liân, 9, 12.

¹⁰ Müslim, *Sahih*, K. el- Liân, 10.

le Hilâl yüzünden inmiş olması muhtemeldir. Çünkü Uveymir, Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna geldiği zaman, Hilâl'in başına gelenlerden haberi yoktu. Hz. Peygamber (s.a.v) ona hük-mü indirip ayetleri okumuştı. Bu yüzden Hilâl kıssasında râvi "Cebrail indi." dediği halde, Uveymir kıssasında, Allah senin ve eşin hakkında (ayetler) inzal buyurdu." demiştir ki "Allah senin hakkında ayetler inzal buyurdu." sözünü "Allah, ayetleri senin başına gelenin aynısı başına gelen kimse hakkında inzal buyurdu." şeklinde tevil etmek mümkündür. İbn Sabbağ da "eş-Şamil" adlı eserinde böyle bir tevili benimsemiştir.

11- O yalan haberi getirip (ortaya atanlar) içinizden bir topluluktur. Bunu kendiniz için kötü sanmayın; aksine o sizin için hayırlı olmuştur. O kimselerden her birine kazandığı günah karşılığında ceza verilecektir; içlerinden elebaşılık yapana ise büyük azap vardır.

12- Onu işittiğiniz zaman erkek, kadın müminlerin, kendiliklerinden hüsnü zanda bulunup da: "Bu apaçık bir iftiradır." demeleri gerekmez miydi?

13- Dört şahit getirmeleri gerekmez miydi? Bunlar şahit getirmedikleri için Allah katında yalancı olanlardır.

14- Şayet Allah'ın dünyada ve ahirette size olan fazl-ı keremi ve rahmeti olmasaydı o kötü sözü yaymanızdan ötürü büyük bir azaba uğrardınız.

15- Onu dilinize dolamıştınız. Bilmediğiniz şeyleri ağzınıza alıyordunuz. Onu önemsiz bir şey sanıyordunuz. Oysa Allah katında onun önemi büyüktü.

16- Onu işittiğinizde, "Bu konuda konuşmamız yakışık almaz, hâşâ, bu büyük iftiradır." demeniz gerekmez miydi?

17- Eğer mümin kişilerseniz Allah, size buna benzer bir şeye bir daha asla dönmemenizi öğütler.

18- Allah, size ayetlerini açıkça bildirir. Allah, bilendir, hakimdir.

19- Müminler arasında hayâsızlığın yayılmasını arzu edenlere, iŖte onlara, dünya ve ahirette can yakıcı azap vardır. Allah bilir, siz bilmezsiniz.

20- Allah'ın size olan fazl-ı keremi ve rahmeti bulunmasaydı, Allah Ŗefkatli ve merhametli olmasaydı hemen cezanızı verirdi.

21- Ey iman edenler! Ŗeytana ayak uydurmayın. Kim Ŗeytanın arkasına takılırsa bilsin ki o, hayâsızlığı ve kötülüğü emreder. Allah'ın size olan fazl-ı keremi rahmeti olmasaydı, hiğbiriniz ebediyen temize Ėıkamazdı, fakat Allah dilediğini temize Ėıkarır.

Allah, iŖitendir, bilendir.

22- İÇinizde lütuf ve servet sahibi olanlar, yakınlarına, dŖknlere, Allah yolunda hicret edenlere vermemek iÇin yemin etmesinler, affetsinler, feragat göstersinler. Allah'ın sizi bađıŖlamasını arzu etmez misiniz? Allah, bađıŖlayandır, esirgeyendir.

23-24- İffetli, hiÇbir Ŗeyden habersiz mümin kadınlara zina isnat edenler, dünya ve ahirette lanetlenmiŖlerdir. Kendi aileleri, elleri ve ayakları yapmıŖ olduklarına Ŗahitlik edecekleri gün onlar büyük azaba uğrayacaklardır.

25- O gün Allah, onlara hak (ettikleri) cezalarını tam olarak verecektir ve Allah'ın apaÇık hak olduğunu bileceklerdir.

26- Kötü kadınlara kötü erkeklere, kötü erkekler kötü kadınlara yakıŖırlar. İyi kadınlara iyi erkeklere, iyi erkekler de iyi kadınlara yakıŖırlar. Bunlar onların dediklerinden uzaktırlar. Bunlara mağfiret ve cmertĖe verilmiŖ rızık vardır.

Hz. AiŖe der ki: "Resulullah (s.a.v) sefere Ėıkacađı zaman hanımları arasında kura Ėeker, kurada hangisinin adı Ėıkarsa onu beraberinde götürürdü. (Beni Mustalik) gazasına Ėıkıldıđı zaman Hz. Peygamber (s.a.v) kura ĖekmiŖ ve kurada benim isimim ĖıkmıŖtı. Bunun zerine Resulullah (s.a.v) ile sefere ben Ėıktım. Bu sefer hicap ayeti nazil olduktan sonra gerĖeĖleştirilmiŖti. Ben mahfemin iÇinde ykletilir ve konak yerin-

de mahfemin içinde indirilirdim. Bütün yolculuğumuz böyle oldu. Nihayet Resulullah gazasını tamamlayıp Medine'ye doğru yola çıktı. Medine'ye yaklaştığımız sırada (bir konak yerine indik. Gecenin bir kısmını orada geçirdikten sonra) Hz. Peygamber (s.a.v) yola çıkılmasını bildirdi. Hareket emri verildiği zaman ben kalkıp tabii ihtiyacımı gidermek için ordugâhtan ayrıldım. İhtiyacımı giderip yerime geldiğimde göğsümü yokladım. Bir de ne göreyim, Yemen'in göz boncuğundan dizilmiş gerdanlığım kopup düşmüş. Hemen geri dönüp gerdanlığımı aramaya koyuldum. Ancak onu aramak beni yoldan alıkoymuştu (ben dönmeden kafilenin yola çıkmayacağını zannederek aramamı sürdürüyordum). Ne var ki yolda bana hizmet edenler gelip mahfeli beni taşıyan devenin üzerine yüklemişlerdi. Meğer onlar beni mahfenin içinde sanıyorlarmış. O zaman kadınlar hafif idiler. Çok yemek yemedikleri için şişman, ağır değillerdi. İşte bu yüzden bana hizmet eden hizmetçiler, mahfeyi yüklemek üzere kaldırdıklarında mahfenin ağır olup olmadığının farkına varmadan yüklemişlerdi. Özellikle ben çok küçük yaşta bir kadındım. Bu nedenle deveyi sürüp oradan uzaklaşmışlardı. Ordu gittikten sonra gerdanlığımı buldum. Ordu karargâhına vardığımda orada ne çağıran ne de cevap veren hiç kimse görünürde yoktu. Beni mahfede bulamazlar da gelip aramaya gelirler düşüncesiyle evvelce bulduğum konak yerine vardım. Bu düşünce ile yerimde oturup beklerken uyuya kalmışım.

Saffan b. Muattal es-Sulemi arkadaşan gelip, ordunun kalmış olan eşyalarını toplamak ve diğer konak yerine götürerek sahiplerine vermekle görevliydi. Bu zat ordunun arkasından sabaha yakın yürümüş, benim bulunduğum yere gelmiş ve beni görüp tanımişti. Bu zat hicap emredilmeden önce beni görürdü. Onun beni tanıır tanımaz derhal "İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi raciun." (Biz muhakkak ki Allah'a aitiz ve ona geri döneceğiz.) demesi üzerine uyanıp hemen feracemi bürünüp yüzümü örttüm. Allah'a yemin ederim ki o benimle hiç konuşmadı. Ben onun ağzından istircasından (İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi raciun) başka tek kelime bile işitmedim. Hemen devesini ıhtırıp çöktürdü. Benim binmem için devesinin ön ayağına bastı. Ben de deveye bindim. Safvan da bindiğim deveyi önünden çekerek yürüdü.

Nihayet kafilâ konak yerine indikten sonra öğle sıcağında orduya yetiştik. Bu sırada hakkımda iftira ederek helak olan helak olmuştur. İftiranın elebaşılığını yapan Abdullah b. Übey b. Selul idi.

Bir müddet sonra Medine'ye vardık. Medine'ye geldiğimizde bir ay müddetle hasta olmuştum. Meğer bu sırada halk arasında iftira sahiplerinin iftiraları dolaşıp duruyormuş. Benim ise olup bitenlerden hiç haberim yoktu. Yalnız hastalığımda beni şüpheyâ düşüren husus, Peygamber (s.a.v)'den başka zamanlar hasta iken görmüş olduğum lütuf ve şefkati, bu hastalığım esnasında görmemiş olmamdı. Hz. Peygamber (s.a.v) sadece yanıma girip selam veriyor, sonra da adımları anmadan "Hastamız" nasıl diyordu. Bu ise beni şüpheyâ sevk ediyordu. Ancak aklıma kötü şeyler gelmiyordu. Nihayet nekahet devresinden sonra bir gece Mıstah'ın annesiyle birlikte tabii ihtiyaçlarımızı giderdiğimiz yer olan "Mehâsı" tarafına çıktık. Buraya ancak geceden geceye çıkardık. Bu âdet evlerimizin yakınında helâ edinmeden önce idi. O zamanlar bizim halimiz ilkel Arapların sahradaki nezahetine benziyordu. Evlerimizin yakınında helâ olmasından rahatsız olurduk.

İşte ben Mıstah'ın annesi ile birlikte gece dışarı çıkmıştım. Bu kadın Ebu Ruhm b. Abdulmuttalib b. Abdi Menaf'ın kızıdır. Annesi de Sahr b. Amin'in kızıdır ki bu kadın da Ebu Bekir es-Sıddık (r.a.)'ın teyzesidir. Orada hacetimizi gördükten sonra ben Ebu Ruhm'ın kızı ve Mıstah'ın anası Selma ile eve doğru dönerken onun ayağı çarşafına takılıp düşmüştü. Araplar arasında felaket zamanında söylenmesi adet olan "Düşmanın helâl olsun!" bedduası yerine Selma kadın:

— Mıstah helak olsun! diye (oğluna) beddua etti. Ben de ona:

— Ne fena söz söyledin! Bedir'de hazır bulunan birine mi söylüyorsun? dedim. Kadın bana:

— Ah şu saf taze! Sen onun ne dediğini duymadın mı? dedi. Ben:

— O ne demiş ki? diye sordum. Bunun üzerine o, bana iftiracıların hakkımda söylediklerini haber verdi. Artık hastalığıma

bir hastalık ilave olmuştu. Eve dönünce yanıma Resulullah (s.a.v) geldi, selâm verdikten sonra:

– Hastamız nasıldır? diye sordu. Ben de:

– Ebeveynimin yanına gitmek üzere bana izin verir misin? dedim. Zira ben, bu haberi ebeveynim vasıtasıyla tahkik etmek istiyordum. Resulullah (s.a.v) bana izin verdi. Ben de ebeveynimin yanına geldim ve annem Ümmü Rümman’a:

– Anneciğim! İnsanlar ne konuşuyorlar, dedim. Annem:

– Kızcağızım! Kendini sakın üzme. Sen sadece kendi sıhhatini düşün. Vallahi, güzel bir kadın kendini seven bir erkeğin yanında olsun ve onun da birçok ortakları bulunsun da aleyhinde çok konuşmasınlar, pek nadirdir, dedi. Ben de:

– Sübhanellah, insanlar bunu mu konuşup duruyorlar? dedim. Bunun üzerine bütün gece ağladım. Sabahlara kadar gözümün yaşı dinmedi. Gözüme bir türlü uyku girmedi. Ağlaya ağlaya sabahladım. Resulullah (s.a.v) da o sabah Ali b. Ebi Talib ile Üsâme b. Zeyd’i yanına çağırmıştı. Vahiy gecikince ailesi ile ayrılması hususunda onlarla istişare etmişti. Üsâme b. Zeyd, Peygamberin ailesinin kötülükten beri olduğunu, onlar için gönlünde muhabbet beslediğini Hz. Peygamber (s.a.v)’e bildirdikten sonra:

– Ey Allah’ın Resulü! Onlar senin ailendir. Biz onun hakkında hayırdan başka bir şey bilmeyiz, dedi. Ali b. Ebi Talib ise:

– Allah sana dünyayı dar etmemiştir. Aişe’den başka birçok kadın vardır. Mafih Aişe’nin cariyesi Berire’ye sorsan o sana dosdoğru söyler, demişti. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) Berire’yi çağırıp:

– Ey Berire! Aişe’de seni şüpheyeye düşüren bir durum gör-dün mü? diye sordu. Berire de:

– Seni hak ile gönderen Allah’a yemin ederim ki ben Aişe’de kendisini ayıplayabileceğim bir kusur olarak şundan fazla bir şey görmüş değilim: Aişe yaşı küçük bir kadındı. Aile-

sinin hamurunu yoğururken uyurdu da evin besi koyunu gelir hamuru yerdi, demiş:

– Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) o gün Mescid-i Saadette minber üzerine ayağa kalktı ve bu iftirayı ilk önce ortaya çıkaran Abdullah b. Übey b. Selul'den dolayı söz söylemekte mazur tutulmasını isteyerek, kendisi minber üzerinde olduğu halde hitap edip:

– Ey Müslüman cemaati! Ev halkım hususunda ezası bana ulaşan bir şahsa karşı bana kim yardım eder? Vallahi ben ailem hakkında hayırdan başka bir şey bilmiş değilim. Bu iftiracılar, bir adamın da ismini ortaya koydular ki bu zat hakkında da hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Bu kimse bensiz ailemin yanına girmiş değildir, buyurmuştu. Bunun üzerine Ensarın Evs kabilesinden olan Sa'd b. Muaz derhal ayağa kalkarak:

– Ey Allah'ın Elçisi! O kimseye karşı sana ben yardım edeceğim. Eğer bu iftirayı çıkaran Evs'den biri ise, onun boynunu vururuz. Eğer Hazreçli kardeşlerimizden ise, sen ne emredersen onu yaparız, demiş. Bu defa da Sa'd b. Ubâde ayağa kalkmış. Bu da Hazreç kabilesinin efendisi idi. Sa'd salih biri idi. Ancak bu defa kabile hamiyet ve gayreti onu cahilliğe sürüklediği için Sa'd b. Muaz'a:

– Sen yalan söylüyorsun. Allah'ın ebediyetine yemin ederim ki sen onu (Abdullah b. Übey'i) öldüremezsin, onu öldürmeye gücün yetmez, demiş. Bu defa Sa'd b. Muaz'ın amcasının oğlu Useyd b. Hudayr ayağa kalkarak Sa'd b. Ubâde'ye:

– Allah'ın beka ve ebediyetine yemin ederim ki sen yalan söylüyorsun. Vallahi biz onu öldürürüz. Sen münafığın birisin ki münafıkları savunuyorsun, diye karşılık vermiş. Böylece Evs ve Hazreç kabileleri ayaklanmışlar, hatta birbirleriyle vuruşmayı bile arzulamışlar. Bütün bunlar Resulullah (s.a.v) daha minberdeyken olmuş, Hz. Peygamber (s.a.v) hemen minberden inip onları teskin edinceye kadar, yumuşak sözler söylemiş, onlar susunca kendisi de susmuş.

(Bana gelince:) Ben o gün ağladım. Ne gözümlün yaşı dindi, ne de gözüme uyku girdi. Ertesi gece de ağlayıp durdum. Yine

ne gözüme uyku girdi, ne de gözümün yaşı dindi. Ebeveynim ise ağlamaktan ciğerimin parçalanacağını sanıyorlardı. Ebeveynim yanımda oturdukları, benim de ağlamakta bulunduğum bir sırada, Ensardan bir kadın izin istemişti. Ben de o kadına izin vermiştim. O da oturup benimle ağlamaya başladı. Biz bu şekilde ağlarken Hz. Peygamber (s.a.v) içeri girdi. Selâm verdikten sonra yanıma oturdu. Oysa hakkımda dedikodular başladığından beri yanımda hiç oturmamıştı. Hz. Peygamber (s.a.v) bir ay beklediği halde kendisine hakkımda hiçbir şey vahyolunmamıştı. Şehadet kelimelerini söyledikten sonra:

– Ey Aişe! Hakkında bana şöyle şöyle sözler ulaştı. Eğer sana isnat edilen suçtan beri isen yakında Allah seni temize çıkarır. Yok, eğer böyle bir günaha yaklaştıysan Allah’tan mağfiret dile, Allah’a tevbe et, çünkü kul günahını itiraf ederse Allah onun tevbesini kabul buyurur, dedi. Resulullah (s.a.v) konuşmasını bitirince gözümün yaşı kesildi, hatta gözyaşından bir damla bile bulamıyordum. Hemen babama:

– Resulullaha benim adıma cevap ver, dedim, Babam:

– Vallahi, Resulullah’a ne diyeceğimi bilmiyorum, dedi. Sonra anama:

– Öyleyse Resulullaha sen cevap ver! dedim. O da:

– Vallahi ben de Resulullaha ne diyeceğimi bilmiyorum. dedi.

Bunun üzerine ben, genç yaşta bir kadın olduğum ve Kur’an’ın büyük bir kısmını ezbere bilmediğim halde:

– Vallahi, sizin bir dedikodu duyduğunuzu, bu dedikodunun gönüllerinize yer ettiğini, dolayısıyla onu doğruladığınızı gayet iyi biliyorum.

Bu yüzden Allah benim suçsuz olduğumu bildiği halde size suçsuz olduğumu söylesem, yine de benim sözümü doğrulamayacaksınız. Allah, benim suçsuz olduğumu bildiği halde, bir günah işlemiş olduğumu itiraf edecek olsam, hemen beni doğrulayacaksınız. Artık bu durumda benimle sizin için Yusuf’un babasının söylediği şu sözden başka bir mesel bulamıyorum:

فصبر جميل والله المستعان على ما تصفون Artık bana düşen güzelce sabretmektir. Sizin bu anlattıklarınıza ancak Allah'tan yardım istenir.”¹¹ dedikten sonra dönüp yatağıma yattım. Vallahi masum olduğum için Allah'ın beni temize çıkaracağını çok iyi biliyordum. Ancak vallahi hakkımda okunur bir vahy indirileceğini hiç ummuyordum. Çünkü kendimi, Allah'ın hakkımda vahiy göndermeyeceği kadar hakir görüyordum.

Fakat Resulullah (s.a.v)'ın uykuda iken bir rüya görmesini ve bu rüya sayesinde Allah'ın beni temize çıkarmasını umuyordum. Vallahi Resulullah (s.a.v) oturduğu yerden kalkmamıştı, ev halkından hiç kimse de dışarı çıkmamıştı ki Allah (c.c.) peygamberine vahiy indiriverdi. Ona vahiy gelirken gelen şiddetli hal yine geldi. Öyle ki vahiy esnasında kış gününde bile indirilen sözün ağırlığından dolayı alnından inci tanesi gibi ter dökülürdü. Resulullah (s.a.v)'dan vahiy hali zail olup da açılınca sevincinden gülüyordu, söylediği ilk söz şu oldu:

– Ey Aişe! Müjdeler olsun! Allah seni temize çıkardı. Bunun üzerine annem bana:

– Kızım, kalk da Resulullah'a teşekkür et, dedi. Ben:

– Vallahi ne kalkarım ne de Allah'tan başkasına hamt ederim; çünkü beni temize çıkaran odur, dedim. Allah Teâlâ benim suçsuzluğum hakkında ... إن الذين جاؤا بالإفك عصبة منكم... ayet-i kerimesinden itibaren on ayet-i kerimeyi inzal buyurmuştu. Allah benim suçsuz olduğumu bildiren bu ayet-i kerimeleri inzal buyurunca, (babam) Ebu Bekir akrabası ve fakir olması dolayısıyla kendisine yardım ettiği Mıstah b. Üsâme için:

– Kızım Aişe'ye bu iftirayı attıktan sonra vallahi ben de bundan böyle Mıstah'a artık hiçbir şey vermem, diye yemin etti. Bunun üzerine Allah ... ولا يأتل أولو الفضل منكم والسعة... ayet-i kerimesini inzal buyurunca Ebu Bekir:

– Vallahi Allah'ın beni mağfiret etmesini arzu ederim. Vallahi ona nafaka vermekten asla vazgeçmeyeceğim, diyerek Mıstah'a vermekte olduğu nafakayı tekrar vermeye başladı.

---

¹¹ Yusuf Sûresi, 18.

Resulullah (s.a.v) zevcesi Zeynep binti Cahş’a da:

– Ey Zeynep! Aişe hakkında ne bilirsin, onun hakkındaki kanaatin nedir, diyerek benim durumumu sormuştu. O da:

– Ey Allah’ın Elçisi! Ben kulağımı, gözümü, duymadığım, görmediğim şeylerden muhafaza ederim. Vallahi, Aişe hakkında hayırdan başka bir şey bilmem, diye hüsnü şهادette bulunmuştu.”¹²

27- Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, izin alıp ev halkına selâm vermeden girmeyin. Herhalde bunun sizin için daha iyi olduğunu düşünüp anlarsınız.

28- Eğer evde kimseyi bulamazsanız, yine de izin verilmedikçe içeriye girmeyin. Size “Dönün!” denirse dönün. Bu sizin için daha temiz bir davranıştır. Allah, yaptıklarınızı bilendir.

29- Oturulmayan ve içinde malınız bulunan evlere (izinsiz) girmenizde bir sakınca yoktur. Allah, açığa vurduğunuzu da gizlediğinizi de bilir.

Adiy b. Sabit der ki: “Ensardan bir kadının Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna gelerek:

– Ey Allah’ın Elçisi! Bazen evimde öyle durumlarda bulunuyorum ki o anda, ne babamın ne de oğlumun, hiç kimsenin beni bu halde görmesini istemem. Buna rağmen ben bu halde iken, ailemden yanıma girenler de eksik olmuyor. O halde bu gibi durumlarda benim ne yapmam gerekir? diye sorması üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”¹³

Başka bir rivayette ise şu ibare yer almaktadır: “Ben bu durumda iken babam geldiği takdirde nasıl hareket etmem gerekir...”

Ebu Eyyûb el-Ensarî der ki: Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Ey Allah’ın Elçisi! Bize *أهلها على تستأنسوا* lafz-ı celi-lini açıkla.

¹² Müslim, *Sahih*, k. et Tevbe, 56; Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, en-Nûr sûresi; Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B 25.

¹³ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, XVIII, 110-111.

Selâm vermenin ne olduğunu anladık. Ama istinasın ne olduğunu bilmiyoruz, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

– İstinas; bir kimsenin (geldiğini belli etmek için) ya “Sübhânallah” ya “Elhamdulillah” ya da “Allahu ekber” demesi yahut da öksürüp ev halkından izin istemesidir,¹⁴ buyurdu.

Mukâtil der ki: “Evlere girmek için izin istemenin gerekli olduğunu bildiren ayet-i kerime nazil olduğu zaman Ebu Bekir:

– Ey Allah’ın Elçisi! Mekke, Medine ve Şam’a gidip gelen Kureyşli tüccarların durumu ne olacak? Onların yol boyunca belli yerlerde evleri vardır. Ama içinde oturan hiç kimse yoktur. O halde nasıl izin alıp selâmlayacaklar, diye sordu. Bunun üzerine ... *ليس عليكم جناح أن تدخلوا بيوتا غير مسكونة* ayet-i kerime-si nazil oldu.”¹⁵

31- Mümin kadınlara da söyle: “Gözlerini (haramdan) sakınsınlar, iffetlerini korusunlar, kendiliğinden görünen kısmı müstesna süslerini açmasınlar. Başörtülerini yakalarının üzerine salsınlar. Süslerini kocaları, babaları ve kayımpederleri, oğulları, kocalarının oğulları, kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, Müslüman kadınları ve cariyeleri, erkekliği kalmamış hizmetçiler veya kadınların mahrem yerlerini henüz anlamayan çocuklardan başkasına göstermesinler. Gizledikleri süslerin bilinmesi için ayaklarını yere vurmasınlar. Ey iman edenler! Topluca Allah’a tevbe edin ki felaha eresiniz.

Câbir b. Abdullah’tan rivayet edilmiştir. “Esma binti Mersed kendisine ait bir hurmalıkta bulunduğu sırada kadınlar örtüsüz olarak yanına gelmeye başlamışlardı. Ayaklarındaki halhal-lar (bilezikler), göğüsleri ve zülûfleri görünüyordu. Bu durumu gören Esma:

– Bu ne kadar çirkin bir durum, dedi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”¹⁶

¹⁴ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

¹⁵ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

¹⁶ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

33- Evlenemeyenler, Allah kendilerini fazl-ı keremi ile zenginleştirene kadar iffetli davransınlar. Kölelerinizden hür olmak için bedel vermek isteyenlerin, onlarda bir iyilik görürseniz, bedel vermelerini kabul edin. Onlara Allah'ın size verdiği mal-dan verin. Dünya hayatının geçici menfaatini elde etmek için iffetli kalmak isteyen cariyelerinizi fuhşa zorlamayın; kim onları buna zorlarsa (bilsin ki) Allah (fuhşa) zorlanmalarından sonra (o kadınlara karşı) bağışlayıcı, esirgeyicidir.

Abdullah b. Sabih'in babasından rivayet edilmiştir. O der ki: "Huveytib b. Aduluzza'nın kölesi idim. Ondan mükâtebe talebinde bulundum; ancak o kabul etmedi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."¹⁷

Rivayet edildiğine göre, bu ayet nazil olunca Huveytib kölesi ile yüz dinar üzerinde anlaştı. Ancak yirmi dinarını kölesinden almaktan vazgeçti. Bunun üzerine köle, Huveytib'e seksen dirhem ödeyerek hürriyetini elde etmiş oldu.

ولا تکرهوا فتیاتکم علی البغاء إن أردن تحصنا لتبتغوا عرض الحياة الدنيا
ayet-i kerimesine gelince; münafıkların başı Abdullah b. Übey'in iki cariyesi vardı. Bu iki cariye cahiliye devrinde zina ederlerdi. Ancak İslâm gelip de zinayı yasaklayınca, zinadan vazgeçtiler. İçlerinden biri:

- Allah'a yemin ederim ki bir daha asla zina etmeyeceğim. Eğer zina hayırlı bir şey idiyse fazlasıyla zina ettim. Yok, eğer kötü bir şey ise onu kesin olarak terk etmem gerekir, demişti. Ancak İbn Übey, bu iki cariyesini zina etmeye zorluyordu; çünkü ikisinden de bu yolla kazanç sağlıyordu. İki cariyenin Hz. Peygamber (s.a.v)'e şikâyetinde bulunmaları üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."¹⁸

48- Aralarında hükmetmesi için Allah ve Resulüne çağrıldıkları zaman onlardan bir gurup hemen yüz çevirir.

¹⁷ Bu haberi İbn Sukn, Ma'rifetu's-Sahabe adlı eserinde rivayet etmiştir.

¹⁸ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, XVIII, 132-133; Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 187.

49- Eğer hak kendilerinden tarafa ise itaatle koşa koşa gelirler.

50- Kalplerinde hastalık mı vardır, yoksa şüphelenmişler midir yahut Allah'ın ve Resulünün kendilerine haksızlık yapmasından mı korkmaktadırlar? Hayır, onlar sadece zalimlerdir.

51- Aralarında hükmetmesi için Allah ve Resulüne çağrıldıkları zaman müminlerin sözü ancak: "İşittik ve itaat ettik." demek olmuştur. İşte kurtuluşa erenler onlardır.

Hasan el-Basrî der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) zamanında biriyle arasında çekişme, husumet olup da aralarında hüküm vermesi için Hz. Peygamber (s.a.v)'e çağrılınca, haklı olduğu zaman derhal Hz. Peygamber (s.a.v)'in çağrısına icabet ederdi. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v)'in kendisine hakla hükmedeceğini bilirdi. Ancak zulmetmek isterse, Hz. Peygamber (s.a.v)'in çağrısına icabet etmeyip, "Aramızda hükmetmesi için falana gidelim." diyerek Allah Resulünden yüz çevirirdi. Hz. Peygamber (s.a.v) der ki: "Bir kimsenin kendisiyle kardeşi arasında bir çekişme bulunur da kardeşi onu, Müslümanların hükümlerinden bir hükme çağırır, o da bu çağırığa icabet etmezse, hiçbir hakkı olmayan, zalimin biri olur. İşte bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimleri inzal buyurdu."¹⁹

55- Allah, içinizden iman edip yararlı iş işleyenlere, onlardan öncekileri halef kıldığı gibi onları da yeryüzüne halef kılacağına, onlar için beğendiği dini temelli yerleştireceğine, korkularını güvene çevireceğine dair söz vermiştir. Çünkü onlar bana kulluk eder. Bana hiçbir şeyi ortak koşmazlar. Artık bundan sonra kimler inkâr ederse işte doğru yoldan çıkmış olanlardır.

Übey b. Kâ'b der ki: "Resulullah (s.a.v) ve Ashabı Medine'ye geldiklerinde Ensâr onları bağrına basmıştı. Bunun üzerine bütün müşrik Arap kabileleri onları yok etmek için onlara karşı birleşmişlerdi. Bu yüzden Müslümanlar, gece gündüz silâhlarını hiçbir zaman yanlarından ayıramıyorlardı. Bu durum karşısında Ashap:

---

¹⁹ İbn Kesir, *et-Tefsir*, III, 298-299.

– Acaba, silâhlarımız yanımızda olmadan, geceleri korkusuzca ve güven içinde geçireceğimiz, Yüce Allah’tan başka hiç kimseden korkmayacağımız günleri görecektir miyiz? dediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”²⁰

58- Ey iman edenler, sağ ellerinizin malik olduğu ile sizden olup da henüz ergenlik çağına ermemiş olan (çocuk)lar, (odalarınıza girmek için şu) üç vakitte izin istesinler: Sabah namazından önce, öğleyin üstünüzü çıkardığınız vakit ve yatsı namazından sonra. (Bu) Üçü sizin için mahrem (vakitler)dir. Bunların dışında size de, onlara da bir sakınca yoktur; onlar yanınızda dolaşabilirler, birbirinizin yanında olabilirsiniz. İşte Allah size ayetlerini böyle açıklamaktadır. Allah bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

Süddî der ki: “Sahabeden bazı kimseler, gusûl abdesti alıp da hemen akabinde namaza gitmek için bu saatlerde kadınlarıyla cinsî münasebette bulunmaktan hoşlanıyorlardı. Bunun üzerine Allah Teâlâ, bu ayet-i kerimeyi indirerek, onlara küçük çocuklarına ve kölelerine, bu saatlerde yanlarına izin almadan girmemelerini emretmelerini buyurdu.”²¹

Mukâtil b. Hayyân der ki: “Bize ulaştığına göre, Ensardan bir zatın karısı ile Esma binti Mersed, Hz. Peygamber (s.a.v)’e yemek hazırlamışlardı. Büyük çocukları yanlarına izin almadan girip çıkıyordu. O zaman Esma:

– Ey Allah’ın Elçisi! Bu ne çirkin bir durum! Çocukları izin almadan, anne ve babasının yanına cinsî münasebette bulundukları bir sırada giriyor, dedi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”²²

İbn Abbas der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) Ensardan Müdlic b. Amr adlı bir çocuğu, çağırması için öğle vakti Hz. Ömer’e göndermişti. Çocuk Hz. Ömer’in yanına girip onu hoşlanmadığı bir şekilde gördü. Bu duruma sıkılan Hz. Ömer:

²⁰ Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s., 189.

²¹ Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s., 189.

²² İbn Kesir, *et-Tefsir*, III, s. 303.

– Ey Allah’ın Elçisi! Keşke Allah, izin istenmesi gereken durumlarda izin istenmesini emredip izinsiz girilmesini yasaklasaydı, dedi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”²³

61- Kör için bir sorumluluk yoktur. Topal için sorumluluk yoktur. Hastaya da bir sorumluluk yoktur. Evlerinizde veya babalarınızın evlerinde veya annelerinizin evlerinde veya erkek kardeşlerinizin evlerinde veya amcalarınızın evlerinde veya halalarınızın evlerinde veya dayılarınızın evlerinde veya teyzelerinizin evlerinde veya anahtarları ellerinizde bulunan evlerde ya da dostlarınızın evlerinde (izinsiz) yemek yemenizde bir sorumluluk yoktur. Bir arada veya ayrı ayrı yemenizde de bir sorumluluk yoktur. Evlerinize girdiğiniz zaman kendinize, ailenize Allah katından bereket, esenlik ve güzellik dileyerek selâm verin. Allah, size ayetleri düşünesiniz diye böylece açıklar.

Mücâhid der ki: “Ashaptan biri kör, topal ve hasta kimseleri yemek yemek için alır, babasının, annesinin, erkek kardeşinin evine, kız kardeşinin, amcasının, halasının, dayısının veya teyzesinin evine götürürdü. Bu durum zorlarına gittiği için bu özürlü, hasta kimseler:

– Onlar bizi başkalarının evlerine götürüyorlar, diyorlardı. Bunun üzerine onlar ruhsat olsun diye bu ayet-i kerime nazil oldu.”²⁴

İbn Abbas der ki: “Allah” يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ بِكُمْ رَحِيمًا ayet-i kerimesini²⁵ inzal buyurduğu zaman, Müslümanlar:

– Allah, mallarımızı aramızda haksız olarak yememizi yasakladı. Yemek ise malların en iyisidir. O halde hiçbirimizin, hiç kimsenin yanında yemek yemesi caiz değildir, diyerek başkalarının yanında yemek yemekten çekindiler. Müslümanların

²³ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 189.

²⁴ İbn Kesir, III, 305.

²⁵ en-Nisâ, 29.

birbirlerinin yanında yemek yemekten vazgeçmeleri üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”²⁶

Dehhâk der ki: “Hz. Muhammed (s.a.v) peygamber olarak gönderilmeden önce Medine halkı, âmâ yemeğin iyisini görmez; hasta, sağlıklı kimse gibi hakkıyla yiyemez; topal da yemek almak için izdihama gelmez, sağlıklı kimse ondan önce alır, diye onlarla birlikte yemek yemiyorlardı. Aynı şekilde akrabalarının evlerinde yemek yemekten de çekiniyorlardı. Bunun üzerine özürlü kimselerle birlikte ve akrabalarının evlerinde yemek yiyebileceklerini bildirmek için bu ayet-i kerime nazil oldu.”²⁷

Mukassem der ki: “Ashap, zulmederiz korkusuyla, kör, topal ve hasta kimselerle birlikte yemek yemekten çekiniyorlardı.”²⁸

İbn Abbas der ki: “Haris, Hz. Peygamber (s.a.v) ile birlikte gazaya çıkarken ailesine bakması için Halid b. Zeyd’i halef bırakmıştı. Ancak Halid, Haris’in yemeğinden yemekten çekinince çok bitkin düştü. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”²⁹

lafz-ı celilesine gelince: Hz. Aişe der ki: “Müslümanlar Hz. Peygamber (s.a.v) ile birlikte topluca savaşa çıktıkları zaman evlerinin anahtarlarını içlerinden hastalıklı ve sakat kimselere bırakarak onlara:

– Evde istediğiniz şeyi yiyebilirsiniz, helâl olsun, diyorlardı. Onlar da:

– Onların yiyeceklerinden yememiz bize helâl olmaz; çünkü bize içlerinden gelerek yememize müsaade etmemişlerdir, diyerek yemekten kaçınıyorlardı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”³⁰

²⁶ İbn Kesir, *Tefsir*, III, 305.

²⁷ İbn Kesir, *a.g.e.*, III, 304-305; Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s., 185.

²⁸ İbn Kesir, *a.g.e.*, III, 304.

²⁹ Bu haberi Sa’lebî tefsirinden rivayet etmiştir.

³⁰ İbn Kesir, *Tefsir*, III, 305.

Zührî'den rivayet edilmiştir. Ona ... **على الأعمى حرج** ayet-i kerimesinde, âmâ, topal ve hasta kimselerin niçin zikredildiği sorulduğunda o, bana bu konuda Abdullah b. Abdullah, şunları söyledi demiştir: "Müslümanlar gazaya çıktıklarında, içlerinden özürlü olan kimseleri halef bırakırlar. Onlara:

– Evlerimizde bulduğunuz yiyecekleri yiyebilirsiniz, helâl olsun diyerek, evlerinin anahtarlarını onlara teslim ederlerdi. Onlar da:

– Onlar yokken evlerine girmeyiz, diyerek evlerine girip yemek yemekten çekiniyorlardı. Bunun üzerine özürlü kimsele-
rin, cihada çıkan kardeşlerinin evlerinde yemek yiyebi-
leceklerini bildirmek üzere bu ayet-i kerime nazil oldu.³¹

Katâde der ki: ... **ليس عليكم جناح** ayet-i kerimesi, Kinâne b. Huzeyme Oğulları adlı bir Arap kabilesi hakkında nazil ol-
muştur. Onlardan biri, yemeğini tek başına yemez, dolayısıyla,
kendisiyle yiyecek birini buluncaya kadar yiyeceğini yanında
taşırdı. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil olarak, onların, is-
ter toplu, ister ayrı olarak, isterse tek başlarına diledikleri gibi
yemek yemelerini mubah kıldı.³²

İkrime ve Ebu Salih derler ki: "Ensar, kendilerine bir mi-
safir geldiği zaman misafir kendileriyle birlikte yemedikçe ye-
mek yemezlerdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime onlar için ruh-
sat olarak nazil oldu."³³

62- Müminler o kimselerdir ki Allah ve peygamberine (gö-
nülден) iman etmişlerdir. Sosyal bir iş (görüşmek) üzere, onun-
la (Allah'ın resulü) birlikte bulundukları zaman ondan izin al-
madan bir yere gitmezler. (Ey Muhammed,) senden izin alanlar,
işte onlar, Allah'a ve Resulüne iman edenlerdir. O halde bazı
işleri için senden izin istedikleri zaman onlardan dilediğine izin
ver ve onlar için Allah'tan mağfiret dile; çünkü Allah, çok ba-
ğışlayan, çok merhamet edendir.

³¹ Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

³² Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XVIII, 172.

³³ Taberî, *a.g.e.*, XVIII, 172.

63- Peygamberin çağırmasını, aranızda herhangi birinizin diğerini çağırması gibi tutmayın. Şüphesiz ki Allah, sizden birinin arkasına gizlenerek sıvışıp gidenleri bilmektedir. Onun buyruğuna aykırı hareket edenler, başlarına bir belanın gelmesinden veya can sıkıcı bir azaba uğramaktan sakınsınlar.

64- Bilin ki göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır. O, içinde bulunduğunuz durumu da kendisine döndürüleceğiniz günü de şüphesiz bilir. Onlara (o gün) yaptıklarını haber verir. Allah, her şeyi bilendir.

Urve, Muhammed b. Kâ'b el-Kurazî ve başkalarından rivayet edilmiştir. Onlar derler ki: "Kureys, Ahzâb yılında Medine'ye hücum etmek üzere yola çıktığında Medine yakınlarındaki Ruma denilen kuyu yanında konaklamıştı. Başlarında Ebu Süfyan bulunuyordu. Gatafan kabilesi ise gelip Uhud dağınm yanındaki nakma denilen yere yerleştiler. Durumu haber alan Hz. Peygamber (s.a.v) derhal Medine'nin etrafına hendekler kazdırdı. Hendeklerin kazılmasında, Müslümanlarla birlikte Hz. Peygamber (s.a.v)'de bizzat çalıştı. Münafıklar ise işi ağırdan alıp çok az bir iş görüyorlar, fırsat bulur bulmaz Hz. Peygamber (s.a.v)'in haberi olmadan derhal oradan sıvışıp evlerine kaçmaya bakıyorlardı. Müslümanlardan biri ise derhal yerine getirilmesi gereken zaruri bir ihtiyacı olduğu zaman durumunu derhal Hz. Peygamber (s.a.v)'e bildirip ondan izin istiyordu. Hz. Peygamber (s.a.v) de ona izin veriyordu. O da ihtiyacını giderir gidermez, tekrar yerine geri dönüyordu.

Bunun üzerine Allah yukarıdaki üç ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."³⁴ ... لا تجعلوا دعاء الرسول بينكم lafz-ı celilesine gelince, bu konuda İbn Abbas'ın rivayetine göre Peygamber (s.a.v)'e "Ya Eba'l-Kasım" diye hitap ediyorlardı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurunca, Müslümanlar Hz. Peygamber (s.a.v)'e "Ey Allah'ın Peygamberi, Ey Allah'ın Elçisi!" diye hitap etmeye başladılar.³⁵

³⁴ Bu haberi İbn İshâk ile Beyhâkî rivayet etmişlerdir.

³⁵ İbn Kesir, *Tefsir*, III, 306; Ayrıca bkz. Ebu Nuaym "ed- Delâil" de rivayet etmiştir.

FURKÂN SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 77 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

10- Dilediği takdirde sana bundan daha hayırlısı olarak, altlarından ırmaklar akan cennetler veren ve senin için köşkler yapan Allah, ne yücedir!

Hız. Peygamber (s.a.v)'e:

– Dilersen, senden önce hiçbir peygambere verilmemiş, senden sonra da hiç kimseye verilmeyecek olan arzın anahtarlarını ve hazinelerini sana veririz. Bunlar, sana Allah katında verilecek olanlardan da hiçbir şey eksiltmez. Ama dilersen bütün bunların hepsini sana ahirette veririz, denildi. Hız. Peygamber (s.a.v):

– Bütün bunlar, bana ahirette verilsin, dedi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.³⁶

20- Ey Muhammed! Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberler de şüphesiz yemek yerler, çarşılarında gezerlerdi. Ey insanlar! Sabreder misiniz, diye sizi birbirlerinizle sınarız. Rabbin (her şeyi) görendir.

– Müşrikler şu peygambere ne oluyor ki yemek yiyor, çarşılarında dolaşıyor, diyerek Hız. Peygamberi fakirlikle ayıplamışlardı. Hız. Peygamber (s.a.v) onların bu sözlerine çok üzüldü. Bunun üzerine Cebrail Hız. Peygamber (s.a.v)'i teselli etmek için Rabbinin katından inerek ona:

– Esselâmu aleyke ya Resulallah! İzzet ve kudret sahibi olan Allah, sana selâm ediyor ve şöyle diyor: “Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberler de yemek yerler, çarşılarında dolaşırlardı.” (yani dünyada geçimlerini temin için rızık peşinde koşuyorlardı.) dedi.³⁷

³⁶ Taberî, *Câmiu'l-Beyan*, XVII, 186.

³⁷ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 190-191.

27- O gün zulmeden, ellerini ısırarak: “Ne olurdu, keşke peygamberle birlikte bir yol edineydim.” der.

İbn Abbas der ki: Ukbe b. Ebi Muayt ile Übey b. Halef can- ciğer iki dost idiler. Ukbe seferden döner dönmez hemen bir yemek hazırlatıp ona kavminin ileri gelenlerini davet ederdi. Ukbe, Hz. Peygamber ile sık sık birlikte otururdu. Yine bir gün seferden döndüğü zaman yemek hazırlatıp Kureyş’in ileri ge- lenlerini ve bu arada Hz. Peygamber (s.a.v)’i de davet etti. Hz. Peygamber, ancak Müslüman olduğu takdirde yemeğe katılaca-ğını, aksi halde katılmayacağını söyledi.

Ukbe verdiği yemeğe Kureyş’in ileri gelenlerinden birinin katılmamasından hoşlanmadığı için kelime-i şehadet getirdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) onun yemeğine katılıp yemeğinden yedi. Übey b. Halef henüz gelmemişti. Übey gelip de kendisine Ukbe’nin yaptığı bildirilince ona:

– Dininden çıktın, gittin ey Ukbe! dedi. Ukbe ise:

– Yemin ederim ki dinimden çıkmış falan değilim. Ancak Kureyş’in ileri gelenlerinden birinin yemeğine katılmamasını iyi görmedim. Kelime-i şehadet getirmediğçe yemeğe katıl- mayacağını söylüyordu. Ben de sırf yemeğe katılması için ke- lime-i şehadet getirdim. Bunun üzerine o da yemeğe katıldı, di- ye karşılık verdi. O zaman Übey ona:

– Eğer Muhammed’e tabi olacak olursan yüzüm yüzüne ha- ram olsun! (Yüzümü bir daha asla göremezsin!) Gidip yüzüne tükürmez, boynunu ezmez, şöyle şöyle deyip ona sövmezsen senden asla razı da olmam, diye çıktı. Allah’ın düşmanı, dos- tunun kendisine yapmasını emrettiği her şeyi Hz. Peygamber (s.a.v)’e yaptı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu. Ayette söz konusu edilen zalim Ukbe b. Ebi Muayt ile dostu Übey b. Haleftir. Ukbe Bedir’de, Übey ise Uhud’da öldü- rülmüştür.”³⁸

32- İnkâr edenler dediler ki: “Kur’an ona tek bir defada, top- lu olarak indirilmeli değil miydi?” Biz onunla kalbini sağ-

³⁸ Vahidi, *Esbâbu’n-Nüzul*, s., 192.

lamlştırıp pekiştirmek için böylece (ayet ayet indirdik) ve onu belli bir okuma düzeniyle (tertil üzere) düzene koyup okuduk.

İbn Abbas der ki: "Müşrikler:

Eğer Muhammed iddia ettiği gibi, gerçekten peygamber ise Rabbi her defasında bir iki ayet, yahut bir iki sre indirerek niçin ona azap ediyor? Kur'an ona bir defada inseydi ya! demişlerdi. Bunun zerine Allah, bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."³⁹

Bu sözün Yahudilerin sözü de olduğu söylenmiştir. Yahudiler Kur'an-ı Kerim'in parça parça indiğini gördüklerinde:

– Tevrat'ın Musa'ya, İncil'in İsa'ya, Zebur'un Davud'a indiği gibi Kur'an'ın da bir bütün halinde bir defada inmesi gerekmez miydi? demişlerdi. Bunun zerine bu ayet-i kerime nazil oldu."

68- Onlar, Allah ile birlikte başka bir tanrıya yalvarmazlar. Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymaz ve zina etmezler. Kim bunları yaparsa, günaha girmiş olur.

69- Kıyamet günü azabı iki kat olur. Orada hor ve hakir olarak ebedi kalır.

70- Ancak tevbe eden, iman edip yararlı iş yapanlar müstesnadır. İşte Allah, onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

İbn Mesud der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– Hangi günah daha büyüktür, diye sordum. O:

– Seni yaratan Allah'a eş koşman, buyurdu. Ben:

– Sonra hangisi? diye sordum, Hz. Peygamber (s.a.v):

– Seninle birlikte yemek yemesinden korktuğun çocuğunu öldürmen, buyurdu. Ben yine:

– Peki, sonra hangisi? diye tekrar sordum. Hz. Peygamber (s.a.v):

---

³⁹ Bu haberi Hâkim ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

– Komşunun karısıyla zina etmendir, buyurdu. Bunun üzerine Allah, Hz. Peygamber (s.a.v)’i doğrulamak için bu ayet-i kerimleri inzal buyurdu.”⁴⁰

İbn Abbas der ki: “Bazı müşrikler birçok cana kıymışlar, sürekli zina yapmışlardı. Bir müddet sonra Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna gelerek:

– Senin anlattığın, kendisine davet ettiğin İslâm iyi bir dindir. Bize geçmişte işlediğimiz suçların kefareti olup olmadığını söyler misin, dediler. Bunun üzerine yukarıdaki ayet-i kerimeler ile **قل يا عبادي الذين أسرفوا على أنفسهم لا تقنطوا من رحمة الله إن الله يغفر الذنوب جميعا إنه هو الغفور الرحيم** ayet-i kerimesi⁴¹ nazil oldu.”⁴²

---

⁴⁰ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Furkân sûresi; Müslim, *Sahih*, K. el-İman, 141-142.

⁴¹ ez-Zümer, 53.

⁴² Bu haberi Buhârî ile Müslim rivayet etmişlerdir.

ŞUARÂ SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 227 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

224- Şairlere ise ancak azgınlar uyar.

225-226- Onların her vadide şaşkın şaşkın dolaştıklarını ve yapmayacaklarını söylediklerini görmüyor musun?

227- Ancak iman edip de yararlı işler yapanlar, Allah'ı çok ananlar ve zulme uğradıklarında kendilerini savunanlar bunun dışındadır. Zulmeden kimseler nasıl bir yıkılışla yıkılacaklarını anlayacaklardır.

İbn Abbas der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) zamanında biri Ensârdan, diğeri ise başka bir kavimden iki kişi, birbirini hicvediyorlardı. Her birinin yanında kavimlerinin azgınları, sefihleri bulunuyordu. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."¹

Urve der ki: والشعراء يتبعهم الغاؤون ayet-i kerimesinden ما لا يفعلون nazm-ı şerifine kadar olan ayet-i kerimeler nazil olduğu zaman Abdullah b. Ravâha, Kâ'b b. Malik, Hassan b. Sabit Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelerek ona:

– Ey Allah'ın Elçisi! Vallahi, Allah bu ayet-i kerimeyi bizim şair olduğumuzu bildiği halde indirdi. Helak olduk gittik, dediler. Bunun üzerine Allah ...إلا الذين آمنوا... ayet-i kerimesini inzal buyurunca, Hz. Peygamber (s.a.v) onları çağırarak kendilerine bu ayet-i kerimeyi okudu."²

¹ İbn Kesir, *Tefsir*, III, 353.

² İbn Kesir, *a. g. e.*, III, 354.

KASAS SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 88 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

51- And olsun ki biz, düşünsünler diye onlara vahyi birbiri ardınca getirdik.

52- Kendilerine daha önceden kitap verdiklerimiz, buna da inanırlar.

53- Onlara (Kur'an) okunduğu zaman: "Ona inandık, o, Rabbimizden (gelen) haktır. Zaten biz ondan önce de Müslümanlar idik." derler.

54- İşte onlara, sabretmelerinden ötürü mükâfatları iki kere verilir, onlar kötülüğü iyilikle savarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan (hayır yolunda) harcarlar.

55- Boş söz işittikleri zaman ondan yüz çevirirler ve: "Bizim işlerimiz bize, sizin işleriniz size. Size selâm olsun, biz cahillerle sohbet etmeyi istemeyiz." derler.

Bu ayet-i kerimeler, Ehli kitaptan hak üzere olan bir cemaat hakkında nazil olmuştur. Hz. Muhammed (s.a.v) peygamber olarak gönderilince ona iman etmişlerdir. Abdullah b. Selâm, Rifâa el-Kurazî, Temim ed-Dârî ve Selman el-Fârisî bunlardır.¹

56- Ey Muhammed, sen sevdiğini doğru yola erdirmemezsin; ama Allah dilediğini doğru yola erdirtir. Doğru yola girecekleri en iyi o bilir.

Ebu Hüreyre der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) ölüm döşegindeki amcası Ebu Tâlib'e:

– Lâ ilahe illallah, de ki kıyamet gününde, onunla senin lehinde şahadette bulunayım, dedi. O:

---

¹ Bu haberi İbn Cerir ile Taberânî rivayet etmişlerdir.

– Kureyş’in beni ayıplamasından ve onu böyle hareket etmeye ölüm korkusu sevk etti, demesinden korkmasaydım seni memnun etmek, seni sevindirmek için o sözü söyledim, dedi. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”²

57- Dediler ki: “Seninle birlikte doğru yola gidersek yurdumuzdan atılırız. Onları katımızdan rızık olarak her şeyin ürününün toplandığı, güvenli ve kutsal bir yere yerleştirmedik mi? Ama çoğu bilmezler.”

İbn Abbas der ki: “Kureyş’ten bazı kimseler Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Sana tabi olursak, bizi yurdumuzdan çıkarır atarlar, demişlerdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”³

Vâhidî’nin naklettiği bir habere göre de bu ayet-i kerime Haris b. Osman b. Abdimenâf hakkında nazil olmuştur. Çünkü o, Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Senin söylediklerinin hak olduğunu biliyoruz. Ancak bizi sana tâbi olmaktan alıkoyan, Arapların bizi yurdumuzdan atmalarından korkmamızdır. Çünkü onların hepsi inanç bakımından bize karşı birleşmiş durumda, bizim ise onlarla başa çıkacak gücümüz yok, demişlerdi. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu. Görüldüğü gibi ayet-i kerime, bu sözü söyleyenlerin gerekçelerini reddetmektedir.”⁴

61- Kendisine bulunduğumuz güzel vaade kavuşacak olan kimse, hiç geçici dünya hayatının zevkini kendisine tattırdığımız, sonra da kıyamet günü hesap vermek için karşımızda hazır bulunacak olan kimse gibi midir?

Mücâhid der ki: “Bu ayet-i kerime, Hz. Peygamber (s.a.v) ile Ebu Cehil hakkında nazil olmuştur.”⁵

Kuşeyrî ve Sa’leb derler ki: “Doğru olan görüş şudur ki bu ayet-i kerime, Allah’ın kendisini cennete sokacağı vaadine ke-

² Müslim, *Sahih*, K. el-İman, 42.

³ Bu haberi İbn Cerir ile İbn Merdeveyh rivayet etmişlerdir.

⁴ Vahidî, *Esbâbün- Nüzul*, s., 194.

⁵ Vahidî, *a.g.e.*, 194.

sin inanarak dünyanın her türlü belâsına sabreden her mümin ile dünyanın her türlü nimetlerinden, zenginliklerinden, afiyet içinde yararlanan, fakat ahirette cehenneme girecek olan her kâfir hakkında nazil olmuştur.”

85- Ey Muhammed! Kur'an'a (uymayı) sana farz kılan Allah, seni elbette döneceğin yere döndürecektir. De ki: “Rabbim kimin hidayeti getirdiğini ve kimin apaçık bir sapıklık içinde bulunduğunu en iyi bilendir.”

Dahhâk der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) Mekke'den çıkıp da Cuhfe'ye vardığı zaman Mekke'ye iştihak duydu. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁶

---

⁶ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir. Bkz. İbn kesir, *Tefsir*, III, 403.

ANKEBÛT SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 69 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Elif, Lâm, Mim.

2- İnsanlar, yalnız “inandık” demekle, hiç sınanmadan bırakılacaklarını mı sandılar?

Şa'bî der ki: “Bu iki ayet-i kerime, Mekke’de Müslüman olmuş kimseler hakkında nazil olmuştur. Medine’de bunu duyan Müslümanlar, onlara mektup göndererek, Medine’ye hicret etmedikçe Müslümanlıklarının kabul edilmeyeceğini yazdılar. Bunun üzerine onlar Medine’ye doğru yola çıktılar. Ancak müşrikler peşlerinden gidip onları yakaladılar ve onlara işkence yaptıktan sonra onları tekrar Mekke’ye geri çevirdiler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu. Medine’deki Müslümanlar, onlara hakkınızda falan falan ayetler nazil oldu diye tekrar mektup yazdılar. Mektubu alan Mekke’li Müslümanlar:

– Yine Mekke’den çıkarız, bu sefer de peşimizden gelen olursa onlarla savaşırız, diyerek yola çıktılar. Müşrikler derhal peşlerine düştüler. Bunun üzerine onlarla savaştılar. Müslümanlardan bir kısmı şehit olurken, bir kısmı da kurtulup Medine’ye ulaştı. Bunun üzerine Allah **ثم إن ربك للذین هاجروا من بعد ما** **ایمتنوا ثم جاهدوا وصبروا إن ربك من بعدها لغفور رحیم...** ayet-i kerimesini¹ inzal buyurdu.²

Bu ayet-i kerimenin Ammar b. Yâsir hakkında nazil olduğu söylenmiştir. Çünkü o da Allah yolunda işkencelere maruz kalmıştı.

8- Biz insana, anne ve babasına karşı iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Eğer onlar seni, (gerçekliği) hakkında hiçbir bilgin olmayan bir şeyi bana ortak koşman için zorlarlarsa (bu

¹ en-Nahl, 110.

² Bu haberi İbnu'l-Münzir ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

hususta) onlara itaat etme. Dönüşünüz banadır. O zaman yaptıklarınızı size haber vereceğim.

Sa'd b. Ebi Vakkas'tan rivayet edilmiştir. Sa'd'ın annesi oğluna:

– Allah, anne ve babaya karşı iyi davranmayı emretmemiş midir? Allah'a yemin ederim ki ölünceye ya da sen Muhammed'i inkâr edinceye kadar ne bir şey yiyeceğim ne de bir şey içeceğim, demişti. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.³

Sa'd'dan yapılan başka bir rivayette ise şöyle denilmektedir: “Ben, anneme çok iyi davranan biriydim. Müslüman olduğum zaman bana:

– Dinini terk edeceksin, yoksa ölünceye kadar ne yiyeceğim ne de içeceğim. Ben ölünce de halk “Ey annesinin katili!” diyerek seni ayıplayacak, dedi. Bunun üzerine günlerce yemeden içmeden bekledi durdu. Ben ona:

– Anneciğim! Allah'a yemin ederim ki yüz canın olsaydı ve her biri birer birer çıksaydı yine de dinimi terk etmezdim, ister ye, ister yeme, dedim. Annem benim bu azmimi görünce yemeye başladı. Bunun üzerine **وإن جاهدك لتترك** ayet-i kerimesi nazil oldu.

Başka bir rivayette de Sa'd şöyle der: “Bu ayet-i kerime benim hakkımda nazil olmuştur. Sa'd'ın annesi, dinini inkâr etmedikçe oğluyla asla konuşmayacağına, yiyip içmeyeceğine yemin etmişti. Üç gün yemeden, içmeden durunca bitkinlikten düşüp bayılıvermişti. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁴

10- İnsanlardan kimisi vardır ki “Allah'a inandık” der; fakat kendisine Allah uğrunda eziyet edilince insanların işkencesini Allah'ın azabı gibi sayar. Ama Rabbinden (sana) bir yardım gelse: “And olsun biz elbette sizinle beraberdik.” derler. Oysa Allah, âlemlerin (insanların) sinelerinde olanı daha iyi bilen değil midir?

³ Müslim, Sahih, K. el- Eşribe, 177; Tirmîzî, Sünen, K. et-Tefsir, B. 30.

⁴ Müslim, Sahih, K. Fedâilu's- Sahabe, 43.

Bu ayet-i kerimenin nüzul sebebi için, **إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ** ظالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضَ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ayet-i kerimesinin⁵ nüzul sebebine bakınız.

51- Kendilerine okunmakta olan kitabı sana indirmemiz, onlara yetmedi mi? Şüphesiz bunda iman eden bir kavim için gerçekten bir rahmet ve bir öğüt vardır.

Müslümanlardan birtakım kimseler, Yahudilerden işittikleri bazı şeyleri yazdıkları sahifeleri Hz. Peygamber (s.a.v)'e getirmişlerdi. Bunu gören Hz. Peygamber (s.a.v):

– Bir kavmin peygamberlerinin kendilerine getirdiğinden yüz çevirip kendi peygamberlerinden başka bir peygamberin kendilerinden başka bir kavme getirdiğine rağbet etmeleri, ahmaklık ve sapıklıklarını göstermesi bakımından yeterlidir, buyurdu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.⁶

60- Nice canlı vardır ki rızkını taşıyamaz, onları da sizi de Allah rızıklandırmaktadır. O işitendir, bilendir.

İbn Abbas der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v), müşriklerin eziyetlerine maruz kaldıkları sırada (Mekke'deki müminlere):

– Çıkın, Medine'ye gelin, zalimlerle yan yana oturmayın, hicret edin, demişti. Onlar:

– Bizim orada malımız, mülkümüz, hiçbir şeyimiz yok. Bizi orada kim doyurur, kim içirir, dediler. Bunun üzerine: **وَكُلِّينَ مِنْ رِزْقِ اللَّهِ يَرِزُقُهَا إِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ** ayet-i kerimesi nazil oldu. Ayetin manası şöyledir: Nasıl kuşların yanlarında yarın için ayrılmış yiyecekleri olmadığı halde Allah onların rızıklarını sağlıyorsa aynı şekilde yeni hicret yuvanızda Allah, sizlerin de rızıklarınızı sağlayacaktır.

67- Çevrelerinde insanlar kapılıp götürülürken bizim Mekke'yi güven içinde ve kutsal bir yer kıldığımızı görmediler mi? Batıla inanıp Allah'ın nimetini inkâr mı ediyorlar?

⁵ en-Nisâ, 97.

⁶ Taberî Câmiu-l Beyân, XXI, 7.

İbn Abbas der ki: “Müşrikler: Ey Muhammed! Bizi senin dinine girmekten alıkoyan şey, az olduğumuz için, kâfirlerin saldırıp bizi öldürmelerinden ve esir almalarından korkmamızdan başka bir şey değildir. Çünkü onlar bizden çok kalabalıktırlar. Senin dinine girdiğimizi duydukları an üzerimize çullandır, bizi bir lokmada yutarlar, demişlerdi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁷

---

⁷ Bu haberi Cüvey bir rivayet etmiştir. Bu ayet-i kerimenin nüzul sebebi için ayrıca bakınız, el-Kasâs, 57.

RÛM SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur. 60 ayettir.)

Rahman ve Rahim Olan Allah'ın adıyla.

2- Rumlar yenildi:

3- Yakın bir yerde, fakat onlar yenilgilerinden sonra yeneceklerdir.

İbn Şihab der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) hicret etmeden önce Müslümanlar Mekke'de iken Müşrikler:

– Rumlar, Kitap ehli olduklarını söylüyorlar, oysa Mecusiler onları yendiler. Siz ise peygamberinize indirilen kitap sayesinde bizi yeneceğinizi iddia ediyorsunuz. Peki öyleyse. Mecusiler, Kitap ehli oldukları halde Rumları nasıl yendiler? İranlıların Rumları yen dikleri gibi biz de sizi yeneceğiz, diyerek onlarla münakaşa ediyorlardı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."¹

28- Allah size kendinizden bir misal vermektedir: Size rızık olarak verdiğimiz şeylerde sahibi bulunduğunuz kölelerinizden ortaklarınız bulunsa da sizinle onların eşit olmanızı ve kendinizi saydığınız gibi onları saymanızı ister misiniz? İşte biz, aklım kullanan bir topluluk için ayetleri böyle açıklarız.

İbn Abbas der ki: "Müşrikler: Lebbeyk, lâ şerike lek illâ şeriken huve lek. Temlikuhu ve mâ melek; yani Allah'ım davetine uyarak emrine boyun eğdim. Senin bir ortağından başka ortağın yoktur ki o da senindir. Sen ona ve onun malik olduklarına maliksindir." diyerek telbiye ediyorlardı. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."²

---

¹ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

² Bu haberi Taberânî ile İbn Merdeveyh rivayet etmişlerdir.

LOKMAN SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 34 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

6- İnsanlardan kimi de vardır ki bilmeyerek Allah yolundan saptırmak ve o yolu eğlence yerine tutmak için, batıl ve boş lafa müşteri çıkar, işte küçük düşürücü azap bunlar içindir?

İbn Abbas der ki: “Bu ayet-i kerime, Nadr b. Haris hakkında nazil olmuştur. Nadr, def çalan, şarkı söyleyen cariyeler satın alır. Müslüman olmak isteyen birine rastlar rastlamaz, onu alır hemen cariyesine getirir ve ona:

– Haydi, bu adamı yedir, içir, ona şarkı söyle diye emreder, sonra da adama:

– Bu, Muhammed’in seni davet ettiğinden daha iyidir, derdi. Yine Nadr, Acem kıssalarını anlatan kitaplar satın alır, onları Kureyşlilere anlatarak:

– Benim sözüm, Muhammed’in sözünden daha iyidir, der; Kur’an’la ve ona inananlarla alay ederdi.”

14- Biz, insana anne ve babasına karşı iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Annesi onu zayıflık üzerine zayıflık çekerek karnında taşımıştır. Çocuğun sütten kesilmesi iki yıl içinde olur. Ona; bana, anne ve babana şükret diye tavsiyede bulunmuşuzdur. Dönüş banadır.

15- “Eğer onlar seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi bana ortak koşman için zorlarlarsa onlara itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin ve bana yönelen kimsenin yoluna uy. Sonra dönüşünüz banadır. (O zaman) yaptıklarınızı size haber vereceğim.

Bu iki ayet-i kerime, Sa’d b. Ebi Vakkas hakkında da nazil olmuştur.”¹

¹ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 198; Sa’d b. Ebi Vakkâs (r.a.)’ın annesi ile ilgili kıssa için bkz. el-Ankebût, 8.

27- Yeryüzündeki ağaçlar kalem, deniz de arkasına yedi deniz daha katılıp (mürekkep) olsaydı yine de Allah'ın sözleri bitmezdi. Doğrusu Allah güçlüdür, halimdir.

İbn Abbas der ki: **وما أوتيتم من العلم إلا قليلاً** ayet-i kerimesi² Mekke'de nazil olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v) Medine'ye hicret edince Yahudi âlimleri onun huzuruna gelerek:

– Bize “Size çok az ilim verilmiştir.” dediğin ulaştı. Bununla bizi mi, yoksa kavmini mi kast ediyorsun? diye sordular. Hz. Peygamber (s.a.v);

– Hepinizi kast ettim, buyurdu. O zaman Yahudiler:

– İyi ama sen, sana gelen kitapta bizlere Tevrat verildiğini, onda ise her şeyin açıklandığını okuyorsun, dediler. Hz. Peygamber:

Tevrat'taki ilim Allah'ın ilmine nispetle çok azdır, buyurdu. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”³

34- Kıyamet saatinin bilgisi, şüphesiz Allah katındadır. Yağmuru o indirir, rahimlerde olanı bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez ve hiç kimse de nerede öleceğini bilmez. Şüphesiz Allah bilendir, haberdar olandır.

Mücâhid ve İkrime derler ki: “Badiye ehlerinden biri Hz. Peygamber (s.a.v)'e gelerek:

– Ey Muhammed! Bana kıyametin ne zaman kopacağını haber ver. Ülkemizde kıtlık var, bana yağmurun ne zaman yağacağını haber ver. Karım hamile, bana ne doğuracağını haber ver. Bugün ne kazandığımı biliyorum. Bana yarın ne kazanacağımı haber ver. Nerede doğduğumu biliyorum, bana nerede öleceğimi haber ver. Dedi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁴

---

² el-İsrâ, 85.

³ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 198.

⁴ Vahidî, *a.g.e.*, s., 199.

SECDE SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 30 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

16- Yanları yataklardan uzaklaşır, korkarak ve ümit ederek Rablerine dua ederler ve kendilerine verdiğimiz rızıktan harcarlar.

17- Yaptıklarına karşılık olarak onlar için ne gözler aydınlatıcı (nimetler)in saklandığını hiç kimse bilemez.

Enes b. Malik der ki: “Bu ayet-i kerime, “yatsı” denilen namazı bekleme hususunda nazil olmuştur.”¹

İbn Abbas der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) ... تتجافى جنوبهم ayet-i kerimesini okuyarak:

– Bu ayette söz konusu edilenler yatsı namazından önce uyumayan kimselerdir, buyurdu ve onları övdü. Hz. Peygamber (s.a.v)’in bu sözlerinden sonra Ashap uyurum korkusuyla yataklarından uzak durmaya başladılar. Böylece artık yatsı namazını kılmadıkça uyumaz oldular.”²

Malik b. Dinar der ki: “Enes b. Malik’in ashabından bazıları akşam namazına kalktıktan sonra evlerine gitmeyip yatsıya kadar namaz kılarlardı. İşte Allah, bu ayet-i kerimeyi onlar hakkında inzal buyurmuştur, dedi.”³

Muaz b. Cebel der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) bana:

– Sana hayır kapılarını göstereyim mi? Oruç kalkandır, sadaka günah giderir, gecenin ortasında kılman namaz... dedi ve sonra yukarıdaki iki ayeti okudu.”⁴

18- Hiç iman etmiş kimse, (yoldan çıkmış) fasık gibi olur mu? Bunlar (elbette ki) bir olmazlar.

¹ Tirmîzî, Sünen, K. et-Tefsir, B. 33.

² Bu haberi İbn Merdeveyh ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

³ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 199.

⁴ Tirmîzî, K. el-İman, B. 8.

İbn Abbas der ki: “Velid b. Ukbe bir gün Hz. Ali b. Ebi Tâlib’e:

– Kılıcım senin kılıcından daha keskin, lisanım senden daha iyidir, savaşta da kendimi düşmana daha iyi hissettiririm, demişti. Hz. Ali ona:

– Sen sus, çünkü sen fasığın birisin, dedi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu. İbn Abbas der ki: Allah ayette geçen mümin lafzıyla Ali’yi, fasık lafzıyla da Velid b. Ukbe b. Muayt’ı kast etmiştir.”⁵

---

⁵ Vahidî, *a.g.e.*, s. 200.

AHZÂB SÛRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 73 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Ey Peygamber! Allah'tan sakın; kâfirlere ve münafıklara itaat etme. Şüphesiz Allah bilendir, hakimdir.

İçlerinden Ebu Süfyan b. Harb, İkrime b. Ebu Cehil, Ebu'l-Aver Amr b. Süfyan'ın bulunduğu bir Kureyş heyeti Medine'ye gelerek münafıkların başı olan Abdullah b. Übey b. Selul'un evinde konakladılar. Bu gelişleri Uhud savaşından sonraydı. Hz. Peygamber (s.a.v) kendisiyle konuşmaları için eman vermişti. Onlarla birlikte Abdullah b. Sa'd b. Ebi Serah ve Tu'me b. Übeyrik de kalktı. Bunlar, yanında Hz. Ömer b. Hattab da bulunduğu halde Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– İlahlarımız olan Lât, Uzza ve Menât'ı kötölemekten vazgeç ve onların, kendilerine tapan kimselere şefaathçi ve yardımcı olacaklarını söyle ki biz de seni Rabbinle baş başa bırakalım, demek küstahlığını gösterdiler. Müşriklerin söyledikleri bu sözler, Hz. Peygamber (s.a.v)'e çok ağır geldi.

Durumu gören Hz. Ömer b. Hattab:

– Ey Allah'ın Resulü! İzin ver de şunları şuracıkta geberteyim, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Hayır, olmaz; çünkü onlara eman verdim, buyurdu. O zaman Hz. Ömer:

– Öyleyse Allah'ın lanet ve gazabı üzerinize olsun! Çıkın, gidin buradan, diye bağırdı. Hz. Peygamber (s.a.v) onların Medine'den çıkarılmalarını emretti. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.¹ Ayetteki kâfirlerden murat, Ebu Süfyan, Ebu'l-Aver ve İkrime gibi, Kureyş müşrikleri: Münafıklardan murâd ise İbn Übey, Tu'me ve İbn Ebi Serah gibi Medine halkından olan münafıklardır.

---

¹ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s. , 201.

4- Allah bir adamın (göğüs) boşluğunda iki kalp yaratmadı ve zihar yaptığınız eşlerinizi de sizin anneleriniz yapmadı; evlatlıklarınızı da sizin öz oğullarınız kılmadı. Bunlar sizin ağızlarınıza gelen sözlerinizdir. Allah, gerçeği söyler ve doğru yola iletir.

İbn Abbas'a:

- ... ما جعل الله ... ayet-i kerimesi hakkında ne diyorsun? Allah bununla neyi kast etmiştir? diye sorduk. O:

- Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v) namaza durmuştu. O sırada bir şey zihnimi çeliverdi. Onunla birlikte durmuş olan mü-nafıklar "Görmüyor musunuz? Onun iki kalbi var. Bir kalbi sizinle, bir kalbi de onlarla birlikte" dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."²

Mücâhid, Katâde ve Zührî derler ki: "Bu ayet-i kerime Zeyd b. Harise hakkında nazil olmuştur. Onunla Peygamber (s.a.v)'e misal verilmiştir; yani başka bir adamın oğlu senin oğlun değildir.

Büyük müfessir İbn Kesir, bu ayetle ilgili olarak tefsirinde şu açıklamada bulunur: "Allah Teâlâ, manevî bir mahiyet arz eden asıl maksadını açıklamadan önce insanların konuyu daha iyi kavramak amacıyla onlar tarafından çok iyi bilinen müşahhas örnekler verir: Nasıl ki bir insanda iki kalp bulunmazsa, zihar yaptığı eşi, zihar yaptı diye onun annesi olmazsa, aynı şekilde bir adamın evlatlık edinip kendisine oğlum dediği kimse de onun oğlu olmaz. İşte ayette geçen nefiyden maksat budur.

Çünkü ayet-i kerime Zeyd b. Harise hakkında nazil olmuştur."

5- Onları babalarına nispet ederek çağırın. Bu, Allah katında daha âdildir. Eğer babalarını bilmiyorsanız, onlar sizin din kardeşleriniz ve dostlarınızdır. Yanılarak yaptıklarınızda değil, fakat kalplerinizin bile bile yaptıklarında sizin için günah vardır. Allah çok bağışlayan ve çok esirgeyendir.

---

² Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 34.

İbn Ömer der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v)'in azatlısı olan Zeyd b. Hârise'yi ... ادعوهم لآبائهم ayet-i kerimesi inene dek hep Muhammed'in oğlu Zeyd diye çağırırdık. Ayet-i kerime nazil olunca Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

– Sen bundan böyle Zeyd b. Harise b. Şurahbil'sin buyurdu."³

9- Ey iman edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın; hani bir zaman size ordular gelmişti de biz onların üzerine bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah, yaptıklarınızı görendir.

Huzeyfe der ki: "Ahzab gecesini hatırlıyorum; saflar halinde olmuştuk. Ebu Süfyan yanındaki müttetikleri ile üst tarafımızda, Beni Kureyza Yahudileri ise alt tarafımızda bulunuyorlardı. Yahudilerin çoluk çocuğumuza kötülük yapmalarından korkuyorduk. Şimdiye kadar bu gece gibi karanlık, bu gece gibi şiddetli fırtınalı bir gece ile hiç karşılaşmamıştık. Fırtınanın sesi şimşekleri andırıyordu. Ortalığı öylesine zifiri bir karanlık kaplamıştı ki parmaklarımızı bile göremez olmuştuk.

Münafıklar:

– Evlerimiz hem açık, hem de Medine dışında bize izin ver de çoluk çocuğumuzun başlarına dönelim, diyerek Hz. Peygamber'den izin istemeye başlamışlardı. Hz. Peygamber (s.a.v) de onlardan izin isteyen herkese izin veriyor, izin alanlar ise birer ikişer oradan sıvışıp gidiyorlardı. Biz ise üç kişi kadar kalmıştık. Derken Hz. Peygamber (s.a.v) yanımıza çıkageldi. Bulduğumuz yerdeki müminlerin yanından birer birer geçerek bana doğru geldi. Benim ise düşmana karşı bir kalkanım olmadığı gibi, üzerimde de karımın olan ve dizlerimi geçmeyen bir hırkadan başka bir şey yoktu. Dizlerimin üzerinde durur bir vaziyette iken yanıma geldi ve:

– Bu kimdir, diye sordu. Ben:

– Huzeyfe, diye cevap verdim. Yere doğru büzülmüş vaziyette duruyordum. Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

---

³ Buhârî, Sahih, K. et-Tefsir, Ahzâb sûresi.

– (Elbisem kısa olduğu için) kalkmağa çekiniyorum ey Allah'ın elçisi! dedim. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Kalk, buyurdu. Ben de emri üzerine kalktım. Bana:

– Git, bana düşmandan haber getir, buyurdu. Ben ise Müslümanlar içinde en çok korkanı, en çok üşüyeni idim. Derhal düşman karargâhlarına doğru yöneldim. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Ey Allah'ım sen onu önünden, arkasından, sağından, solundan, yukarısından, aşağısından, her taraftan koru, diye dua etti. Huzeyfe der ki:

– Allah'a yemin ederim ki bu dua üzerine Allah'ın içimde yarattığı korku ve üşüme birden yok olup gitti, onlardan bir eser kalmadı. Tam ayrılacağım sırada Hz. Peygamber (s.a.v):

– Ey Huzeyfe! Buraya bana dönünceye kadar sakın bir olay çıkarma, buyurdu. Hemen düşman karargâhına doğru yürümeye başladım. Karargâha yaklaştığım sırada yaktıkları ateşin verdiği ışık sayesinde, siyah iri bir adamın ellerinde ateş üzerinde hareket ettirip (ısıtıp) böğrünü ovuşturduğunu gördüm. Adam:

– Haydi, hazır olun buradan ayrılacağız, diye sesleniyordu. Bir müddet sonra karargâhın içine girdim. Birden karşımda Amir oğullarını gördüm. Onlar da birbirlerine:

– Ey Amir Oğulları, haydin yola çıkacağız. Artık burada kalmamız mümkün değil, diye bağırıyorlardı. O sırada bir de ne göreyim, karargâhı kasıp kavuran o şiddetli fırtına karargâhın bir arpa boyu bile ilerisine geçmiyor. Allah'a yemin ederim ki rüzgârın kaldırdığı taşların, kum tanelerinin eşyalarına çarparak çıkardığı sesleri duyuyordum. Fırtına o taş ve kum tanelerini müşriklere savuruyor, onlar ise:

– Haydin, bir an evvel buradan uzaklaşalım, diyorlardı. Bir müddet daha bu acıklı manzarayı seyrettikten sonra Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına varmak için oradan ayrıldım. Yolu yarılacağımda, birden karşımda yirmi kadar atlı gördüm. Bana:

– Peygamberine haber ver. Allah düşmanın hakkından geldi, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına vardığım zaman o, uzun örtüsüne bürünmüş vaziyette namaz kılıyordu. Zor du-

rumlarda hep namaz kılardı. Hz. Peygamber (s.a.v) namazı bitirince ona, düşmanın durumunu ve ben oradan ayrılırken onların geri dönmek üzere olduklarını haber verdim. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁴

12- Münafıklar ve kalplerinde hastalık bulunan kimseler: “Allah ve Resulü bize sadece vaatlerde bulundu.” diyorlardı.

Kaynaklarda belirtildiği veçhile, Hz. Peygamber, Ahzab yılı düşmanla karşı karşıya gelmeden önce Medine çevresine hende kazdırmıştı. Allah, hendeğin içinden beyaz yuvarlak bir kaya parçası çıkartmıştı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) külüngü eline alarak kayaya bir darbe vurup onu çatlattı. Kayaya vurduğu zaman ondan öyle bir kıvılcım çıktı ki şehrin iki ucu arasında her tarafı aydınlattı. Bunun üzerine Hz. Peygamber tekbir getirince Müslümanlar da tekbir getirdiler. Hz. Peygamber (s.a.v) elindeki külünk ile ikinci kez vurup onu bir yerinden daha çatlattı. Yine kayadan öyle bir kıvılcım çıktı ki şehrin iki ucunu baştan sona aydınlattı. Hz. Peygamber (s.a.v) kayaya üçüncü kez vurup onu kırıdığı zaman yine kayadan kıvılcım çıktı ve tüm şehri aydınlatıverdi. Hz. Peygamber bu sefer de tekbir getirdi. Müslümanlar da onunla birlikte tekbir getirdiler. Müslümanlar bu kıvılcımların hikmetini Hz. Peygamber (s.a.v)’e sorduklarında Hz. Peygamber (s.a.v) onlara:

– Taşa ilk defa vurup da etraf aydınlandığı zaman bana Hîre’ nin sarayları, Kısra’nın şehirleri göründü. Cebrail bana ümmetimin yakında buraları fethedeceğini müjdeledi. İkinci defa vurup da etraf aydınlandığında bu sefer bana Bizans’ın kırmızı sarayları göründü. Cebrail bana yine ümmetimin buraları da fethedeceğini müjdeledi. Nihayet üçüncü defa vurup da etraf aydınlandığında ise bu sefer de bana San’a’nın sarayları göründü. Cebrail bana ümmetimin buraları da fethedeceğini müjdeledi, diyerek kıvılcımların hikmetini açıkladı. Müminler bu müjdeyle sevinirken münafıklar ise onların bu sevinçlerini hazmedemeyerek onlara:

– Onun söyledikleri size tuhaf gelmiyor mu?

---

⁴ Bu haberi Hâkim, Ebû Nuaym ve Beyhâkî rivayet etmişlerdir.

Biz burada, güven içinde tuvalete gidemezken o kalkmış, sizlerin, Kısra ve Kayser'in hazinelerinden yiyeceğinizi, vaat ediyor. Sizler burada düşman karşısına çıkamayıp korkunuzdan hendek kazarken, o Yesrip (Medine)'den Hire'nin saraylarını, Kısra'nın şehirlerini gördüğünü, yakında bu yerlerin sizler tarafından fethedileceğini müjdeliyor. Bütün bunlar batıl şeylerdir. O sizi aldatmaktan başka bir şey yapmıyor, dediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.⁵

23- Müminler içinde Allah'a verdiği ahdi yerine getiren adamlar vardır. Kimi bu uğurda canını vermiş, kimi de beklemektedir. Ahitlerini hiç değiştirmemişlerdir.

Enes b. Malik der ki: "Amcam Enes b. Nadir, Bedir savaşına katılamamıştı. Bu ona çok ağır geldi. Bunun üzerine o:

– Hz. Peygamber (s.a.v)'in katıldığı ilk savaşa onunla birlikte katılamadım. Ama Allah'a yemin ederim ki eğer Allah bana Hz. Peygamber (s.a.v) ile birlikte bir savaş nasip ederse, Allah o zaman ne yapacağımı elbette görecektir, dedi. Ve başka bir şey söylemekten çekindi. Nihayet ertesi yıl Hz. Peygamber (s.a.v) ile Uhud savaşına katıldı. Şehit oluncaya kadar savaştı. Cesedi üzerinde seksenin üzerinde kılıç, mızrak ve ok yarası vardı. Öyle ki halam Rubey:

– Kardeşimi ancak parmaklarının ucundan tanıyabildim, demişti. Bunun üzerine bu ayet-i kerime o ve arkadaşları hakkında nazil oldu."⁶

28- Ey Peygamber! Eşlerine söyle: "Eğer siz dünya hayatını ve onun ziynetini istiyorsanız gelin size bağışta bulunayım ve sizi güzellikle salıvereyim.

Cabir der ki: "Ebu Bekir, Allah Resulünü ziyarete geldiğinde Ashabı kapısının önünde oturur buldu. Hiçbirine içeri girmeleri için izin verilmemişti. Hz. Ebu Bekir içeri girmek için izin istedi: izin verildi. O da içeri girdi. Bir müddet sonra Hz. Ömer çıkıp geldi. O da izin istedi. Ona da izin verildi, İçeri girince,

⁵ Bu haberi Beyhâkî ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

⁶ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 34.

Hız. Peygamber (s.a.v)'i, etrafında kadınları ile birlikte, gayet sessiz, düşünceli bir şekilde otururken buldu.

Durumu gören Hız. Ömer:

– Hız. Peygamber (s.a.v)'i güldürecek bir şey söyleyeceğim dedi ve:

– Ey Allah'ın Elçisi! Bir görseydin, Hârice kızı benden dünyalık istedi, ben de kalktım, boynunu büküverdim, diyerek sözüne devam etti. Hız. Peygamber (s.a.v.) Ömer'in bu sözlerine azı dişleri görülecek şekilde gülerək:

– Bu etrafımda gördüklerin de benden dünyalık istiyorlar, dedi. Bunun üzerine Hız. Ebu Bekir kalkıp Hız. Aişe'nin, Hız. Ömer de Hafsa'nın boyunlarına vurarak ikisi de:

– Allah elçisinden olmayan şeyleri istiyorsunuz ha, öyle mi? diyerek kızlarına çıkıştılar. Bunun üzerine onlar:

– Vallahi, bundan sonra Allah Resulü'nün elinde olmayan hiçbir şey istemeyeceğiz, diye yemin ettiler. Bir müddet sonra Hız. Peygamber (s.a.v) otuz ya da yirmi dokuz gün müddetle, hanımlarından ayrı kaldı. Nihayet ... يا أيها النبي قل لأزواجك ... ayet-i kerimesinden عظیما اجرا nazm-ı şerifine kadar olan ayetler nazil oldu. Bunun üzerine Hız. Peygamber (s.a.v) Hız. Aişe'den başlayarak:

– Ey Aişe! Şimdi sana bir konu açacağım, fakat annene ve bana danışmadan bu konuda karar vermekte acele etmeni istemiyorum, dedi. Hız. Aişe:

– Nedir o, deyince, Hız. Peygamber (s.a.v) ona bu ayet-i kerimeyi okudu. O zaman Hız. Aişe:

– Ey Allah'ın Resulü! Senin hakkında mı anne ve babama danışacağım? Buna gerek yok, elbette ki Allah'ı, Resulünü ve ahiret gününü dünya hayatına ve ziynetine tercih ederim. Ama senden kadınlarından hiçbirine seni tercih ettiğimi söylememeni istiyorum, dedi. Hız. Peygamber (s.a.v) ise:

– Böyle şey olmaz, onlardan kim sorarsa ona söylerim, çünkü Allah beni, sıkıntı ve zahmet veren, sıkıntı ve zahmet iste-

yen biri olarak değil, fakat öğreten, kolaylaştıran biri olarak gönderdi.”⁷

Buhâri’nin rivayetinde ise Hz. Peygamber (s.a.v)’in bütün hanımlarının, Hz. Aişe gibi hareket ederek, Hz. Peygamber (s.a.v)’i seçtikleri belirtilmiştir.

33 - Evlerinizde oturun; eski cahiliye devrinde olduğu gibi açılıp saçılmayın, namazı kılın, zekâtı verin; Allah’a ve Resulüne itaat edin. Ey Peygamberin ev halkı! Allah sizden kırı giderip sizi tertemiz yapmak istiyor.

İbn Abbas der ki: “Bu ayet-i kerime, özellikle Hz. Peygamber (s.a.v)’in hanımları hakkında nazil olmuştur.”⁸

35- Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, mümin erkekler ve mümin kadınlar, itaate devam eden erkekler ve itaate devam eden kadınlar, doğru erkekler ve doğru kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, gönülden Allah’a saygılı erkekler ve gönülden Allah’a saygılı kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ırzlarını koruyan erkekler ve (ırzlarını) koruyan kadınlar, Allah’ı çok zikreden erkekler ve Allah’ı çok zikreden kadınlar, işte Allah bunların hepsine mağfiret ve büyük bir mü-kâfat hazırlamıştır.

Ensardan Ümmü Ümâre adlı bir kadın, Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

–Ey Allah’ın Elçisi! Her şeyin sadece erkekler için olduğunu görüyorum da kadınların herhangi bir şeyle anıldıklarını görmüyorum, dedi.”⁹

Başka bir rivayette ise şu ibareler yer almaktadır: “Hz. Peygamber (s.a.v)’in hanımları Kur’an’da zikredilince kadınlar:

–Bizlerde hayır olsaydı bizler de zikrolunurduk, dediler.”

⁷ Müslim, *Sahih*, K. et-Talâk, 29; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 328.

⁸ Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s., 203.

⁹ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 34.

Katâde der ki: “Kadınlar Hz. Peygamber (s.a.v)’in hanımlarının yanına gelerek:

– Allah sizleri Kur’an’da zikretti. Bizler ise hiçbir şekilde zikrolunmadık. Bizlerde zikre değer bir şeyler yok mu? dediler.”

Ümmü Seleme Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Erkekler Kur’an’da zikrolundukları halde bizler niçin zikrolunmuyoruz, diye sordu.

İbn Abbas der ki: “Kadınlar:

– Kur’an-ı Kerim, erkek müminleri zikrediyor da kadın müminleri niçin zikretmiyor? dediler, işte bütün bunlar ortaya çıkınca, Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.

36- Allah ve Resulü, bir işte hüküm verdiği zaman, iman eden erkek ve kadının artık işlerinde başka yolu seçme hakları yoktur. Kim Allah’a ve Resulü’ne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.

İbn Abbas der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) Zeynep binti Cahş’ı Zeyd b. Harise ile nişanlamak istemişti. Zeynep, halasının kızı idi. Zeynep:

– Ben ondan şeref ve asalet bakımından daha üstünüm, diyerek Hz. Peygamber (s.a.v)’in teklifine karşı çıkıp Zeyd’le evlenmeyi kabul etmedi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.¹⁰ Bu ayet-i kerime nazil olunca Zeynep ve evlenmelerine karşı çıkan kardeşi, Allah’ın emrine boyun eğdiler. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v) onu Zeyd b. Harise ile evlendirdi.”

37- Allah’ın nimet verdiği: Senin de nimetlendirdiğin kimseye: “Eşini bırakma, Allah’tan sakın.” diyor, Allah’ın açığa vuracağı şeyi içinde saklıyordun. İnsanlardan çekiniyordun. Oysa Allah’tan çekinmen daha uygundu. Zeyd onu boşadığı zaman seni onunla evlendirdik ki kadınlarını boşadıkları zaman evlatlıklarının kadınları ile evlenmek hususunda müminlere bir

---

¹⁰ Bu haberi İbn Cerir ile Taberânî rivayet etmişlerdir.

güçlük olmasın. Allah'ın buyruğu her zaman yerine getirilmiştir.

Enes der ki: "Bu ayet-i kerime, Zeynep binti Cahş ile Zeyd b. Harise hakkında nazil olmuştur. Çünkü Zeyd b. Harise Hz. Peygamber (s.a.v)'e gelip Zeynep'i ona şikâyet ediyordu.

Hz. Peygamber (s.a.v) de ona:

– Allah'tan sakın, eşini bırakma, diye nasihat etmeye başlıyordu. Bunun üzerine **ما الله مبدية وتخفى في نفسك** lafz-ı celilesi nazil oldu." Enes der ki: "Şayet Hz. Peygamber (s.a.v) bir şey gizlemiş olsaydı bu ayet-i kerimeyi gizlerdi. Nihayet Zeyd b. Harise karısını boşayınca Hz. Peygamber (s.a.v) onunla evlendi. Hz. Peygamber (s.a.v) onun için verdiği düğün yemeğini kadınlarından hiçbirisi için vermemiştir. Çünkü bir koyun kesmişti. **فلما قضى زيد منها وطرا زوجناها** ayet-i kerimesi nazil olduğu zaman Zeynep binti Cahş:

– Sizi aileleriniz evlendirdi. Beni ise yedi kat semanın üzerinden Allah evlendirmiştir, diyerek Peygamber (s.a.v)'in diğer hanımlarına karşı övünüyordu.¹¹

Enes der ki: Zeynep'in iddeti tamamlanınca Hz. Peygamber (s.a.v), Zeyd b. Hârise'ye:

– Git de onu benim için iste, buyurdu. Zeyd gidip onun yanına vardığı zaman onu hamur mayalar buldu. Zeyd der ki: "Onu gördüğüm zaman gönlümde büyüdü. Öyle ki onu Allah Resulü istediği için dönüp ona bakamadım. Bu yüzden ona sırtımı çevirip:

– Ey Zeynep! Allah'ın elçisi, haber gönderdi seninle evlenmek istiyor, dedim. Zeynep:

– Ben Rabbime istihare etmedikçe bu konuda bir şey diyemem, dedi ve kalkıp, evinde namaz kıldığı yere gitti. Bu sırada Hz. Peygamber (s.a.v)'e yukarıdaki ayet-i kerime nazil olmuştu. Bu yüzden izin almadan Zeynep'in yanına girdi. Ravi Enes der ki:

¹¹ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 34.

Gün yükseldiği sırada Hz. Peygamber (s.a.v) bize ekmek ve et ikram etmişti. Yemeği müteakip halk çıkıp gitti. Ancak bazıları yemekten sonra da evde kalıp konuşmaya dalmışlardı. Resulullah dışarı çıktı, ben de onu takip ettim. Resulullah, sırayla hanımlarına hücrelere uğramaya ve onlara selâm verip hal ve hatırlarını sormaya başladı. Onlar da:

– Ey Allah’ın Elçisi! Yeni hanımını nasıl buldun? dediler. Nihayet evde kalarak konuşmaya dalan kimselerin çıktıklarını ben mi kendisine haber verdim, yoksa o mu bana haber verdi, bilemiyorum. Resulullah (s.a.v) gidip eve girdi. Ben de girmek için onunla gittim, birden kendisi ile benim arama bir perde çekiverdi. Demek ki “hicap” ayeti nazil olmuştu. Böylece Müslümanlara Hz. Peygamber (s.a.v)’in evlerine nasıl girip çıkacaklarına dair öğütler verilmişti: “Ey iman edenler! Peygamberin evlerine yemeğe davet olunmaksızın girmeyin...”¹²

40- Muhammed, sizin erkeklerinizden birinin babası değil, fakat Allah’ın resulü ve peygamberlerinin sonuncusudur. Allah, her şeyi bilendir.

Hz. Aişe der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) Zeynep ile evlendiği zaman bazı kimseler:

–Muhammed oğlunun hanımıyla evlendi, demişlerdi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi indirdi.”¹³

43- O sizi karanlıklardan nura çıkarmak için size rahmet etmekte; melekleri de (size dua etmektedir). O, müminleri çok esirgeyendir.

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا
14 ayet-i kerimesi nazil olduğu zaman Ebu Bekir:

– Ey Allah’ın Elçisi! Allah sana hiçbir hayır indirmemiştir ki bizi de o hayra dâhil etmiş olmasın.¹⁵

¹² el- Ahzâb, 53; Bu hadis-i şerif için bkz. Müslim, *Sahih*, K. en-Nikâh, 89; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 195.

¹³ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 34.

¹⁴ el- Ahzâb, 56.

¹⁵ Bu haberi Abd b. Hunejd, Mücahid’den rivayet etmiştir.

50- Ey Peygamber! Biz mehirlerini verdiğin eşlerini, Allah'ın sana ganimet olarak verdiklerinden elinin altında bulunan (cariye)leri, amcanın, halanın, dayının ve teyzelerinin seninle beraber hicret eden kızlarını sana helal kıldık. Bir de kendisini (mehirsiz olarak) Peygambere hibe eden ve Peygamberin de kendisini nikâhlamak istediği mümin kadını diğer müminlere değil, sırf sana mahsus olmak üzere (helâl) kıldık. Bir zorluğa uğramaman için müminleri eşleri ve ellerinin altında bulunan (cariyeleri) hakkında onların üzerine neyi farz kılmış olduğumuzu bildirmiştik. Allah çok bağışlayan ve çok merhamet edendir.

Ümmü Hani der ki:

وبنات عمك وبنات عماتك وبنات خالك وبنات خالاتك اللاتي هاجرن معك
ayet-i kerimesi benim hakkımda nazil olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v) benimle evlenmek istemiş, fakat benimle evlenmekten nehyolunmuştu; çünkü onunla birlikte hicret etmemiştim.”¹⁶

وامرأة مؤمنة lafz-ı celili kendini Hz. Peygamber (s.a.v)'e sunan Ümmü Şureyk Guzeyye binti Câbir b. Hakim ed-Devsiiyye hakkında nazil olmuştur. Ümmü Şureyk güzel bir kadındı. Hz. Peygamber (s.a.v) onunla evlenmeyi kabul etti. Bunun üzerine Hz. Aişe:

– Bir kadın kendini bir adama veriyorsa onda hayır yoktur, demişti. Ümmü ise ona:

– Ben Allah'ın mümin olarak adlandırdığı kimseyim, diye karşılık verdi. Bu ayet-i kerime nazil olduğu zaman Hz. Aişe:

– Allah, adeta senin heva ve heveslerini yerine getirmek için koşuyor, demişti.¹⁷

51- Onlardan dilediğini geri bırakır, dilediğini yanına alırsın. (Geçici olarak) ayrıldıklarından (tekrar birleşmeyi) arzu ettiğine (dönmekte) senin üzerine bir günah yoktur. Onların gözlerinin aydınlanıp tasalanmamalarına ve hepsinin senin verdik-

¹⁶ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 34.

¹⁷ Bu haberi İbn Sa'd rivayet etmiştir.

lerine razı olmalarına en elverişli olan budur. Allah sizin kalplerinizde olanı bilir. Allah bilendir, halim olandır.

Hız. Aişe der ki: "Kendilerini Resulullah (s.a.v)'a veren kadınları kıskanıyor ve:

– Bir kadın kendini (bir erkeğe) vermekten utanmaz mı? diyordum ... *من ترجي من تشاء منهن* ayet-i kerimesi nazil olduğu zaman Hız. Aişe Hız. Peygamber (s.a.v)'e:

Rabbinin senin heva ve isteklerini yerine getirmek için koşturmaktan başka bir şey yaptığını sanmıyorum, demişti.¹⁸

Ebu Zerî der ki: "Hız. Peygamber (s.a.v), hanımlarını boşamak istemişti. Hanımları bu durumu görünce ona:

– Bizi boşama; bize nefsinden ve malından dilediğini ver, dediler ve kendileri bakımından dilediğini dilediğine tercih etmesi için onu serbest bıraktılar. Bunun üzerine Allah:

... *من ترجي من تشاء منهن* ayet-i kerimesini inzal buyurdu.¹⁹

52- Bundan sonra artık sana güzelliikleri hoşuna gitse de elinin altında bulunan (cariyeler) hariç (başka) kadınlarla evlenmek, bunları başka eşlerle değiştirmek helâl değildir. Allah her şeyi gözetleyicidir.

Enes der ki: "Resulullah (s.a.v); eşlerinden, dünya hayatı ve ziyneti ile Allah ve Resulü arasında seçim yapmalarını isteyince onlar Allah ve Resulünü seçmişlerdi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurarak Hız. Peygamber (s.a.v)'in, hoşuna gitse bile bundan böyle başka kadınlarla evlenmeyeceğini, mevcut eşleriyle yetinmesi gerektiğini bildirmiştir."²⁰

53- Ey iman edenler! Yemeğe çağrılmadan Peygamberin evlerine girmeyin (şayet yemek haricinde size izin verilmişse ve girmişseniz) yemek vaktini gözetlemeyin (yemek gelsin diye oturup durmayın), (yemeğe) davet edildiğiniz zaman girin; yemeği yiyince dağılın, (birbirinizle veya ev halkı ile) söze dal-

¹⁸ Buhârî, *Sahih*, K. at-Tefsir, Ahzâb sûresi.

¹⁹ Bu haberi İbnü'l-Münzir ile İbn Ebi Şeybe rivayet etmişlerdir.

²⁰ Bu haberi Beyhâkî ile İbn Merdeveyh rivayet etmişlerdir.

mayın. Çünkü bu hareketiniz Peygambere eziyet ediyor, fakat o (size bunu söylemekten) utanıyordu. Ama Allah hak (kı söylemek)ten utanmaz. Onlardan (yani Peygamberin hanımlarından) bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Bu, hem sizin kalpleriniz hem de onların kalpleri için daha temizdir. Sizin Allah'ın Resulüne eziyet etmeniz ve kendisinden sonra onun eşlerini nikâhlamanız asla caiz değildir. Çünkü bu Allah katında çok büyük bir (günahdır).

Enes der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) Zeynep binti Cahş ile evlendiği zaman Müslümanları yemeğe davet etmişti. Ancak onlar, yemeği yedikten sonra da oturup konuşmaya dalmışlardı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) kalkmaya hazırlanır gibi yaptı, ancak onlar kalkmadılar. Bu durumu gören Hz. Peygamber (s.a.v) ile birlikte bazıları da kalktı. Üç kişi hâlâ oturmaya devam etti. Hz. Peygamber (s.a.v) bir müddet sonra eve dönüp içeri girdiğinde onlar hâlâ gitmemiş, oturuyorlardı. Bir süre sonra Hz. Peygamber (s.a.v)'e evdekilerin gittiklerini haber verdim. Bunun üzerine Hz. Peygamber, gidip eve girdi. Ben de onunla beraber eve girmek için gittim. Eve girerken benimle kendisi arasına bir perde çekiverdi. Çünkü Allah, bu hicap ayet-i kerimesini indirmişti."²¹

Yine Enes'ten rivayet olduğuna göre Hz. Ömer b. Hattab:

– Ey Allah'ın Elçisi! Yanına iyisi de kötüsü de giriyor.

Müminlerin annelerine perde (hicap) çekmelerini emreyledin, demişti. Bunun üzerine Allah hicap ayet-i kerimesini inzal buyurdu.²²

Hz. Aişe der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v)'in hanımları geceleri abdest bozmak için Medine'nin dışındaki geniş araziye çıkarlardı. Hz. Ömer, Hz. Peygamber (s.a.v)'e zaman zaman:

– Hanımlarını hicap altına al, derdi. Ancak ilâhî bir emir olmadığı için Hz. Peygamber (s.a.v) bunu yapmazdı. Sevde binti Zem'a bir gece yatsı vakti ihtiyacı için çıkmıştı. Sevde

²¹ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Ahzâb sûresi; Müslim, *Sahih*, K. en-Nikâh, 92.

²² Bu haberi Buhârî ile Müslim rivayet etmişlerdir.

uzun boylu bir kadındı. Hz. Ömer onu görünce hicap ayetinin inmesini çok istediği için yüksek sesle:

–Seni tanıdık, ey Sevde, diye seslenmişti. Bunun üzerine Allah hicap ayet-i kerimesini inzal buyurdu.”

وإذا سألتموهن متاعا فاسألوهن من وراء حجاب²³

Yine Hz. Aişe der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) ile birlikte yemek yiyordum. Hz. Ömer uğradı. Hz. Peygamber (s.a.v) onu yemeğe çağırdı. O da sofraya oturup yemeğe başladı. Yemek esnasında parmağı parmağıma değdi. Bunun üzerine Hz. Ömer:

–Sizin hakkınızda sözüm dinlenmiş olsaydı, sizi hiçbir göz görmezdi, dedi. Bunun üzerine hicap ayet-i kerimesi nazil oldu.²⁴

Büyük âlim İbn Hacer der ki: “Bu olayın Zeynep kıssasından önce vuku bulduğunu söylemekle iki haberin cemi mümkün olmaktadır. Ancak Zeynep kıssasına yakın olması dolayısıyla hicap ayetinin nüzulü mutlak olarak bu hadiseye bağlanmıştır. Sonra bu hadiselerin hepsi birden hicabın meşruiyeti, ayetin nüzulü için bir sebep teşkil etmiş olabilir. Çünkü tek bir ayetin nüzulü için birçok sebebin mevcut olmasında herhangi bir engel söz konusu değildir.

وما كان لكم أن تؤذوا رسول الله ولا أن تنكحوا أزواجه من بعده أبدا
ayet-i kerimesine gelince:

İbn Abbas der ki: “Sahabeden biri:

–Resulullah (s.a.v) ölmüş olsaydı, ya Aişe ya da Ummü Seleme ile evlenirdim demişti. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”²⁵

Yine İbn Abbas der ki: “Adamın biri gelip Hz. Peygamber (s.a.v)’in hanımlarından biriyle konuşmuştu. Gelen amcasının oğluydu. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

²³ Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

²⁴ Bu haberi Taberânî rivayet etmiştir.

²⁵ Bu haberi Beyhâkî *Sünen*’inde rivayet etmiştir. Ayrıca bkz. Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s., 206.

– Bu günden sonra bir daha burada asla durmayacaksın, buyurdu. O:

– Ey Allah’ın Elçisi! İyi ama o benim amcamın kızı. Üstelik ne ben ona kötü bir şey söyledim, ne de o bana, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Bunu biliyorum, ancak şunu bil ki hiç kimse Allah’tan kıskanç değildir. Hiç kimse de benden kıskanç değildir, buyurdu. Adam oradan ayrıldıktan sonra:

– Amcamın kızıyla konuşmamı engelliyor, öylemi? And olsun ki ondan sonra onunla evleneceğim, dedi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.

İbn Abbas der ki: Bu adam söylediği söze pişman olarak bir köle azad etmiş, on deve yükü Allah yolunda harcamış ve yaya olarak da hacca gitmiştir.”²⁶

57- Allah’a ve Resulüne eziyet edenlere Allah, dünyada ve ahirette lanet etmiş ve onlar için alçaltıcı bir azap hazırlamıştı.

İbn Abbas der ki: “Bu ayet-i kerime, Safiye binti Hüsey b. Ahtâb’ı (esirler arasından) kendisi için aldığı zaman Hz. Peygamber (s.a.v)’e dil uzatan kimseler hakkında nazil olmuştur.”²⁷

Yine İbn Abbas der ki: “Bu ayet-i kerime, Abdullah b. Übey ile birlikte Hz. Aişe’ye iftira atan bazı kimseler hakkında nazil olmuştur. Bu iftira üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) bir konuşma yaparak:

– Bana eziyet veren ve bana eziyet verenleri evinde toplayan bir adamdan kim öcümü alacak, buyurdu.”

59- Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve müminlerin kadınlarına dış elbiselerini (cılbaplarından) üstlerine giymelerini söyle; onların (özgür ve iffetli) tanınması ve eziyet görmemeleri için en uygun olan budur. Allah çok bağışlayandır, çok esirgeyendir.

²⁶ Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

²⁷ Bu haberi İbn Ebi Hatim ile İbn Cerir rivayet etmişlerdir.

Aişe der ki: “Sevde, hicap farz kılındıktan sonra hacetini gidermek için dışarı çıkmıştı. İri bir kadın olduğu için önceden onu tanıyan herkes rahatlıkla onun o olduğunu anlayabilirdi. Ömer onu görünce:

– Ey Sevde, vallahi sen kendini bizden gizleyemezsin, bak-sana, dışarı nasıl çıkıyorsun, dedi. Sevde der ki: “Ömer’in bu sözleri üzerine derhal eve döndüm. Resulullah (s.a.v) evimde akşam yemeği yiyordu, elinde etli bir kemik vardı. Hemen içeri girip:

– Ey Allah’ın Elçisi! İhtiyacım için çıkmıştım. Ömer bana şöyle şöyle dedi, dedim. Bunun üzerine Allah hemen Resulüne vahyetti; bir müddet sonra vahiy hali bittiği zaman bir yere koymadığı için etli kemik hâlâ elinde duruyordu. Sonra bana:

– Size ihtiyaçlarınız için dışarı çıkmanıza izin verilmiştir buyurdu.”²⁸

Ebu Malik der ki: “Hz. Peygamber (sav)’in hanımları, hacetlerini gidermek için geceleri dışarı çıkarlardı. Münafıklardan bazı kimseler lâf atarak onları incitirlerdi. Onların bu hareketlerini Hz. Peygambere şikâyet ettiler. Bu şikâyet münafıklara iletilince:

– Biz böyle şeyleri sadece cariyelere yaparız, dediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”²⁹

Muhammed b. Kâ’b el-Kurâzî der ki: “Münafıklardan biri, müminlerin hanımlarına laf atarak onları incitiyordu. Kendisine niçin böyle hareket ettiği söylenince de o:

– Ben onu cariye zannediyordum, derdi. Bunun üzerine Allah onlara, cariyelerin elbiselerinden farklı elbise giymelerini, örtülerini üstlerine salmalarını ve bir göz dışında yüzlerini örtmelerini emretmiştir.”³⁰

---

²⁸ Buhârî, K. Et-Tefsir, Ahzâb sûresi.

²⁹ Bu haberi İbnü’l-Münzir ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

³⁰ Bu haberi İbn Sa’d rivayet etmiştir.

SEBE SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 45 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

15- And olsun ki Sebe'nin oturdukları yerlerde de bir ibret vardır. (Meskenler) sağdan sola iki bahçe (ile çevrili idi. Onlara): "Rabbinizin nimetinden yiyin ve ona şükredin! Hoş bir memleket ve çok bağışlayan bir rab." denilmişti.

Ferve b. Müseyk el-Gatafanî, Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelerek:

– Ey Allah'ın Elçisi! Sebe, cahiliye devrinde güçlü, kuvvetli bir kavimdi. İslâm'dan dönmelerinden korkuyorum. Dönerlerse onlarla savaşayım mı? diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

– Henüz onlar hakkında bana bir şey emredilmedi, buyurdu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.

34- Biz hangi ülkeye bir uyarıcı göndermişsek mutlaka oranın varlıkla şımarmış kimseleri: "Biz seninle gönderilen şeyi inkâr ediyoruz." demişlerdir.

Ebu Rezin der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v)'in peygamber olarak gönderilmesinden önce ortaklık yapan iki kişi vardı. Biri Şam'a gidip yerleşirken diğeri bulunduğu yerde kalmıştı. Bir müddet sonra Hz. Muhammed (s.a.v) peygamber olarak gönderilince Şam'da bulunan bunu duydu ve arkadaşına mektup yazarak ona Hz. Peygamber (s.a.v)'in ne yaptığını sordu. Arkadaşı da ona Hz. Muhammed (s.a.v)'e Kureyş'ten hiç kimsenin tabi olmadığını, ona sadece basit halk tabakasının, fakirlerin tâbi olduğunu yazdı. Şam'daki arkadaş mektubu alır almaz ticaretini terk edip Mekke'ye arkadaşının yanına geldi ve ona:

– Beni ona götür, dedi. Bu zat bazı dinî kitaplar okuyan biriydi. Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna varınca ona:

– Neye davet ediyorsun? diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v) de ona anlattı. Bunun üzerine adam:

– Senin Allah’ın elçisi olduğuna şahadet ederim, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

– Peki, nereden anladın? diye sordu. Adam:

– Hiçbir peygamber gönderilmemiştir ki ona halkın aşağı tabakası ile fakirleri tabi olmuş olmasın, dedi. Adam gittikten bir müddet sonra bu ayet-i kerime nazil olunca Hz. Peygamber (s.a.v) arkasından birini göndererek ona:

– Allah söylediğin sözü doğrulayan ayet indirdi, diye haber ver, dedi.”¹

---

¹ İbn Kesir, *Tefsir*, 111, 540.

FÂTİR SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 45 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

8- Kötü işi kendisine güzel gösterilip de onu güzel gören kimse, kötülüğü hiç işlemeyene benzer mi? Şüphesiz Allah, dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola erdirtir. Ey Muhammed, artık onlara üzümlere kendini harap etme; şüphesiz Allah, onların yaptıklarını bilendir.

İbn Abbas der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v):

– Allah'ım, dinini Ömer b. Hattab ya da Amr b. Hişam Ebu Cehil'den biri ile, hangisini daha çok istersen onunla güçlendir, diye dua ettiği için bu ayet nazil olmuştur. Allah, Ömer'e hidayet nasip etmiş, Ebu Cehil'i saptırmıştır. Ayet-i kerime ikisi hakkında nazil olmuştur."¹

29- Allah'ın kitabını okuyanlar, namazı kılanlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan (Allah için) gizli ve açık sarf edenler, asla zarara uğramayacak bir ticaret umarlar.

İbn Abbas der ki: "Hüseyn b. Haris b. Muttalib b. Abdimenaf el-Kureşî, ayetin hakkında nazil olduğu kimsedir."²

35- O (Rab) ki fazl-ı keremiyle bizi kalınacak bir yurda yerleştirdi. Orada bize ne bir yorgunluk gelecek, ne de bir usanç gelecektir.

Abdullah b. Ebi Evfa der ki: "Bir adam Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelerek ona:

– Ey Allah'ın Elçisi! Uyku Allah'ın bu dünyada gözlerimizi dinlendirdiği nimetlerdendir. Acaba cennette de uyku var mıdır? diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Hayır, yoktur; çünkü uyku bir nevi ölümdür. Cennette ise ölüm yoktur, buyurdu. O zaman adam:

¹ Bu haberi Cüvey bir rivayet etmiştir.

² Bu haberi Abdu'l Ganî b. Said es- Sakafî tefsirinde rivayet etmiştir.

Peki, onların rahatlıkları nedir? diye sordu. Ancak bu soru Hz. Peygambere ağır geldi ve:

– Orada yorulmak diye bir şey yoktur. Onların her işi rahattır, buyurdu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”³

42- Yeminlerinin olanca gücüyle kendilerine bir uyarıcı gelecek olursa herhangi bir milletten daha doğru yolda olacaklarına dair Allah’a yemin etmişlerdi. Ancak onlara uyarıcı gelince bu onların nefretlerini (haktan uzaklaşmalarını) arttırmaktan başka bir işe yaramadı.

Kureyş şöyle demişti: “Şayet Allah, bizden bir peygamber göndermiş olsaydı, ümmetlerden hiçbiri yaratıcısına bizden daha itaatkâr olmaz, Peygamberini bizden daha iyi dinlemez, Kitabına bizden daha sıkı sarılmazdı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁴

---

³ Bu haberi Beyhâkî ile İbn Ebî Hatim rivayet etmişlerdir.

⁴ Bu haberi İbn Ebî Hatim rivayet etmiştir.

YASİN SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 83 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Yâsîn.

2- Hikmetli Kur'an'a and olsun ki

3- Sen elbette gönderilmiş elçilerdensin.

4- Dosdoğru bir yol üzerinde.

5- (Kur'an) güçlü ve üstün olan, esirgeyen (Allah'ın) indir-diği (kitap)dır.

6- Babaları uyarılmamış ve bu yüzden kendileri de gaflet içinde kalmış bir toplumu uyarmak için (seni gönderdik).

7- And olsun, onların çoğuna o söz hak olmuştur; artık onlar inanmazlar.

8- Biz, onların boyunlarına halkalar geçirdik. O halkalar çe-nelere kadar dayanmıştır, onun için başları yukarı kalkıktır.

9- Biz, onların önlerine bir set, arkalarına da bir set çektik. Böylece onları örtüverdik, artık görmezler.

10- Onları uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir, iman etmezler.

İbn Abbas der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) Mescid-i Ha-ram'da sesli olarak Kur'an okuyordu. Onun bu okuyuşundan rahatsız olan bazı Kureyşliler onu yakalamak için yerlerinden kalktılar. Birden bire elleri boyunlarında toplanıverdi. Gözleri kör olup görmez oluverdiler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına gelerek:

– Ey Muhammed! Allah aşkına, ne olur bizi bu durumdan kurtar, diye yalvardılar."

İbn Abbas der ki: "Kureyş'in hiçbir kolu yoktu ki Hz. Pey-gamber (s.a.v)'in onlarla akrabalığı mevcut olmasın. Hz. Pey-

gamber (s.a.v) onların içinde bulundukları belâdan kurtulmaları için dua etti de kurtuldular. Bunun üzerine bu ayet-i kerimeler nazil oldu. İbn Abbas der ki: “Bu topluluktan hiçbiri iman etmemiştir.”¹

12- Şüphesiz ölüleri dirilten, işlediklerini ve eserlerini yazan biziz. Her şeyi apaçık bir kitapta saymışızdır.

Ebu Sâid el-Hudrî der ki: “Seleme Oğulları, Medine’nin bir ucunda bulunuyorlardı. Bu yüzden Mescid-i Nebevî’ye yakın bir yere taşınmak istediler. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu O zaman Hz. Peygamber (s.a.v) onları çağırarak:

– Eserleriniz (ayak izleriniz) yazılmaktadır, dedi. Sonra onlara bu ayet-i kerimeyi okudu. O zaman onlar da taşınmaktan vazgeçtiler.”²

Câbir der ki: “Seleme Oğulları, evlerini satıp Mescid-i Nebevî’ye yakın bir yere taşınmak istemişlerdi. Hz. Peygamber (s.a.v) onlara:

– Ey Seleme Oğulları, yerlerinizde kalınız; çünkü ayak izleriniz yazılmakta, buyurdu.”³

Bir rivayette ise “Evlerinizden ayrılmayın; çünkü ayak izleriniz yazılmaktadır.” denilmektedir.

77-78- İnsan kendisini bir nutfeden yarattığımızı görmez mi ki hemen apaçık hasım kesilir ve kendi yaratılışını unutur da “Bu çürümüş kemikleri kim yaratacak?” diyerek bize misal vermeye kalkar.

79- Ey Muhammed! De ki: “Onları ilk defa yaratan diriltecektir. O, her türlü yaratmayı bilendir.”

Yaş ağaçtan size ateş çıkarandır. Siz de ondan ateş yakarsınız.

---

¹ Bu haberi İbn Merdeveyh ile Ebu Nuaym rivayet etmişlerdir.

² Tirmizî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 37.

³ Müslim, *Sahih*, K. el-Mesâid, b. 380.

80- Ne! Gökleri ve yeri yaratan onların benzerini yaratmaya kadir değil midir? Elbette kadirdir; çünkü o, yaratan ve bilendir.

81- Bir şeyi dilediği zaman onun buyruğu sadece, o şeye “Ol” demektir. O da hemen olur.

82- Her şeyin hükümranlılığı elinde olan ve sizin de kendisine döneceğiniz Allah her şeyden münezzehtir.

İbn Abbas der ki: “As b. Vâil, Hz. Peygamber (s.a.v)’e çürümüş bir kemik getirerek onu ufalamaya başladı ve ona:

– Ey Muhammed! Allah, böyle çürüyüp dağıldıktan sonra mı bunu diriltecek, diye alay ederek sürdürdü. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Evet! Allah, onu diriltecek. Seni de öldürdükten sonra tekrar diriltecek ve sonra seni cehennem ateşine sokacak, buyurdu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu. Yine İbn Abbas’tan bu sözü söyleyenin Übey b. Halef olduğu da rivayet edilmiştir.”⁴

---

⁴ Vahidî, Esbâbu’n-Nüzul, s. , 209.

SAFFAT SÜRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 182 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

62- (Nasıl) ağırılanmak için bu (nimet) mi hayırlı, yoksa zakkum ağacı mı?

63- Biz onu zalimler için bir fitne (sınama vesilesi veya azap) yaptık.

64- O, cehennemın dibinde çıkan bir ağaçtır.

65- Tomurcukları şeytanların başları gibidir.

66- Onlar ondan yiyecekler ve karınlarını onunla dolduracaklardır.

67- Sonra onların, bunun üzerine kaynar su karıştırılmış bir içkileri vardır.

68- Sonra dönüşleri elbette cehennemdedir.

أذلك خير نزل أم شجرة الزقوم ayet-i kerimesi nazil olduğu zaman Ebu Cehil:

– Arkadaşınız (Muhammed), cehennemde ağaç olduğunu iddia ediyor. Böyle şey olmaz. Çünkü ateş ağacı yakar kül eder. Vallahi, bizim zakkum diye bildiğimiz şey hurma ve kaymaktan başka bir şey değildir, demişti. Bunun üzerine Allah, ثم إن لهم عليها لشوبا من ayet-i kerimesinden إنا جعلناها فتنة للظالمين ayet-i kerimesine kadar olan ayet-i kerimleri inzal buyurdu.”¹

İbn Kesir der ki: “Ayetin manası şöyledir: Ey Muhammed! Sana zakkum ağacını sınamak için bildirdik. Çünkü biz bu ağaç aracılığıyla insanları sınayıp onlardan kimlerin onu tasdik edeceklerini, kimlerin ise onu yalanlayacaklarını belirle-

¹ Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

yeceğiz. وما جعلنا الرؤيا التي أريناك إلا فتنة للناس ayet-i kerime-sinde de² aynı durum söz konusudur.

158- Allah'la cinler arasında bir soy bağı uydurdular. And olsun ki cinler de onların (azap için getirilip) hazır bulundurulacaklarını bilmiştir.

Mücâhid der ki: "Kureyş kâfirleri: "Melekler, Allah'ın kızlarıdır." deyince Ebu Bekir onlara: "Peki, öyleyse onların anneleri kim?" diye sordu. Onlar, cinlerin ileri gelenlerinin kızları, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu." Buna göre cinlerden maksat meleklerdir. Onlara görülmedikleri için "cin" denmiştir.

Katâde der ki: Yahudiler -Allah onlara lanet etsin- Allah'ın cinlerle evlendiğini, meleklerin ise bu evlilikten meydana geldiklerini söylemişlerdir.

Hasan el-Basrî ise der ki: "Onlar, Allah'a yapılan ibadete şeytanı ortak koşmuşlardır. İşte onların ihdas ettikleri nesep budur."

أَفْبَعْدَ آيَاتِنَا يَسْتَعْجِلُونَ.

176- Bizim azabımızı mı acele istiyorlar? Kureyşliler:

— Ey Muhammed! Haydi, bizi korkuttuğun şu azabı bize göster, bizim için çabuklaştır onu, diye alay etmişlerdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.

---

² el-İsra, 60.

SÂD SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 88 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Sâd (öğüt veren) şerefli Kur'an'a and olsun ki

2- İnkâr edenler bir gurur ve ayrılık içindedirler.

3- Onlardan önce nice nesilleri helak ettik de feryat ettiler; fakat artık kurtuluş zamanı değildi.

4- Onlara kendilerinden bir uyarıcı gelmesine hayret ettiler de o kâfirler dediler ki: "Bu yalancı bir sihirbazdır."

5- "Tanrıları tek tanrı mı yaptı? Bu cidden tuhaf bir şeydir."

6- Onlardan bir grup fırladı: "Yürüyün, tanrılarınıza bağlı kalın; çünkü bu arzu edilen bir şeydir."

7- "Biz bunu öteki dinde işitmedik. Bu uydurmadan başka bir şey değildir."

8- "O ihtar (Kur'an, başka kimse kalmadı da) aramızdan ona mı indirildi?" Hayır, onlar benim ihtarımdan şüphe içindedirler. Hayır, onlar henüz azabımı tatmadılar.

İbn Abbas der ki: Ebu Talib hastalanınca Kureyş onu ziyarete gelmişti. Bu sırada Hz. Peygamber (s.a.v) de onu ziyarete geldi. Ebu Talib'in yanında bir kişilik oturacak yer vardı. Ancak Ebu Cehil onun oraya oturmasına engel olmak için yerinden kalkıverdi. Sonra Hz. Peygamberi (s.a.v) Ebu Talib'e şikâyet ettiler. Ebu Talib: "Ey kardeşimin oğlu! Kavminden ne istiyorsun? diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v):

"Onlardan tek bir kelime istiyorum. Bu öyle bir kelime ki onun sayesinde tüm Araplar onlara boyun eğecek ve Acemler de cizye ödeyeceklerdir." buyurdu. Ebu Talib: "Ne! Tek bir kelime öyle mi? dedi. Hz. Peygamber (s.a.v): Evet, tek bir kelime, buyurdu ve devamla: Ey amca! "La ilahe illallah" deyiniz dedi. O zaman Kureyş: Ne, tek bir ilah mı? Biz bunu öteki din (Hıristiyanlık)de de işitmedik, bu bir uydurmadan başka bir şey değildir, diye çıkıştı. Bunun üzerine onlar hakkında yukarıdaki ayetler nazil oldu.¹

¹ Tirmizî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 19.

ZÜMER SÜRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 75 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

9- Yoksa o, gece saatlerinde secde ederek, ayakta durarak gönülden ibadet eden, ahiretten korkan ve Rabbinin rahmetini uman gibi midir? De ki: "Bilenlerle bilmeyenler hiç bir olur mu? Doğrusu ancak akl-ı selim sahipleri öğüt alır.

İbn Ömer der ki: "Bu ayet-i kerime, Osman b. Affan hakkında nazil olmuştur."²

İbn Abbas der ki: "Bu ayet-i kerime Ammar b. Yasir hakkında nazil olmuştur. Yine İbn Abbas'tan rivayet olunan bir başka haberde ise bu ayet-i kerimenin, Abdullah b. Mesud, Süheyb, Ammar b. Yasir ve Ebu Huzeyfe'nin kölesi Salim hakkında nazil olduğu zikredilmiştir."³

17- Tağuta kulluk etmekten kaçınan ve Allah'a içten yönelenler ise onlar için müjde vardır. Öyleyse kullarımı müjdele.

Zeyd b. Eslem der ki: "Bu ayet-i kerime, cahiliye devrinde Hz. Peygamber (s.a.v) gönderilmeden önce tek Allah inancına sahip olan ve Allah'tan başka ilah olmadığını söyleyen üç kişi hakkında nazil olmuştur ki bunlar Zeyd b. Amr Nufeyl, Ebu Zer el-Gıfarî ve Selman-ı Farisî'dirler."⁴

İbn Kesir bu konuda şöyle der: "Doğru olan görüş şudur ki bu ayet-i kerime, onlara ve onlar dışındaki putlara tapmaktan kaçınan, gönülden Rahman olan Allah'ın ibadetine yönelen kimselere de şamildir."

23- Allah sözün en güzelini (Kur'an ayetlerini güzellikle) birbirine benzer ikiye bir kitap halinde indirdi. Rablerinden korkanların, ondan derileri ürperir. Sonra da derileri ve kalpleri Allah'ın zikriyle yumuşar ve yatıştır. İşte bu (kitap) Allah'ın

² Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 210.

³ Bu haberi İbn Ebi Hatim ile İbn Sa'd rivayet etmişlerdir.

⁴ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 210.

(gönderdiği) rehberdir. Onunla dilediğini doğru yola eriştirir. Ama Allah kimi de saptırırsa artık ona yol gösteren bulunmaz.

İbni Abbas der ki: “Bir gün Ashap: Ey Allah’ın Elçisi! Bize bir şeyler anlatsaydınız, demişti. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁵

36- Allah, kuluna yetmez mi? Ey Muhammed! Seni ondan başkalarıyla korkutuyorlar. Allah kimi saptırırsa artık ona yol gösteren bulunmaz.

Kureyşliler Hz. Peygamber (s.a.v)’e: Eğer ilahlarımıza sövmekten vazgeçmezsen onlar seni deliye çevirir, sana kötülükte bulunurlar, diyerek tehdit etmişlerdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”

53- Ey Muhammed! De ki: Ey nefislerine karşı aşırı giden kullarım! Allah’ın rahmetinden umut kesmeyin. Allah, bütün günahları bağışlar. Çünkü o, çok bağışlayan ve çok esirgeyendir.

İbn Abbas der ki: “Çok sayıda adam öldürmüş, aşırı derecede zinada bulunmuş olan bazı müşrikler Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna gelerek: “Senin tebliğ ettiğin ve kendisine davet ettiğin İslâm dini güzel bir dindir. Bize geçmişte işlediğimiz bunca cinayetin kefareti olup olmadığını haber verseydin, dediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁶

İbn Kesir der ki: “Bu ayet-i kerime, ister kâfirlerden, isterse başkalarından olsun, tüm asileri, günahkârları tevbe etmeye, Allah’a yönelmeye çağırmakta, işledikleri günahlar ne kadar çok, ne kadar büyük olursa olsun, Allah’ın onlardan tevbe edenin tüm günahlarını bağışlayacağını bildirmektedir.”

---

⁵ Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s., 211.

⁶ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Zümer sûresi; Müslim, *Sahih*, K. el-İman, B. 193.

FUSSİLET SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 54 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

22- Siz kulaklarınızın, gözlerinizin ve derilerinizin aleyhinize şahitlik edeceğinden korkarak, kötü iş işlemekten çekinmiyordunuz. Hayır, Allah'ın yaptıklarınızın çoğunu bilmediğini sanıyordunuz.

23- İşte Rabbinizi böyle sanmanız, sizi mahvetti de hüsrana uğrayanlardan oldunuz.

İbni Mesud der ki: “İkisi Kureyşli veya ikisi Sakifli, biri Kureyşli üç kişi Kâbe'nin yanında münakaşa ediyorlardı, içlerinden biri: “Ne dersiniz, Allah, konuştuklarımızı duyuyor mu? diye sordu. İkincisi: “Açıktan konuştuğumuz zaman duyuyorsa gizli konuştuğumuz zaman da duyuyordur.” dedi. Bunun üzerine Allah bu iki ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.¹

---

¹ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B.41

ŞÛRA SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 54 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

16- Allah'ın çağrısına icabet eden bulunduktan sonra onun hakkında tartışmaya girişenlerin delilleri hükümsüzdür. Onlara bir gazap vardır, çetin bir azap da onlar içindir.

İbn Abbas ile Mücâhid derler ki: “Bu ayet-i kerime, Allah ve Resulünün davetine icabet eden müminlerin yanına gelerek onları doğru yoldan alıkoyan, haktan uzaklaştıran ve onların cahiliye inancına dönmelerini isteyen Kureyş kâfirleri hakkında nazil olmuştur.

23- İşte Allah'ın inanan ve iyi işler yapan kullarına müjdediği (büyük lütuf) budur. De ki: “Ben, buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Ancak akrabalık sevgisini diliyorum.” Kim bir iyilik işlerse onun iyiliğini artırınız. Şüphesiz Allah, bağışlayan (iyiliğe) karşılık verendir.

Katâde der ki: “Müşrikler, belki de Muhammed yaptıklarından dolayı bir karşılık istiyordur, dediler. Bunun üzerine onu ve akrabalarını sevmeye teşvik etmek üzere bu ayet-i kerime nazil oldu.”

27- Eğer Allah, rızkı kullarının hepsine bol bol verseydi yeryüzünde azgınlık ederlerdi. Ama o, dilediğini bir ölçüye göre indirir. Doğrusu o, kullarından haberdar olan, onları görendir.

Bu ayet-i kerime zenginlik ve bol rızık temenni eden Suffa ehli hakkında nazil olmuştur. Habbab b. el-Eret der ki: “Bu ayet-i kerime bizim hakkımızda nazil olmuştur. Çünkü Kureyza Oğulları, Kaynuka Oğulları ve Nadir Oğulları kabilelerinin mallarını görmüş ve onlar bizim olsun istemiştik.”¹

---

¹ Bu haberi Hâkim ile Beyhâkî rivayet etmişlerdir.

51- Allah bir insanla vahiy sûretiyle veya perde arkasından konuşur yahut bir elçi gönderir, izniyle dilediğini vahyeder. Doğrusu o, yücedir, hakimdir.

Kurtubû der ki: “Yahudiler, Hz. Peygamber (s.a.v)’e: Eğer sen peygamber isen, Musa’nın Allah’la konuşup ona baktığı gibi, senin de Allah’la konuşup ona bakman gerekmez mi? Bunları yapmadıkça sana asla iman etmeyiz, demişlerdi:

Hz. Peygamber (s.a.v) onlara: “Musa ona bakmamıştır, buyurdu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.

ZUHRUF SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 89 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

32- Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimlerini aralarında biz taksim ettik ve onlardan kimini kimine üstün kıldık ki biri diğerine iş gördürebilsin. Rabbinin rahmeti onların toplayıp yığdıklarından daha hayırlıdır.

İbn Abbas der ki: "Allah, Hz. Muhammed'i (s.a.v) peygamber olarak gönderince Araplar onun peygamberliğini inkâr ederek: "Peygamberliğe Muhammed'den daha layık olan başkaları var; keşke bu Kur'an şu iki büyük adamdan (birine) indirilseydi!" demişlerdi. İki büyük adamla Mekke'deki Velid b. Muğire ve Taifteki Mesud b. Amr es-Sakafi'yi kast ediyorlardı. Allah, onları reddetmek için bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."¹

36- Kim Rahman olan Allah'ı anmayı görmezlikten gelirse ona yanından ayrılmayacak bir şeytanı arkadaş veririz.

Kureyşliler aralarında toplanıp:

– Muhammed ve Ashabından olan her adamın peşine bir adam takalım ki onu kontrol altında tutsun, dediler. Ebu Bekir'in peşine Talha b. Übeyd'i taktılar. Hz. Ebu Bekir müşriklerle bulunduğu bir sırada onun yanına geldi ve ona:

– Beni neye çağırıyorsun dedi. O:

– Seni Lat ve Uzza'ya ibadet etmeye çağırıyorum, dedi. O zaman Ebu Bekir:

– Peki, Lat nedir? diye sordu. O:

– Rabbimiz, diye cevap verdi. Ebu Bekir:

– Peki, öyleyse Uzza nedir? diye sordu. O:

---

¹ Bu haberi İbnu'l-Münzir, Katâdi'den rivayet etmiştir.

– Allah’ın kızlarıdır, diye karşılık verince Ebu Bekir:

– Öyleyse onların anası kim? diye sordu. Talha susup cevap veremedi ve arkadaşlarına:

– Bu adama siz cevap verin, dedi. Ancak arkadaşları da susup cevap veremediler. O zaman Talha:

– Kalk Ey Ebu Bekir! Şehadet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur, yine şehadet ederim ki Muhammed Allah’ın elçisidir, dedi. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.²

57- Meryem oğlu misal verilince hemen kavmin ondan (kendilerini haklı çıkaracak bir delil bulduklarını sanarak) bağrışmaya başladılar.

İbn-i Abbas der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) Kureyşlilere:

– Allah dışında tapılan hiç kimsede hayır yoktur, dedi.

Onlar:

– Sen İsa’nın bir peygamber, salih bir kul olduğunu iddia etmiyorsun. Oysa Allah dışında ona tapılıyor, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”³

80- Yoksa onların gizli veya açık konuşmalarını duymayız mı sanıyorlar? Hayır, hem işitiriz, hem yanlarında bulunan elçilerimiz de (yaptıklarını) yazarlar.

Muhammed b. Kâ’b el-Kurâzî der ki: “İkisi Kureyşli, biri Sakifli ya da ikisi Sakifli biri Kureyşli, Kâbe’yle örtüsü arasında bulundukları bir sırada içlerinden biri:

– Acaba Allah konuştuklarımızı duyar mı? ne dersiniz diye sordu. Diğeri:

– Açıktan konuşursanız duyar, ama gizli konuşursanız duymaz, diye cevap verdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁴

² Bu haberi İbn Ebî Hatim rivayet etmiştir.

³ Bu haberi Ahmed b. Hanbel ile Tabârânî rivayet etmişlerdir.

Kurtubî der ki: “Bu ayet-i kerimenin Kâbe’yle örtüsü arasında bulunan üç kişi hakkında nazil olduğu rivayet edilmiştir. İçlerinden biri:

– Ne dersiniz? Allah konuştuklarımızı duyar mı? diye sorunca ikincisi:

– Açıktan konuşursanız duyar, ama gizli konuşursanız duymaz, diye cevap verdi. Üçüncüsü ise:

– Eğer o sizi açıktan konuşurken duyuyorsa gizli konuşurken de duyuyordur.”

---

⁴ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XXV, 100.

DUHÂN SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 59 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

10- Göğün açık bir duman getireceği günü bekle.

15-Biz sizden azabı az bir süre için kaldıracacağız, ama siz yine eski inkârcılığınıza döneceksiniz.

16-Fakat onları asıl büyük bir yakalama ile yakalayacağımız gün onlardan intikamımızı alacağız.

İbn Mesud der ki: “Kureyş, Hz. Peygamber (s.a.v)’in çağrısına icabet etmeyip ona karşı çıkınca Hz. Peygamber (s.a.v): Allah’ım! Onların yedi senesini, Yusuf’un yedi senesi gibi yapmak sûretiyle onlara karşı bana yardımcı ol, diye beddua etti. Bunun üzerine korkunç bir kıtlık peyda oldu. Öylesine perişan bir duruma düştüler ki kemikleri bile yediler. Açlıktan gözlerinin ferri kesilmişti. Öyle ki semaya baktıkları zaman semada duman gibi bir şey görmeye başlamışlardı. Bunun üzerine Allah ... *فارتقب يوم* ayet-i kerimesini inzal buyurdu. O zaman Kureyşliler, Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna gelerek ona:

– Ey Allah’ın Elçisi! Allah’tan Mudar için yağmur iste. Çünkü helak olup gittik, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v) onlar için Allah’tan yardım istedi. Böylece suya mazhar oldular. Bunun üzerine Allah ... *إنا كاشفوا العذاب* ayet-i kerimesini inzal buyurdu. Ne var ki refaha kavuşunca tekrar eski hallerine döndüler. Bunun üzerine *يوم نبطش البطشة الكبرى إنا منتقمون* ayet-i kerimesini inzal buyurdu. Allah onlardan intikamını Bedir’de aldı.”¹

43- Zakkum ağacı,

44- Günahkârların yemeğidir.

Ebu Malik der ki: “Ebu Cehil, hurma ve kaymak getirip:

¹ Buhârî, *Sahih*, K. ed- Daavât, B. 58.

– İşte Muhammed'in sizi korkutup tehdit ettiği zakkum budur. Haydi, gelin zakkumlanın (yiyin), diyordu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”²

49- Tat bakalım. Çünkü sen (kendince) üstündün, şerefliydin.

İkrime der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v), Ebu Cehil ile karşılaşınca ona:

– Allah bana, sana اولى لك فاولى ثم اولى لك فاولى dememi emretti, dedi. O zaman elini elinden çekerek, Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Ne sen, ne de Allah’ın bana hiçbir şey yapamazsınız. Gayet iyi bilirsin ki ben, bu vadinin en güçlüsüyüm. Ben, üstünlüm, şerefliyim dedi. Allah onu Bedir’de öldürerek söylediği bu sözlerden dolayı onu rezil rüsva edip, zelil duruma düşürdü ve onun hakkında اىق اىنك اىنت العزيز الكرىم ayet-i kerimesini inzal buyurdu.”³

---

² Bu haberi Saîd b. Mansûr rivayet etmiştir.

³ Vahidî, Esbâbu’n-Nüzul, s., 215.

CÂSİYE SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 37 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

23- Ey Muhammed! Heva ve hevesini tanrı edinen, bilgisi olduğu halde, Allah'ın şaşırttığı, kulağını ve kalbini mühürlediği, gözüne perde çektiği kimseyi gördün mü? Onu Allah'tan başka kim doğru yola eristirebilir? Hâlâ anlamıyor musunuz?

Said b. Cübeyr der ki: "Kureyşliler bir süre bir taşla tapar, ondan daha güzel bir taş bulunca da ilkinin atar, yenisine taparlardı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."¹

24- "Hayat ancak bu dünyadaki hayatımızdır. Ölüyoruz ve yaşıyoruz. Bizi ancak zaman yok eder" derler. Oysa onların bu hususta bilgileri yoktur. Onlar sadece böyle sanırlar.

Ebu Hüreyre der ki: "Cahiliye ehli:

– Bizi ancak gece ile gündüz yok eder, diyorlardı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."²

---

¹ Taberî, Câmiu'l-Beyân, XXV, 150.

² Bu haberi İbn Cerir ile İbn Ebî Hatim rivayet etmişlerdir.

AHKÂF SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 35 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

10- De ki: “Eğer bu kitap Allah katından ise ve siz de onu inkâr etmişseniz İsrailoğullarından bir şahit bunun bir benzerine şahadet edip iman ettiği halde, siz yine de büyüklük taslarsanız, söyleyin bana, kendinize yazık etmiş olmaz mısınız?” Doğrusu Allah, zalim milleti doğru yola erdirmez.

Avf b. Malik el-Eşcaî'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) ile birlikte Yahudilerin bayramı olan bir günde Havralarına gidip içeri girdik. Yahudiler içeri girmemizden hoşlanmadılar. Hz. Peygamber (s.a.v) onlara hitaben:

–“Ey Yahudi topluluğu! Bana içinizden Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahadet edecek on kişi gösterin de Allah Teâlâ yeryüzünde, sema altında yaşayan her Yahudi üzerinden azabı kaldırsın.” dedi. Fakat onlardan hiçbirisi çağrısına karşılık vermedi. Bunun üzerine onlara yine aynı şeyi ikinci ve üçüncü kez tekrarladi. Yine kimse karşılık vermedi. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

–“Demek çağrıma icabet etmemekte direniyorsunuz? Allah'a yemin ederim ki ben, ister iman edin isterse yalanlayın, bütün insanların arkamda haşrolunacağı, benden sonra peygamber gelmeyecek son peygamberim.” Bir müddet sonra ben ve Hz. Peygamber (s.a.v) tam oradan çıkmak üzereydik ki birden Hz. Peygamberin arkasından biri ona:

–Senin gibi ey Muhammed, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona doğru yürüyüverdi. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v)'e seslenen bu adam havradaki Yahudilere:

–Ey Yahudi topluluğu! Beni içinizde nasıl biri olarak bilirsiniz? diye sordu. Onlar:

– Allah’a yemin ederiz ki içimizde Allah’ın kitabını senden, babandan ve dedenden daha iyi bilen, daha bilgili olan bir kimse yoktur, dediler. O zaman o:

– Allah adına şهادet ederim ki o (Muhammed), sıfatını Tevrat ve İncil’de yazılı bulduğunuz peygamberdir, dediler. Yahudiler derhal:

– Yalan söylüyorsun, diyerek onun bu sözlerini reddedip aleyhinde kötü şeyler söylemeye başladılar. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) onlara:

– Asıl yalan söyleyen sizlersiniz. Sizin sözünüz hiçbir zaman kabul edilmeyecektir, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) ben ve İbn Selâm, üçümüz derhal oradan ayrıldık. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”¹

Sa’d b. Ebi Vakkas der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v)’in Abdullah b. Selâm’dan başka yeryüzünde yürüten hiç kimseye cennet ehlinden olduğunu söylediğini işitmedim. Bu ayet-i kerime onun hakkında nazil olmuştur.”²

Abdullah b. Selâm der ki: “Allah’ın kitabında benim hakkımda inmiş ayet-i kerimeler vardır. Meselâ ... وشهد شاهد ayet-i kerimesi³ ile قل كفر بالله بيني وبينكم شهدا ayet-i kerimesi⁴ benim hakkımda nazil olmuştur.”⁵

Bütün bu haberlerden, bu ayet-i kerimenin Medenî olduğu anlaşılmaktadır. Ancak sûrenin tamamının Mekkî olduğunu söyleyenler bu ayette geçen الشاهد’in Hz. Musa olduğunu, كفرتم kelimesindeki hitabın ise Kureyşlilere yöneltildiğini söylemektedirler. Bazı müfessirler ise bu sûrenin sadece 10, 15 ve 35. ayetlerinin Medenî, diğerlerinin ise tamamının Mekkî olduğunu söylemişlerdir.

¹ Bu haberi Ebu Ya’lâ, Taberânî ve Hâkim rivayet etmişlerdir.

² Bu haberi Buhârî ile Müslim rivayet etmişlerdir.

³ el-Ahkâf, 10.

⁴ el-Ankebût, 26.

⁵ Tirmîzî, Sünen, K. et-Tefsir, B. 46.

11- İnkâr edenler, iman edenlere: “Eğer (Muhammed’in getirdiği iyi bir şey olsaydı bu konuda bizden öne geçemezlerdi.” Fakat onlar onunla hidayete erişemediklerinden “Bu eski bir yalandır.” diyeceklerdir.

Katâde der ki: “Müşriklerden bazı kimseler:

– Bizler toplumun en izzetli, şerefli kimseleriyiz. Muhammed’in getirdiği iyi bir şey olsaydı (Bilal, Suheyb, Habbab, Huzeyfe’nin kölesi Salim, Ammar b. Yâsir gibi fakirleri kast ederek) bu konuda falan, falan kimseler bizden öne geçmezlerdi, diyorlardı. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁶

Avn b. Ebi Şidâd der ki: “Hz. Ömer b. Hattab’m, kendisinden önce Müslüman olmuş Züneyre adlı kadın bir kölesi vardı. Hz. Ömer Müslüman olduğu için onu dövüyordu. Kureyşli kâfirler:

– Şayet bu dinde hayır olsaydı, Züneyre bu konuda bizden öne geçmezdi, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi Züneyre hakkında inzal buyurdu.”⁷

Züneyre İslâm’ı ilk kabul eden kadınlardan olup, bu yüzden Allah yolunda işkencelere maruz kalanlardandır. Ebu Bekir’in satın alıp da işkenceden kurtardığı yedi kişiden biridir.

15- Biz insana, anne ve babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Çünkü annesi onu karnında zorlukla taşımış ve güçlükle doğurmuştur. Taşınması ve sütten kesilmesi otuz ay sürer. Sonunda erginlik çağına erince ve kırk yaşma varınca: “Rabbim! Bana ve anne-babama verdiğin nimete şükretmemi ve razı olacağın yararlı bir iş yapmamı sağla, bana verdiğin gibi soyuma da salâh ver, doğrusu sana yöneldim, ben sana teslim olanlardanım.” demesi gerekir.

16- İşte işlediklerini en güzel şekilde kabul ettiğimiz ve kötülüklerini geçtiğimiz bu kimseler, cennetlikler arasındadırlar. Bu onlara vaat olunan dosdoğru bir vaattir.

⁶ Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

⁷ Bu haberi İbnü’l-Münzir rivayet etmiştir.

İbn Abbas der ki: “Bu iki ayet-i kerime, Ebu Bekir es-Sıddık hakkında nazil olmuştur.”⁸

17- Anne-babasına: “Öf ikinize; benden önce nice nesiller gelip geçmişken beni tekrar dirilmekle mi tehdit ediyorsunuz?” diyen kimseye, anne-babası Allah’a sığınarak: “Yazıklar olsun sana! İman et! Çünkü Allah’ın vaadi gerçektir.” dedikleri halde o: “Bu Kur’an öncekilerin masallarından başka bir şey değildir.” demiştir.

18- İşte bunlar da kendilerine (azap) sözü gerekli olmuş kimselerdir. Kendilerinden önce geçen cin ve insan toplulukları arasında (azabın içinde) bulunacaklardır. Gerçekten onlar, ziyana uğrayanlardır.

... والذی قال لوالديه ayet-i kerimesinin, Müslüman olmadan önce Abdurrahman b. Ebi Bekr hakkında nazil olduğu rivayet edilmiştir. Anne ve babası ona Müslüman olmasını emretmiş, o ise kabul etmeyip onları yalanlamıştı. Ancak Allah, ona hidayet nasip ederek Müslüman olmasını müyesser kılmıştı. Böylece o çok iyi bir Müslüman oldu. Fakat bu rivayet sahih değildir.

... أولئك الذين حق عليهم القول ayet-i kerimesinin zahiri de bu rivayeti reddetmektedir; çünkü azap ancak, ezelde şaki olacağı önceden takdir edilmiş olan kimse üzerine vacip olur.

Buharî, Neseî ve diğerlerinin rivayet etliklerine göre, Mervân b. Hakem, Muâviye tarafından Hicaz bölgesine vali tayin edilmişti. Bir gün hutbe esnasında Yezid b. Muâviye’yi anarak babasından sonra halife olması için ona biat edilmesini istedi. Bunun üzerine Abdurrahman:

– And olsun ki hilâfeti Bizans imparatorluğu haline getirdiniz, dedi. Mervan onun yakalanmasını emredince Abdurrahman, Hz. Aişe’nin evine kaçtı. Adamları onu yakalayamayınca Mervan:

– O, hakkında ... والذی قال لوالديه ayet-i kerimesi inen kimsedir, dedi. Mervân’ın dedikleri Hz. Aişe’ye ulaşınca, o:

⁸ Bu haberi İbn Asâkir ile İbn Merdeveyh rivayet etmişlerdir.

– Mervan yalan söylemiştir. Zira ayette söz konusu edilen kimse o değildir. Ayetin hakkında indiği kimsenin adını söylemek isteseydim, söylerdim. Allah’a yemin ederim ki Allah, Ebu Bekir ailesi hakkında benim masum olduğumu bildiren ayetten başka hiçbir şey indirmemiştir.⁹

Zeccâc’ın da ifade ettiği gibi, doğrusu, bu ayet-i kerimenin, anne-babasına isyan edip onlara kötü davranan kâfir bir kul hakkında nazil olmuş olmasıdır.

29- Bir zamanlar cinlerden bir grubu, Kur’an dinlemek üzere sana yöneltmiştik. Ona geldiklerinde (birbirlerine): “Susun (dinleyin).” dediler. Kur’an’ın okunması bitince her biri birer uyarıcı olarak kavimlerine döndüler. Şöyle dediler: Ey kavmimiz! Doğrusu biz Musa’dan sonra indirilen, kendinden öncekileri doğrulayan, gerçeği ve doğru yolu gösteren bir kitap dinledik.”

30- “Ey kavmimiz! Allah’a çağıran Muhammed’e uyun ve ona iman edin ki Allah da sizin günahlarınızı bağışlasın ve sizi can yakıcı azaptan korusun.”

31- Allah’a çağıran Muhammed’e uymayan kimse bilsin ki Allah’ı yeryüzünde aciz bırakamaz. Onların ondan başka dostları da bulunmaz. İşte onlar apaçık sapıklıktadırlar.

İbn Mesud der ki: “Cinler, Hz. Peygamber (s.a.v) Batn-ı Nahle’de Kur’an okuduğu bir sırada yanına inmişlerdi. Kur’an’ı işittikleri zaman birbirlerine:

– Susunuz, dediler. Bunlar dokuz kişiydiler. Onlardan biri Zevbea (Kasırgay)dı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”¹⁰

Bazı rivayetlerde Hz. Peygamber (s.a.v)’in bu dokuz cini kavimlerine elçi olarak gönderdiği zikredilmiştir.

⁹ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, el- Ahkâf sûresi.

¹⁰ Bu haberi İbn Ebi Şeybe ile Hâkim rivayet etmişlerdir.

MUHAMMED SÛRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 38 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Allah inkâr edenlerin ve kendi yolundan alıkoyanların amellerini boşa çıkarır.

2- İman edip iyi ameller işleyenlerin ve Muhammed'e Rablerinden bir gerçek olarak indirilene iman edenlerin kötülüklerini Allah örter ve durumlarını düzeltir.

3- Bu, inkâr edenlerin, batıla uymaları ve iman edenlerin ise Rablerinden gelen gerçeğe uymaları sebebiyle böyledir.

İbn Abbas der ki: "Bu ayet-i kerimeler, Mekke halkından Kureyşliler ve Medine halkından ise Ensar hakkında nazil olmuştur."¹

Aşikârdır ki burada sebebin hususiliğini değil, lafzın umumiğini dikkate almak gerekir. Çünkü ayet-i kerimeler tüm kâfirlere ve tüm müminlere şamildirler.

4- Savaşta inkâr edenlerle karşılaştığınız zaman boyunlarını vurun; sonunda onlara üstün geldiğinizde, onları esir alın, savaşın, sona ermesi ile birlikte onları ya karşılıksız ya da fidye ile salıverin. Allah dileseydi onlardan (kendisi) intikam alırdı. Bunun böyle olması, kiminizi kiminizle denemek içindir. Allah, kendi yolunda öldürülenlerin amellerini boşa çıkarmaz.

5- Onları doğru yola eriştirir, durumlarını düzeltir.

7- Ey iman edenler! Siz Allah'ın dinine yardım ederseniz, o da size yardım eder, ayaklarınızı sağlam tutar.

8- İnkâr edenlere ise, yıkım ve yokluk olsun! Allah, onların işlerini boşa çıkarır.

9- Bu, Allah'ın indirdiğini beğenmemelerinden ötürüdür. Bu yüzden Allah, amellerini boşa çıkarmıştır.

---

¹ Bu haberi Hâkim ile İbn Ebî Hatim rivayet etmişlerdir.

10- Onlar, yeryüzünde gezip dolaşmıyorlar mı ki kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görsünler. Allah onları yerle bir etmişti. O kâfirler için de bunun bir benzeri vardır.

11- Bu böyledir; çünkü Allah iman edenlerin koruyucusudur. Kâfirlerin ise koruyucusu yoktur.

Katâde der ki: “Bu ayet-i kerimeler Uhud savaşı esnasında nazil olmuştur. Müslümanlardan birçok ölen ve yaralananlar vardı. Bunun üzerine müşrikler:

– Hübel yüce ol! diye bağırdılar. Müslümanlar ise:

– Allah daha yüce, daha uludur, diye karşılık verdiler. Müşriklerin:

– Harbin durumu belli olmaz, bir siz kazanırsınız, bir biz kazanırız. Biz bugün sizden Bedir’in intikamını aldık, demeleri üzerine Hz. Peygamber Aşhabına, onlara:

– Evet, ama eşit değiliz; çünkü bizim ölülerimiz sağ olup Rableri yanında rızıklandırılmaktadırlar. Sizin ölüleriniz ise cehennemde azap görmektedirler, deyiniz buyurdu. Müşrikler:

– Bizim Uzza’mız var sizin ise Uzza’nız yok, dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) müminlere, onlara:

– Allah bizim Mevlâ (koruyucu)mızdır. Sizin ise Mevla’nız yoktur, deyiniz buyurdu.”²

13- Ey Muhammed! Seni sürüp çıkaran kasabandan daha kuvvetli olan nice kasabaları yok ettik. Yardım edenleri bulunmamıştı.

İbn Abbas der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) Mekke’yi terk edip mağaraya doğru giderken Mekke’ye doğru dönüp baktı ve:

– Ey Mekke! Sen Allah’ın en çok sevdiği beldesin. Sen Allah’ın benim de en çok sevdiğim beldesisin. Şayet halkın beni çıkarmamış olsaydı çıkmazdım.” Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”³

² Bu haberi İbn Ebî Hatim rivayet etmiştir.

³ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, XXVI, 48.

16- Ey Muhammed! Onların içlerinde seni dinleyenler vardır. Senin yanından çıktıklarında, kendilerine ilim verilmiş olanlara: “Az önce ne demişti?” diye sorarlar. İşte bunlar, kalpleri Allah tarafından mühürlenmiş olan, heveslerine uyan kimselerdir.

İbni Cüreyc der ki: “Müminler ile münafıklar Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzurunda toplanırlardı. Müminler Hz. Peygamber (s.a.v)’in dediklerini dinleyip anlarken münafıklar ise onu gaflet içinde dinledikleri için ne dediğini anlamazlardı. Bu yüzden dışarı çıktıkları zaman müminlere: “Hz. Peygamber (s.a.v) biraz önce ne demişti?” diye sorarlardı. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁴

33- Ey iman edenler! Allah’a itaat edin, Resule itaat edin ve böylece amellerinizi boşa çıkarmayın.

Ebu Aliyye der ki: “Hz. Peygamberin Ashabı, şirk içinde işlenilen amelin müşrike bir yararı olmayacağı gibi, La ilahe ilallah diyen mümine işlediği günahın zarar vermeyeceği görüşünde idiler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil olunca, Ashap işledikleri günahların, amellerini boşa çıkarmasından korkarak bütün günahlardan kaçındılar.”⁵

İbn Ömer der ki: “Biz Hz. Peygamberin ashabı, bu ayet-i kerime nazil oluncaya kadar her türlü hasenatın (iyi işlerin) kabul edileceğini sanırdık. Bunun üzerine aramızda:

– Amellerimizi boşa çıkaran nedir, diye müzakere ettik. Neticede, amelleri büyük günahların (fevahiş) boşa çıkaracağı görüşüne vardık. Bunun üzerine içimizden birinin büyük günah işlediğini gördüğümüz zaman onun için “Helak oldu, gitti.” demeye başladık. Derken **إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ** in ayet-i kerimesi nazil olunca bu konuda bir şey söylemekten vazgeçtik ve bundan böyle içimizden birinin büyük günah işlediğini gördüğümüz zaman onun için korkuyor, büyük günah işlememiş ise onun için ümit ediyorduk.”⁶

⁴ Bu haberi İbnü’l-Münzir rivayet etmiştir.

⁵ Bu haberi İbn Ebî Hatim rivayet etmiştir.

⁶ Bu haberi İbn Cerir ile İbn Merdeveyh rivayet etmişlerdir.

FETİH SÜRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 29 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Biz sana apaçık bir fetih verdik.

2- Ta ki Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın, sana olan nimetini tamamlasın ve seni doğru yola iletsin.

3- Ve Allah sana şanlı bir zafer versin.

4- Müminlerin imanlarının kat kat artması için kalplerine güven indiren odur. Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah bilendir, hakim olandır.

5- (Bütün bunlar) Mümin erkekleri ve mümin kadınları, içinde ebedî kalıcılar olmak üzere altından ırmak akan cennetlere sokması ve kötülüklerini örtüp bağışlaması içindir. İşte bu, Allah katında büyük kurtuluş ve mutluluktur.

Hakim ve diğerlerinin Mısver b. Mahrame ile Mervân b. Hakem'den rivayet ettiklerine göre, "Fetih sûresi başından sonuna kadar Mekke ile Medine arasında Hudeybiye anlaşması hakkında nazil olmuştur."¹

ما تَأْخُرُ لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقْدِمُ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأْخُرُ
gamber (s.a.v)'e Hudeybiye dönüşünde nazil olmuştur. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) Ashabına:

– And olsun ki bana dünyadaki her şeyden daha sevimli bir ayet nazil olmuştur, diyerek onlara ayet-i kerimeyi okudu. Onlar:

– Sağlık ve mutluluklar senin olsun ey Allah'ın Resulü! Allah, sana ne yapacağını açıkladı. Acaba bize ne yapacak? dediler. Bunun üzerine لِيَدْخُلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ayet-i kerimesi nazil oldu."²

¹ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 216.

² Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 48.

16- Ey Muhammed! Bedevilerden geri kalanlara de ki: “Yakında güçlü kuvvetli bir kavme karşı onlar Müslüman oluncaya kadar savaşılmaya çağrılacaksınız. Eğer itaat ederseniz, Allah size güzel ecir verir. Ama daha önce döndüğünüz gibi yine dönecek olursanız, sizi elim bir azapla azaplandırır.

17- Âmâ, gözleri görmeyen kimse savaşa gelmezse, ona bir sorumluluk yoktur; topala ve hastaya da sorumluluk yoktur. Kim Allah’a ve Resulüne itaat ederse, Allah onu içlerinden ırmaklar akan cennetlerine sokar. Kim de yüz çevirirse acı bir azaba uğratır.

İn ayet-i kerimesi nazil olduğu zaman âmâ, topal ve hasta kimseler Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna vararak: Ey Allah’ın Elçisi! Bizler ne yapacağız? Bizim cihat edecek gücümüz yok, dediler. Bunun üzerine ... *ليس على الأعمى حرج* ayet-i kerimesi nazil olarak, özürleri dolayısıyla savaştan geri kalanların üzerinden günah kaldırıldı.

18- And olsun ki Allah sana o ağacın altında biat ederlerken müminlerden razı olmuş, gönüllerindeki bildiği için üzerlerine güven duygusu ve huzur indirmiş ve onlara yakın bir fetih bahşetmiştir.

Seleme b. Ekva’dan rivayet edilmiştir. O der ki: “Öğle vakti uykuda olduğumuz bir sırada Hz. Peygamber (s.a.v)’in habercisi:

– Ey insanlar! Haydi, kalkın Peygambere biat edilecek, Ruhulkudüs indi, diye seslenmeye başladı. Hepimiz Semura ağacının altında bulunan Hz. Peygamber (s.a.v)’in yanına giderek orada ona biat ettik. Bunun üzerine Allah bu ayet-i inzal buyurdu. “³

24- Onlara karşı sizi muzaffer kıldıktan sonra Mekke’nin göbeğinde, onların ellerini sizden, sizin de ellerinizi onlardan çeken odur. Allah yaptıklarınızı görendir.

Enes’ten rivayet edilmiştir. O der ki: “Sabah namazı vakti müşriklerden silahlı seksen kişi Ten’im dağından inerek Hz.

³ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, XVI, 86.

Peygamber (s.a.v)'in Ashabına baskın düzenlediler. Hedefleri Hz. Peygamber (s.a.v)'i öldürmekti. Ancak hepsi de yakalanıp esir edildiler. Kendisini öldürmek istemelerine rağmen Hz. Peygamber (s.a.v) onları affedip serbest bıraktı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁴

25- Onlar; inkâr eden, sizi Mescid-i Haram'ı ziyaretten ve bekletilmekte olan kurbanları yerlerine ulaştırmaktan alıkoyan kimselerdir. Eğer (orada) kendilerini tanımadığınız için ezeceğiniz ve bilmeyerek ezmenizden ötürü kendileri yüzünden belaya uğrayacağınız mümin erkek ve kadınlar olmasaydı Allah, sizin savaşmanıza engel olamazdı. Allah, dilediklerini rahmetine sokmak için böyle yapmıştır. Eğer iman edenlerle inkâr edenler birbirinden ayrılmış olsalardı içlerinden inkâr edenleri acı bir azaba çarptırırdık.

Cunbuz b. Seba'dan rivayet edilmiştir. O der ki: Günü'n başında Hz. Peygamber (s.a.v)'e karşı kâfir olarak savaşım. Günü'n sonunda ise onunla bir Müslüman olarak savaşım. Biz üç erkek, yedi (başka bir rivayette dokuz) kadındık. Bu ayet-i kerime bizim hakkımızda nazil oldu.”⁵

27- And olsun ki Allah, elçisinin rüyasını doğruladı. Allah dilerse güven içinde (kiminiz) başlarını tıraş etmiş, (kiminiz ise) saçlarınızı kısaltmış olarak korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Fakat Allah sizin bilmediğinizi bildi, bundan önce size yakın bir fetih nasip etti.

Mücahid der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) Hudeybiye'de bulunduğu sırada rüyasında kendisiyle Ashabının Mekke'ye güven içinde, başları tıraş edilmiş veya saçları kısaltılmış olarak girdiklerini görmüştü. Hz. Peygamber (s.a.v) kurbanları Hudeybiye'de kesince Ashabından bazıları:

– Rüyan nerede kaldı ey Allah'ın elçisi, dediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁶

⁴ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 48; Bu haberi ayrıca bazı değişikliklerle Müslim, Neseî, Ebû Dâvud ve Ahmed b. Hanbel de rivayet etmişlerdir.

⁵ Bu haberi Taberânî ile Ebu Yâ'lâ rivayet etmişlerdir

⁶ Bu haberi Beyhâkî *Delâil*'inde rivayet etmiştir. Ayrıca, Abd b. Humeyd de rivayet etmiştir.

HUCURAT SÛRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 18 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Ey iman edenler! Allah'ın ve Resulü'nün önüne geçmeyin, Allah'tan sakının. Şüphesiz Allah, işitendir, bilendir.

2- Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamberin sesini bastıracak şekilde yükseltmeyin. Farkına varmadan işlediklerinizin boşa gitmemesi için birbirlerinizle yüksek sesle konuştuğunuz gibi onunla da öyle yüksek sesle konuşmayın.

3- Seslerini Allah'ın elçisinin huzurunda kısıyan kimseler, Allah'ın gönüllerini takva ile sınadığı kimselerdir. Onlara mağfirat ve büyük ecir vardır.

4- Ey Muhammed! Odalarının arkasından sana seslenenlerin çoğu düşüncesiz kimselerdir.

5- Eğer onlar, sen yanlarına çıkıncaya kadar sabretselerdi, şüphesiz onlar için daha iyi olurdu. Allah, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

Abdullah b. Zübeyr'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Beni Temim'den bir heyet Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelmişti. Ebu Bekir:

– Ya Resulullah! Onların başına Ka'kâ b. Mâ'bed'i - mir tayin et, dedi. Ömer ise:

– Hayır, onu değil, Akra b. Habis'i tayin et, dedi. Bunun üzerine Ebu Bekir:

– Senin bana muhalefet etmekten başka kastın yok, dedi.

Ömer ise:

– Hayır, benim sana muhalefet etmek gibi bir kastım yok, diye karşılık verdi. Böylece ikisi de yüksek sesle münakaşa etmeye başladılar. Bu olay üzerine bu ayet-i kerimeler nazil oldu.”⁷

---

⁷ Bu haberi Buhârî rivayet etmiştir. Ayrıca bkz. Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 218.

Hasan el-Basrî der ki: “Bazı Müslümanlar, Kurban bayramında Hz. Peygamber (s.a.v)’den önce kurbanlarını kesmişlerdi. (Başka bir rivayette bayram namazından önce kesmişlerdi.) Hz. Peygamber (s.a.v) onlara yeniden kurban kesmelerini emretti. Bunun üzerine Allah ... يا أيها الذين آمنوا لا تقدموا”⁸

Hz. Aişe der ki: “Bazı Müslümanlar Ramazandan bir ya da iki gün önce Hz. Peygamber (s.a.v) daha oruca başlamadan oruç tutarlardı. Bunun üzerine ... يا أيها الذين آمنوا لا تقدموا”⁹

Katâde der ki: “Bazı Müslümanlar, Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzurunda konuşurlarken seslerini yükseltirlerdi. Bunun üzerine ... لا ترفعوا أصواتكم فوق صوت النبي...”¹⁰

Enes b. Malik’ten rivayet edilmiştir. O der ki: لا ترفعوا أصواتكم فوق صوت النبي... ayet-i kerimesi nazil olduğu zaman Sabit b. Kays Şemmas yol üzerine oturup ağlamaya başladı. O sırada Asım b. Adiy yanına gelerek ona:

– Niçin ağlıyorsun? diye sordu. Sabit:

– Bu ayet-i kerimenin benim hakkımda indirilmiş olup da amellerimin boşa çıkmasından ve cehennem ehlinden olmaktan korkuyorum. Çünkü ben yüksek sesle konuşan biriyim, dedi.

Asım durumu Hz. Peygamber (s.a.v)’e bildirince Allah’ın elçisi onu çağırttı ve ona:

– Şerefli bir şekilde yaşamaya, şehit olup cennete girmeye razı olur musun? buyurdu. O:

– Allah’ın ve Resulünün müjdesine razı oldum. Bundan böyle asla Allah’ın Resulünden yüksek sesle konuşmayacağım dedi. Şemmas, Yemâme savaşında şehit oldu.”¹¹

⁸ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, XXVI, 117.

⁹ Bu haberi Taberânî rivayet etmiştir.

¹⁰ Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

¹¹ Buhârî *Sahih*, K. et-Tefsir, Hucûrat sûresi.

إن الذين ينادونك من وراء الحجار أكثرهم لا Zeyd b. Erkâm غفور رحيم nazm-ı şerifine kadar ayet-i kerimesinden يعقلون olan iki ayet hakkında şunları söyler:

“Araplardan bazı kimseler, Hz. Peygamber (s.a.v)’in odalarının bulunduğu yere gelerek:

– Ey Muhammed! Ey Muhammed! Dışarı çık, yanımıza gel; çünkü bizim övmemiz çok iyi, zemmetmemiz ise çok kötüdür, diyerek bağırmaya başladılar. Bunun üzerine bu iki ayet-i kerime nazil oldu.”¹²

6- Ey iman edenler! Eğer fasık biri size bir haber getirirse onun iç yüzünü araştırın, yoksa bilmeden bir topluluğa karşı fenalık edersiniz de sonra ettiğinize pişman olursunuz.

Beni Mustalik kabilesinin reisi Haris b. Dırâr el-Huzaî der ki: Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna vardım. Beni İslâm’a davet edince ikrar edip İslâm dinine girdim. Beni zekât vermeye davet etti; onu da kabul ettim ve Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Ey Allah’ın Elçisi! Kavmime dönüp onları Müslüman olmaya, zekât vermeye davet edeyim. Davetime icabet eden kimselerin zekâtlarını alıp toplayayım. Sen de İbân’a falan falan zamanda bir elçi gönder ki topladığım zekâtı sana getirsin, dedim. Haris, İslâm’ı kabul edenlerden zekâtlarını toplayıp İbân mevkiine gelince Allah elçisinin elçisi görüntülerde yoktu, sözleşme yerine gelmemişti. Haris, elçinin gelmediğini görünce Allah ve Resulünün kendisine kızmalarına sebep olacak bir olayın meydana geldiğini zannetti. Derhal kavminin ileri gelenlerini çağırarak onlara:

– Allah’ın Elçisi, topladığım zekâtları almak üzere bana bir elçi göndermek için vakit tayin etmişti. Allah Elçisi, asla vaa-dinden dönmez. Elçisinin gelmeyişinin tek sebebi, Allah Resulünün bize kızmış olmasıdır. Ben başka bir sebep göremiyorum. Haydi, geliniz, Hz. Peygamber (s.a.v)’in yanına gidelim, dedi. Tam, Hâris Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna varmak üzere yola çıktığı sırada Resulullah (s.a.v) da Velid b. Ukbe’yi yanındaki zekâtları alması için Hâris’e göndermişti. Velid yola çıkıp

¹² Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

biraz gittikten sonra korkup geri döndü. Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna vararak ona:

– Hâris bana zekâtı vermedi, üstelik beni de öldürmek istedi, dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) Hâris'e bir seriyye gönderdi. Seriyyedekiler yolda ve onunla arkadaşlarıyla karşılaştılar. Hâris onlara:

– Kime gönderildiniz? diye sordu. Onlar:

– Sana, dediler. O:

– Niçin? diye sordular. Onlar:

– Allah'ın elçisi sana Muğire'yi gönderdi. Fakat sen ona zekâtı vermediğin gibi onu öldürmek de istemişsin, dediler. Bu durum karşısında Hâris:

– Muhammed'i gönderene yemin ederim ki ben onu görmedim, o da beni görmedi, dedi ve süratle Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna vardı. Resulullah (s.a.v):

– Zekâtı vermeyip elçimi öldürmek mi istedin? diye sordu.

Hâris, Resul (s.a.v)'e:

– Seni hak olarak gönderene yemin ederim ki ne ben onu gördüm, ne de o beni gördü; buraya ancak Allah Resulünün elçisinin yanıma gelmemesi üzerine Allah ve Resulünün gazabına uğramış olmaktan korktuğum için geldim, dedi. Bunun üzerine yukarıdaki ayet-i kerime nazil oldu.¹³

11- Ey iman edenler! Bir topluluk bir diğerini alaya almasın; belki de onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da başka kadınları alaya almasınlar; belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizde kusur aramayın; birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın. İman ettikten sonra yoldan çıkmış olmak ne kötü bir addır. Kim tevbe etmezse işte zalimler olanlardır.

Bu ayet-i kerime, Temim Oğulları kabilesinden, Bilal, Suhayb, Ammar Selman, Habbab ve Huzeyfe'nin kölesi Salim ile alay eden bir topluluk hakkında nazil olmuştur.¹⁴

¹³ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 222-223.

¹⁴ Bu haberi İbn Ebî Hatim rivayet etmiştir.

...تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ ayet-i kerimesi ile ilgili olarak Dehhâk şöyle der: “Bu ayet-i kerime, bizim, yani Seleme Oğulları kabilesi hakkında nazil olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v) Medine’ye geldiğinde içimizde iki ya da üç ismi bulunmayan hiç kimse yoktu. Onlardan birini bu isimlerden biriyle çağırınca onlar:

– Ey Allah’ın Elçisi, o bu isimden hoşlanmıyor, bu isimle çağırılınca kızıyor, dediler. Bunun üzerine ...تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ ayet-i kerimesi nazil oldu.”¹⁵

12- Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının; çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin gizli şeylerini araştırmayın; kimse kimseyi çekiştirmesin. Hanginiz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır? Ondan tiksindiniz değil mi? Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, tevbeleri daima kabul eden, acıyandır.

İbn Cureyc der ki: “Bazıları bu ayet-i kerimenin Selman el-Fârisî hakkında nazil olduğunu iddia etmişlerdir. Selman bir gün yemek yedikten sonra uykuya dalıp horlamağa başlamıştı. Biri onun yemek yiyişini ve uyuyuşunu anlattı. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”¹⁶

13- Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah katında en üstün olanınız ona karşı gelmekten en çok sakımanızdır. Allah bilendir, haber alandır.

Mekke fethedildiği gün Bilal ezan okumak için Kâbe’nin damına çıkmıştı. Bunu gören bazı kimseler:

– Ne! Kâbe’nin damında bu siyah köle mi ezan okuyacak, derlerken, diğerleri ise:

– Allah bir şey isterse onu değiştirir, dediler. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”¹⁷

Zührî der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) Beyâda Oğulları kabilesine, Ebu Hind’i kendilerinden bir kadın ile evlendirmelerini emretmişti. Onlar:

¹⁵ Bu haberi Sünen sahipleri ile Ahmed b. Hanbel rivayet etmişlerdir.

¹⁶ Bu haberi İbnü’l-Münzir rivayet etmiştir.

¹⁷ Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s., 224.

– Ey Allah’ın Elçisi! Kızlarımızı kölelerimizle mi evlendirelim, dediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.¹⁸

14- Ey Muhammed! Bedeviler: “İman ettik” dediler. De ki: “Sizler iman etmediniz.”, ama “İslâm olduk” deyin. Çünkü iman henüz kalplerinize yerleşmedi; eğer Allah’a ve Resulüne itaat ederseniz (Allah) yaptıklarınızdan hiçbir şey eksiltmez. Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

İbn Kesir der ki: “Bu ayet-i kerime, kendilerine Esed Oğulları denilen bedevilerden bir topluluk hakkında nazil olmuştur. Ulaşmadıkları halde iman mertebesine ulaştıklarını iddia etmişlerdi. Bu ayet-i kerime ile henüz iman mertebesine ulaşmadıkları kendilerine bildirilerek tedip edilmişlerdir. Bu haberi Mücahid mana olarak nakletmiştir.”¹⁹

17- Ey Muhammed! Müslüman oldular diye seni minnet altında bırakmak istiyorlar. De ki: “Müslüman oldunuz diye beni minnet altında bırakmayın. Hayır; eğer doğru kimselerseniz, sizi imana erıştirdiği için Allah sizi minnet altında bırakır.”

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “İçlerinde Talha b. Huveylid’in de bulunduğu, Esed Oğulları kabilesinden on kişi hicretin dokuzuncu senesinde Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna gelmişlerdi. Hz. Peygamber (s.a.v) Ashabıyla birlikte Mescitte bulunuyordu. Hz. Peygamber (s.a.v) ile Ashabını selamladılar. Sözcüleri: Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Ey Allah’ın Elçisi! Biz, şeriki olmayan bir Allah’tan başka ilah olmadığına, senin onun kulu ve elçisi olduğuna, tanıklık ettik. Bize heyet göndermeden sana geldik. Falan kabilenin seninle savaştıkları gibi seninle savaştık. Üstelik biz, arkamızdakilerin öncüleriyiz. Onlar bizim sayemizde Müslüman olacaklardır, dedi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”²⁰

¹⁸ Bu haberi Ebu Dâvud ile Beyhâkî rivayet etmişlerdir.

¹⁹ İbn Kesir, *Tefsir*, IV, s. 219.

²⁰ Bu haberi Bëzzâr ile Taberânî rivayet etmişlerdir. Ayrıca bkz. İbn kesir a.g.e., s. 219-220.

KAF SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 45 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

38- And olsun ki biz gökleri yeri ve ikisi arasında bulunanları altı günde yarattık ve hiçbir yorgunluk da duymadık.

Katâde der ki: "Bu ayet-i kerime, Allah'ın pazar gününden başlamak, cuma günü bitirmek üzere gökleri ve yeri altı günde yarattığını, cumartesi günü ise istirahat ettiğini iddia eden Medine Yahudileri hakkında nazil olmuştur. Yahudiler cumartesi gününü 'dinlenme günü' olarak adlandırırlar. Çünkü o günü kendileri için dinlenme günü kılmışlardır. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu konuda da onları yalanlamak için bu ayet-i kerimeyi inzal buyurmuştur."¹

45- Biz onların ne dediklerini gayet iyi biliyoruz. Sen onların üzerinde bir zorlayıcı değilsin, o halde sen, sadece tehdidimden korkanlara Kur'an'la öğüt ver.

İbni Abbas der ki: "Müşrikler:

– Ey Muhammed! Keşke bizi korkutsaydın, dediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."²

---

¹ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 296.

² Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

ZÂRİYÂT SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 60 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

54- Ey Muhammed onlardan yüz çevir; sen kınanacak değilsin.

55- Öğüt ver; çünkü öğüt müminlere fayda verir. Katâde der ki: **قتول عنهم فما أنت بملوم** ayet-i kerimesi nazil olduğu zaman bu Ashaba çok zor geldi. Öyle ki vahyin kesildiğini, azabın hazır olup hemen ineceğini zannettiler. Bunun üzerine Allah Teâlâ, **وذكر فإن الذكرى تنفع المؤمنين** ayet-i kerimesini inzal buyurdu. Böylece bu ayet-i kerime ile müminlerin içleri rahat edip ferahladı ve çok sevindiler.”¹

---

¹ Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

TÛR SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 49 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

30- Yoksa onlar: O şairdir. “Bir gün aniden ölmesini gözlüyoruz.” mu diyorlar?

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Kureyş, Hz. Peygamber (s.a.v) konusunda görüşmek üzere Darunnedve’de toplanmıştı, içlerinden biri:

– Onu bağlayıp bir yere hapsedelim. Sonra da ondan önceki şairler Züheyr ve Nabîğa'nın öldükleri gibi, onun da ölüp yok olmasını gözleyelim. Çünkü o da onlardan biri gibidir, dedi. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeyi indirdi.”¹

---

¹ İbn Kesir, *Tefsir*, IV, s. 243.

NECM SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 62 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

32- O (güzel davranan)lar ki günahın büyüklerinden ve çirkin işlerden kaçınırlar, yalnız bazı küçük kusurlar işleyebilirler. Şüphesiz Rabbinin affı geniştir. Sizi yerden var ederken ve sizi annelerinizin karnında cenin halinde iken sizleri en iyi bilen odur. Kendinizi temize çıkarmayın. Çünkü O, sakınanları daha iyi bilir.

Sâbib el-Hâris el-Ensarî'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Yahudiler küçük çocukları öldüğü zaman.

– O sıdıktır, derlerdi. Onların bu sözleri Hz. Peygamber (s.a.v)'e ulaşınca o:

– Yahudiler yalan söylüyorlar; çünkü Allah'ın ana rahminde yarattığı hiçbir nefis yoktur ki bedbaht ya da mutlu olmuş olmasın, buyurdu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."¹

33-34- Ey Muhammed! Yüz çevireni ve malından biraz verip sonra vermemekte direneni gördün mü?

35- Gaybın ilmi yanında da o mu görüyor?

36-37- Yoksa Musa'nın ve sözünü yerine getiren İbrahim'in kitaplarında olanlar kendisine bildirilmedi mi ki?

38- Hiçbir günahkâr başkasının günah yükünü yüklenmez.

39- İnsanın çalışması sonucu elde ettiğinden başka hiçbir şeyi yoktur.

40- Ve çalışması (nın sonucu) yakında görülecektir.

41- Sonra ona (çalışmasının) karşılığı tastamam verilecektir.

İbn Zeyd'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Bu ayet-i kerimeler Velid b. Muğire hakkında nazil olmuştur. Velid b.

---

¹ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 226.

Muğire, Hz. Peygamber (s.a.v)'e, dinine tabi olunca bazı müşrikler onu ayıplamışlardı. İçlerinden biri ona:

– Niçin atalarının dinini terk edip onları sapıklıkla itham ettin ve onların cehennemlik olduklarını iddia ettin, diye çıkıştı. O:

– Allah Teâlâ'nın azabından korktum, dedi. Bunun üzerine Velid'e çıkışan kişi, kendisine malından bir şeyler verdiği ve tekrar şirke döndüğü takdirde, onun yerine Allah'ın azabını yükleneceğine dair kendisine güvence verdi. Velid, kendisini ayıplayan bu kimseye vaat ettiği malın bir kısmını verdi. Ancak bir kısmını cimrilik edip vermedi. Bunun üzerine Allah, bu ayetleri inzal buyurdu.”²

---

² Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 227.

KAMER SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 55 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Kıyamet saati yaklaştı, Ay yarıldı.

2- Bir mucize görseler, hemen yüz çevirirler ve süregelen bir sihirdir, derler.

İbn Mesud'dan rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) hicret etmeden önce Mekke'de Ayın iki parçaya ayrıldığını gördüm. Bunu gören müşrikler ise:

– Aya büyü yaptı, dediler. Bunun üzerine ...اقتربت الساعة ayet-i kerimesi nazil oldu."¹

Enes'ten rivayet edilmiştir. O der ki: "Mekke halkı, Hz. Peygamber (s.a.v)'den kendilerine bir mucize göstermesini istediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber onlara Ayı iki parça gösterdi: Öyle ki iki parça arasında Hıra'yı gördüler. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v) onlara:

– Şahit olun, buyurdu."²

Yine Enes'ten rivayet edilmiştir. O der ki: "Mekke halkı, Hz. Peygamber (s.a.v)'den mucize istedi. Bu yüzden Ay, Mekke'de iki defa yarıldı. Bunun üzerine bu iki ayet-i kerime nazil oldu."³

44- Yoksa onlar, biz yardımlaşan bir topluluğuz mu diyorlar?

45- O topluluk, yakında bozulacak ve arkalarını dönüp kaçacaklardır.

¹ Buhârî, *Sahih*, K. el-Menâkıb, B. 26; K. Menâkıbu'l-Ensar, B. 35; Müslim, *Sahih*, K. el-Münâfıkın, 43, 47, 48.

² Bu haberi Buhârî ile Müslim rivayet etmişlerdir. Hadis-i Şerifin geçtiği yerler için bir üst dipnota bakınız.

³ Tirmizî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 54.

46- (Asıl azap ile) o (söz verilen) saatte karşılaşacaklardır. O ne feci, ne acı bir saattir.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Müşrikler Bedir günü:

– Biz yardımlaşan bir topluluğuz, demişlerdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerimeler nazil oldu."⁴

Bu duruma göre yukarıdaki bu üç ayet hariç, bu sûre Mekki oluyor, demektir.

Hz. Aişe der ki **سيهزم الجمع ويولون الدبر** ayet-i kerimesi, ben oyun oynayan küçük bir çocuk iken Hz. Peygamber (s.a.v)'e Mekke'de nazil olmuştur."⁵ Bu habere göre sûrenin tamamı Mekki olmuş oluyor.

47- Suçlular, bir sapıklık ve çılgınlık içindedirler.

48- Ateşe yüzüstü sürüldükleri gün onlara: "Cehennemin dokunuşunu tadın." denir.

49- Biz her şeyi bir kadere (ölçüye) göre yaratmışızdır. Ebu Hüreyre'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Kureyş müşrikleri Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelerek onunla kader konusunda tartışmışlardı. Bunun üzerine bu ayet-i kerimeler nazil oldu."⁶

---

⁴ Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

⁵ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Kamer Sûresi.

⁶ Tirmizî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 54

RAHMAN SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 78 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

46- Rabbinin makamından korkan kimseye iki cennet vardır.

Atâ'dan rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Ebu Bekir bir gün kıyametten, hesaptan, cennet ve cehennem ateşinden söz ettikten sonra:

– Keşke hayvanların gelip beni yiyecekleri otlardan bir ot olsaydım da dünyaya hiç gelmemiş olsaydım! dedi. Bunun üzerine bu ayet- kerime nazil oldu."¹

İbn Şevzeb de bu ayet-i kerimenin Ebu Bekir hakkında nazil olduğunu söylemiştir.

Hafız İbn Kesir ise şöyle der: "Doğru olan, İbn Abbas ve başkalarının da dedikleri gibi, ayetin umum ifade etmesidir."

---

¹ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

VÂKIA SÜRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 78 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

- 13-Onların birçoğu önceki (ümme)tlerden,
14-Azı da sonrakilerden
15-39- Onların birçoğu önceki (ümme)tlerden
16-40 Birçoğu da sonrakilerdendir.
Ebu Hüreyre'den rivayet edilmiştir: O der ki:

ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ ayet-i kerimleri nazil olduğu zaman bu Hz. Peygamber (s.a.v)'in Ashabına çok zor geldi. Bunun üzerine ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ مِنَ الْآخِرِينَ ayet-i kerimleri nazil oldu. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

– Öyle ümit ediyorum ki cennet ehlinin dörtte biri, ya üçte biri, fakat hayır, yarısı sizden olacaktır; diğer yarısını ise onlarla paylaşacaksınız, buyurdu.”¹

- 75- Yıldızların yerleri üzerine yemin ederim,
76- Bunun büyük bir yemin olduğunu bir bilseniz!
77- O elbette şerefli bir Kur'an'dır.
78- Korunmuş bir kitaptadır.
79- Ona temiz olanlardan başkası dokunamaz.
80- O, âlemlerin Rabbinden indirilmiştir.
81- Şimdi siz bu sözümü küçümsüyor musunuz?
82- Rızkınıza şükredeceğiniz yerde, onu vereni mi yalanlıyorsunuz?

İbn Abbas der ki: “Hz. Peygamber zamanında bir gün yağmur yağmıştı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

¹ Bu haberi Ahmed b. Hanbel ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

– Bu yağmur yüzünden insanların bir kısmı Allah’a şükrederken bir kısmı da kâfir olmuştur. Allah’a şükredenler:

– Bu bize Allah’ın rahmetidir, derlerken, kâfir olanlar:

– Müneccimlerin dedikleri doğru çıktı, falan falan yıldız sayesinde yağmur yağdı, derler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”²

Yine İbn Abbas der ki: “Hz. Peygamber Sahabeyle sefere çıkmıştı. Bir müddet sonra susadıklarında Hz. Peygamber onlara:

– Söyleyin bana! Su ihtiyacınızın giderilmesi için Allah’a sizin için dua edeyim mi, ne dersiniz? Fakat belki de bize bu yağmur falan yıldızın batması sayesinde yağdı dersiniz, dedi. Onlar:

– Ey Allah’ın Elçisi, bu yıldızların doğup batma zamanı değil, dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) iki rekât namaz kılıp Rabbine dua etti. Derhal bir rüzgâr esmeye başladı, bulutlar görüldü, derken yağmur yağmaya başladı. Öyle ki vadiler su içinde kaldı. Onlar da su kaplarını doldurdular. Bir müddet sonra Hz. Peygamber Ashabından bir toplulukla birlikte eliyle suluğunu dolduran bir adama rastladılar.

Adam:

– Bu yağmur Allah’ın bir rızkıdır, diyeceği yerde, falan yıldızın batmasıyla su ihtiyacımızı giderdik, diyordu. Bunun üzerine **وتجعلون رزقكم أنكم تكذبون** ayet-i kerimesi nazil oldu.”

Kurtubî bu ayet-i kerimenin manasını şöyle açıklar: “Falan yıldız sayesinde yağmura kavuştuk.” diyerek nimetleri yalanlamakla mı Allah’ın size vermiş olduğu rızka şükrediyorsunuz? Bu senin şöyle demene benzer: “Sana yaptığım iyiliğin karşılığı senden kötülük görmem oldu.” Sana iyilik ettim diye beni düşman kabul ettin.”

---

² Müslim, *Sahih*, Kitâbu’l- İman, B. 32.

HADÎD SÜRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 29 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

16- İman edenlerin gönüllerinin Allah'ı anacakları ve ondan inen gerçeğe içten bağlanacakları an hâlâ gelmedi mi? Onlar, daha önce kendilerine kitap verilenler gibi çoğu yoldan çıkmış kimselerdir.

Hız. Aışe'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Hız. Peygamber (s.a.v) mescitte gülüşmekte olan Ashabından bir topluluğun yanına çıkageldi ve onlara:

– Rabbinizden sizi bağısladığına dair bir ferman gelmediği halde gülüyorsunuz öyle mi? buyurdu. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”¹

اولئك يؤتون أجرهم مرتين بما صبروا. ayet-i kerimesi² nazil olduğu zaman Kitap ehlinden iman edenler:

– Bizim iki ecrimiz, sizin ise tek ecriniz, diyerek Hız. Peygamberin Ashabına karşı kendilerini üstün görerek övünmüşlerdi. Bu durum Hız. Peygamber (s.a.v)'in Ashabının son derece ağırina gitti. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurarak Kitap ehlinden iman edenlerin ecirleri gibi onların ecirlerini de iki katına çıkardı.”³

¹ Bu haberi İbn Merdeveyh rivayet etmiştir

² el-Kasas, 4.

³ Bu haberi İbn Ebî Hatim rivayet etmiştir.

MÜCADELE SÜRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 22 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1-(Ey Muhammed!) Allah, kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyetle bulunan kadının sözünü işitmiştir. Allah zaten sizin konuşmalarını dinliyordu.

2-İçinizden hanımlarına zihar yoluyla boşayanlar bilsinler ki hanımları anaları değildirler; anaları ancak onları doğuranlardır. Söyledikleri gerçekten çirkin ve asılsız bir sözdür. Şüphesiz ki Allah affedendir, bağışlayandır.

3-Eşlerini zihar yoluyla boşamak isteyip de sonra sözlerinden dönenlerin, aileleriyle temasta bulunmadan önce bir köle azat etmeleri gerekir. Size bu hususta böylece öğüt verilmektedir. Allah, işlediklerinizden haberdardır.

4-Azat edecek köle bulamayanın, hanımıyla temastan önce iki ay sürekli oruç tutması gerekir. Buna gücü yetmeyen altmış fakiri doyurur. Bu kolaylık, Allah'a ve Peygamberine inandığınız içindir. Bunlar, Allah'ın koyduğu sınırlardır; inkâr edenler için can yakıcı azap vardır.

Yusuf b. Abdullah b. Selâm'dan rivayet olunduğuna göre, Havle binti Sa'lebe şöyle demiştir. "Allah'a yemin ederim ki Allah Mücadele sûresinin başını benimle Evs b. Sâmit hakkında inzal buyurmuştur. Havle binti Sâ'lebe der ki: "Amcamın oğlu olan kocam yaşlanmış, kötü huylu biri olmuştur. Bir gün yanıma geldiğinde, onunla bir konuda münakaşa ettim. Bana kızarak:

– Sen bana anamın sırtı gibisin, dedi. Bir müddet sonra yanıma gelip benimle cinsî ilişkide bulunmak istedi. Ben onun bu davetine icabet etmeyerek:

– Asla! Havle'nin hayatı elinde olan Allah'a yemin ederim ki sen bu şekilde konuştuktan sonra Allah ve Resulü hakkımızda hüküm verinceye kadar bana dokunamazsın, dedim. Sonra da Hz. Peygamber (s.a.v) in huzuruna çıkarak ona:

– Ey Allah’ın Elçisi! Evs b. Sâmit benimle evlendiği zaman gençtim, ona birçok çocuk verdim. Yaşımın ilerlediği sırada beni anasına benzeterek yalnız bırakıverdi. Daha oradan ayrılmamıştım ki Hz. Peygamber (s.a.v)’e vahiy gelip önceden olduğu gibi onu yine sarıverdi. Vahyin etkisi geçince bana:

– Ey Havle, Allah, senin ve eşin hakkında ayetler inzal buyurdu, diyerek bana *سمِعَ اللهُ قَوْلَ التِّي تَجَادَلُكَ فِي زَوْجِهَا* ayet-i kerimelerini *وَاللَّكَافِرِينَ عَذَابُ أَلِيمٍ* nazm-ı şerifine kadar okuyuverdi. Sonra Hz. Peygamber (s.a.v) bana:

– Ona bir köle azat etmesini söyle, buyurdu. Ben ise:

– Ey Allah’ın Elçisi! Onun köle azat edecek durumu yoktur, dedim. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Öyleyse iki ay art arda oruç tutsun, buyurdu. Ben:

– Vallahi o yaşlı biridir. Onun oruç tutmaya takati yoktur, dedim. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

– O halde, bir vask hurma ile altmış fakiri doyursun, buyurdu. Ben yine:

– Vallahi, onun buna da gücü yetmez, dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

– Öyleyse ben ona bir arak hurma ile yardım edeceğim, deyince. Ben:

– Ben de ona bir arak hurma ile yardım edeceğim, dedim. Hz. Peygamber (s.a.v):

– İsaetli ve çok iyi bir iş yapmış olursun. Haydi, git, bu hurmaları onun yerine sadaka olarak dağıt. Amcanın oğluna iyi bak, iyi geçin.” buyurdu.¹

8- Şunları görmüyor musun ki gizli gizli konuşmaktan menedildikleri halde o menedildikleri işe dönerek günah, düşmanlık, Resule isyan hususunda gizli gizli konuşuyorlar. Sana geldikleri zaman seni Allah’ın selâmlamadığı bir tarzda selâmlıyorlar ve kendi içlerinden de: “Bu dediğimizden ötürü Allah bi-

¹ Ebu Dâvud, *Sünen*, K. et-Talâk, B. 17.

ze azap etse ya!” diyorlar. Cehennem onlara yeter. Oraya gideceklerdir. Ne kötü gidilecek yerdir orası!

Mukâtil b. Hayyân’dan rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) ile Yahudiler arasında sulh anlaşması vardı. Hz. Peygamber (s.a.v)’in Ashabından biri onlara uğradığı zaman bir yere oturur, aralarında gizli gizli konuşur, fısıldaşırlardı; o derece ki bu durumu gören mümin, onların kendisini öldürmeyi planladıklarını veya kendi hakkında konuşulmasından hoşlanmadığı şeyleri fısıldaştıklarını zannederek oradan derhal uzaklaşırdı. Hz. Peygamber (s.a.v) onların aralarında gizli konuşmalarını yasakladı; ama onlar bu yasağa uymadılar. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”²

الله وإذا جازك حيوك بما لم يحيك به الله ayet-i kerimesiyle ilgili olarak Abdullah b. Ömer şöyle der: “Yahudiler, Hz. Peygamber (s.a.v)’e sövmek kastıyla ölüm üzerine olsun (السام عليكم)” derler, sonra da kendi kendilerine “Allah, bu söylediğimizden ötürü bize niçin azap etmiyor?” derlerdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”³

Hz. Aişe’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Bir gün Yahudiler Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna gelerek:

– “Essâmtü aleyke yâ Eba’l-Kâsım!” dediler. Hz. Aişe onlara:

– Aleykümüssâmu ve lanetuhu, diye karşılık verdi. Hz.

Peygamber (s.a.v) ona:

– Ey Aişe, sen dur, Allah kötü sözü ve kötü söz söylemek isteyeniyi sevmez, dedi. Ben:

– İyi, ama ‘Essâmtü aleyke’ dediklerini duymuyor musun? dedim. Hz. Peygamber (s.a.v):

² Bu haberi İbn Ebi Hatîm rivayet etmiştir.

³ Bu haberi Ahmed b. Hanbel ile Bezzâr rivayet etmişlerdin

Benim onlara "Sizin de üzerinize olsun." dediğimi duymadın mı? buyurdu. Bunun üzerine Allah Teâlâ **وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوكَ** ... **أَيَّتِهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَذِهِ السُّبُلَ الَّتِي تَتَّبِعُونَ** ayet-i kerimesini inzal buyurdu."⁴

10- Şüphesiz gizli toplantılar, iman edenleri üzüntüye düşürmek için ancak şeytan (ürünü olan işler)dandır. Oysa Allah'ın izni olmaksızın o, onlara hiçbir şeyle zarar verecek değildir. Şu halde müminler, yalnızca Allah'a tevekkül etsinler.

Katâde'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Münafıklar aralarında gizlice konuşurlardı. Bu ise müminleri öfkelenendirir, zorlarına giderdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."⁵

11- Ey iman edenler! Toplantılarda size "Yer açın!" denince yer açın ki Allah da size genişlik versin. "Kalkın!" denildiği zaman da hemen kalkın ki Allah içinizden iman etmiş olanları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

Mukâtil b. Hayyan'dan rivayet edilmiştir. O der ki: "Bu ayet-i kerime cuma günü Hz. Peygamber (s.a.v) Sufa'da bulunduğu sırada nazil olmuştur. Yer Ashaba dar geliyordu. Allah'ın Resulü Ensardan olsun, Muhacirlerden olsun, Bedir savaşına katılmış olan gazilere çok ikram ederlerdi. Bedir ehlinde bazı kimseler geldiler. Meclisin ilerisine geçerek Hz. Peygamber (s.a.v)'in hizasında durdular ve Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

–Allah'ın selamı, rahmeti, bereketi üzerine olsun ey Allah'ın Peygamberi! diyerek selamladılar. Hz. Peygamber (s.a.v) de onların selamlarına karşılık verdi. Sonra orada bulunanları selâmladılar, onlar da onlara karşılık verdiler. Ayakta durmuş, kendilerine yer açılmasını bekliyorlardı. Hz. Peygamber (s.a.v) onların niçin ayakta beklediklerini biliyordu. Ama onlara yer açılmadı. Bu ise Hz. Peygamber (s.a.v)'in gücüne gitti. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v) yanında Ensardan ve Muhacirlerden Bedir'e katılmamış olanlara:

⁴ Bu haberi Buhârî ile Müslim rivayet etmişlerdir. Ayrıca bkz. Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 233.

⁵ Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

– Sen falan, sen falan, kalk, diye emretmeye başladı ve ayakta bekleyen Bedir ehlinin sayısı kadar Sahabeyi ayağa kaldırdı. Bu hadise meclisten kaldırılan Sahabîlerin çok ağrına gitti. Hz. Peygamber (s.a.v) onların hoşnutsuzluklarını yüzlerinden anladı. Durumu gören münafıklar, konuşmağa, göz kırpmaya başlayarak:

– Peygamberine yakın olmak isteyen, bu yüzden meclise önce gelen bu kimseleri yerlerinden kaldırmakla Hz. Peygamber (s.a.v) onlara âdil davranmamıştır, dediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁶

12- Ey iman edenler! Peygamberle hususi olarak konuşacağınız zaman bu konuşmanızdan önce fakirlere sadaka verin. Bu sizin için daha hayırlı ve daha temizdir. Eğer sadaka verecek bir şey bulamazsanız üzülmeyiniz; çünkü Allah, bağışlayandır, acıyandır.

13- Hususi konuşmaktan önce sadaka vermekten korktunuz mu ki bunu yerine getirmediğiniz? Ama Allah, tevbenizi kabul etmiştir. Öyleyse namazı kılın, zekâtı verin, Allah’a ve Peygamberlerine itaat edin. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.

İbn Abbas’tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Müslümanlar Hz. Peygamber (s.a.v)’e çok soru sormaya başlamışlardı; öyle ki işi Hz. Peygamberi rahatsız edecek dereceye vardırıdılar. Bu sebeple Allah, Peygamberini rahatlatmak istedi ve ... *يا أيها الذين آمنوا* ayet-i kerimesini inzal buyurdu. Bu ayet-i kerime nazil olunca birçok kimse sabredip soru sormaktan vazgeçti. Bu durum üzerine Allah *أَشْفَقْتُمْ أَنْ تَقْدَمُوا* ayet-i kerimesini inzal buyurarak onlara güçlük çıkarmayıp kolaylık ihsan etti.”⁷

Hz. Ali’den rivayet edilmiştir. O der ki:

يا أيها الذين آمنوا إذا ناجيتم الرسول zaman Hz. Peygamber (s.a.v) bana:

– Ne dersin, bir dinar iyi mi? diye sordu. Ben:

⁶ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir. Ayrıca bkz. Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s., 234.

⁷ Bu haberi İbn Ebi Hatim ile İbnü’l-Münzir rivayet etmişlerdir.

– Buna güçleri yetmez, dedim. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

– Peki, yarım dinar nasıl? diye tekrar sordu. Ben:

– Buna da güçleri yetmez, dedim, Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

– Öyleyse ne kadar olsun? dedi. Ben de:

– Bir arpa tanesi kadar altın, dedim. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Sen pek zahit (kanaatkâr) birisin! buyurdu. Bunun üzerine ...أَشْفَقْتُمْ أَنْ تَقْدُمُوا ayet-i kerimesi nazil oldu. Böylece Allah, benim sayemde bu ümmetin yükünü hafifletti.”⁸

Yine Ali'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Bu ayet-i kerime ile benden başkası amel etmemiştir. Benden sonra da kimse amel etmeyecektir. Bu ayet sadece günün belli bir vakti için geçerli kaldıktan sonra ...أَشْفَقْتُمْ أَنْ تَقْدُمُوا ayet-i kerimesiyle nesh edilmiştir.”⁹

18- Allah, onların hepsini tekrar dirilteceği gün size yemin ettikleri gibi ona da yemin ederler; yemin etmelerinin kendilerine bir yarar sağlayacağını sanırlar, iyi bilsin ki onlar yalancılarıdır.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v) bir gün hücrelerinden birinin gölgesinde bulunuyordu. Yanında Müslümanlardan bazı kimseler vardı. Gölge nerdeyse çekilmek üzereydi. Yanındakilere:

– Şimdi size biri gelecek, size şeytan gözüyle bakacak, size geldiği zaman sakın onunla konuşmayın, buyurdu. Derken çok geçmeden karşılarına tek gözü kör, diğeri mavi olan bir adam çıkageldi. Hz. Peygamber (s.a.v) onu görünce çağırdı ve ona:

– Sen ve arkadaşların bana niçin sövüyorsunuz? diye sordu. O zaman adam:

⁸ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 58.

⁹ Bu haberi İbnü'l-Münzir rivayet etmiştir.

– Beni bırak da sana onları getireyim, diyerek oradan uzaklaştı. Onları Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna çağırdı. Hepsisi de Peygamber (s.a.v)’in huzurunda ona sövmediklerine, böyle bir şey yapmadıklarına yemin ettiler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”¹⁰

22- Allah’a ve ahiret gününe iman eden bir milletin, babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları da olsa Allah’a ve Resulüne karşı gelenlere sevgi beslediklerini görmezsin. İşte Allah, imanı bunların kalplerine yazmış, katından bir ruh ile onları desteklemiştir. Onları altlarından ırmaklar akan cennetlere sokacak, orada ebedî kalacaklardır. Allah, onlardan razı olmuş, onlar da ondan razı olmuşlardır. İşte onlar Allah’tan yana olanlardır. İyi bilin ki kurtuluşa erecek olanlar Allah’tan yana olanlardır.

İbn Şevzeb’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Bu ayet-i kerime, Bedir savaşında, babasını öldürdüğü zaman Ebu Ubeyde b. Cerrah hakkında nazil olmuştur.”¹¹ Bu haberi aynı zamanda Taberânî ile Hâkim de rivayet etmiştir. *Müstedrek*’te bu haber şu şekilde geçmektedir. “Bedir günü Ebu Ubeyde’nin babası, oğluna hücum etmiş, oğlu ise ondan kaçmıştı. Ancak sürekli bir şekilde üzerine gelmesi üzerine Ebu Ubeyde babasını öldürmüştü.”

İbn Cürey’den rivayet olduğuna göre, Ebu Bekir’in babası bir gün Hz. Peygamber (s.a.v)’e sövmüştü. Bunu duyan Ebu Bekir ona şiddetle bir tokat attı. Babası tokadın şiddetinden yüz üstü yere düştü. Hz. Peygamber (s.a.v) durumdan haberdar olunca ona:

– Ey Ebu Bekir, öyle mi yaptın? Bir daha böyle bir şey yapma, buyurdu. O zaman Ebu Bekir:

– Seni hak üzere peygamber gönderen Allah’a yemin ederim ki yakınımda kılıç olsaydı, kaldırıp başını vurur, öldürürdüm, dedi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”¹²

¹⁰ Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s., 235.

¹¹ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

¹² Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s., 235.

HAŞR SÛRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 24 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

İbn Abbas'tan rivayet olunduğuna göre, Enfal sûresi, Bedir savaşı hakkında; Haşr sûresi ise Nadir Oğulları gazvesi hakkında nazil olmuştur.¹

1- Göklerde olanlar da yerde olanlar da Allah'ı tespih ederler.

2- Kitap ehlinden inkârcı olanları ilk sürgünde yurtlarından çıkaran odur. Oysa ey iman edenler, çıkacaklarını zannetmemiştiniz. Onlar da kalelerinin kendilerini koruyacağını zannetmişlerdi. Ama Allah onlara beklemedikleri yerden geldi, kalplerine korku saldı. Öyle ki evlerini hem kendi elleriyle hem de müminlerin elleriyle yıkıyorlardı. Ey akıl sahipleri! Bundan ibret alın.

3- Allah onlara sürülmeyi yazmamış olsaydı elbette onlara dünyada azap ederdi.

4- Bu, Allah'a ve Peygamberine karşı gelmelerinden ötürüdür. Kim Allah'a karşı gelirse bilsin ki Allah'ın azabı şiddetlidir.

Hiz. Aişe'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Nadir Oğulları gazvesi, Bedir savaşından altı ay sonra olmuştur. Nadir Oğulları Yahudi kabilesi, Medine'nin kenarında hurmalık bir yerde yaşıyorlardı. Hiz. Peygamber (s.a.v)'e ihanet etmeleri üzerine Allah'ın elçisi onları muhasara altına aldı. Sonunda silahları dışında develerinin taşıyabileceği malları beraberlerinde götürmeleri şartıyla sürgüne razı oldular. Hiz. Peygamber (s.a.v) onları Şam'a sürdü. Nadir Oğulları Yahudileri, geçmişte sürgüne uğramamış kabileler idiler. Şayet sürgün edilmemiş olsalardı Allah onları, bu dünyada öldürölmek ve esir edilmekle azaplandıracaktı. Onların bu sürgünleri, dünyada Şam'a ilk sürgünleridir. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimleri onlar hakkında inzal buyurdu."²

¹ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Haşr sûresi.

² Bu haberi Hâkim rivayet etmiştir.

5- Her ne hurma ağacı kesmişseniz ya da kökleri üzerinde dimdik her ne bırakmışsanız (bu) Allah'ın izniyledir ve yoldan çıkanları alçaltması içindir.

İbn Ömer'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) Nadir Oğulları Yahudilerinin hurmalarını kesip yakmıştı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."³

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. İbn Abbas ayette geçen اللينة kelimesinin "hurma" anlamına geldiğini söylemiştir. لبخزي الفاسقين lafz-ı celilesi hakkında ise şöyle demiştir:

"Onlardan kalelerinden inmelerini istediler ve kendilerine de hurmaları kesmeleri emredildi. Bunun üzerine kalplerinde kuşku arız oldu. Müslümanların:

– Bu hurmaların bir kısmını kestik, bir kısmını da bıraktık. Hz. Peygambere, kestiklerimizden dolayı sevabımızın, terk ettiklerimizden ötürü de günahlarımızın olup olmadığını soracağız, demeleri üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."⁴

7- Allah'ın, o kent halkından, Resulüne verdiği ganimetler, Allah'a, Resule, (Resul ile) akrabaları olanlara, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir; ta ki içinizde sadece zenginler arasında dolaşan bir şey olmasın. Peygamber size ne verirse onu alın, sizi neden menederse ondan geri durun. Allah'tan sakının; çünkü Allah'ın azabı şiddetlidir.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v) Yenbu'ya gitmekle emrolundu. Oraya gidip tüm Yenbu'yu istila edip ele geçirdi. Bazı kimselerin:

Keşke bu yeri taksim etseydi, demeleri üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurarak Hz. Peygamber (s.a.v)'in bu araziye niçin taksim etmediğini açıkladı."⁵

9- Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine hicret edip gelen-

³ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Haşr sûresi.

⁴ Tirmîzî, *Sünen*; K. et-Tefsir, B. 59.

⁵ Bu haberi İbn Merdeveyh rivayet etmiştir.

leri severler, onlara verilenler karşısında içlerinde bir çekeme-
mezlik hissetmezler. Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile
onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden ko-
runursa işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

Yezidu'l-Esam'dan rivayet edilmiştir. Ensar:

– Ey Allah'ın Elçisi, araziyi bizimle Muhacir kardeşlerimiz
arasında ikiye taksim et, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Hayır! Fakat sizler onların rızıklarını tedarik edip onlarla
mahsulü aranızda taksim edersiniz. Ama arazi yine sizin arazi-
nizdir, buyurdu.”⁶

... ويؤثرون على أنفسهم ولو كان بهم خصاصة. ayet-i kerimesi ile
ilgili olarak Ebu Hüreyre'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Bir
gün bir adam Hz. Peygamber (s.av.)'in huzuruna gelerek:

– Açlıktan takatim kesildi, dedi. Bunun üzerine Hz. Pey-
gamber (s.a.v) hanımlarına haber gönderdi, fakat onların yanın-
da hiçbir şey bulamadı. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

– Bu adamı bu gece misafir edip de Allah'ın rahmetine
mazhar olmak isteyen yok mu? diye sordu. Ensardan biri kalka-
rak:

– Ben, ey Allah'ın Elçisi, dedi ve evine gidip hanımına:

– Resulullahın misafirine yemek hazırla, ondan hiçbir şey
gizleme, dedi. Hanımı:

– Evde çocukların yiyeceğinden başka bir şey yok, dedi. O
zaman adam:

– Öyleyse, çocuklar akşam yemeklerini isterlerse onları bir
şeyle avut veya uyut. Misafir eve girince lambayı söndür de biz
de ona kendimizi yiyormuş gibi gösterelim. Biz de bu gece
Resulullah (s.a.v)'in misafirine ikram etmek için aç yatarız, de-
di. Kadın denilenleri yaptı. Sabah olunca ev sahibi, Hz. Pey-
gamber (s.a.v)'in yanına gitti. Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

---

⁶ Bu haberi İbnü'l-Münzir rivayet etmiştir.

– Bu gece misafirinize yaptığınız muameleden Allah razı oldu, buyurdu. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi bu karı koca hakkında inzal buyurdu.”⁷

Bazı rivayetlerde ev sahibinin Ebu Talha el-Ensari, misafirinin ise Sabit b. Kays b. Şemmas olduğu kaydedilmiştir.

İbn Ömer’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Hz. Peygamber (s.a.v)’in Ashabından birine bir koyun başı hediye edilmişti. O:

– Falan kardeşimin ve ailesinin buna bizden daha fazla ihtiyacı vardır, diyerek koyun başını ona gönderdi. Böylece, biri diğerine göndermek sûretiyle koyun başı yedi ev dolaştı ve sonunda ilk gönderilen eve döndü. Bu ayet-i kerime onların hepsi hakkında nazil oldu.”⁸

11- Ey Muhammed! Münafıkların, Kitap ehlinin inkârcılarından olan kardeşlerine: “Eğer siz yurdunuzdan çıkartırsanız and olsun ki biz de sizinle beraber çıkarız; sizin aleyhinizde kimseye asla itaat etmeyiz; eğer savaşa tutuşursanız mutlaka size yardım ederiz.” dediklerini görmedin mi? Allah, onların yalancı olduklarına şahitlik eder.

Suddî’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Kureyza Yahudilerinden bazı kimseler Müslüman olmuştu, içlerinden münafık olanlar vardı. Nadir Oğulları Yahudilerine:

– Eğer yurdunuzdan çıkarılacak olursanız, and olsun ki biz de sizinle beraber çıkarız, diyorlardı. Ayet-i kerime onlar hakkında nazil olmuştur.”⁹

⁷ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Haşr sûresi.

⁸ Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s., 236.

⁹ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

MÜMTEHİNE SÛRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 13 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Ey iman edenler! Benim düşmanım, sizin de düşmanınız olan kimseleri dost edinmeyin. Onlar size gelen gerçeği inkâr etmişken onlara sevgi gösteriyorsunuz; oysa onlar, Rabbiniz olan Allah'a iman ettiğinizden ötürü sizi ve Resulü yurdunuzdan çıkarıyorlar. Eğer sizler, benim yolumda savaşmak ve rızamı kazanmak için çıkmışsanız onlara nasıl sevgi gösterirsiniz? Ben sizin gizlediğinizi de açığa vurduğunuzu da bilirim. Sizden kim bunu yaparsa doğru yoldan sapmış olur.

Hız. Ali'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Hız. Peygamber (s.a.v) beni, Zübeyr'i ve Mikdâd b. Esved'i bir yere gönderirken:

—Hah bostanına varıncaya kadar yol alınız. Orada mahfe içinde bir yolcu kadın bulacaksınız. Kadının üzerinde bir mektup vardır. Onu alıp bana getiriniz, buyurdu. Bunun üzerine yola çıktık, nihayet söz konusu bostana vardık. Hakikaten kadını orada mahfe içinde bulduk. Ona:

—Mektubu çıkar, dedik. Kadın:

—Bende mektup yok, dedi, O zaman ona:

—Ya mektubu çıkarır verirsin ya da seni soyar, mektubu biz buluruz, dedik. Bunun üzerine kadın mektubu saçının örgüleri arasından çıkardı. Biz de mektubu Hız. Peygamber (s.a.v)'e getirdik. Mektubu Hatib b. Ebi Beltea, Mekke'deki bazı müşriklerle göndermiş olup, onlara Hız. Peygamber (s.a.v)'in bazı işlerini haber veriyordu. Hız. Peygamber (s.a.v) ona:

—Bu ne iştir ey Hatib diye sordu. O:

—Benim hakkımda acele etme ey Allah'ın elçisi! Ben Ensardan biriyim, Kureyşli değilim. Burada seninle birlikte bulunan Muhacirlerin Mekke'de ailelerini, mallarını himaye edecek akrabaları var. Benim onlar arasında akrabam olmadığından,

Mekke'deki akrabalarımı korumaları için onlar arasında dost edinmek istedim. Mektubu bu maksatla yazdım. Yoksa bu işi inkâr etmek, dinimden çıkmak, Müslüman olduktan sonra küfre rıza göstermek için yapmadım, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v):

‘ – Doğru söyledin, dedi. Bu ayet-i kerime onun hakkında nazil olmuştur.”¹

8- Allah, din uğrunda sizinle savaşmayan, sizi yurduvuzdan çıkarmayan kimselere iyilik yapmanızı ve onlara karşı âdil davranmanızı yasaklamaz; çünkü Allah âdil olanları sever.

Hz. Ebu Bekir'in kızı Esmâ'dan rivayet edilmiştir. O der ki: “Annem beni görmeye gelmişti. Hz. Peygamber (s.a.v)’e:

– Onu evime kabul edip ikram ve ihsanda bulunayım mı? diye sordum. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Evet, annene ikram ve ihsanda bulun, buyurdu. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”²

Abdullah b. Zübeyr'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Abdullah Uzza'nın kızı Kuteyle, Ebu Bekir'den olan kızı Esmâ'yi görmek için Medine'ye gelmişti. Hz. Ebu Bekir Kuteyle'yi cahiliye devrinde boşamıştı. Kadın, kızına hediyeler getirmişti. Ancak müşrik olduğu için Esmâ ne annesinin hediyelerini almak ne de onu evine sokmak istedi. Nihayet Hz. Aişe'ye birini gönderek bu konuyu Hz. Peygamber (s.a.v)'e sormasını istedi. Hz. Aişe bu konuyu Hz. Peygamber (s.a.v)'e sorunca bu ayet-i kerime nazil oldu. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v) ona annesinin hediyelerini kabul edip, onu evine sokmasını emretti.”³

10- Ey iman edenler! Mümin kadınlar hicret ederek size geldikleri zaman onları imtihan edin. Allah onların imanlarını daha iyi bilir. Eğer onların gerçekten iman etmiş olduklarını anlarsanız onları kâfirlere geri göndermeyin. Çünkü ne bu kadınlar onlara helaldirler, ne de onlar bunlara helal olurlar. Kâfirlerin bu kadınlara verdikleri mihirleri iade edin. Bu kadınların

¹ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Mümtehine sûresi.

² Bu haberi Buhârî rivayet etmiştir.

³ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 241.

mihirlerini kendilerine verdiğiniz zaman onlarla evlenmenizde bir sakınca yoktur. Kâfir kadınları nikâhınızda tutmayın, onlara verdiğiniz mihri isteyin. Onlar da hicret eden mümin kadınlara verdikleri mihri istesinler. Allah'ın hükmü budur. Aranızda o hükmeder. Allah bilendir, hakimdir.

Misver ve Mervân b. Hakem'den rivayet edilmiştir. "Hz. Peygamber (s.a.v) Hudeybiye'de Kureyş kâfirleri ile anlaşma yaptığı sırada kendisine mümin kadınlar geldi. Bunun üzerine Allah yukarıdaki ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."⁴

Zührî'den rivayet olunduğuna göre bu ayet-i kerime Hz. Peygamber (s.a.v)'e Hudeybiye'nin aşağı kısmında bulunduğu sırada nazil olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v) Hudeybiye'de, kendisine onlardan kim gelirse kendilerine iade etmek üzere müşriklerle anlaşma yapmıştı. Bu sırada içlerinde Hassan b. Dahduh'un karısı Ümeyye binti Bişr ile Sayfi b. Râhib'in karısı Subeya'nın da bulunduğu birçok hicret etmiş kadın Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına geldiler. Kureyş haberciler göndererek bu kadınların Mekke'deki müşrik kocalarına iade edilmelerini istedi.

Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."⁵

Ukbe b. Ebi Muayt'ın kızı Ümmü Gülsüm de anlaşma esnasında Medine'ye hicret etmişti. Ümmü Gülsüm'ün iki erkek kardeşi Amâre ile Velid Medine'ye gidip onu kendilerine iade etmesi için Hz. Peygamber (s.a.v) ile konuştular. Hz. Peygamber (s.a.v) müşriklerle kendi arasındaki anlaşmanın sadece kadınlarla ilgili kısmında değişiklik yaparak, kadınların müşriklerle iade edilmesini yasakladı. Allah da bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."⁶

11- Ve eğer eşlerinizden (kâfirlere kaçmalarından dolayı) herhangi bir şey kâfirlere geçer, böylece siz de (savaşta onları yenip) ganimete kavuşursanız eşleri (kaçıp) gidenlere (mehir

⁴ Bu haberi Buhârî ile Müslim rivayet etmişlerdir.

⁵ Bu haberi İbn Cerir ile Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

⁶ Bu haberi Taberânî rivayet etmiştir.

olarak) harcama yaptıklarının bir mislini verin. Kendisine iman ettiğiniz Allah'tan sakının.

Hasan el-Basrî'den rivayet edilmiştir: "Bu ayet-i kerime, Ebu Süfyan'ın kızı Ümmü'l-Hakem hakkında nazil olmuştur. Bu kadın İslâm dininden çıkınca Sakifli biri onunla evlenmiştir. Kureyş içinde bu kadından başka hiçbir kadın dinini terk etmemiştir."⁷

13- Ey iman edenler! Allah'ın gazabına uğramış bir milleti dost edinmeyin. Kâfirlerin kabirde bulunan kimselerden umutlarım kestikleri gibi onlar da ahiretten umutlarını kesmişlerdir.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Abdullah b. Ömer ile Zeyd b. Hâris Yahudilerden birine muhabbet besliyorlardı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."⁸

---

⁷ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

⁸ Bu haberi İbnü'l-Münzir rivayet etmiştir.

SAF SÛRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 14 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Göklerde olanlar da yerde olanlar da Allah'ı tespih ederler. O, güçlüdür, hâkimdir.

Abdullah b. Selâm'dan rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v), Ashabından birkaç kişi ile oturmuş, müzakere ederken:

– Allah'ın en çok hangi amelden hoşlandığını bilseydik onu yapardık, dedi. Bunun üzerine Allah سُبْحَ اللَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَمْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ayet-i kerimelerini inzal buyurdu."¹

2- Ey iman edenler! Niçin yapmayacağınız şeyleri söylüyorsunuz?

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Müminlerden bazı kimseler, cihat farz kılınmadan önce:

– Allah bize en çok sevdiği amelleri gösterse de onunla amel etsek, bunu çok istiyoruz, derlerdi. Bunun üzerine Allah Teâlâ, Peygamberine en çok sevdiği amellerin: "Şüpheye düşmeden Allah'a iman etmek, imanı kabul etmeyip ona karşı çıkan is-yankârlara karşı cihat etmek olduğunu bildirdi. Ama cihat ayeti nazil olduğu zaman müminlerden bir kısmı cihat etmek kendilerine zor geldiği için bundan hoşlanmadılar. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."

10- Ey iman edenler! Sizi acı azaptan kurtaracak kazançlı bir yolu size göstereyim mi?

11- Allah'a ve Resulüne iman edersiniz, Allah yolunda can-larınızla, mallarınızla cihat edersiniz, eğer bilerseniz, bu sizin için en iyi yoldur.

¹ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 61.

Said b. Cübeyr (r.a.)’den rivayet edilmiştir. O der ki: يا أيها الذين آمنوا هل أدلكم على تجارة ... Müslümanlar:

– Bu ticaretin ne olduğunu bilseydik, bu yolda mallarımızı, çocuğumuzu fedâ ederdik, dediler. Bunun üzerine ...تؤمنون بالله ورسوله”²

---

² Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

CUMA SÛRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 11 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

11- Ey Muhammed! Onlar bir ticaret veya bir eğlence gördüklerinde seni ayakta bırakıp oraya yöneldiler. De ki: Allah katında olan, eğlenceden de ticaretten de daha hayırlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır.

Câbir b. Abdullah'tan rivayet edilmiştir. O der ki:

“Hz. Peygamber (s.a.v) cuma günü ayakta hutbe okuyordu. Derken, Şam'dan gelen bir kervan çıkageldi. Hz. Peygamber (s.a.v)'in Ashabı hemen kervana doğru koştu. Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanında, aralarında ben, Ebu Bekir ve Ömer'in de bulunduğu sadece on kişi kaldı. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”¹

Başka bir rivayette ise şöyle denilmektedir. “Medine halkı, açlık ve hayat pahalılığı ile karşı karşıya kaldığı bir sırada Dihye b. Halife el-Kelbî Şam'dan mallar getirmişti. Gelişini insanlara haber vermek için davul çaldırdı. O sırada Hz. Peygamber (s.a.v) minber üzerinde cuma hutbesini okuyordu. Cemaat kervana doğru koştu. Mescitte Ebu Bekir ve Ömer ile birlikte on iki kişiden başka kimse kalmadı. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

– Hayatım elinde olan Allah'a yemin ederim ki hepiniz peş peşe çıkıp da Mescitte sizden hiç kimse kalmamış olsaydı Allah, içinde bulunduğunuz vadiyi ateşe verirdi, dedi.”

---

¹ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Cuma sûresi; Müslim, *Sahih*, B. 11.

MÜNAFİKÛN SÛRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 11 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Ey Muhammed! Münafiklar sana geldikleri zaman: "Senin şüphesiz Allah'ın elçisi olduğuna şahadet ederiz" derler. Allah, senin kendisinin peygamberi olduğunu bilir, şüphesiz ki Allah, münafikların yalancı olduklarına şahitlik eder.

Zeyd b. Erkâm'dan rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) ile bir sefere çıkmıştık. Yiyecek sıkıntısı olduğu için insanlar çok güç bir durumda idiler. Abdullah b. Übey'in arkadaşlarına:

– Resulullah'ın yanında bulunanlara yardım etmeyiniz ki etrafından dağılsınlar. And olsun ki eğer Medine'ye dönersek güçlü olan, zayıf olanı oradan mutlaka çıkaracaktır, dediğini işittim. Durumu amcama, amcam da Hz. peygamber (s.a.v)'e anlattı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) beni çağırdı. Ona duyduklarımı söyledim. Hz. Peygamber (s.a.v) Abdullah b. Übey ve arkadaşlarına haber gönderip yanına çağırttı. Hepsi de böyle bir şey söylemediklerine yemin ettiler. Bu durum karşısında Hz. Peygamber (s.a.v) beni yalanlayıp İbn Übey'i doğruladı. Bunun üzerine öyle kederlendim ki hayatımda böyle hiç kederlenmemiştim. Hemen eve kapandım. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) bana haber gönderdi. Huzuruna varınca, bu ayet-i kerimeyi okuduktan sonra:

– Allah seni doğruladı, buyurdu.”¹

Bazı rivayetlerde, bu olayın, Beni Mustalik veya Mureysi gazasında gerçekleştiği, sûrenin ise geceleyin nazil olduğu kaydedilmektedir.

---

¹ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Münâfikûn sûresi, Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 63.

5- Onlara: “Gelin de Allah’ın Peygamberi sizin için mağfiret dilesin.” dendiği zaman başlarını çevirirler ve onların büyüklük taslayarak yüz çevirdiklerini görürsün.

Katâde’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Abdullah b. Übey’in yalancılığı, ayıbını ortaya çıkaran ayetler nazil olduğu zaman ona:

– Peygambere gitsen de senin için istiğfarda bulunsa, denildiğinde, alay ederek başını sallamaya başladı. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”²

6- Onlara, mağfiret dilesen de dilemesen de onlar için birdir. Allah onları asla bağışlamayacaktır. Çünkü Allah, yoldan çıkmış bir milleti doğru yola iletmez.

... استغفر لهم أو لا تستغفر لهم إن تستغفر ... ayet-i kerimesi nazil olduğu zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

– Öyleyse ben de yetmiş kereden fazla istiğfar ederim, dedi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”³

---

² Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XXVIII, 109.

³ Bu haberi İbnü'l-Münzir rivayet etmiştir.

TEĞABÛN SÛRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 18 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

14- Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar vardır. Onlardan sakının. Ama siz affeder, suçlarını örter ve bağışlarsanız, bilin ki Allah da çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Bu ayet-i kerime, Mekke halkından Müslüman olmuş bazı kimseler hakkında nazil olmuştur ki bunlar Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına gitmek istemişlerdi. Ancak eşleri ve çocukları kendilerini terk etmelerine razı olmamışlardı. Bir müddet sonra Medine'ye gidip Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna vardıklarında oradaki Müslümanların dinî konularda bilgili kimseler olduklarını görünce kendilerini bundan geri bıraktırdıkları için eşlerini ve çocuklarını cezalandırmak istediler. Bunun üzerine Allah **وإن تعفوا** lâfz-ı celilini inzal buyurdu."¹

Atâ b. Yesâr'dan rivayet edilmiştir. O der ki:

...**يا أيها الذين آمنوا**... ayet-i kerimesinden sûrenin sonuna kadar olan ayetler hariç Tegâbûn sûresinin tamamı Mekke'de nazil olmuştur ...**يا أيها الذين آمنوا**... ayet-i kerimesi Avf b. Malik el-Eşca hakkında nazil olmuştur. Bu zat çoluk çocuk sahibi idi. Gazveye çıkmak istediği zaman eşi ve çocukları, onu yumuşatıp geri çevirmek için:

– Bizi kimlere bırakacaksın? diyerek etrafında ağlaşırlardı. O da onların bu ağlayıp sızlamalarına dayanamayarak yanlarında kalıp gazveye gitmezdi. Bu ayetten itibaren sûrenin sonuna kadar olan ayetler Medine'de nazil olmuştur."²

¹ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 64.

² Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

16- Allah'a karşı gelmekten gücünüzün yettiği kadar sakının, buyruklarını dinleyin, itaat edin, kendinizin iyiliğine olarak mallarınızdan sarf edin. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte kurtuluşa erenler onlardır.

Said b. Cübeyr'den rivayet edilmiştir. O der ki:

... اتقوا الله حق تقاته ayet-i kerimesi³ nazil olduğu zaman bu ayete göre amel etmek Müslümanlara zor gelmişti. Çünkü topukları şişinceye, alınları yara oluncaya kadar namaz kılmaya başlamışlardı. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeyi Müslümanlara kolaylık olsun diye inzal buyurmuştur.”⁴

---

³ Âl-i İmrân, 102.

⁴ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

TALÂK SÛRESİ

(Medine döneminde nazil olmuştur, 12 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınız zaman onları iddetlerini gözeterek boşayın ve iddeti sayın. Rabbiniz olan Allah'tan sakının; onlar -apaçık bir hayâsızlık yapmadıkça- evlerinden çıkarmayın, onlar da çıkmasınlar. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Allah'ın sınırlarını kim aşarsa, şüphesiz kendine yazık etmiş olur. Bilmezsin, belki Allah bundan sonra (yeni) bir hal meydana getirir.

Enes'ten rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) Hafsa'yı boşayınca o da ailesinin yanına gitti. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– Hafsa'ya dön; çünkü o, sürekli oruç tutan, namaz kılan bir kadındır. O, senin cennetteki eşlerinden olacaktır. Öyleyse ona dön, denildi."¹

İbn Ömer'den rivayet edilmiştir. O hanımını hayızlı iken boşamıştı. Hz. Ömer durumu Hz. Peygamber (s.a.v)'e anlatınca Allah'ın Elçisi son derece öfkeleni ve bir müddet geçtikten sonra:

– Söyle ona, hanımına dönsün, sonra yine hayız görüp tekrar temizleninceye kadar yanında tutsun. Eğer hâlâ onu boşamak isterse ona dokunmadan temiz olarak boşasın. İşte bu kadınların boşanması hususunda Allah'ın emrettiği iddettir, dedi ve bu ayet-i kerimeyi okudu."²

Süddî'ye göre bu ayet-i kerime, Abdullah b. Ömer hakkında nazil olmuştur.

¹ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 245.

² Bu haberi Buhârî ile Müslim rivayet etmişlerdir.

2- Kadınların iddet süreleri biteceği zaman onları ya uygun bir şekilde tutun ya da uygun bir şekilde onlardan ayrılın. İçinizden adalet sahibi iki kişiyi de şahit tutun; şahitliği Allah için yapın. İşte bu, Allah'a ve Ahiret gününe iman eden kimseye verilen öğüttür. Kim Allah'tan sakınırsa, ona bir çıkış yolu yaradır.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Avf b. Malik el-Eşcâ boşadığı karısının iddeti bitmek üzere iken ondan tamamen ayrılıp ayrılmaması hususunda danışmak üzere Hz. peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelerek ona:

— Ey Allah'ın Elçisi! Oğlumu düşman esir aldı. Annesi ise bu yüzden büyük bir üzüntüye gark olmuş durumda. Ne yapmamı emredersin? diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

— Allah'tan sakın, sabırlı ol! Ayrıca sana da eşine de "Lâ havle velâ kuvvete illâ billahi" lafz-ı celilesini sık sık tekrar etmenizi emrediyorum, buyurdu. Adam eve gelince hanımı:

— Hz. Peygamber (s.a.v)'in sana emrettiği lafz-ı celile ne kadar güzel, dedi. İkisi birden bu lafz-ı celileyi sık sık okumaya başladılar. Bu sırada düşmanın elinde esir bulunan oğulları düşmanın gafletinden yararlanarak onlardan kaçıp kurtulmakla kalmamış, aynı zamanda onların dört bin koyununu da önüne katarak, onları babasına getirmişti. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil olmuştur."³

4- Kadınlarınız içinde ay hali görmekten kesilen ile henüz ay hali görmemiş olanların iddetleri hususunda şüpheye düşerseniz bilin ki onların iddet beklemesi üç aydır; gebe olanların iddeti ise doğumları ile tamamlanır. Kim Allah'tan korkup sakınırsa, ona işinde kolaylık halk eder.

Übey b. Kâ'b'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Bakara sûresindeki kadınların iddetlerine dair ayet-i kerime nazil olduğu zaman Medine halkından bazı Müslümanlar:

— Artık âdetleri Kur'an'da zikredilmeyen kadınların âdetleri kaldı. Onlar da henüz âdet görmeyen küçük kızlar, hayızdan

---

³ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 245-246.

kesilmiş yaşı kadınlar ve hamile kadınlardır, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”⁴

Boşanmış kadınların iddeti, üç kuru (yani üç adet veya üç temizlik süresi)dur.⁵ Eşleri ölmüş kadınların iddeti ise dört ay on gündür.⁶

---

⁴ Bu haberi İshâk b. Râhaveyh ile Hâkim rivayet etmişlerdir.

⁵ el-Bakara, 228.

⁶ Bkz. el-Bakara, 234.

TAHRİM SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 12 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek, Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine yasaklıyorsun? Allah, çok bağışlayan çok esirgeyendir.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) Sevde'nin yanında bal şerbeti içerdi. Hz. Âişe'nin yanına geldiğinde ona:

– Sende bir koku duyuyorum, dedi. Bir müddet sonra Hafsa'nın yanına vardığında, o da aynı şeyi söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

– Öyle sanıyorum ki bu koku Sevde'nin yanında iken içtiğim şerbetten kaynaklanıyor. Allah'a yemin ederim ki bir daha asla içmeyeceğim, diyerek kendisine bal (şerbetini) yasakladı.

Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.¹ Hz. Âişe'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Resulullah (s.a.v) Zeynep b. Cahş'ın yanında (uzun müddet) kalır, onun hazırladığı ayran ya da bal şerbetini içerdi. Hz. Âişe der ki: "Hafsa ile ben, Resulullah hangimize gelirse ona:

– Ben senden Urfut kokusu duyuyorum, demek üzere anlaştık. Resulullah (s.a.v) sırayla her birimizin yanına varınca ona, aramızda kararlaştırdığımız sözü söyledik. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

Zeynep'in yanında bal şerbeti içtim, belki bu koku ondan dolaydır. Bir daha asla içmeyeceğim, diyerek yemin etti ve hanımına:

– Bunu hiç kimseye söyleme, dedi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."²

¹ Bu haberi Taberânî rivayet etmiştir.

² Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Tahrir sûresi.

Abdullah b. Râfi'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Ümmü Seleme'ye bu ayet-i kerimeyi sordum. Bana:

– Yanımda Mekke'den gelmiş beyaz bal vardı. Hz. Peygamber (s.a.v) bu balı, çok sevdiği için ondan parmağıyla alıp yerdi. Hz. Aişe ona:

– Galiba arılar Urfut yemişler, dedi. Bunun üzerine Ümmü Seleme'de bal yemeyi kendine yasakladı. Urfut, kokusu şarap kokusuna benzeyen kötü kokulu bir bitkidir. Hz. Peygamber (s.a.v) melek ile konuştuğu için kendisinde güzel koku bulunmasından ya da güzel koku duymaktan çok hoşlanırdı."³

Bu rivayetlerin hepsinden anlaşılacağı üzere bu ayetlerin nüzulü için birçok sebep mevcuttur. Daha önce de birçok kere belirttiğimiz gibi, ayet ya da ayetlerin nüzul sebeplerinin birden fazla olmasında bir engel söz konusu değildir.

5- Ey Peygamber eşleri! Eğer o sizi boşarsa, Rabbi ona sizden daha hayırlı olan, kendisini Allah'a teslim eden, iman eden, gönülden itaat eden, tevbe eden, ibadet eden, oruç tutan dul ve bakire eşler verebilir.

Hiz. Peygamber (s.a.v) Hafsa'nın evinde Mariye ile ilişkide bulunmuştu. Bu durumu gören Hafsa ona ağır sözler söylemişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) onu yatıştırmak için bir daha Mâriye'ye yaklaşmayacağına yemin etmiş ve Hafsa'ya da bunu kimseye söylememesini tembih etmişti. Ancak Hafsa durumu Âişe'ye haber vermişti. Yine Hz. Peygamber (s.a.v) bazı eşlerinin yanında uzun müddet kalıyordu. Onun bu uzun kalışını içtiği bal şerbetine bağlayan bazı kıskanç eşleri, onun bu eşlerinde uzun müddet kalmasını engellemek için bir araya gelerek yukarıdaki hadis-i şeriflerde gördüğümüz hileye başvurmuşlardı. İşte Hz. Peygamber (s.a.v) eşlerinin aralarındaki bu kıskançlıklarına, geçimsizliklerine kızarak kadınlarından bir ay uzak kalmağa yemin etmişti. Çok geçmeden Medine'de Hz. Peygamber (s.a.v)'in kadınlarını boşadığı haberi çalkalanmağa başladı. Bunun üzerine Hz. Ömer, Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna vararak:

---

³ Bu haberi İbn Sa'd rivayet etmiştir.

– Ey Allah’ın Elçisi! Kadınların hususunda seni üzen nedir? Şayet onları boşamışsan, Allah’ın melekleri, Cebrail ve Mikâil, ben, Ebu Bekir ve bütün müminler seninle birliktedir, dedi. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

– Başım üzerine yemin ederim ki kadınlarımı boşamadım, buyurdu. Hz. Ömer:

– Kadınlarını boşamadığını, Müslümanlara haber verebilir miyim? dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

– Dilersen, ver, buyurdu. Hz. Ömer der ki:

– Mescidin kapısında dikilip, avazım çıktığı kadar: “Hz. Peygamber (s.a.v) kadınlarını boşamadı.” diye bağırmaya başladım. Bunun üzerine bu Tahrîm ayeti nazil oldu.⁴

---

⁴ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Tahrîm sûresi; Müslim, *Sahih*, k. es-Siyâm, 23, K. er-Radâ, 98; K. et-Talâk, 23; Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 65.

KALEM SÜRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 52 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

2- Sen Rabbinin nimeti sayesinde mecnun değilsin.

İbn Cüreyc'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Müşrikler, Hz. Peygamber (s.a.v) hakkında, onun mecnun olduğunu, içinde şeytan bulunduğunu söylüyorlardı. Allah, onların bu iddialarını reddetmek, onları yalanlamak için bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."¹

4- Ve sen büyük bir ahlâk üzeresin!

Hız. Aîşe'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Hiç kimse Hz. Peygamber (s.a.v)'den daha güzel ahlâklı değildir. Ashabından ve Ehlibeytinden her kim onu bir şey için çağırmissa hep "olur" demıştır. İşte bu yüzden Allah ona **وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خَلْقٍ عَظِيمٍ** ayet-i kerimesini inzal buyurmuştur."²

Yine Hz. Aîşe'den rivayet edilmiştir. Ona Hz. Peygamber (s.a.v)'in ahlâkı soruldu. O:

– Onun ahlâkı Kur'an idi. Kur'an'ın razı olduğuna rıza gösterir, kızdığına kızardı. Ne doğuştan ne de sonradan kötü biri değildi. Pazarlarda bağırmaıdı. Kötülüğe kötülükle mukabele etmez, fakat af eder, görmezlikten gelirdi."³

10-14- Çok yemin eden, değersiz, alçak, kusur araştırıp leke süren, iki yüzlülük edip söz götürüp getiren, hayra hep engel olan, saldırgan olup hakları çiğneyen, günah işleyen, kaba ve şerefsiz ve sonra da soysuz olan hiçbir kimseye mal ve evlât sahibi oldu diye boyun eğme.

15- Kendisine ayetlerimiz okunduğu zaman: "Eskilerin mallasları!" dedi.

¹ Bu haberi İbnü'l-Münzir rivayet etmiştir.

² Bu haberi İbn Merdeveyh ile Ebu Nuaym rivayet etmişlerdir.

³ Tirmîzî, *Sünen*, K. el-Bir, B. 69.

16- Yakında onun burnunu damgalayacağız.

Bu ayet-i kerimeler, Ahnes b. Şurayk hakkında nazil olmuştur. Ancak Esved b. Abd Yağus hakkında nazil olduğu söylenildiği gibi, Velid b. Muğire hakkında nazil olduğu da söylenmiştir.⁴

---

⁴ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

MEÂRİC SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 44 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Bir soran, başlarına inecek azabı sordu.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: Bu ayet-i kerime, "Ey Allah'ım! Eğer bu senin katından gelmiş gerçekse üzerimize gökten taş yağdır yahut bize acı bir azap ver!" dediği zaman Nadr b. Hâris hakkında nazil olmuştur. Onun azabı Bedir günü gerçekleşti."¹

38- Her biri nimet cennetine mi sokulacağını umuyor?

Kurtubî'nin naklettiğine göre müfessirler bu ayetle ilgili olarak şunları söylemişlerdir:

– Müşrikler, Hz. Peygamber (s.a.v)'in etrafında toplanıp sözlerini dinliyorlardı. Fakat söylediklerinden yararlanamadıkları için onu yalanlıyorlar, ona yalan isnat ediyorlar ve:

– And olsun ki eğer bunlar cennete gireceklerse biz onlardan önce gireceğiz. Eğer onlara bir şey verilecekse bize onlardan daha çok verilecektir, diyerek Hz. Peygamber (s.a.v)'in Ashabı ile alay ediyorlardı. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.

---

¹ Bu haberi Neseî ile Hâkim rivayet etmişlerdir.

CİN SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 28 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1-2- Ey Muhammed! De ki: "Cinlerden bir topluluğun Kur'an'ı dinledikleri ve şöyle söyledikleri bana vahyolundu: "Doğrusu biz, doğru yola ulaştıran harikulade güzel bir Kur'an dinledik ve ona iman ettik. O halde Rabbimize hiç kimseyi ortak koşmayacağız.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) Ashabından bir toplulukla birlikte Ukaz panayırına gitmek için yola çıkmıştı. Üzerlerine alevli yıldızlar gönderilmek sûretiyle şeytanların gökten haber almaları önlenmişti. Bu durumu gören şeytanlar, kendi topluluklarına döndüler. Onlara:

– Size ne oldu? diye sordular. Onlar:

– Üzerimize alevli yıldızlar gönderilerek gökten haber almanız engellendi, dediler. Bunun üzerine onlar:

– Sizin gökten haber almanızı engelleyecek mutlaka bir şey olmuştur. O halde sizin gökten haber almanızı engelleyen bu şeyin ne olduğunu anlamanız için tüm arzı doğusundan batısına kadar dolaşın, dediler. İçlerinden Tihâmi'ye doğru yönelenleri, Ukâz panayırına gitmek üzere Nahle'de bulunan Hz. Peygamberin yanına vardılar. Bu sırada Hz. Peygamber (s.a.v) Ashabına sabah namazı kıldırıyordu. Kur'an'ı işitince ona kulak verdiler ve:

– Vallahi, sizin gökten haber almanızı engelleyen budur, dediler. Sonra buradan topluluklarına dönerek:

– Ey halkımız! Biz doğru yola ulaştıran harikulade güzel bir Kur'an dinledik. Ona iman ettik. O halde Rabbimize hiç kimseyi ortak koşmayacağız, dediler. Bunun üzerine Allah Peygam-

berine ... قل أوحى إليّ ayet-i kerimelerini inzal buyurdu. Hz. Peygamber (s.a.v)'e sadece cinlerin sözü vahy edilmiştir.”¹

6- Gerçekten birtakım insanlar, cinlerin birtakımına sığınarlardı da onların azgınlıklarını artırırlardı.

İbn Ebi Sâib el-Ensârî'den rivayet edilmiştir. O der ki: “Babamla birlikte bir iş için Medine'ye gitmiştim. Allah'ın Resulü Mekke'de peygamberliğini henüz ilan etmişti. Geceyi geçirmek için bir çobanın evine yerleştik. Gece yarısı bir kurt gelip bir kuzuyu kapıp kaçtı. Çoban derhal fırlayıp:

– Ey vadinin ulusu! Ben senin himayendeyim, diye seslendi. Bunun üzerine kendisini görmediğimiz biri:

– Ey Serehan (kurt), kuzuyu bırak, diye bağırdı. Çok geçmeden kuzu koşa koşa ağıla girdi. Kurt ona hiçbir şey yapmamıştı. Allah, Peygamber (s.a.v)'ine Mekke'de ... وأنه كان رجالاً ayet-i kerimesini inzal buyurdu.”²

18- Mescitler Allah'a mahsustur. O halde, Allah ile birlikte bir başkasını çağırmanın.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir: “Bu ayet-i kerime nazil olduğu zaman yeryüzünde Mescid-i Haram ile Mescid-i Uya (Beyt-i Makdis)'dan başka mescit yoktu. Cinler, Hz. Peygambere:

– Ey Allah'ın Elçisi! Bize izin ver de namaz kılarken seninle birlikte Mescitte hazır bulunalım, dediler. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu.”³

Metinde geçen Mescitten maksat Mescid-i Haram'dır. “Mescit”te denilmesinin sebebi, Hz. Peygamber (s.a.v)'in orada devamlı şekilde namaz kılmasıdır.

¹ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Cin sûresi; Müslim, *Sahih*, K. es-Salât, B. 149; Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 69; İbn Hanbel, *Müsned*, I, 252

² Bu haberi İbnü'l-Münzir ile İbn Ebi Hâtim rivâyet etmişlerdir.

³ Bu haberi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir.

MÜZZEMMİL SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 20 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Ey örtüsüne bürünen!

2- Geceleyin kalk (namaz kıl); yalnız gecenin birazında (uyu).

3- Gecenin yarısında (kalk) yahut bundan biraz eksilt.

4- Veya üzerine ilave et ve ağır ağır Kur'an oku.

20- Ey Muhammed! Şüphesiz Rabbin, senin ve beraberinde bulunanlardan bir topluluğun gecenin üçte ikisinde biraz, yarısı ve üçte biri kadar vakit içinde kalktığını bilir. Gece ve gündüzü Allah takdir eder. Sizin bu vakitleri takdir edemeyeceğinizi bildiği için tevbenizi kabul etmiştir. Artık Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun. Allah içinizden hastalar olacağını, başkalarının, Allah'ın fazl-u keremini aramak için yeryüzünde dolaşacaklarını, daha başkalarının ise Allah yolunda savaşacaklarını bilmektedir. O halde Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun; namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a güzel ödünç takdiminde bulunun. Kendiniz için yaptığınız iyiliği daha iyi ve daha büyük ecir olarak Allah katında bulursunuz. Allah'tan bağışlanma dileyin. Çünkü Allah çok bağışlayan ve çok esirgeyendir.

Sa'd b. Hişam'dan rivayet edilmiştir. O der ki:

“Hz. Aişe'ye:

– Bana Resulullah (s.a.v)'ın gece namazlarından bahset, dedim. O bana:

– Müzzemmil sûresini okumuyor musun? diye sordu.

Ben:

– Evet, dedim. O:

– Allah bu sûrenin başında gece namazını farz kılmıştı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) ile Ashabı bir sene müddetle

gece namazı kıldılar. Öyle ki çok namaz kılmaktan ayakları şişerdi. Allah, bu sûrenin sonunu on iki ay müddetle semada tutmuştu. Nihayet bu sûrenin sonunda Müslümanlara kolaylık getiren ayetleri inzal buyurdu. Böylece gece namazı önceleri farz iken, nafil oldu.”¹

Ebu Abdurrahman b. es-Sükmî’den rivayet edilmiştir. O der ki: “Müzemmil sûresinin ilk ayetleri nazil olduğu zaman Müslümanlar bir sene müddetle kalkıp gece namazı kıldılar. Çok namaz kılmaktan ayakları ve baldırları şişerdi. Nihayet قَارِءُوا مَا تيسر من القرآن ayet-i kerimesi nazil olunca Müslümanlar rahata kavuştular.”²

---

¹ Neseî, *Sünen*, K. Kıyami’l-Leyi, B. 2; Tirmîzî, *Sünen*, K. Mevakıt, B. 187.

² Bu haberi İbnü’l-Münzir ile İbn Cerir rivayet etmişlerdir.

MÜDDESSİR SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 56 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Ey elbisesine bürünen!

2- Kalk, uyar.

3- Rabbini yücelt.

4- Elbiseni temizle.

5- Pislikten uzak dur.

Câbir b. Abdullah'tan Hz. Peygamber (s.a.v)'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Hıra'da bir ay müddetle inzivaya çekilmiştim.

Müddetimi doldurduğumda Hıra'dan indim. Vadinin ortasına doğru yürüdüğüm sırada birden birinin bana seslendiğini işittim; ama kimseyi göremedim. Başımı kaldırdım, bir de ne göreyim, Hıra'da bana gelen melek, sema ile arz arasında bir kürsü üzerine oturmuş duruyor. Korkumdan derhal eve dönerek "Beni örtün, beni örtün!" diye iki kere seslendim. Bunun üzerine Allah, yukarıdaki ayetleri inzal buyurdu."¹

11- Beni, yarattığım şu adamla baş başa bırak.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir: "Velid b. Muğire, Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna geldi. Hz. Peygamber (s.a.v) ona Kur'an okudu. Velid b. Muğire yumuşar gibi oldu. Ebu Cehil durumdan haberdar olunca yanına gidip ona:

– Ey Amca! Kavmin sana vermek için mal toplamayı düşünüyorlar; çünkü sen Muhammed'in sözlerinden etkilenmiş görünüyorsun, dedi. O:

– Kureyş, benim içlerinde en zengin olduğumu biliyor, dedi. Ebu Cehil:

---

¹ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Müddesir sûresi; Tirmîzî, *Sünen*, k. et-Tefsir, B. 70.

– Onun hakkında bir şey söyle ki kavmim onu inkâr ettiğini, ondan hoşlanmadığını anlasın, dedi. Bunun üzerine O:

– Ne söylememi istiyorsunuz? Allah’a yemin ederim ki içinde şiiri, recezini, kasidesini, cinlerin şiirlerini benden daha iyi bilen bir kimse yoktur. Allah’a yemin ederim ki onun söylediği sözler bunlara hiç ama hiç benzemiyor. Allah’a yemin ederim ki onun söylediği sözde bir tatlılık, bir güzellik var. Onun sözü her taraftan nurlar, ışıklar saçmakta. Onun sözü bir sözdür ki daima yücedir; ona hiçbir şekilde ulaşılmaz. Çünkü kendi dışındaki tüm sözleri etkisiz kılar, dedi. Ebu Cehil:

– Böyle konuşacak olursan kavmin senden razı olmaz. Onun hoşlanacağı bir şey söylemen lazım, dedi. O zaman Muğire:

– Öyleyse beni yalnız bırak da düşüneyim, dedi. Bir müddet düşünüp taşındıktan sonra:

– Bu onun başkasından naklettiği, öğretilen gelen sihirden başka bir şey değildir, dedi.

Bunun üzerine **وَمِنْ خَلْقَتِ وَحِيدَا** ayet-i kerimeleri **سَاسُ عَلَيْهِ سَقَرِ** nazm-ı şerifine kadar nazil oldu.”²

30- Üzerinde on dokuz (muhafız melek) vardır.

31- Cehennemin bekçilerini yalnız meleklerden yapmışızdır. Onların sayısını da inkâr edenler için bir imtihan vesilesi kıldık ki böylece kendilerine kitap verilmiş olanlar iyice inansın, iman edenlerin imanı artsın, kitap verilenler ve iman edenler şüpheye düşmesinler. Kalplerinde hastalık bulunanlar ile kâfirler de “Allah bu misalle neyi murat etti?” desinler. Böylece Allah dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini doğru yola iletir. Rabbinin ordularını ancak kendisi bilir. Bu insanoğluna bir öğütten ibaret tir.

Berâ’dan rivayet edilmiştir. O der ki: “Yahudilerden bir grup Hz. Peygamber (s.a.v)’in Ashabından birine, cehennemin bekçilerini sormuştu. O da Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzuruna

² Vahidî, Esbâbu’n-Nüzul, s., 250-251.

varıp onu durumdan haberdar etti. Bunun üzerine o saat Hz. Peygamber (s.a.v)'e bu ayet-i kerime nazil oldu.”³

عليها تسعة عشر ayet-i kerimesi nazil olduğu zaman, Ebu Cehil:

– Ey Kureyş topluluğu! Muhammed sizi ateş ile azap edecek olan Allah'ın ordularının, on dokuz kişiden ibaret olduğunu iddia ediyor. Oysa sizler sayıca daha çoksunuz. Sizden yüz kişi onlardan biri ile baş edemez mi? dedi. Ebu'l-Eşed ise:

– Ey Kureyş topluluğu, on dokuz bekçi sizi asla korkutmasın. Çünkü ben, sağ omuzum ile onların onuna, sol omuzum ile de dokuzuna karşı sizi korurum, dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ ... وما جعلنا أصحاب النار إلا ملائكة ayet-i kerimesini inzal buyurdu.”⁴

52- Hayır, her biri önüne açılıvermiş sahifeler verilmesini ister.

Kureyş'ten bazı kimseler:

– Muhammed gerçekten de doğru söylüyorsa her birimizin başı ucunda, içinde ateşten beri olduğuna, güvenlik bulunduğu dair bir sahife bulunsun, dediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.”⁵

³ Bu haberi İbn Ebi Hatim ile Beyhâkî rivayet etmişlerdir.

⁴ Bu haberi İbn Cerir ile İbn Merdeveyh rivayet etmişlerdir.

⁵ Bu haberi İbnü'l-Münzir rivayet etmiştir.

KİYAMET SÜRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 40 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

16-Ey Muhammed, onu tekrarlamak için (henüz Cebrail sana vahyi bitirmeden) dilini oynatıp durma.

17-Onu (senin kalbinde) toplamak ve (sana) okutmak bize düşer.

18-Sana Kur'an'ı okuduğumuz zaman onun okunuşunu izle.

19-Sonra onu açıklamak bize düşer.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v)'e vahiy nazil olduğu zaman vahyolunan ayetleri ezberlemek için dilini oynatıp dururdu. Bunun üzerine Allah bu ayetleri inzal buyurdu."¹

Yine İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O derki: "Hz. Peygamber (s.a.v)'e ayetler nazil olduğu zaman çok güçlük çekti. Çünkü gelen vahyi ezberlemek istediği için unuturum korkusuyla dilini ve dudaklarını hareket ettirir dururdu. Bunun üzerine Allah Teâlâ;

لا تحرك به لسانك لتعجل به إن علينا جمعه وقرآنه lâfz-ı celilesini inzal buyurdu. Yani "Onu senin kalbinde toplayıp sonra da senin onu okumanı sağlamak bize aittir. ... فإذا قرأناه Yani onu sana indirdiğimiz zaman فاتبع قرآنه yani onu sessizce dinle. ثم إن علينا بيانه yani okuduğun zaman senin dilinle onu açıklamak bize aittir. Bundan sonra Hz. Peygamber, Cebrail kendisine geldiği vakit onu konuşmadan sessizce dinledi. Cebrail yanından ayrıldığı zaman da vahyolunan ayetleri Allah'ın ona okuttuğu gibi okudu."²

34- Gerektir sana, belâ gerek!

¹ Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Kıyamet sûresi; Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 71.

² Buhârî, *Sahih*, K. et-Tefsir, Kıyamet sûresi.

35- Yine gerektir sana belâ gerek!

Said b. Cübeyr'den rivayet edilmiştir. O İbn Abbas'a أولى لك فاولى lâfz-ı celininin; Ebu Cehil'e bizzat Hz. Peygamber (s.a.v)'in kendisi tarafından mı söylendiğini, yoksa Allah tarafından mı emredildiğini sordu. İbn Abbas:

– Bu sözü önce Hz. Peygamber (s.a.v) kendisi söylemiş. Sonra da Allah Teâlâ onu vahiy olarak indirmiştir, diye cevap verdi.”³

Rivayet olunduğuna göre, Hz. Peygamber (s.a.v) bir gece Mescitten çıkarken, Mescit kapısında Ebu Cehil ile karşı karşıya geldi. Hz. Peygamber (s.a.v) Ebu Cehil'in elinden tutarak onu bir ya da iki kere salladı. Sonra ona:

– Gerektir sana belâ gerek, buyurdu.

Ebu Cehil ona:

– Ne! Beni tehdit mi ediyorsun? Vallahi, ben bu vadinin en güçlüsü, en şereflişiyim, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v)'in Ebu Cehil'e söylediği bu sözü Allah ona vahiy olarak inzal buyurdu. Bu söz tehdit anlamında kullanılmıştır.

---

³ Bu haberi Neseî rivayet etmiştir.

NÂZİAT SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 46 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

42- Ey Muhammed! Sana kıyametin ne zaman gelip çatacağını soruyorlar.

43- Sende ona ait bilgi var mı ki anlatacısın?

44- Onun bilgisi Rabbine aittir.

Aişe'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) durmadan kıyametten soruyor, sık sık ondan söz ediyordu. Nihayet **فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرَاهَا إِلَى رَبِّكَ** ayet-i kerimesi nazil olunca onun hakkında söz etmekten, soru sormaktan vazgeçti."¹

Şevkânî bu ayeti şöyle açıklar: Ey Muhammed, senin kıyamet hakkında hiçbir bilgin yok. O halde sen niçin kıyametten söz edip onun hakkında soru soruyorsun? Gerçek şu ki kıyametin ne zaman kopacağını Allah'tan başka hiç kimse bilemez. O halde müşrikler bilmediğin bir şeyi niçin sana soruyorlar? Görüldüğü gibi ayet, müşriklerin ona kıyamet konusunda soru sormalarını engellemek için nazil olmuştur.

Kurtubî ise bu ayetin tefsiri ile ilgili olarak şunları söyler: Müşrikler, Hz. Peygamber (s.a.v)'e kıyamet konusunda sık sık sorular sorunca o, Rabbinden kendisine onu bildirmesini istemiş; fakat ona şöyle denilmiştir:

"- Kıyamet konusunda bir şey sorma; çünkü senin bu konuda hiçbir bilgin yoktur."

İbn Kesir de şunları söyler: "Kıyametin ne zaman kopacağını ne sen, ne de beşerden bir başkası bilebilir. Onun ne zaman kopacağını kesin olarak sadece Allah bilir.

---

¹ Bu haberi Neseî, Bezzâr ve Hâkim rivayet etmişlerdir.

ABESE SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 42 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

- 1- Surat astı ve yüz çevirdi;
- 2- Kendisine âmâ geldi diye.
- 3- Ne biliyorsun, belki de o arınacak?

4- Ya da öğüt alacak da o öğüt kendisine yarayacak. İçlerinde Übey b. Halef, Utbe b. Rebia, Ebu Cehil ve başkalarının da bulunduğu Kureys'in ileri gelenlerinden, güçlülerinden oluşan bir topluluk Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelmişlerdi. Hz. Peygamber (s.a.v) onlara imanı anlatmaya, onları imana teşvik etmeye başladı. Hz. Peygamber, onların iman etmelerini çok arzu ediyordu. Çünkü onlar iman ederse birçok kimse iman ederdi. Hz. Peygamber (s.a.v) onlarla meşgul olduğu bir sırada Abdullah b. Umme Mektum adlı bir âmâ çıkageldi. Abdullah b. Umme Mektum önceden Müslüman olanlardandı. Hz. Peygambere:

– Ey Allah'ın Elçisi! Bana falan falan ayetleri oku, bana irşatta bulun, diyerek ondan bazı ayetleri kendisine okumasını istedi. Ancak Hz. Peygamber görevini yerine getirebilmek için Abdullah b. Umme Mektum'un bir müddet beklemesini arzu ediyordu. Bu yüzden ondan yüz çevirip suratını astı. Onunla konuşmak istemeyip diğerlerine yöneldi. Bunun üzerine Allah, bu ayet-i kerimeleri inzal buyurdu.”¹

Hız. Peygamber (s.a.v) bu ayet-i kerimenin nüzulünden sonra ona ikram edip ihtiyaçlarını gideriyordu. Onu gördüğü zaman kendisine şöyle diyordu: “Merhaba, Allah'ın beni kendisi yüzünden azarladığı kimse merhaba!”

---

¹ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 72.

TEKVİR SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 29 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

28- Aranızda doğru yola girmeyi dileyenler için

29- Âlemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe siz hiçbir şey dileyemezsiniz.

ایستقیم من شاء منکم أن یستقیم ayet-i kerimesi nazil olduğu zaman Ebu Cehil:

– Her şey bizim elimizde, dilersek doğru yola gireriz, dilersek girmeyiz, dedi. Bunun üzerine Cebrail, Hz. Peygamber (s.a.v)'e inerek ona:

– Yalan söylüyorlar, dedi ve Hz. Peygamber (s.a.v)'e وما تشاؤون إلا أن يشاء الله رب العالمین ayet-i kerimesini okudu.”¹

---

¹ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XXX, 84; Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s. , 253.

MUTAFFİFİN SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 36 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Eksik ölçüp tartanların vay haline!

2- Onlar, insanlardan ölçüp alırken noksansız alırlar.

3- Kendileri onlara ölçtükleri ya da tarttıkları zaman eksik ölçüp tartarlar.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) Medine'ye geldiği zaman Medine halkı, ölçü ve tartı konusunda çok kötü bir durumda idiler. Daima eksik ölçüp tartarlardı. Bunun üzerine Allah **وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ** ayet-i kerimesini inzal buyurdu. Onlar da bundan sonra ölçü ve tartılarını düzelttiler."¹

Yine İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Medine halkı, bir şey satın aldıkları zaman ölçüstünün veya tartısının tam olmasına dikkat eder, öyle alırlardı. Kendileri bir şey sattıkları zaman ise eksik ölçer, eksik tartarlardı. Yukarıdaki ayet-i kerimeler nazil olduğu zaman yaptıkları haksızlığa son verdiler. Onlar bundan böyle tartı ve ölçüyü en düzgün yapan kimselerden oldular."

Ebu Hüreyre der ki: "Bu ayet-i kerime, ismi Amr olan, fakat Ebu Cüheyne adıyla bilinen biri hakkında nazil olmuştur. Ebu Cüheyne'nin iki ölçeği vardı. Biriyle alır, diğeriyle de verirdi."

---

¹ Bu haberi Nesef ile İbn Mâce rivayet etmişlerdir.

A'LÂ SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 19 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

6- Sana okutacağız, sen de unutmayacaksın.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Cebrail, Hz. Peygamber (s.a.v)'e vahiy getirdiği zaman Hz. Peygamber (s.a.v) unuturum korkusuyla sûrenin başını tekrar etmedikçe Cebrail (a.s.) ayetin sonuna geçmezdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu."¹

---

¹ Bu haberi İbn Merdeveyh rivayet etmiştir.

LEYL SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 21 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

5- Fakat kim verir ve korkup sakınırsa.

19- Onun yanında hiç kimsenin karşılığı verilecek bir nimeti (borcu) yoktur.

20- Ancak Yüce Rabbinin rızasını aramak için (verir).

21- Muhakkak kendisi de ileride razı olacaktır.

Ebu Bekir es-Sıddık, hepsi de Yüce Allah'ın yolunda türlü işkencelere maruz kalan yedi köleyi azat etmiştir ki Bilal, Amir b. Fuheyre ve Müslüman oldukları için işkencelere uğrayan bazı kadınlar bunlar arasındadır. Bunun üzerine babası Ebu Kuhâfe ona:

– Bakıyorum, hep zayıf, aciz köleleri azat ediyorsun. Keşke güçlü kuvvetli köleleri azat etseydin de seni düşmanlarına karşı savunup himaye etselerdi, dedi. Ebu Bekir:

– Babacağım! Ben sadece Allah'ın rızasını kazanmak istiyorum, diye cevap verdi. Bunun üzerine فَاَمَّا مَنْ اَعْطٰى وَاتَّقٰى nazm-ı şerifinden sûrenin sonuna kadar olan ayetlerin tümü Hz. Ebu Bekir hakkında nazil olmuştur.”¹

Müfessirlerin anlattıklarına göre, müşrikler, Bilal'ı kızgın kumlar üzerine yatırarak işkence ediyorlardı. Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v) işkence edildiği bir sırada Bilal'ın yanından geçti. O bütün işkencelere rağmen:

– (Allah) birdir, birdir, diyordu. Hz. Peygamber (s.a.v) ona:

– Seni bir olan Allah kurtaracaktır, buyurdu. Sonra da Hz. Ebu Bekir'e Bilal'ın Allah yolunda işkence edildiğini haber verdi. Bunun üzerine Ebu Bekir yanına on ukiyye altın alarak Bilal'ın efendisi Ümeyye b. Halefin yanına gitti ve Bilal'ı on-

¹ Bu haberi İbn Ebi Hâtim ile Bezzâr rivâyet etmişlerdir.

dan on ukiyye altın karşılığında satın aldı. Bu olay üzerine müşrikler:

– Ebu Bekir, Bilal’ı daha önce ondan görmüş olduğu bir iyilik üzerine satın alıp azat etmiştir, diye dedikodu yapmağa başladılar.

İşte **وما لأحد عنده من نعمة تجزى** ayet-i kerimesinden sûrenin sonuna kadar nazil olan ayetler Ebu Bekir hakkında nazil olan ayetler cümlesindendir.

DUHÂ SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur. 11 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Kuşluk vaktine and olsun.

2- Sükûna erdiği zaman geceye and olsun ki

3- Rabbin ne seni terk etmiş ne de sana buğz etmiştir. Cündeb'ten rivayet edilmiştir. O der ki: "Bir gün Hz. Peygamber hastalanmıştı. Bu yüzden bir ya da iki gece kalkamadı. Bir kadın yanına gelip ona:

– Ey Muhammed! Öyle zannediyorum ki şeytanın seni terk etti, dedi. Bunun üzerine Allah, yukarıdaki üç ayet-i kerimeyi inzal buyurdu."¹

Bazı rivayetlerde ise Cebrail'in Hz. Peygambere gelmekte geciktiği, Hz. Peygamberin kendisine vahiy gelmeden günlerce beklediği, bu yüzden de Allah Elçisinin derin bir üzüntüye gark olduğu; bu durumu gören bazı müşriklerin, "Baksanıza, Muhammed'in Rabbi onu terk etmiş, ona buğz etmiş." dedikleri; bunun üzerine de Allah'ın yukarıdaki ayet-i kerimeleri indirdiği kaydedilmiştir.

4- Doğrusu, ahiret senin için dünyadan daha hayırlıdır.

5- Rabbin sana verecek, sen de razı olacaksın!

İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

– Bana, benden sonra ümmetime müyesser kılınacak fetihler sunuldu. Gördüklerim beni çok sevindirdi. Bunun üzerine Allah bu ayet-i kerimeyi indirdi.²

---

¹ Bu haberi Buhârî ile Müslim rivayet etmişlerdir. Ayrıca bkz. Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 256.

² Bu haberi Hâkim ile Taberânî rivayet etmişlerdir. Ayrıca bkz. Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 257.

ALAK SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 19 ayettir.)

Rahman ve Rahim Olah Allah'ın Adıyla.

9- Gördün mü şu men edeni

10- Namaz kılarken bir kulu?

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) bir gün namaz kıldığı bir sırada Ebu Cehil çıkıp geldi ve ona:

– Ben seni namaz kılmaktan menetmemiş miydim? dedi. Onun bu sözüne kızan Hz. Peygamber (s.a.v) derhal ona çıkışıp azarladı onu tehdit etti. Bunun üzerine Ebu Cehil:

– Sen bu vadide benden daha fazla adamı olan, benden daha güçlü biri olmadığını biliyorsun; buna rağmen beni tehdit mi ediyorsun? dedi. Bunun üzerine Allah **أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى** ayet-i kerimesinden sûrenin sonuna kadar olan ayetleri inzal buyurdu."¹

---

¹ Tirmizî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B.83.

KADİR SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 5 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Biz onu Kadir gecesinde indirdik.

2- Sen Kadir gecesinin ne olduğunu bilir misin?

3- Kadir gecesini bin aydan daha hayırlıdır. Mucâhid'den rivayet edilmiştir. O der ki:

“Hz. Peygamber (s.a.v) bir gün Ashabına, İsrailoğullarından birinin silahlarını kuşanıp Allah yolunda bin ay durmadan nasıl savaştığını anlattı. Ashap buna şaşır kaldı. Bunun üzerine *إنا أنزلناه في ليلة القدر. وما أدراك ما ليلة القدر. ليلة القدر خير من ألف شهر.* ayet-i kerimelerini inzal buyurarak, Kadir gecesini ihya etmenin, İsrailoğullarından olan gencin, silahlarını kuşanıp Allah yolunda bin ay savaşmasından daha hayırlı olduğunu açıklamış oldu.”¹

Yine Mucâhid'den rivayet edilmiştir. O der ki: “İsrailoğulları içinde, sabah oluncaya kadar geceyi ibadetle geçiren, gündüzün de akşam oluncaya kadar düşmanla savaşan bir adam vardı. Bu adam bin ay müddetle hep aynı şeyi yaptı. İşte Allah Teâlâ, Kadir sûresini indirerek Kadir gecesinin bu adamın amel ettiği bin aydan bile daha hayırlı olduğunu bildirmiştir.”²

¹ Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s. , 258.

² İbn Kesir, *Tefsir*, IV, 530.

ZİLZAL SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 8 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

7- Kim zerre kadar iyilik yapmışsa onu görür.

8- Kim de zerre kadar kötülük yapmışsa onu görür.

Said b. Cübeyr'den rivayet edilmiştir. O der ki: وَيُطْعَمُونَ¹ ayet-i kerimesi¹ nazil olduğu zaman bazı Müslümanlar az bir şey verdikleri zaman bundan dolayı sevap kazanamayacaklarını; diğer bazıları ise "Allah cennem ateşini büyük günahlar için vaat etmiştir, diyerek, yalan söylemek, harama bakmak, gıybet etmek vb. gibi küçük günahlardan ötürü kınanmayacaklarını zannediyorlardı. Bunun üzerine Allah فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ. وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ. ayet-i kerimelerini inzal buyurdu."²

Said b. Cübeyr der ki: "Allah Teâlâ bu ayet-i kerimeyi inzal buyurarak bir yandan; az, kısa zamanda çoğa vesile olur diye, Müslümanları az demeden vermeğe teşvik ederken, diğer yandan da küçük günahlar kısa zamanda çoğalır, dolayısıyla büyük günahlara dönüşür diye onları küçük günahları işlemekten sakındırmıştır.

¹ el-İnsan, 8.

² İbn Kesir, *Tefsir*, IV, 541.

ÂDİYÂT SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 11 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

- 1- Soluk soluğa koşan (at)lara and olsun,
- 2- (Tırnaklarıyla) ateş saçanlara,
- 3- Sabah vakti baskın yapanlara,
- 4- Derken, orada tozu dumana katanlara,
- 5- Bununla bir (düşman) topluluğun orta yerine kadar dalanlara,
- 6- Gerçekten insan, Rabbine karşı nankördür
- 7- Ve gerçekten kendisi buna şahittir.
- 8- Muhakkak o mal sevgisinden dolayı çok katıdır.
- 9- Yine de bilmeyecek mi kabirlerde olanların değilip dışa atıldığı,
- 10- Göğüslerde olanların derlenip devşirildiği zamanı?
- 11- Şüphesiz o gün Rableri, kendilerinden gerçekten haberdardır.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) Kinâne Oğullarından bazı kimselere karşı bir seriyye göndermişti. Gittiklerinden bu yana bir ay geçtiği halde onlardan bir haber alınmamıştı. Hz. Peygamber (s.a.v) seriyyeye Ensardan Munzir b. Amr'ı başkan tayin etmişti. Onların ne yaptıklarına dair bir haber alınamayınca münafiklar, "Onlar öldürülmüşlerdir." dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v)'e seriyyenin selâmette olduğunu bildirmek ve ona seriyenin gönderildikleri kavme karşı akın ettiğini müjdelemek için bu ayet-i kerime nazil oldu."¹

---

¹ Bu haberi Dârekutnî, Bezzâr ve İbni Merdeveyh rivayet etmişlerdir.

TEKÂSÛR SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 8 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- (Mal, mülk ve servette) çoklukla övünmek, sizi 'tutkuyla oyalayıp kendinizden geçirdi.'

2- "Öyle ki (bu), mezarı ziyaretinize (kabre gidişinize, ölümünüze) kadar sürdü."

3- Hayır, ileride bileceksiniz.

4- Yine hayır, ileride bileceksiniz.

5- Hayır, eğer siz kesin bilgiyle bilmiş olsaydınız

6- And olsun, o çılgınca yanan ateşi de elbette görecektiniz.

7- Sonra onu gerçekten yakın gözüyle görmüş olacaksınız.

8- Sonra o gün nimetten sorguya çekileceksiniz.

İbn Büreyyde der ki: "Bu sûre Ensardan Harise Oğulları ile Hars Oğulları adlı iki kabile hakkında nazil olmuştur. Bunlar birbirleriyle rekabete girip adamlarının, mallarının çokluğuyla övünüyorlardı. Bir kabileden olanlar, diğer kabileden olanlara:

– Sizin içinizde falan, falan gibi kimseler var mı? diye sorarken diğer kabileden olanlar da onlara aynı şeyleri söylüyorlardı. Böylece her iki kabile de yaşayan fertleriyle övünüyorlardı. Ancak bir gün içlerinden bazıları bununla da yetinmeyecek birbirlerine:

– Öyleyse haydi, gelin mezarlığa gidelim, diyerek mezarlığa gittiler. İki gruptan biri, mezarları göstererek:

– İçinizde falan, falan gibisi var mıydı? diye sormaya başladı. Diğer grubun da aynı şeyleri söylemesi üzerine Allah bu sûreyi inzal buyurdu.¹

---

¹ İbn Kesir, *Tefsir*, IV, 544-545.

Hz. Ali der ki: “Kabir azabının olup olmadığı hususunda şüphe içindeydik. Nihayet **ثم كلا سوف تعلمون** **ألهاكم التكاثر...** ayet-i kerimleri kabir azabı hakkında nazil oldu.²

---

² Bu haberi İbn Cerir rivayet etmiştir.

HÜMEZE SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 9 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Arkadan çekiştirip duran, kaş göz hareketleriyle alay eden her kişinin vay haline;

2- Ki o, mal yığıp biriktirir ve onu saydıkça sayar.

3- Malının, kendisini ebedî yaşatacağını sanır.

4- Hayır, and olsun o, 'Hutame'ye atılacaktır.

5- Hutame'nin ne olduğunu sana bildiren nedir?

6- Allah'ın tutuşturulmuş ateşidir.

7- Ki o, yüreklerin üstüne çıkar.

İbn İshâk'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Umeye b. Halef Hz. Peygamber (s.a.v)'i gördüğü zaman onu diliyle çekiştirir, kaş göz hareketleri yapıp onunla alay ederdi. Bunun üzerine Allah bu sûreyi onun hakkında indirdi.¹

Bu sûrenin bazı haberlerde, Umeyye b. Halef, bazılarında Ahnes b. Şurayk, diğer bazılarında ise Cemil b. Âmir hakkında nazil olduğu bildirilmektedir. Her halükârda sebebin hususiliğini değil, lafzın umumiliğini göz önünde bulundurmak gerekir.

---

¹ Bu haberi İbnü'l- Münzir rivayet etmiştir.

KUREYŞ SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 4 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- (Hiç değilse kendilerini) Kureyş'i bir araya getirip anlaştırdığı,

2- Yaz ve kış yolculuğunda onları (güvenliğe kavuşturduğu ya da başkalarıyla) ısındırıp yakınlaştırdığı için,

3- Şu ev (Kâbe)'in Rabbine kulluk etsinler;

4- Ki o, kendilerini açlıktan (kurtarıp) doyuran ve korkudan güvenliğe kavuşturandır.

Ebu Tâlib'in kızı Ümmü Hâni'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle demiştir:

– “Allah Kureyş'i öyle yedi hasletle yüceltmıştır ki bu hasletleri onlardan önce hiç kimseye vermediği gibi onlardan sonra da hiç kimseye vermeyecektir. Allah, peygamberliği, hilâfeti, hicabeti, sikayeti onlara bahşetmiştir. Müşrik oldukları bir sırada fil ordusuna karşı yardıma mazhar olmuşlar, bu yüzden onlardan başka hiç kimsenin Allah'a ibadet etmediği bir dönemde yedi (veya başka bir rivayete göre yirmi) sene Allah'a ibadet etmişlerdir. Onlar hakkında içinde kendilerinden başka hiç kimsenin zikredilmediği bir sûre nazil olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v) bunları söyledikten sonra Kureyş sûresini baştan sona kadar okudu.”¹ Kureyş hakkında nazil olan bu sûrede Allah'ın onlar üzerindeki nimeti anlatılmaktadır.

---

¹ Bu haberi Hâkim ile Beyhâkî rivayet etmişlerdir. Ayrıca bkz. Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 260; İbn Kesir, *Tefsir*, IV, 553.

MÂUN SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 7 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- Dini yalanlayanı gördün mü?

2- İşte yetimi itip kakan,

3- Yoksulu doyurmayı teşvik etmeyen odur.

4- İşte (şu) namaz kılanların vay haline,

5- Ki onlar, namazlarından yanılığdadırlar.

6- Onlar gösteriş yapmaktadırlar.

7- Ve 'ufacık bir yardımı (veya zekâtı) da engellemektedirler.

İbn Abbas der ki: "Bu sûre, müminlerle bir arada bulundukları zaman onlarla birlikte gösteriş için namaz kılan, onlardan ayrı kaldıklarında ise namazı terk eden, müminlere buğz ettikleri için, onlara en basit bir yardımı dahi esirgeyen münafıklar hakkında nazil olmuştur."¹

Bu sûrenin, As b. Vâil, Velid b. Muğire, Ebu Cehil ve Ebu Süfyan hakkında nazil olduğu söylenmiştir. Ebu Süfyan her hafta bir genç deve keserdi. Bir yetim gelip de ondan biraz et istese ona asasıyla vururdu.²

¹ Bu haberi İbnü'l-Münzir ile Beyhâkî rivayet etmişlerdir.

² Vahidî, *Esbâbu'n-Nüzul*, s., 260.

KEVSER SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 3 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- (Ey Muhammed!) Biz sana kevseri (bol nimet, ilim ve büyük şeref) verdik,

2- Öyleyse Rabbin için namaz kıl ve kurban kes,

3- Asıl sonu kesik olan, sana buğz eden kimsedir.

İbn Abbas der ki: "Kâ'b b. Eşref Mekke'ye geldiği zaman Kureyş ona:

– Sen Medine halkının en hayırlısı, onların efendisisin, kavminden kopmuş şu dinsize baksana, gelen hacıları biz karşıladığımız, onların su ihtiyaçlarını biz giderdiğimiz, Kâbe'ye biz hizmet ettiğimiz halde kendisinin bizden daha hayırlı olduğunu iddia ediyor, sen ne dersin? dedi. O:

– Siz ondan daha hayırlısınız, dedi."¹

Rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v)'in oğlu Kasım ya da Abdullah öldüğü zaman müşrikler birbirlerine:

– Bu dinsizin oğlu bu gece öldü. O artık zürriyetsiz kaldı, diyerek dedikodu yapmağa başladılar. As b. Vâil:

– Onun nesli kesildi, o artık ebterdir, dedi. Utbe b. Muayt ise:

– Artık Muhammed'in oğlu kalmadı, öyleyse o, ebter (soyu kesik)dir. Bunun üzerine Allah Teâlâ, Peygamber (s.a.v)'ine ta-ziyede bulunmak, düşmanlarını reddetmek için bu sûreyi inzal buyurdu."²

Kurtubî der ki: Araplar, kız ve erkek çocukları olan bir adamın erkek çocukları ölüp de geride kız çocukları kalırsa, "Bu adamın soyu kesildi, ebter oldu." derlerdi.

¹ İbn Kesir, *Tefsir*, IV, 559.

² Bu haberi İbnü'l-Münzir ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

KÂFİRÛN SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 6 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

- 1- De ki: "Ey Kâfirler!"
- 2- "Ben sizin taptıklarınıza tapmam."
- 3- "Benim taptığıma siz tapacak değilsiniz."
- 4- "Ben de sizin taptıklarınıza tapacak değilim."
- 5- "Siz de benim taptığıma tapacak değilsiniz."
- 6- "Sizin dininiz size, benim dinim banadır."

Kureyşliler Hz. Peygamber (s.a.v)'i çağırarak Mekke'nin en zengin adamı olması için ona mal vermeyi, onu dilediği kadınlarla evlendirmeyi teklif ettiler ve ona:

– Ey Muhammed, ilâhlarımıza sövmekten vazgeçmen, onları kötülükle anmaman şartıyla bütün söylediklerimiz senindir. Eğer bunları kabul etmezsen sana senin için hayırlı bir çözüm yolu daha sunarız, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v):

– Peki, nedir o? diye sordu. Onlar:

– Sen bizim ilâhlarımıza bir sene taparsın, biz de senin ilâhına bir sene taparız. Böylece bundan böyle biz ve sen bütün işimizde ortak oluruz.

Bizim dinimiz senin dininden daha doğru ise, böylece sen ondan nasibini almış olursun. Eğer senin dinin bizimkinden daha doğru ise, bu takdirde biz ondan nasibimizi almış oluruz, dediler. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v) onlara:

– Ona başkasını ortak koşmamızdan Allah'a sığınırım, dedi. Bunun üzerine Allah bu sûreyi inzal buyurdu. Hz. Peygamber (s.a.v) sabah erken Mescid-i Haram'a gitti. Kureyş'in ileri gelenleri oradaydı. Sûreyi onlara baştan sona okuyunca o zaman ondan ümitlerini kestiler."¹

---

¹ Bu haberi Taberânî ile İbn Ebi Hatim rivayet etmişlerdir.

MESED SÜRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 5 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

- 1- Ebu Leheb'in iki eli kurusun; kurudu ya.
- 2- Malı ve kazandıkları kendisine bir yarar sağlamadı.
- 3- Alevli bir ateşe girecektir.
- 4- Eşi de; odun hamalı (ve)
- 5- Boynuna bükülmüş bir ip (bağlanmış) olarak.

İbn Abbas der ki: **وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ** ayet-i kerimesi¹ nazil olduğu zaman Hz. Peygamber (s.a.v) Safa tepesine çıkıp:

– Ey Sabahçılar! Ey falan falan oğulları! diye seslendi. Sesi-
ni duyanlar etrafında toplanınca onlara:

– Söyleyin bana! Bu dağın arkasında düşman süvarilerinin
bulunduğunu ve size hücum etmek istediklerini haber versey-
dim bana inanır mıydınız? dedi. Onlar:

– Evet, inanırdık; çünkü senin yalan söylediğine hiç şahit
olmadık, dediler. O zaman Hz. Peygamber (s.a.v):

– Öyleyse ben, öntünde şiddetli bir azap bulunan size gönde-
rilmiş bir uyarıcıyım, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v)'in bu sözle-
rine kızan Ebu Leheb derhal yerinden kalkarak:

– Ellerin kurusun! Bizi bunun için mi topladın? dedi. Bazı
hadis-i şeriflerde, Ebu Leheb'in eşinin Hz. Peygamber (s.a.v)'in
yoluna dikenler attığı zikredilir. Bunun üzerine Allah bu
sûrenin tamamını inzal buyurmuştur.”²

---

¹ eş-Şura, 214.

² Buhârî, *Sahih*; Müslim, *Sahih*. Bu haberi Buhârî ile Müslim rivayet et-
mişlerdir.

İHLÂS SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 4 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1- De ki: O Allah birdir.

2- Allah Sameddir (her şey varlığını ve bekasını ona borçludur. Her şey ona muhtaçtır. O, hiçbir şeye muhtaç değildir. Her şeyin başvuracağı, yardım dileyeceği tek varlıktır.)

3- Kendisi doğurmamıştır ve (başkası tarafından) doğmamıştır.

4- Hiçbir şey onun dengi olmamıştır.

Übey b. Kâ'b'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "Müşrikler Hz. Peygamber (s.a.v)'e:

– Bize Rabbini tanı, dediler. Bunun üzerine Allah bu sûreyi indirdi.”¹

Âlimler bu habere dayanarak sûrenin Mekki olduğunu ileri sürmüşlerdir.

İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. O der ki: "İçlerinde Kâ'b b. Eşref ve Huyey b. Ahtab'ın da bulunduğu bir Yahudi topluluğu Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna oturarak ona:

– Ey Muhammed! Seni gönderen Rabbini bize tasvir et, dediler. Bunun üzerine Allah bu sûreyi inzal buyurdu.” Bu haber ile de sûrenin Medeni olduğuna delil getirilmek istenmiştir.

Ebu Aliyye, Katâde'den rivayet etmiştir. O der ki: "Hendek savaşında Hz. Peygamber (s.a.v)'e karşı savaşan gruplar ona:

– Bize Rabbini tanı, demişlerdi. Bunun üzerine Cebrail ona bu sûreyi getirdi.”

Suyutî *Lubâb*'ında şöyle der: "Bu haberde geçen müşriklerden maksat Übey hadisinde geçenlerdir. Buna göre İbn Abbas

¹ Tirmîzî, *Sünen*, K. et-Tefsir, B. 91.

hadisinin de delalet ettiği gibi, sûre Medenîdir. Öyleyse iki hadis arasında çelişki olması lazımdır. Çünkü müşrikler, söylediklerini, müşrik kabilelerinin Hz. Peygamber (s.a.v)'e karşı toplandıkları Ahzâb (Hendek savaşı) yılında söylemişlerdir. Ahzâb olayı ise hicretten sonra gerçekleşmiştir. O halde bu sûre Medenîdir. Doğrusunu Allah Teâlâ bilir.

FELÂK SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 5 ayettir)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

- 1- De ki: Sabahın Rabbine sığınırım.
- 2- Yarattığı şeylerin şerrinden,
- 3- Karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden,
- 4- Dügümlere üfüren kadınların şerrinden,
- 5- Ve haset ettiği zaman hasetçinin şerrinden.

NÂS SÛRESİ

(Mekke döneminde nazil olmuştur, 6 ayettir.)

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

- 1- De ki: insanların Rabbine sığınırım.
- 2- İnsanların malikine,
- 3- İnsanların (gerçek) ilahına,
- 4- Sinsice kalplere vesvese ve şüphe düşürüp duran vesvesecinin şerrinden.
- 5- Ki o, insanların göğüslerine vesvese verir (içlerine kuşku, kuruntu fısıldar);
- 6- Gerek cinlerden, gerekse insanlardan (olan her hannastan Allah'a sığınırım.)

Sa'lebî, tefsirinde bu iki sûrenin sebebi nüzulü ile ilgili olarak, İbn Abbas ile Hz. Aişe'den şu haberi nakleder: "Yahudi bir çocuk, Hz. Peygamber (s.a.v)'e hizmet ediyordu. Yahudiler onu kandırıp ondan kendilerine Hz. Peygamber (s.a.v)'in taranırken düşen saçları ile tıraşından birkaç diş getirmesini istediler. Çocuk Yahudilere istediklerini verdi. Onlar da bunlarla Hz. Peygamber (s.a.v)'e sihir yaptılar. Bu işi üzerine olan kimse, onlardan biri olan Lebid b. Asam adlı bir Yahudiydi. Lebid, saç ve tarak dişleriyle sihir yaptıktan sonra onları bir kuyuda sakladı.

Bu sihir üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) hastalandı ve hastalığı altı ay sürdü. Hastalığı esnasında cinsî ilişkide bulunabileceğini tahayyül ediyor, fakat ilişkide bulunmak isteyince de başarısızlığa uğruyordu. Bir gün uykuda bulunduğu bir sırada yanına iki melek gelip biri başucunda, diğeri ise ayakları ucunda oturdular. Ayakları ucunda oturan, başucunda oturana:

- Bu adamın nesi var? diye sordu. Diğeri:
- Ona sihir yapılmış, dedi. Ayakları ucunda oturan melek:
- Peki, ona bu sihri kim yapmış, diye sordu. Diğeri:
- Ona bu sihri Lebid b. A’sam adlı Yahudi yaptı, dedi. O:
- Peki ne ile sihir yaptı, diye tekrar sordu. Diğeri:
- Tarağı ve dökülen saçları ile, diye karşılık verdi. O yine:
- Şimdi onlar nerede? dedi. Diğeri:

– Falan kuyuda, su çekmek için üzerinde durulan kaya parçasının altında, dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) birden büyük bir korku içinde uyanarak:

– Ey Aişe! Biliyor musun, Allah bana hastalığımın sebebini bildirdi, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v), Ali, Zübeyr ve Ammar b. Yasir’i kuyuya gönderdi. Kuyuya varıp üzerindeki taşı kaldırdıklarında altında Hz. Peygamber (s.a.v)’in saçları ve tarağından birkaç diş ile beraber içinde iğne sokulmuş on bir düğüm bulunan bir kiriş buldular ve onları Hz. Peygambere getirdiler. Allah, Peygamberine içinde düğümünlerin adedince on bir ayet bulunan bu iki “Muavvizetân” sûreyi inzal buyurarak ona bu iki sûre ile Allah’a sığınmasını emretti. Hz. Peygamber (s.a.v) her ayet okuyuşunda birer düğüm çözüldü. Düğümler çözülmeye başladıkça Hz. Peygamber (s.a.v) hafiflik hissetmeye başladı. Son düğüm çözüldünce ok gibi yerinden fırlayıverdi. Cebrail:

– Sana eziyet veren her şeye, haset edene, nazara karşı Allah’ın ismi ile sana okuyup üfleyeceğim, Allah da seni şifaya kavuşturacak, diyerek Hz. Peygamber (s.a.v)’e okuyup üflemeğe başladı.¹

---

¹ Vahidî, *Esbâbu’n-Nüzul*, s., 263-264.

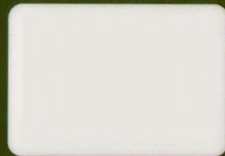
Kur'an, ilahi bir kelim olmakla birlikte elimizdeki şekliyle bir sözden ibarettir. Onda, evrensel ilkeleri açıklayan sözlerin yanısıra, vahyedildiği dönemde cerayan eden olaylara da atıflar vardır. Bu yüzden, O'nun anlaşılması ve söz'den kastedilenin kavranabilmesi için gerekli olan yardımcı bilgilere ihtiyaç vardır. Çünkü herhangi bir sözün söylendiği zaman, mekan ve bağlamdan bağımsız olarak doğru anlaşılması mümkün değildir.

Kur'an sözkonusu edildiğinde, ondaki sözlerin anlaşılması için ayetlerin indiriliş ortamlarını açıklayan ve sahabe döneminden bu yana kullanılagelen "Esbâb-ı Nüzûl" bilgisine ihtiyaç vardır. Esbâb-ı Nüzûl bizi ayetlerin söz olarak ortaya çıktığı zaman, mekan ve bağlam konusunda bilgilendirmekte, böylece ayetlerde kastedilen şeyleri daha doğru ve maksadına uygun tarzda anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Unutmayalım ki Kur'an'daki her ayetin vahiy döneminde bir indiriliş sebebi yoktur. Bu yüzden Esbâb-ı Nüzûl olarak bize nakledilen haberlerin hadis kriterlerine uygun olması gerekmektedir.

FEER

www.feer.com.tr

